

ПРОТОБОЛИ
НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ,

ДРЖАНЕ У КРАГУЈЕВЦУ 1872.

33284

У БЕОГРАДУ,
У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ
1872.

ПРОТОКОЛИ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ.

држане у Крагујевцу 1872 год.

ПРЕДХОДНИ САСТАНАК

у Недељу 24. Септембра 1872 год.

Број 1.

По чл. 2. зак. о послов. реду у народ. скуп-изјутра састаше се посланици народне скупштине и из своје средине изабраше одбор за пријављивање посланика и испитивање пуномоћја.

На предлог посланика Живка Карабиберића, скупштина изабра за председника одбора Алимпија Гавриловића, а за одборнике: Б. Стојшића, М. Трифунца, М. Миловацковића, Мила Дамјановића, Стојана Бркића, П. Срећковића, Д. Јовановића и Мијалка Раденковића.

За овим чланови одбора са председником одпочеше свој рад, а посланици, пошто се одбору пријавише да су дошли, одоше на службу божију.

ПРОТОКОЛИ НАР. СКУПШТИНЕ.

На томе се сврши овај састанак скупштински,
и председник одбора заказа други састанак сутра у
осам сати пре подне.

Председник скупштине:

Ж. Карабиберић.

Секретар:

П. С. Срећковић.

Опуномоћени потписници:

Вићентије Поповић, Ристо Пантић, Павле Са-
муровић, Никола Симић, Лазар Симић, Војин П.
Радосављевић.

САСТАНАК 1.

25. Септембра 1872 год.

Број 2.

Пошто се састала скупштина у 8 сахати пре
подне, где је присуствовао и г. министар унутраш-
њих дела, на предлог председника одбора прочита
се извештај одборски, који гласи:

Извештај одбора.

Одбору за пријављивање посланика јавило се
107 посланика, и по чл. 9. зак. о пословном реду,
одбор подноси скупштини од пријављених посланика
следећи списак:

Аксентије Ђорђевић, Андреја Лужњанин, Арса
Станковић, Анта Пантић, Аранђел Јовановић, Ар-

са Лукић, Александар Лазаревић, Алекса Петковић,
Александар Николајевић, Антоније Нешић, Алексије
Гавриловић, Војин Радосављевић, Вићентије Попо-
вић, Григорије Брајковић, Дина Цанковић, Димитрије
Јовановић, Димитрије Јеротијевић, Живан Станковић,
Живуа Јовановић, Живко Карабиберић, Живан Ми-
лошевић, Здравко Јовановић, Илија Вишић, Илија
Симић, Илија Ђокић, Илија Туцаковић, Илија Мар-
гетич, Ивко Остојић, Јевта Мирић, Јеврем Бојиновић,
Јеремија Стојанић, Јеврем Ђорић, Јеремија Обрадо-
вић, Једисије Павловић, Јоца Катанић, Јован Бошко-
вић, Јаков Павловић, Јован Новаковић, Јанићије
Нешић, Јанко Јовановић, Касијан Стојшић, Коста
Великић, Коста Поповић, Костантин Николајевић, Ко-
ста Грудић, Лазар Симић, Љубомир Баљевић, Мијајло
Јеремић, Милутин Спасић, Милош Прокић, Милоје
Блазнавац, Марјан Букић, Милорад Џојковић, Мла-
ден Зајкеска, Мита Миловановић, Мијалко Раден-
ковић, Миладин Мартиновић, Мијанло Смиљанић,
Милан Ковановић, Миле Дамњановић, Милован Спа-
сић, Милосав Вукомановић, Милан Брачинац, Милан
Ђирковић, Милосав Трифунац, Милоје Вулићевић,
Милија Божиновић, Милија Лазић, Милош Милић,
Милан Стојић, Милан Миловановић, Мијанло Кази-
мировић, Мата Трифуновић, Маринко Милосављевић,
Мата Карамарковић, Никола Дијановић, Никола Ман-
дић, Ненад Михаиловић, Никола Симић, Никола Не-
дељковић, Никола Радовановић, Павле Грековић, Па-
веле Пејкић, Павле Самуровић, Панта Срећковић,
Петар Васић, Павле Поповић, Петар Катић, Рајко
Милојековић, Ранко Јовановић, Радован Милошевић,
Радисав Милић, Риста Пантић, Ранко Цветковић,
Сима Живковић, Стојан Ђаковић, Стеван Лукић, Сима

Несторовић, Сава Милојковић, Стојић Обрадовић, Станимир Марковић, Сава Сретеновић, Стојадан Радоњић, Стојан Бркић, Цветко Јевтић, Цветко Вељковић, Ђорђе Малетић.

Између ових посланика, два су нова, и то: Никола Радовановић, посланик вароши Чачка, који је изабран на место умрлог посланика Владимира Хаџића, и Димитрије Јеротијевић, посланик среза драгачевског, округа чачанског, који је изабран на упражњено место умрлог посланика Аксентија Протића.

Ова два нова посланика поднели су одбору своја пуномоћја, и одбор, пошто је иста прегледао, као и акта, која се односе на њихов избор, уверио се да су пуномоћја уредна и пуноважна.

Одбор има да јави, да су књажевски посланици Василије Мадаревић и Марко Лазаревић, због промењеног званичног положаја, престали бити посланици нар. скуп. по чл. 76. избор. закона. Посланици пак Божић Бошковић и Радојица Жујевић, нису дошли, но писменом молбом траже да се од посланичке дужности разреше, и ове њихове молбе у прилогу под // и /// подноси одбор скупштини на решење.

Књажев посланик Јосиф Панчић, извињава се да не може доћи на скупштину због болести, и његову молбу подноси скупштини на решење.

Посланици Живко Недић, Периша Вуковић и Ђорђе Петровић, нису дошли у скупштину, а одбору није познато зашто одсуствују.

Напоследку одбор јавља скупштини, да према чл. 82. устава, има пријављених посланика више од

$\frac{3}{4}$, који је број довољан за пуноважно решавање у скупштини, па сада скупштина може наставити даљи рад.

Председник

Алемпије Гавриловић с. р.

Чланови:

Стојан М. Бркић, с. р.

Миљалко Раденковић, с. р.

Димитрије Миловановић, с. р.

Миле Дамњановић с. р.

Милосав Трифунац,

Д. Ђ. Јовановић,

П. Срећковић,

Касијан Стојшић.

На овај извештај одговори г. министар унутрашњих дела, да је члан народне скупштине, Ђорђе Петровић, болестан, због чега не може доћи. Недићу Живку пак не допушта његова званична дужност доћи на скупштину ове године, а Периша Вуковић рече г. министар да је суђен због јатаковања и из недостатка доказа ослобођен, о чему ће се у скупштини решити, може ли после тога он бити чланом скупштине.

За овим је била освећена водица и положили заклетву два нова члана скупштине, Никола Радовановић и Димитрије Јеротијевић.

За овим се приступило бирању шест кандидата, од којих књаз поставља председника и подпредседника, и од кандидата, који су за ова звања бирали, на првом гласању добили су апсолутну већину ови:

1. Живко Карабиберовић 108 гл.

2. Милоје Блазнавац 70 гл.

3. Јован Бошковић 64 гл.

4. Димитрије Јовановић 56 гл.

Како пети и шести кандидат, нису имали апсолутну већину гласова, то је по члану 76. закона о послов. реду у скупштини, наређен ужи избор између четири кандидата, који су имали односну већину, и по свршеном гласању добили су апсолутну већину:

5. Милан Ковановић 80 гл.

6. Љубомир Каљевић 62 гл.

Народна је скупштина и огласила ових шест лица за своје кандидате и послала Његовој Светлости Ђвазу, да између њих постави председника и подпредседника.

При првом пак бирању свега је било 26 кандидата и сваки је добио околико гласова:

1. Живко Карабибировић	103 гласа
2. Милоје Блазнавац	70 "
3. Јован Бошковић	64 "
4. Димитрије Јовановић	56 "
5. Љубомир Каљевић	46 "
6. Милан Ковановић	39 "
7. Илија Маргетић	30 "
8. Арса Лукић	29 "
9. Александер Николајевић	26 "
10. Сава Сретеновић	20 "
11. Мијалко Раденковић	20 "
12. Мата Карамарковић	17 "
13. Касијан Стојшић	13 "
14. Ранко Јовановић	12 "
15. Милован Спасић	12 "
16. Симе Живковић	11 "
17. Милош Прокић	11 "
18. Јанко Јовановић	10 "

19. Симе Несторовић	10 "
20. П. С. Срећковић	9 "
21. Милутин Спасић	8 "
22. Никола Радовановић	7 "
23. Миле Дамјановић	5 "
24. Јаков Павловић	3 "
25. Ђорђе Малетић	3 "
26. Никола Недељковић	1 "

Број 3.

После кратког одмора дође у скупштину г. министар унутрашњих дела и предаде скупштини указ Његове Светлости Ђвеза Милана Обреновића IV., којим се поставља овогодишњој скупштини за председника Живко Карабибировић, а за подпредседника Димитрије Ђ. Јовановић. На ово се скупштина одазове са „живио Ђвез.“

Бр. 4.

Пошто председник и подпредседник заузеле своја места, узео реч председник и рече: Ја вам господо и браћо благодарим на указаном ми поверењу тим више, што из тога изводим, да сам, радећи на прошлим скупштинама, ово поверење задобио, и труднију се да га и сада као и до сада оправдам.

Ми смо браћо сви приликом ступања на владу нашег општељубљеног владарца читали Његову прокламацију, и из ње видели, да је он освештао оно најважније начело, да ће све радити у договору са народом, а на срећу народа. Да би се то постићи могло, то ваља као преставници истог народа, да нашем Светлом Ђвезу свагда искрено и истинито изјављујемо народне тежње и жеље, и да тиме заједнички са нашим Ђвезом учинимо оно, што ће усре-

ћити и унапредити народ, и онда ћемо браћо ми сви заједно нашим радом оно исто поверење код народа и за у будуће задобити, као што сам ја био срећан код вас га задобити. Живно наш млади Књаз.

И подпредседник захвали скупштину на поклоњеном му поверењу и да ће се старати да оправда оно надање, које му скупштина избором поверила.

Број 5.

За овим председник предложи да се приступи избору секретара, на што се чуше са више страна гласови од посланика, да остану прошло-годишњи секретари, а да се само на место Димитрија Јовановића, који је сад за подпредседника изабран, изbere секретар. На то председник положи ово питање: ко је за то, да остану она три секретара, Јован Бошковић, Сима Живковић и Милош Протић, који су и лане били, нека седи, а ко је противан томе нека устане.

Сва скупштина усвоји ова три секретара.

На ово Јован Бошковић и Милош Протић благодарише скупштину на избору и изјављиваше да се тога трудног посла не могу примати; но скупштина је остала при своме избору.

После овога зачуше се гласови из скупштине да се секретар на место Димитрија Јовановића изbere Срећковић, а неки се гласови зачуше нека секретара предложи председник, на то председник рече: желите ли браћо да ја и предложим секретара? како скупштина усвоји овај предлог, онда председник предложи Панту Срећковића и скупштина га једногласно усвоји.

Број 6.

Пошто је скупштина изабрала своје званичнике председник предлаже, да скупштина изbere једну депутацију, која ће позвати Његову Светлост Књазу Милану М. Обреновића IV. да отвори скупштину и предложи онај исти одбор, кога је изабрала скупштина за пријављивање посланика и прегледање пуномоћија са председником и подпредседником да састави ту депутацију, на што је скупштина једногласно пристала.

Број 7.

Равно у 12 сахата дође Његова Светлост Књаз Милан Обреновић IV. у пратњи г. г. министара, званичника и депутације скупштинске и свите Његове Светлости. Пред скупштинском двораном дочекаше Његову Светлост г. митрополит са свештенством, изасланици скупштине и многобројни народ са узвиком „живно.“ Тако је исто био предусретнут Књаз у скупштини са многобројним „живно.“

Његова Светлост отвори скупштину са овом беседом.

Поштовани посланици.

Ступајући у вашу средину, испуњавам пријатну дужност, дајући, пре свега, израза осећањима топле привателности на свима оним знацима пажње, што ми, приликом ступања мога на владу, бише благонаклоно указани од стране високе порте и великих гарантних сила, као и од стране других пријатељских држава. Не мање мило ми је захвално споменути и оне многобројне и неоспорне доказе љубави и одушевљене преданости, којима бих, том приликом, предусретнут од стране драгога Ми народа српског.

Сретан сам, што под овако наклоним одзивом и с поља и у земљи могу први пут да отворим седнице Народној скупштини и у договору са њом да приступим решавању задатака, који нас чекају. Договорарење остало нам је у наслеђе од наших старијих. Држати се овога лепог и корисног предања Мени је у толико лакше, што је оно сад освештано и Народним уставом, који сам Ја готов да узрем својом владалачком заветом.

Полазећи са ове чврсте и простране основе ми наплазимо на широко поље, које се отвара сваковрсног рада нашем. Нема сумње да наша млађана кнежевина има права да се поноси знатним напретком, који је постигла за кратко време свога бића. Но колико мора бити огроман посао, који је још чека, кад видимо, где се и старе државе, које од векова и у много лакшим и повољнијим условима постоје, још и данас налазе у непрекидном раду преображавања и усавршавања!

Наше законодавство има недостатака, које нам треба исправити; има празнина, које се морамо трудити да испунимо.

Просветна је наша снага недовољна, обранбене моћи наше требају још развитка и усавршавања.

Још многи обилни извори земље наше стоје затворени и неупотребљени. Трговини треба отворити нове путове, међу којима на првом месту стоји железница. Радиности остаје нам да створимо јача јемства развитка, а највећу пажњу нашу треба да узме земљорадња. Пољска привреда има у нас све природне услове за добар успех. Пречег и разумнијег задатка не може бити за нас, но да употребимо

елементе, које нам сама природа тако обилно пружа. У њима лежи поглавито снага и богатство Србије.

У овоме правцу подносиће Моја влада сходне предлоге Народној скупштини. Задатци су ови тако важни и многобројни, да их једна јединица скупштина, па ни једна једина законодавна периода, не може све да обухвати. Треба ће и времена и труда да се они савладају, али се савладати могу, уздајући се у добру вољу и родољубље, којима се одликује народ српски.

Један део ових послова припада ово-годишњој скупштини, но много знатнији чека вас идуће године.

Поштовани посланици! Ви сте већ стекли права на Моју захвалност и признателност отачбине. За време Мога малолетства, т. ј. онда кад је Србији требало највише напрезања и сагласности, ви сте најусрдније радили да одговорите своје позиву подпомажући владу Мојих Намесника, којима сам и Ја у својој прокламацији одао заслужено признање. Нове заслуге чекају вас на пољу рада и родољубља. Бог нека благослови ваш труд на срећу и славу Србије.

У Крагујевцу 25. Септембра 1872. год.

М. М. Обреновић с. р.

По свршетку беседе орило се многобројно „живео“ а за тим у свечаном оделу г. митрополит Мијанло изговори ову кратку беседу.

Благоверни Ђаже.

Ти си у Твојој прокламацији, коју си издао своје драгоме српском народу 10. Августа, задао свечано своју књажевску реч, да ће ти најглавнија

брига бити, да будеш достојан наследник престола славних Обреновића и да као уставан владатељ одпочнеш своју владу у отачбини.

Тај устав што га је Србија сама дала себи, кога признајеш и поштујеш, наређује да Ти, Господару, утврдиш заклетвом Твоје обећање и Твоју свечано задану народу реч, да ћеш заиста озбиљно и с вером у Бога, који ће тражити од Тебе одговора, вршити високе владатељске дужности за срећу земље и народа, који Ти своју судбу поверава и у руке предаје.

У заклетви се призивао Бог за сведока да је истинито све оно, што се изриче и што се обећава. И Бог неће отрпети да се име његово хули. По томе, Господару, никада незаборављај шта си у заклетви изрекао, на што си се обвезао народу и отачбини, призвав Бога за потврду истинитости свега тога.

Буди дакле веран Богу и православној цркви његовој, па ћеш помоћу божијом и благословом свете цркве срећно и корисно по земљу и народ дугољетно управљати Србијом и српским народом, код кога, дај Боже, да заслужиш славно име, као што су и Твоји предходници Милош и Микан.

Сад Светли Књаже положи своје руке на светињу вере наше — частни крст и свето Еванђеље Христово —, и призвавши заједно с нама Бога у помоћ, да можеш испуњавати своје високе и тешке владатељске дужности, изговори ову заклетву.

На ово је Његова Светлост Књаз Милан М. Обреновић IV. ступио пред крст и Еванђеље и положивши руку на Еванђеље велегласно изговори заклетву прописану у 11. чл. устава.

Заклетва.

Ја, Милан М. Обреновић IV. Књаз српски, примајући владу, заклињем се свемогућим Богом и свим што ми је најсветије и најмилије на овоме свету, пред светим његовим крстом и Еванђељем да ћу земаљски устав неповређен одржати, да ћу по њему и законима владати, и да ћу у свима Мојим тежњама и делима само добро народа пред очима имати. Изричући свечано ову Моју заклетву пред Богом и народом, призивљем за сведока Господа Бога, коме ћу одговор давати на страшном његовом суду, и потврђујем истинитост ове заклетве целивањем св. Еванђеља и крста господина спаситеља Исуса Христа. Тако Ми господ Боже помогао. Амин.

У Крагујевцу 25. Септембра 1872. год.

М. М. Обреновић с. р.

Да је пред нама у присуству скупштине, данас 25. Септембра 1872. год. ову заклетву изрекао Књаз српски Милан Обреновић IV. својим потписом и печатом потврђујемо.

Архиепископ БЕОГРАДСКИ

МИТРОПОЛИТ СРПСКИ

(М. П.)

Михаило с. р.

По свршетку овога торжанственог и светогачина, било је свечано одпевано „многаја жета“ и онда Његова Светлост Књаз Милан Обреновић оде из дворане скупштинске праћен усканцима и благосиљањем целе скупштине и многобројног народа рекавши „збогом браћо.“

Овим се и сврши овај најзначајнији састанак 25. Септембра 1872. год. у 1 сахат после подне с тим, да се празнује овај значајан дан, као дан, кад је српски Књаз први пут положио заклетву на устав.

Председник скупштине:

Ж. Карабиберовић.

Секретар:

П. С. Срећковић.

Опуномоћени подписници:

Вићентије Поповић, Лазар Симић, Никола Симић, Павле Самуровић, Ристо Пантић, Војин И. Радосављевић.

САСТАНАК II.

У Вторник 26. Септембра 1872 године

Председавао

Председник скупштине

Живко Карабиберовић

На овоме састанку било је 105. посланика; посланици Аксентије Ђорђевић и Милошевић, због болести нису могли доћи на овај састанак. А од г.г. министара били су присутни: Г. министар финансије и унутрашњих дела.

Број 8.

Председник скупштине у 9. сати пре подне отвори састанак и рече, да је по члану 77. и 78. закона о пословном реду у народној скупштини на дневном реду, да се изберу одбори за испитивање предлога законских, на име: 1-во одбор законодавни, 2-го одбор за финансијске предмете и финансијско законодавство и 3-ће одбор за молбе и жалбе. Он из-

јави, да би избор одборника требао по закону да се учини гласањем поименце, но како би избор на овај начин одузео скупштини много времена, а опет се неби могла постићи права цјела, то он држи, да би најбоље било, кад би се од стране сваког округа по два посланика изабрала, те да они кандидују и скупштини предложе лица за одборнике. Ово, вели, ако скупштина усвоји, може бити, јер држи, да и од стране владе присутни г.г. министри нису томе противни.

Скупштина усвоји овај предлог председника и одреди по два посланика од сваког округа, а и од књажевих посланика четири.

Затим је председник дао скупштини одмор, док се одређени посланици споразумеду у избору кандидата за одборнике.

Пошто су се одређени посланици у избору кандидата споразумели, — на позив председника продужен је даљи посао у скупштини, и по предлогу одређених посланика за избор кандидата, скупштина изабра ова лица, и то:

1-во За одбор законодавни: Милана Ковановића, Милутина Спасића, Александра Николајевића, Милоја Влазавца, Саву Сретеновића, Николу Недељковића, Касијана Стојшића, Николу Радовановића, Радована Милошевића.

2-го У одбор за финансијске предмете и финансијско законодавство: Арсу Лукића, Јанова Павловића, Милована Спасића, Љубомира Каљевића, Илију Маргетића, Ранка Јовановића, Симу Несторовића, Мијалка Раденковића, и Ивка Остојића.

3-ће За одбор за молбе и жалбе: Матију Кармарковића, Алексу Петковића, Миту Миловановића,

Павла Грковића, Мила Дамњановића, Гангорија Брајковића, Ђорђа Малетића, Анту Пантића, и Косту Великића.

Број 9.

Председник позва скупштину да избере 6 посланика, који ће подписивати протоколе скупштинских састанака, и скупштина једногласно за ову потребу изабра ове посланике: Николу Симића, Војина Радисављевића, Павла Самуровића, Ристу Пантића, Вићентија Поповића, и Лазара Симића.

Број 10.

Председник скупштине предлаже, да сва три одбора скупштинска саставе један одбор, који ће од стране скупштине имати израдити одговор на беседу Његове Светлости Књаза и скупштини исти на решење и одобрење поднети.

Посланик Милан Ковановић вели, да одбори законодавни и финансијски саставе одбор за потребу коју председник скупштине наведе, а одбор за молбе и жалбе да узме одма у разматрање заоставше од прошле године нерасмотрене жалбе и молбе, како се на тај начин неби дангубило и како би послови у скупштини брже се вршили.

Посланик Касијан Стојишић слаже се са мишљењем посланика Ковановића, но он јоште и то тражи, да одбор за молбе и жалбе и предлоге посланичке расмотри, јер како он зна, има предлога посланичких јоште од 1859 год. који су по потреби народној поднесени, па на њих неће нико да обрати своје пажње.

Посланик Јов. Бошковић, на ово одговори посланику Стојишићу, да испитивање предлога посла-

ничких по пословнику скупштинском неспада у надлежност одбора за молбе и жалбе, него би се, вели, за ту потребу, ако скупштина хоће, могао изабрати нарочити одбор. — Посланик Мата Карамарковић каже, да је он прошле године био члан одбора за молбе и жалбе и да нема ни једне једите жалбе и молбе од прошле године, која није одбором рассмотрена. С тога се он оглађује од говора посланика Ковановића.

Посланик Стојадин Радоњић вели, да не стоји оно, што је посланик Карамарковић навео; јер је њему познато, да има много предлога посланичких, који нису прошле године одбором рассмотрени и скупштином решени.

Председник скупштине узме реч, па одговори посланику Радоњићу, да је предлоге посланичке прошле године разматрао нарочити одбор, а не одбор за молбе и жалбе.

Посланик Анта Пантић рече, да је он противан да се сада рад у скупштини одпочиње, него жели, да прво скупштина одговори на беседу Његове Светлости Књаза.

По овоме скупштина рече да сва три одбора заједно са под-председником и секретарима скупштине саставе одбор, који ће имати израдити одговор на беседу Светлог Књаза.

Број 11.

Посланик Коста Великић позивајући се на решење прошло-годишње скупштине број 20. односно тога, да се за скупштину набаве топографи, пита, зашто нису исти набављени и тражи да се по решењу скупштинском поступи.

Г. министар унутрашњих дела на ово узе реч, па изјави, да је влада, желећи испунити жељу народне скупштине установила школу за обучавање „Стенографије“, но да се ученици исте школе још нису у томе толико извештали, да би се за овај посао могли употребити, осим учитеља поменуте школе, и да ће се овај по могућности и употребити. — Председник скупштине тражи да се бар учитељ стави на расположење скупштине, како би говори посланика и радња скупштинска подпуније бележена бити могла. Г. министар унутрашњих дела на то рече, да ће се исти учитељ ставити скупштини на расположење, и да ће он скупштини званични стенограф бити.

Скупштина се са овом изјавом г. министра унутрашњих дела задовољи.

Број 12.

Председник јавља скупштини, да је посланик Радисав Милић поднео на писмено молбу, којом тражи да му се дозволи одсуствовати 16. дана по неотлазним његовим трговачким пословима. И скупштина му дозволи тражено одсуство.

Број 13.

Председник скупштине а на основу извешћа одбора за „пријављења посланика“ и испитивање њихових пуномоћства, јавља скупштини, да је посланик Божић Бошковић био поднео оставку на посланичко звање, но да сада депешом тражи одсуство на 10. дана.

Народна скупштина реши: да се посланику Божићу тражено одсуство дозволи, а поднешена оставка за опозвану сматра.

Број 14.

За овим председник скупштине рече, да је и посланик Радојица Жујевић по извешћу одбора поднео оставку на посланичко звање и пошто секретар П. Срећковић прочита исту оставку скупштина реши, да се оставка посланика Жујевића, са разлога у истој изложених, уважи и нов избор посланика нареди.

Број 15.

Председник скупштине даље јави скупштини, да посланик Периша Вуковић, као што се из извешћа одбора види, није дошао на скупштину са узрока тога, што је г. министар унутрашњих дела јавио одбору да посланик Периша није хтео доћи на скупштину, што је пресудом судском ослобођен из недостатка доказа у делу јатаковања, а није хтео поднети скупштини написмено „оставку.“

Пошто су о овој ствари говорили више њих посланика и своје разлоге о томе дали, скупштина је закључила: да се ова ствар преда законодавном одбору, да је он испита и своје мишљење скупштини поднесе.

Број 16.

Председник скупштине саопшти, да је неколико депеша дошло скупштини и то: од народа окр. Рудничког и Црногачког и општине уличке, у којима се честита скупштини почетак рада и изјављује нада, да ће скупштина у договору са владом светлог Краља Милана бринути се о срећи васцелог народа српског.

Пошто је секретар Бошковић ове поздраве прочитао, скупштина се одазва са „живили.“

Број 17.

По овом председник скупштине изјави, да у одборском извешћу има говора и о посланику г. Јосифу Панчићу, који је јавио, да због болести не може на скупштину доћи, и о посланику г. Ђорђу Петровићу за ког је лањској скупштини јављено, да не може доћи, а сад пошто није јавио, за што на скупштину није дошао, како ће скупштина то сматрати т. јесте, да ли је одступно и да неће више бити посланик, јер треба начисто да се зна јели он наш друг или не.

Скупштина реши: да се г. Панчићу, због болести дозволи изостанак од састанка ово-годишње скупштине. А о посланику г. Ђорђу Петровићу поведе се у скупштини реч.

Посланик М. Ковановић вели, да треба најпре видети, како је скупштина пре тога решила молбу његову, јер он из неке преписке зна, да је њему уважена оставка.

Председник скупштине рече, да је се посланик Петровић прошле године извинио код владе и то је важило за лане, а сад вели да би га по закону требало позвати, па ако недође, онда би се знало, шта нам ваља радити.

Посланик Ковановић држи, да би требало питати о томе г. министра правде, да нам каже како је у самој ствари.

Посланик Никола Недељковић сматра за излишно да се о томе пита г. министар с' тога, што постоји указ, који су Књажеви посланици, па кад скупштина нема никаква извештаја, зашто је посланик Петровић, као посланик остао, и на скупштину недошао, онда је ред да се по чл. 18. закона о пословном реду

позове, па ако недође, онда можемо сматрати, да се од скупштине отуђује.

Г. министар унутрашњих дела изјави, да влада сматра посланика Петровића као за сватда извиненог, па зато га сада није ни позивала.

Он је јоште лане казао, да му његово стање здравља недоншта избора се примити, па је молио да му се ово уважи, само то није потпуно ушло у протокол и влада га више не сматра за посланика, а скупштина нека реши како зна према закону.

Председник скупштине држи, да се овде може наћи један пут, а тај је, ако би се посланику г. Петровићу, кад сам није скупштину о своме изостанку известио, писало и он упитао, да ли сматра да је се за све три године извинио, па према томе после могло би се знати на чему је ствар.

Председник скупштине на то одговори да је г. Петровић прошле године поднео молбу влади и код ње се извинио, а скупштини о томе није никакве молбе г. Петровић подносио.

Посланик П. Срећковић позивајући се на закон каже да је г. Петровић посланик, па тражи да се по закону и поступи, јер је сваки даљи говор о томе излишан.

Посланик М. Ковановић не налази за упутно да се г. Петровић позива с' тога, што сам г. министар каже, да је влада извинење његово уважила и према томе, да га није на ово-годишњу скупштину ни позивала. Па то:

Посланик Никола Недељковић рече, да он сматра кад се говори о посланику и кад се о томе суди, да се о томе има судити по закону, јер влада може да размишља донде, док не да свој глас за посланика,

а кад да гласа и објави га, онда после тога скупштина решава, хоће ли посланике у оваком случају доћи или не.

Г. министар финансије објасни ову ствар овако: У закону о пословном реду чл. 4. стоји, да могу неки посланици и недоћи на скупштину, као што је сада случај, па и за тај случај наређено је, да се о томе само јави, да он није могао доћи, а скупштина може то да уважи или не уважи. У чл. 5. каже се, да скупштина мора да га позове, а то је кад нема довољан број за решавање.

Дакле немора да се позове, него то је остављено на оцену скупштине.

Председник скупштине на то одговори, да скупштина хоће само да зна, је ли г. Петровић посланик или не, јер се из говора посланичких види, да неки сматрају да је г. Петровић посланик, а други напротив да није, па је нужно да се реши: како је у ствари, а ово нам и у будућим случајима може за правац послужити.

Посланик Никола Мандић хоће, да се посланик Петровић позове, јер је као учеван човек потребан.

По овом председник стави ову ствар на гласање и скупштина реши: да се посланик Петровић позива у скупштину.

Број 18.

Председник скупштине даље рече, да се има јоште да реши о посланику г. Живку Недићу, који такође није дошао, а међутим је јавио, да због државних важних послова доћи не може.

Г. министар финансије на то изјави, да су наводи посланика Недића заиста истинити, пошто он

сада има врло важне државне послове, у којима није могуће да га друго лице замени.

И скупштина реши: да се извиниће посланика г. Недића уважи.

За овим председник скупштине закључи данашњи састанак, а други кад ће се држати изјави да ће јавити.

Одређеним пак одборницима за састав одговора на беседу Светлом Књазу рече, да остају и радњу своју одпочну.

Председник скупштине

Ж. Карабиберић.

Секретар

Јован Вошковић.

Опуномоћени подписници:

Павле Самуровић, Ристо Пантић, Вићентије Поповић, Никола Симић, Лазар Симић, Војин П. Радосављевић.

САСТАНАК III.

29. Септембра 1872 године.

Председавао

Председник скупштине

Живко Карабиберић

Број 19.

На овом састанку било је 105 посланика.

Посланик Живан Милошевић због болести није дошао.

На састанку били су: г.г. министри: финансије, правде и унутр. дела.

Секретар Панто Срећковић прочита протокол предходног и I. састанка, а секретар Јован Бошковић другог састанка.

Ове протоколе скупштина усвоји.

Председник јави скупштини, да је одређени одбор спремио адресу Његовој Светлости и позва секретара Симу Живковића да прочита извешће одборско и адресу, што овај учини. Извешће гласи овако:

ИЗВЕШЋЕ ОДБОРСKE ВЕШИНЕ

28. Септембра 1872 год.

Подписани одборници, који су одређени, да саставе адресу на беседу Његове Светлости Њазу М. М. Обреновића IV. свршили су свој посао, и адресу саставили, коју подносе скупштини на надлежну употребу.

ПОДПРЕДСЕДНИК СКУПШТИНЕ
Д. Ђ. Јовановић с. р.

ОДБОРНИЦИ:

С. Живковић, П. Срећковић, Ђ. Мадетић, Ранко Јовановић, Никола Радовановић, Мијалко Раденковић, Сима Несторовић, Алекса Петковић, Димитрије Миловановић, Миле Дамјановић, М. Спасић, Радован Милошевић, Илија Маргетић, Иво Остоић, Анта Панћић, Н. Недељковић, М. Ковановић, М. С. Карамарковић, Јак. Павловић, М. П. Блазнавац, С. Сретеновић, Г. Брајковић, Мил. И. Прокић.

Кад се адреса ова прочита, председник каза, да и мањина у одбору има своје извешће, па позва известноца мањине Љуб. Каљевића, да прочита њихово извешће, што овај и учини. Оно гласи овако:

ИЗВЕШТАЈ МАЊИНЕ.

Ми смо у одбору за адресу заступали мишљење да адреса народне скупштине не треба да се ограничи само на одговор на садржај престолне беседе, него да се у њој изложи понајглавније жеље народног представништва. Тако смо предлагали да се у адреси изрази жеља да се закон о устројству општина поправи, да се установе окружне скупштине не с политичног гледишта, да се ђумручка тарифа што пре изда, а тако исто и закон о радњама, и да се точније администрација уреди. Ово наше мишљење ми смо готови да заступимо и у средини народне скупштине.

Каљевић с. р., Јов. Бошковић с. р., Б. Д. Великић с. р., А. Лукић с. р., Николајевић с. р., Касијан А. Стојишић с. р.,

Председник пита, има ли ко у опште да говори о адреси, и кад се чуше гласови у скупштини, да је адреса добра, онда председник рече, да се чита један одељак адресе, па други, те да се говори о појединостима, а кад се то сврши, онда да се чује шта и мањина хоће, стога нареди да се чита адреса.

Н. Недељковић противан је овоме, кад вишина налази, да је адреса добра.

А. Лукић одговара Недељковићу, да се незна шта је казала вишина, па захтева, да се адреса чита.

Председник каза, да треба да се држимо пословног реда и да се чита тачка за тачком, па ће се тако лакше да види, ако треба шта да се исправи.

Скупштина усвоји све прочитане тачке адресе, а кад се прочита тачка која говори о подизању ра-

диности, трговине и земљеделија, а нарочито место, које каже, да „ми нисмо довољно пажње поклањали овој грани привредног развитка.“ г. министар финансије рече, да му је то место тавно и сумњиво, па је тражио, да му се објасни, јер вели, како из извешћа које је о раду по струци министарства финансије за последње 4 године поднео, тако и из разложеног стања Србије, што су бивши Наместници Његовој Светлости поднели, довољно се може видети, шта је за то време у овом погледу учињено, да је управ више учињено него предироманих година, наведе за доказ установе земљоделско - шумарску школу, и штедионице, које су намењене унапређењу земљорадње. А за развита трговине и радности вели створени су у последње време разни кредитни заводи, на бољим основима уређени су трговачко занатлиски одбори, учињене су знатне олакшице трговини у ђумручким законима и т. п., па према тако фактичном стању ствари налази г. министар финансије, да редакција оног места није исправна и да би је требало другаче саставити.

Председник од стране одбора обавештава, да је у адреси казано, шта је влада учинила на пољу привредном, па се тражи, да се да још већи помет, те да се одговори потреби народној.

А. Лукић доказује, да је тај израз у адреси на своме месту, пошто смо за 20 год. имали министре свију струка, а нисмо имали министра земљорадње што је најглавније, и потоме, свему је другом обрађена већа пажња по земљорадњи, па смо у њој и за остали.

Г. министар финансије каже, да, ако се ишло

на установу новог министарства, то је друга ствар, по овде је нешто друго речено, што треба исправити.

Ил. Маргетић примећује, да унапређење земљорадње независно од установе засебног министарства, јер Белгија и Холандија напредне су у трговини и пољској привреди а немају засебно министарство. По томе, кад би се код нас и установило нарочито министарство, неби се унапредила трговина и земљорадња, особито, што за ову треба специјално знање и људи, који ће на самом месту надзирати, те да се пољско-привредни послови раде како треба, иначе би се издавале наредбе, које не би имао ко да врши.

Г. министар финансије продужава у правцу Маргетића. Он вели, да за развијање трговине постоји слобода, али ово није доста, него и народ треба удружењем и својом иницијативом то да подпомогне. Код нас је установљена пољско-привредна дружина, која ће све више да дејствује на земљорадњу, а кредитни заводи помажу трговину; треба дакле како од стране владе тако и од стране народа да се ради и даље, па ће се све моћи да унапреди.

А. Лукић побија говор Маргетића, и вели, да је у Белгији велики напредак у индустрији, која земљорадњу јако унапређује, па да она може ове ствари другаче да руководи. Да смо ми имали кога, који би се нарочито бринуо о земљорадњи, ми би другаче стајали. Па потоме нећемо напред отићи, док не добијемо лице, које би се о томе бринуло, а кад учинимо напредак у земљорадњи, онда ћемо га свуда учинити.

И. Маргетић каже, да није доста, да се о свему овоме брине једна личност, по више њих, а ми имамо у министарству финансије економно одељење, које се тиме занима. Треба му дати још лица, која ће настојавати да се све оно врши што се буде наређивало, а није нужно да се поставља нарочити министар, те да код владе заступа ту струку, кад смо и ми и влада убеђени, да треба ту струку развити.

Боста Великић додаје говору Ар. Лукића, да ми не треба да се бојимо издатака кад би се установило министарство, јер ће се трговина тиме јако да унапреди.

Милија Лазих слаже се са Маргетићем, да се све неоставља једном човеку, но да се сви побригемо; јер вели, министар неће доћи да оре и копа.

Јов. Бошковић разлаже, да смо се удаљили од ствари, о којој треба да говоримо. Није овде питање, каква пажња треба да се чему обрати, него да се поправи израз, за који г. министар мисли да није подесан.

С. Живковић објашњава, да се овде није мислило о садашњем г. министру финансије. Оно, што је тамо речено, односи се на пређашње време, а што је данас по овој ствари учињено, то је све признато и казано у адреси, па потоме, ово се не може узети за никакву увреду.

Г. министар финансије вели, да се у адреси не може да говори о прошлости но о садашњости, а из свију говора види се, да је једно мишљење а друго казано и зато није употребљен удесан израз, па мисли, да би га требало заменити.

Н. Недељковић мисли такође, да израз није згодан и да га треба поправити према примедби г. министра финансије.

Милован Спасић каже, да је влада велику пажњу обратила на развитак земљорадње. Она је установила земљоделско-шумарску школу, набавила семе од дувана, свиленх буба и. т. д. те народу давала. Према средствима је доста учињено, а кад се даду веће жртве, онда се може и више радити, па с тога уместно је, да се оно у адреси блажије каже.

Сима Несторовић брани израз у адреси и каже, да кад нисмо обраћали пажњу колико треба, онда тај израз одговара нашој радњи.

Рад. Милошевић мисли, да треба израз у адреси да остане, јер нисмо земљорадњи поклањали пажње, колико треба.

Председник вели, да г. министар финансије жели знати, да ли народни посланици држе, да он није за време свог министаровања довољно радио о земљорадњи, или ми мислимо, да је он доста радио, само хоћемо да кажемо, да је наша жеља, да се о томе више ради. Он држи, да смо ми оним изразом хтели казати, доста је рађено, ал нека се још више ради.

Г. министар каже да после свег објасњења види, да се није нишло на какво пребацивање, него да се живље ради, па се задовољи са изјавом.

М. Карамарковић доказује, да би сами себе прекоравали, кад би се послужили изразом, који је употребљен, пошто је заведена земљоделска школа, која је захтевата, па тражи да се оне речи сасвим изоставе.

Б. Малетић захтева блажији израз, јер се хтело да каже, да код све пажње није постигнуто што се желело.

Н. Недељковић сматра, да онај израз управ нас вређа и да се налазимо у несљедствености кад набрајамо што је урађено, а опет кажемо, да није довољна пажња поклањата.

П. Срећковић доказује, да је ово на свом месту, јер није та ствар поверена људма, који би се њима нарочито бавили. Нама је вели требало свештеника, па заведосмо богословију, правника, па заведосмо лицеј и т. д. па смо се најпосле сетили земљорадње, те је ове године заведена земљоделско-шумарска школа.

Председник каже, да у протокол скупштински треба да дође, да скупштина оним речма није хтела да коре владу. Ми кад се договарамо са владом, ми видимо, да чинимо напретке, па зато и нећемо да кажемо, да нисмо ништа радили. Ми треба да дамо више снага и средстава, па ће се више и да ради. У главноме се сви слажемо, па сада и треба да се оне речи измену.

М. Стојић позива се на говор Срећковића, који је казао, да смо радили, па како би сад изгледало да кажемо, да нисмо радили.

Председник упита ко је за поправку, а ко да остане, како је написато, и већина се изрази за поправку, што се и учини у овом смислу:

„Па за то овој грани привредног развитка потребно је, да се највиша пажња поклони.“ Чиме се скупштина задовољи.

Остатак адресе примила је скупштина без никакве измене. —

Председник каза, да ће мањина да објасни свој предлог, па ћемо после видети, оће ли доћи у адресу оно, што она жели.

Љ. Каљевић у име одборске мањине рече, да они немисле, да се у адреси тако просто одговара владоцу, но да треба казати и оно, што народ жели. Он каза, да су у одбору предложили, да у адресу уђе и то, да се поправи закон о општинском устројству, о коме је опште мишљење, да је недостатчан и неуредан, да је он узет од Француза, да је у уставу казато, да су општине самосталне а надзорне власти могу увек да присуствују у седницама одборским и тамо да држе ред, да по том закону старешине намећу општинама кмета, и ако га оне нећеју, и гоне оне, које општина хоће. Осим тога, није ни само суђење како треба уређено.

Друго, они су предлагали окружне скупштине, о којима је пре две године предлагано, те је казато, да влада то оцени, тиме је скупштина изјавила, да није противу њих. Те скупштине неће бити митивзи како рече г. мин. правде у одбору, оне ће се искључиво да баве економним потребама свога краја, решавањима о просецању пута, подизању општинских зграда, решавиле би спорове између појединих лица, и што је најглавније, људи би долазили у чешћи додир, па би се боље обавештавали о потребама разних крајева.

Треће, говорено је, да се изда закон о радњама и ђумручка тарифа, јер уредбе јеснафске постоје само за неке случаје, а ђумручку је тарифу сама влада обећала.

Г. Министар правде примећува, да Каљевић неби требао да говори о ономе, што му је он уз-

гред у одбору приметно. Објашњава, да је Каљевић јуче на питање о окружним скупштинама рекао, да би се народ на њима договарао о томе, шта да се ради на народној скупштини, а он је — г. министар правде — на то казао, да би то могли пре бити какви митинзи, а не окружне скупштине, под којима он сасвим нешто друго разуме. После тога господин министар правде позивајући се на речи скупштине, да се закони приу из живота народа, каже, да би те установе требале да живе у свести целог народа, па да им се само да сила закона, а из говора Каљевића и других посланика види се, да једни разуму једно а други сасвим нешто друго, па кад ми нисмо начисто са једном ствари, да је онда неможемо влади препоручивати, а ако се баш хоће да препоручи, онда треба најпре да се споразумемо и да се она разсветли предлогом. Г. министар правде повтори опет, да је он ово узгред споменуо у одбору, па је сад држао, да треба о томе да да обавештаје, кад је његово име споменуто.

Д. Јовановић објашњава, да је била реч у одбору, оће ли јошт што доћи у адресу, па је решено, да ништа не дође. Он вели, да осим општинског закона има других ствари које треба исправити в. п. полицајске власти и т. д. што се све може да сврши особеним предлозима, које ћемо разложима подрепити, те да влада види да су народу потребни. Светли је Књаз казао, да ће влада његова поднети неке предлоге, па ако се стану набрајати неке нове ствари, може се догодити, да ће их сама влада поднети, а најпосле скупштина неодговара просто на адресу, него каже, да ће са готовошћу прихватити и друге законске предлоге, који изилазе из живота

народног и његових истинских потреба, чиме се изказује да ће влада поднети и друге предлоге. С тога он налази, да у адресу не треба ништа више стављати.

Јов. Бошковић налази, да треба у адреси да кажемо, шта нама треба. Одговарајући г. министру правде, који вели, да окружне скупштине у народу неживе, доказује, да састанци и договори постоје, но да срезке власти на исте зову кметове и друге људе, које они хоће, а ми би вели хтели, да те људе бира народ те да они решавају о свима својим потребама; а установљеним окр. скупштина поставио би се народ у положај, који му неби прописивао само дужност но давао и право. Закон општински има мана, које сметају развитку и напредку општинском, јер док ми будемо назади у општини, бићемо и у државним стварима. Политичке скупштине неће.

Милов. Спасић побија говор Каљевића што се тиче устројства општинског и бирања кмета, па вели, да у Француској под Наполеоном није народ бирао кмета, него га је постављала влада, а код нас кмета бира народ, што ми сви знамо, а ако се што противно овоме догоди, то је злоупотреба. Окружне скупштине немогу решавати о продавању општинских (добара) земаља како је рекао Каљевић; јер је то противно уставу, а што се тиче тарифе, влада је непрестано измењује, дотерује и штудира, а за ову измену треба много других ствари. Напоследку, влада је поднела предлог о радњама и тај је узет натраг, што су неки тражили још више ограничења. По овоме, он није да се што више меће у адресу, а што се тиче питања, може ли јошт што доћи у адресу, то је без икакве сумње.

М. Смиљанић држи, да предлог мањине треба да уђе у адресу, доказује да на неким местима небива како Спасић каже о бирању кметова, јер их власт намеће, да би требале окружне скупштине, јер би се народ састајао и договарао о својим потребама, а за предлог о радњама каже, да га је сама влада узела натраг.

Ђ. Малетић вели, да у адресу долазе само главне мисли а поједина разлагања у предлоге, а ми смо се удаљили од ствари, па за пример тога позива се на говор Каљевића о предлогу окружних скупштина и слаже се са Д. Јовановићем, да има много главнијих потреба, које кад би се све ставиле у адресу, то би нас далеко одвело и ми би могли одмах да одемо кући. По томе мисли, да у адресу не треба ништа више да дође, а кад предлази о овим стварима дођу на дневни рад, он ће онда о њима да говори.

А. Лукић чуди се како неки кажу, да се што докаже, што се ниште, а кад се доказује, веле, да се удаљава од предмета. Он хоће да се тражи закон о општинским властима и радњама. Незна ко има право, да ли Каљевић или Спасић, но зна, да наше власти постављају и збацују кметове. Вели, да неможемо да живимо од странаца, који никакве трошкове неплаћају, да неможемо више дати да се у нашим варошима живи пабе и да ми спосимо све терете за кадруму, водоводе, осветлења, школе и т. п. што и странци уживају, а кад хоћемо, да што и од тих странаца наплатимо, онда нам се педа.

Г. министар финансије одговара Лукићу, да положај странаца у нашој земљи није ствар која спада у общт. законе, већ су то питања међународна. Г.

Лукић вели, интерцеловао је прошле године г. министра иностраних дела у овом обзиру, и он је на то предао скупштини у преводу дотичне трактате, па сад стоји до скупштине, да испита ствар и своје мишљење о њој изрече. Напоследку ако општина има право да што наплаћује од странаца зашто тако неради.

Арса Лукић каже, да општина неможе ништа да наплаћује без одобрења министра финансије; јер овај мора да одобри буџет.

Рад. Милошевић вели, да ми нешто објашњавамо, што управо неби требало да буде, па пр. да капетани на неким местима неучествују у општинским пословима, а он је уверен да ми неби ништа урадили да власти неруководе општинама, признаје, да има злоупотреба, но оне се неће одклонити писаним законима. Неки вичу да је много слободе, па зар хоћете да с окружним скупштинама правимо већу ларму, те да нико никог неслуша. Зна да и капетан и начелник свагда кажу, да са кметовима дођу још неколико одличнијих људи, па да се с њима договара, а не да бива као што неки кажу. Он је за адресу, а ако нам што треба, ми ћемо с предлозима тражити.

Јеврем Војиновић мисли, да неби ништа сметало да кажемо што ми желимо. Држи, да би биле zgodне окр. скупштине и да ће народ доћи до боље памети; вели, да Књаз немора дати одмах шта се ниште, него да се с нама споразуме.

Радов. Милошевић примећује, да се народ неучи у гомиле, него да то бива другаче.

Милија Лазич доказује, да би одмах могли ићи кући, кад би у адреси казали све што желимо, па с тога је за адресу.

Коста Великић мисли, да ми можемо у адреси казати наше потребе, да се пре две три године говорило о администрацији полицајних власти и по томе, да би био мњења да се о њој што год у адреси рече.

Ан. Пантић противан је да се што меће у адресу, признаје да је општински закон непрактичан и да би окружне скупштине биле од користи, но да то буде особеним предлогом.

Кас. Стојинић слаже се са Каљевићевим разлозима и жели, да све што је он казао, површно уђе у адресу, јер онда има већа значаја.

Мата Карамарковић вели, да нико неће одрећи да свака установа може бити и боља, ал само да то неулази у адресу, особито што је и Квџаз казао, да наше законодавство није подпуно. — Налази, да је адреса добра. Што се тиче закона о радњама и општинским скупштинама, не може да рекне, ни да би били добри ни рђави, па с тога нежели, да се у адресу метне оно, о чему ми нисмо на чисто; вели, да треба ко год да донесе о томе предлог, те да видимо шта су оне и на што иду, а не да кажемо оћемо окружне скупштине, а после кад видимо, да нисмо у себе поуздани, онда да их неprimamo.

Љуб. Каљевић признаје, да при бирању кметова присуствују надзорне власти, али додаје, да надзорне власти по закону имају право да истерају кметове, те отуда управо изилази, да оне и држе и отерују кметове. Карамарковићу одговара, да ми немојмо све на чисто знати шта предлажемо, но ако смо проникнути потребом каквог закона, онда ћемо га изнети пред владу, а њен је посао, да предлог о томе поднесе, што доказује примером за закон о одговорности министарској и томе подобно.

Раяко Јовановић је за адресу. Признаје, да има недостатака у закону општинском, но о томе ће предлог да поднесе.

Г. министар унутрашњих дела вели: из говора посланика види се, да сви налазе неке мане и недостатке у постојећем општинском закону и по томе, да се хоће исправка и допуна тога закона, а не нов закон. Кад се исправка и допуна постојећег закона оће, онда ово никако не треба у адресу да дође, што би могло бити тек онда, кад већи било каквог закона о општинској управи. Наводи, да је и сама влада вршећи исти закон преко својих органа увидела да има неких мана и недостатака у постојећем општинском закону и да је намерна, да те мане исправи и недостатке попуни; па да сад треба посланици са разлозима и у виду предлога да кажу, шта и у чему оће закон да се исправи и попуни. Окружне скупштине не живе у свести народа и није им познат обим, па да треба да буде предмет одвојеног предлога, а никако не треба да долазе у адресу.

Миљалко Раденковић пристао би уз мањину, да она тражи нов закон општински; но кад тражи измене није мњења, да та ствар уђе у адресу. И ако путује по народу, каже да није чуо, да народ жели окружне скупштине, а закон о радњама треба да дође у предлоге. По томе је мњења, да адреса остане како је.

Председник каже, да је било доста говора о томе, да смо видели шта и једна и друга страна жели, и да треба неку измену у закону општинском учинити, па пита хоћемо ли, да то уђе у адресу, или да буде предмет особеног предлога; с тога ставља на гласање, хоће ли да адреса остане онако, како ју је одборска већина усвојила, или да јој се још шта додаје.

Скупштина реши, да остане адреса, како ју је већина одборска направила.

После одмора, који је трајао четврт сахата, заиска реч Сима Несторовић и каза, да је у одбору била реч, да се г.г. Наместницима изјави захвалност особитим актом. Он мисли, да то треба да се учини, пошто сви знамо, да су нам они нашег Књаза, тај драги аманет српски, сачували, и земљи велике услуге учинили. Требало би да се то учини нарочитим актом, особито, кад знамо, да се такве услуге сасвим другојаче награђују. — О овоме се чуше у скупштини гласови одобравања.

Председник каза, да му је дат акт о томе, који је он мислио, да учути одбору; но кад је поведен разговор, онда се може говорити о тој ствари.

Мил. Стојић рече, да нетреба да иде одбору, јер су сви у својим срцима донели ту народну жељу, па мисли, да нико неће ни доводити у сумњу ову ствар. Наместници су, вели, својим великим делима и што су Књаза сачували, подицуно заслужили наше признање, и ми можемо само казати; да Бог да, да се такви Срби и од сад рађају.

Д. Јовановић каже, да овде и неможе бити говор о томе, оће ли се г.г. Наместницима да изјави захвалност, јер је то већ учињено адресом, као што им је и Светли Господар у беседи својој изјавио благодарност. Овде само може бити питање, дали се то може да учини особеним актом.

По његовом мишлењу то неможе бити; јер по члану 104 пословног реда, скупштина неможе да

ступа у сношаје са приватнима, а по члану 84 устава, скупштина има сношаје само са министрима.

М. Карамарковић побја говор Јовановића доказујући, да члан 104 пословног реда одређује како ће се поступати са молбама и жалбама, члан пак 84 устава да се неће повредити; јер су та господа министри. По томе могуће је према закону, да се жељи народној одговори и да се г.г. Наместницима изда захвалност особитим актом, који би њиховој деци служио за спомен, а потомцима за пример, да му сједују.

Д. Јовановић каже, да нема места тумачењу Карамарковића, и да сваки узме закон, па ће видети како је написано. Нестоји вели, да би ми ту адресу подносили опет г.г. министрима, него би је поднели 6. Наместницима, а не садашњим министрима.

Ђ. Малетић мисли, да би се одазвао општој жељи народа, коју је он толиким адресама изказао, кад би нарочитим актом изјавили благодарност г.г. намесницима особито, што им је ову и сам Светли Књаз у својој беседи изказао.

Касијан Стојишић каза, да је хтео рећи оно што и Малетић, да је био у више скупштина, да се народ у њима одзивао свагда намесницима онако, како се желети може, чиме се доказује, да је народ с њима подицуно задовољан; но пошто је захвалност у адреси изјављена, он није за одвојен акт.

Павле Грековић мисли, да се већ повредио закон, што би се г.г. намесницима изјавила захвалност особеним актом; јер каже, да смо се ми и неким страним општинама одзивали.

Јован Бошковић признаје, да се скупштина одзивала, али вели, да није слала никако писмено при-

ватним лицима, но је ту захвалност ставила у свој протокол.

Павле Грковић каже, да несмотрат г.г. намесници као приватна лица, па је зато да им се као таковима и захвали.

Милап Стојић и опет мисли, да се неће повредити никакви закон, ако коме кажемо, хвала ти што си поверене послове добро вршио.

Г. министар правде вели, да по члану 116. пословнога реда скупштина може у договору са владом одступити од појединих наређења његових, кад дакле народ донста осећа, да треба да захвали људима, који су у тако тешком времену умели да одбране земљу, да очувају младога Књаза и да заступе вољу народа, онда држи, да народу немогу стајати на путу никакве сметње да своју захвалност и признање у особеном акту неизјави. Што се тиче члана 84 устава, по њему намесници нису приватне личности пошто су више од 4. године вршили највишу књажеску власт, па ако се њима хоће да изјави каква захвалност, то би се учинило као бившим вршиоцима књажеске власти а не као приватним личностима; јер они као приватне личности не би били у стању, да земљу предаду владоцу нашем у овом стању, у каквом су је предали, што и јесте узрок благодарности, коју им г.г. посланици желе да изјаве.

Д. Јовановић помиње, да се поред пословног реда позвао и на члан 84 устава, који се може прочитати. —

Панта Срећковић чита члан 84 устава који гласи, да скупштина стоји само у спољају са г.г. министрима, па вели, да ми треба да пошљемо захвал-

ност бившим намесницима преко г. министра унутр. дела, коју они подпуно заслужују због свога патриотског рада.

Радован Милошевић вели, да су г.г. намесницима сви окрузи издали захвалност, но да треба то и сама скупштина особеним актом да учини, јер је то свечаније. Г.г. намесници су то донста заслужили, а кад су то заслужили, онда о томе не треба дебатирати.

М. Раденковић напомиње у каквом су стању примили намесници Србију 1868., а у каквом су је стању предали нашем Књазу, па да им за то треба изјавити нарочиту захвалност и то писмено, у ком да се каже, да се скупштина нада, да ће они помагати нашег Светлог Књаза у свима његовим за народ користним предузећима.

М. Ковановић вели, да је Срећковић предлагат у одбору, да се особеним путем г.г. намесницима захвалност изјави и да је у одбору решено, да се неодговара одвојено, но у адреси. Међутим скупштина може да учини како хоће.

П. Срећковић каже, да су сви у одбору били за благодарност, но да је он питао, да ли да буде одвојено, или у адреси. Било је развог говора, а он памти, да је Милоје Блазнавац рекао, да је боље у адреси. Ако скупштина налази, да треба и одвојено, она може да уради, јер није противно закону.

Борђе Малетић вели, да је у одбору предлагао неку допуну која је остала нерешена, пошто је ту био бив. намесник г. Ристић, који је казао, да се у његовом присуству о томе предмету разговор неводи, а кад је он отишао, није ништа више ни предузимато.

Анта Пантић потврђује говор Малетића, па каже да је у одбору био за одвојени акт, па је то остало перешено.

Јован Новаковић мисли, да треба да буде одвојени акт, зато, што адреса иде Њазу а не г.г. намесницима, па они треба да имају непосредног уверења о решењу скупштине.

Милоје Блазнавац признаје, да је казао, да та захвалност иде путем адресе и ако су други говорили да иде одвојено. Но ако народ признаје, да су намесници радили у интересу земље, може изјавити своју захвалност и особеним путем. Он вели, да се као брат једног од г. намесника уздржавао у одбору, да говори више о овој ствари.

К. Стојишић мисли, да нема ниједног Србина, који не би хтео признати, да му ти људи нису учинили велико добро. Сви желимо једно, само што неки кажу, да је доста оно, што је у адреси, а други велу, да није.

Председник стави ствар на гласање и скупштина реши, да се г.г. бив. намесницима захвали особитим актом на њиховом труду, који су они имали за време намесништва.

Председник јави, да је г. министар правде донео два законска предлога, један о старатељству а други о устројству старатељског судије.

Указе прочита секретар Срећковић и председник каза, да ће их предати законодавном одбору.

Г. министар унутрашњих дела представља скупштини стенографа г. Јована Миловановића, о ком је пре говорио, да ће га упутити скупштини.

Затим г. министар поднесе скупштини акта и пресуду по кривици посланика Перише Вуковића и напоследку акт, којим је г. Ђорђе Петровић још прошле године јавио, да се због слабости не може да прими за посланика. Секретар Срећковић прочита тај акт.

Председник рече, да се из овог акта види, да г. Петровић није више посланик, што усвоји и скупштина.

К. Великић пита, јели стенограф скупштински или државни, а кад доби одговор, да је скупштински, он предложи, да се образује нарочити одбор за примање посланичких предлога.

Председник каже, да се по пословном реду може саставити и четврти одбор за ове ствари, кад влада пристане, но да то остане док се г. министри сагласе.

А. Лукић противан је образовању новог одбора, но да се предлози формулишу како закон каже, те да се предаду одбору коме припадају.

К. Стојишић противан је говору Ар. Лукића, што ми немамо људи који би то могли да израде.

Јов. Бошковић хоће, да се најпре прегледе и сврше лањски предлози, па тек онда да се види хоће ли се бирати други одбор.

Председник рече, да ћемо првог састанка предузети оно што је од лане заостало, па кад то свршимо, видићемо, хоћемо ли бирати нов одбор.

Члановима одбора каза, да дођу после подне, а сви посланици у 8. сах. у седницу, да подпишу адресу.

Тиме је свршена ова седница, која је трајала до 1¹/₂ сах. по подне.

Председник скупштине:

Ж. Карабиберовић.

Секретар:

С. Живковић.

Опуномоћени потписници:

Лазар Симић, Павле Самуровић, Никола Симић, Вићентије Поповић, Ристо Пантић, Војин И. Радосављевић.

САСТАНАК IV.

у Суботу 30. Септембра 1872 год.

Председавао

Председник скупштине

Живко Карабиберовић.

Председник скупштине у 10 сати пре подне, а у присуству г.г. министра финансије, правде и унутрашњих дела, отвори састанак, на коме је било 98 посланика.

Посланици Сава Милојековић и Живан Милошевић због слабости; а Арса Лукић, Ранко Јовановић и Милован Спасић по потреби и одобрењу председника ни су могли доћи на овај састанак.

Број 11.

За овим г. министар финансије предаде председнику скупштине указ Његове Светлости Књаза српског Милана М. Обреновића IV., којим се овлашћује г. министар финансије да може поднети на решење народној скупштини предлог закона о изменама и допунама §.§. 26., 44. и 66. шумске уредбе од 4. Априла 1861. године.

Пошто секретар скупштине, Панта Срећковић, прочита исти указ, г. министар предаде скупштини и сам предлог закона, који се по предлогу председника на испитивање предаде одбору за финансијске предмете и финансијско законодавство.

Број 12.

Посланици Милосав Трифунац и Мијалко Раденковић, моле скупштину, да им се по њиховим неодложним важним пословима дозволи одсуство за 10 дана.

И народна скупштина реши: да им се тражено одсуство дозволи.

По овоме председник рече да је данашњи састанак свршен, и заказа идући састанак за сутра у 10 сати пре подне.

Председник скупштине:

Ж. Карабиберовић.

Секретар:

Јован Вошковић

Опуномоћени потписници:

Никола Симић, Војин И. Радосављевић, Ристо Пантић, Вићентије Поповић, Павле Самуровић, Лазар Симић.

САСТАНАК V.

1. Октобра 1872. год. у 10¹/₂ сах. пре подне.

Број 13.

Председник скупштине прочита закон о томе, ко подноси адресу Књазу и предложи, да скупштина избере депутацију, која ће са председником, подпредседником и са два књажева посланика однети адресу. Скупштина изабра по једнога депутата из свакога округа и то:

Арсу Лукића, Антоњија Нешића, Ивка Остојића, Мила Дамјановића, Јована Бошковића, Љубомира Кзљенића, Андрију Лужњанина, Николау Радовановића, Милана Брачица, Милију Божиновића, Ни-
колу Симића, Александра Николајевића, Миту Ми-
ловановића, Милију Лазића, Григорија Брајковића,
Алексу Петковића, Ранка Јовановића, Павла Гр-
ковића, Илију Маргетића и Јакова Павловића.

Број 14.

Ова депутација однела је адресу Његовој Све-
тлости књазу Милану Обреновићу IV. Председник је
скупштине, том приликом рекао: „Господару! На-
родна скупштина одзивајући се на престолну беседу,
којом сте изводећи отворити јој овогодишње седни-
це, сачинила је адресу, коју Вам ми овде свечано
предајемо, и молимо да садржину исте саслушате,“
коју је и прочитао секретар Сама Живковић.

Кад се вратила депутација, која је адресу Књазу
предала председник јави скупштини ово: Његова
Светлост изјавила је захвалност на осећањима пре-
даности, која му скупштина у својој адреси изра-
жава и поздравља скупштину, да ће му свагдашња
брига бити, да оправда очекивања, која народ у
Њега полаже.

На томе се и свршио састанак тога дана.

Секретар:

П. Срећковић.

Председник скупштине:

Ж. Карабиберовић.

Опуномоћени подписници:

Никола Симић, Војин И. Радосављевић, Риста
Пантић, Вићентије Поповић, Павле Самуровић, Ла-
зар Симић.

САСТАНАК VI.

У Понеделик 2. Октобра 1872. године.

Преседасо

Председник скупштине:

Ж. Карабиберовић.

На овоме састанку била су 102. посланика.

Број 15.

Председник скупштине а у присуству г. министра
финанције. А затим г. министар финансије предаде
скупштини указ Његове Светлости Књаза српског Ми-
лана М. Обреновића IV., којим се овлашћује г. ми-
нистар да може народној скупштини на решење и
одобрење поднети предлог закона о буџету прихода
и расхода државних за 187² годину и пошто се-
кретар П. Срећковић прочита исти указ г. министра
предаде и сам предлог закона скупштини, који се по
томе упути на испитивање одбору финансијском.

Број 16.

Председник скупштине предлаже, да се одреде
по три заменика за постојеће одборе, јер као што
су му председници јавили то је потребно с тог, што
по неки одборници добије одсуство на дуже време
као што је случај са Мијалком Раденковићем, а по
неки опет одборници имајући свог посла изостане од
састанка одборских.

Пошто се о нечему за избор ових одборника по-
дуже у скупштини говорило, одложи се овај избор
за идући састанак.

И на томе се сврши овај састанак, а председник заказа идући састанак за сутра у 8. сах. пре подне.

СЕКРЕТАР:

Јован Вошковић.

ПРЕДСЕДНИК СКУПШТИНЕ:

Ж. Карабибировић.

Опуномоћени подписници:

Војин И. Радосављевић, Никола Симић, Ристо Пантелић, Вићентије Поповић, Павле Самуровић, Лазар Симић.

САСТАНАК VII.

3. Октобра 1872 год. одпочет је у 9 сахати.

На овоме састанку били су: президент минист. савета, г. Блазнавац, и г.г. министри: Ристић, Вељковић, П. Јовановић и М. Лазаревић.

Број 17.

Пошто председник отвори скупштину, Ранко Јовановић захтева да се исправи погрешка, по којој нису наштампана имена свију посланика потписаних на адреси.

Секретар Сима Живковић објашњава, како то није до секретара, него случајно до слагача.

На ово председник скупштине јавља, да ће се та погрешка исправити по наредби г. министра унутрашњих дела и тиме се скупштина задовољи.

За овим се прочита како Јевта Марић тражи петодневно осуство да жени сина; скупштина му одобрава осуство с тим да се оно рачуна од 5. Октобра.

После овога читани су поздравни скупштини народној: из Алексинца, Уба, од народа среза бугар-моравског и од општине стубичке, среза брзо-паланачког.

Председник скупштине јавља, да је на реду предмет о посланику Периши Вуковићу.

Извештац одбора законодавног, Никола Недељковић, чита извештај одбора, који гласи:

Извешће одбора за предмете законодавства.

Услед појављеног у скупштини питања, да ли Периша Вуковић из Ивањнице, среза моравичког, окр. ужичког, који је посланик за срез моравички за ову трогодишњу скупштинску периоду, може и даље да остане посланик, кад је пресудом преког суда за окр. ужички, која је изречена 27. Јула ове године № 10824 о кривци познатог хајдука Николе Јевђевића из Дубраве и осталих његових саучесника и јатака, исти посланик Периша у томе хајдучком делу као јатак суђен и ослобођен из недостатка доказа, — услед дакле наведеног питања, дата су од стране скупштине овоме одбору два акта г. мин. унутр. дела под № 8477 и 8716 и наведена пресуда ужичког суда, да одбор све то расмотри и наведени случај о посланику Периши упореди односном закону, па да по томе даде скупштини своје мишљење:

да ли посланик Периша због наведеног случаја може према закону да остане и даље посланик.

Овај предмет одбор је у данашњој својој седници расмотрио, и појављени случај о посланику Периши упоредно изборном закону скупштинском, јер у овом закону прописани су и опредељени случајеви, са којих српски грађанин не може да буде посланик. Ти случајеви предвиђени истим законом, означени су

у члану 18-ом под 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 и 9 и у члану 22-ом под 1, 2 и 3 истог закона.

Па пошто овакав случај као што је овај о посланику Периши на име: што је он као јатак у познатом злочинству хајдука Јевђовића суђен и ослобођен из недостатка доказа, није ни један од оних, који су предвиђени у наведеном закону, те да посланик Периша не би могао због истог случаја по закону остати и даље посланик: то је овај одбор по наведеноме једногласно закључио: да посланик Периша Вуковић према закону може у овом случају да остане и даље посланик.

По томе, према наређењу члана 13. закона о пословном реду, имао би се позвати да дође у скупштину, кад до сада није дошао, нити што скупштини јавио о своме изостанку.

По како је полицајна власт округа ужичког у своме извештају од 21. Септембра ове год. № 12293 поднетом г. министру унутрашњих дела, већ јавила, да је исти посланик Периша болестан и да је и сам реченој власти изјавио да због те своје болести не може доћи у скупштину: онда овај одбор налази, да у томе случају, по смислу прве тачке члана 79. наведеног изборног закона, има сада скупштина да реши:

хоће ли се на место болујућег посланика Перише изабрати нов посланик?

У томе случају овај одбор налази, да треба изабрати новог посланика на место болујућег посланика Перише, нарочито, што је његова болест неизвесна, а народ оног краја остао би на тако неизвесно време незаступљен у пословима народне скупштине, које се у оваквом случају не би могао никако да оправда према смислу члана 44. устава.

Тако закључено у одбору за предмете законодавства 30. Септембра 1872 год." одборници: М. Ковановић, Касијан А. Стојишић, А. С. Николајевић, Никола Радовановић, Н. Г. Педељковић, Радован Милошевић, М. Ј. Спасић, М. П. Блазнавац.

Пошто је прочитан извештај, председник скупштине пита: има ли ко шта да говори о овом предмету? На ово се зачусте многи гласови да је та ствар свршена.

Председник: — Скупштина дакле усваја мишљење одборско, и, као што видим, овде има само да се објасни, да се у таквом случају посланик не лишава права посланичког, ако је био под судом па се ослободио, него да се овде узима то да је он слаб, па да не би срез и они, који су га изабрали, остали без посланика, на том основу скупштина решава: да се други избере.

Миле Дамњановић — наводи, да треба закон да исправимо, јер, вели, кад је ко из недостатка доказа пуштен, онда то није чист посао, а сумњивих људи међу нама не треба да има, кад ми можемо свакад оно место попунити поштеним људима.

Председник — што се тиче измене закона, о томе није овде говор.

Миле Дамјановић — вели, да се тако нареди за у будуће.

Анта Пантић — вели, кад је Периша изабран на три године, па када скупштина реши да се други избере, ко ће онда до године на скупштину доћи — Периша, или новонабрани?

Председник — вели, да се Периша јавио да је болестан, ми не би могли наредити да се други избере.

Недељковић — вели, да је такав смисао закона: кад је ко болестан, онда се тај не сматра за посланика, него онај, који је изабран на место болујућег, и тај долази на скупштину.

Председник — вели, да ми на основу извешћа од полицијске власти кажемо: овај се сада нама не јавља, што није дошао, а болестан је; зато скупштина налази да треба да се поцуни његово место и с тим је ствар свршена.

И скупштина усвоји мишљење одбора т. ј. скупштина сматра новонабраног посланика за посланика, а Периша Вуковић није више посланик.

Бр. 19.

Председник — јави, да су сада на реду посланички предлози:

Секретар Бошковић — чита предлоге и мишљења одбора.

1.) Коста Великић предлаже, да се обдржавање друмова у поредку издржава о народном трошку и тако да се лиценцирано оправка друмова издаје. Одборово мишљење гласи: Пошто је на прошло-годишњој скупштини узаконено ово што се предлаже, да се пређе на дневни ред.

Коста Великић — брани свој предлог и наводи, како сви подједнако не праве друмове, па зато треба да сав народ гради друмове, што се само може извршити, ако се усвоји његов предлог.

Милан Миловановић — говори о поштанским друмовима и вели, да у јагодинском округу од Копривнице до Ђуприје држи друм само срез белички и он га оправља, а друга два среза и Јагодина ништа не показу.

Дипа Цанковић — говори противу предлога Великића и тражи да свака општина прави друм на своме хатару.

Ранко Цветковић — такође говори противу предлога и вели, да је добар закон о грађењу друмова.

Великић — вели, да смо ми сви у једној општини, али не носимо сви подједнако терете, па сам зато противу тога.

Јован Бошковић — наводи, да се сада друмови оправљају личним радом, али овде се, вели, тражи, да се новчано оправљају ти друмови, па о томе треба и говорити.

Ђирковић — каже, да код нас нема довољно новаца да плаћамо, зато нека остане онако како је.

Јован Бошковић — наводи, како ће и онет изаћи на ово што је, јер који је богатији, више ће и платити, као и сада што је, јер ко има кола, иде с коњима; иде с мотиком и т. д.

Са више страна чује се: не можемо с новцима. На дневни ред.

Председник — мишљење је одбора да се пређе на дневни ред, усвајали то скупштина? и Скупштина усваја да се пређе на дневни ред.

Бр. 20.

Посланик Милан Миловановић предлаже, да се друмови, којима поште иду, народски граде или ако не тако, а оно бар целим округом, а не срезовима. Мишљење одбора: По закону од 15. Априла 1864. год. збор XVII. стр. 125, прописано је, како се праве опште-народни, како срески или општински путеви, због тога је овај предлог излишан, па зато да се пређе на дневни ред.

Милан Миловановић — вели, да је он зато тај предлог поднео, што сад у округу јагодинском само један срез — белички — гради друм.

Ранко Јовановић — наводи како треба да интерпелира министра, што се не поступа по закону.

Анта Пантић — вели, кад је државни друм, онда треба и сав округ да га ради, а сада се тако не ради, јер од Алексинца до Смедерева има десет ђуприја, које општине праве а не читав округ.

Војин Радосављевић — каже, да то није истина, јер тако не бива; па наводи како у смедеревском округу има више ђуприја, па су подељене сразмерно те оправљају околне општине, а не само поједина села.

Анта Пантић — каже, да позитивно зна, да онако бива, како он каже.

Јован Бошковић — вели, да предлагач тражи оно, што је прописано у закону, па је излишно о томе даље говорити.

На питање председника — скупштина усваја да се пређе на дневни ред.

Бр. 21.

Посланици: Ивко Остојић, Анта Нешић, Јеврем Бојиновић, Петар Васић, Илија Вишић, Милан Стојић, Михана Смиљанић, Цветко Јевтић, А. Петковић, Н. Михаиловић, Стеван Лукић, Илија Симић, Г. П. Брајковић, Анта Пантић, Вићентије Поповић, Јеремија Стојанић, Живан Милошевић, Периша Вуковић, Милан Ђирковић, Александер Лазаревић, Милосав Вукомаповић, Милоје Вулић, Здравко Јовановић и Коста Велкић *предлажу*: да се узакони, да све окружне вароши преко својих атара путове праве и насипају и да телеграфске директе дижу, а одбор мисли, да

по § 8. закона од 15. Априла 1864 године (збор. XVII. стр. 125.) ово постоји што се *предлаже*, па зато је излишно овако *предлагање*, с тога — да се пређе на дневни ред.

Посланик Ивко Остојић — вели, да се тако не ради и наводи пример, у чему га потпомаже и Милан Миловановић, па што Ивко додаје: „ја верујем, вели, да тако пише у закону као што и одбор мисли, али се другачије ради.

Јован Бошковић — објасњава, да постоји закон да и варошани раде према броју пореских глава у округу. А ако се ће тако не ради — није кривица до варошана.

Мандић — вели, да се зацело онако ради, као што посланик Ивко говори, т. ј. сељани насипљу и граде пут баш до саме вароши. Ја не знам, вели он, да варошани шта насипљу, него они господаре а ми кулучимо. Дакле, ако је у закону као што каже одбор, — добро, а ако није, онда да исправимо.

Алекса Петковић — да то не постоји свуда, и наводи пример како Крушевац насипље докле је његов хатар.

Миле Дамњановић — вели, што кажу да сељаци насипљу пут до саме вароши, то је истина; али ја њих питам, у колико општина има четири главна пута, и колико путова осим других, који су такође општенародни, па не би било праведно да се тако ради.

Милан Миловановић — вели, да је њега баш то и приморало, да тај предлог поднесе, што ми до саме вароши насипамо, а варошани нама не помажу и то прави само срез, што би пре требало читав округ да ради.

Мандићу је познато, да су сељаци насупу путове са свију страна до самога Шапца, а не зна да је и где је насипала пут општина шабачка.

Миле Дамјановић — пита предговорнике: ко је насипао онај пут од Шапца Митровици до више старог Ђумрука? не други до — Шапчани.

Павле Самуровић — казује оно што и Мандић и вели, да варошани нису нигде пут насипали, него све сељаци осим овога до старог Ђумрука.

Михаило Смиљанић — вели, да општина ужичка има по своме хатару да направи пут и да га изведе до на Забучје. Срез је тај пут направио до хатара општине ужичке и сада се тражи прирез, да се тај пут изведе где треба. Дакле иде се на то, да и ту срез направи пут.

Мирћ — вели, градимо до вароши, а варошани нигде све до Чачка, па градимо и по чаршији.

Здравко Јовановић — казује, како у његовом округу има три пута, па све то округ насипа, а варош стоји као у ограду. Ништа ти не гради под милим Богом. Ако се појаве лопови, ми хватамо; ако се прави пут, ми га правимо, а они нигде ништа!

Ранко Цветковић — казује, како је почет да се прави пут из Милановца и ништа на варош није ударено. Све је спало само на сељаке! Варошанин ништа не помаже, а кад седне на кола вози се као цар!

Никола Радовановић — вели, да су окружни друмови подељени по главама, и што спада на нас, (варошане) ми га и градимо.

Павле Грковић — вели, да нема општине кроз коју пролази пут, па да она онај пут гради, а има их кроз које не пролази па и они граде.

Мирћ — вели, да се зна сваке општине линија, а незна се линија варошана.

Бошковић Јоца — вели, да по закону треба и варошани да граде. Потоме, није кривица до закона,

но до извршења. Овде се вели хоће, да варошке општине кроз свој атар насипају друм, он наводи да би то могло тек онда бити, кад би то важило и за селске општине или кад окружне вароши не би биле саставни део округа, ово би вели било непрактично, пошто се зна да има селских општина кроз које државни пут не пролази, па би се оне на тај начин од грађења друмова ослободиле. За то, вели, нека све општине раде заједно, на државним и окружним друмовима по броју глава у округу.

Касијан Стојишић — или не зна како је на другом месту или мало зна, али зна како је у Ваљеву, и не би, вели, лепо било да не одговори Ивко. Они су, вели, насипали онај пут, што иде у Лозницу, па чији је то пут? А што каже Ивко, да је насип до самих кућа, то неби требало да каже. Ту видим, да су изишли на сред себични интереси, а ја неби желео, да овако што и разговарамо на овом месту, него власт наша, која нама управља, та има рачуна, па она ће казати кмету: варошанин ће направити оволико, а сељак оволико.

Ивко — (пита): Где ја видех на путу из Уба у Шабац једнога вашег варошанина?

Каљевић — вели, ја сам хтео да кажем да није истина да варош Ужице не суделује у грађењу путова, јер знам да су ужичани на ту цел платили по две рубље с главе на главу. Каљевићу се чини, да је та ствар законом добро уређена, само би требало настати, да извршне власти што боље извршују, што би им требало строго наложити.

Милосав Вукомановић — хоће, да ови у округу све путове граде.

Анта Пантић одобрава, што Бошковић каже по главама, па и треба, вели, сви равномерно да правимо пут.

Бошковић — не искључује варошане, но што је општинско, нека гради општина, што је окружно и општенародно нека и варошани граде, али само равномерно по главама, а не више или мање.

Министар-президент г. Блазнавац — узме реч, и вели, ако је у таквим случајима где неправилно поступљено, требало је казати, да је полицијска власт разрежала нешто на вас, што по закону неби дужни били да сносите, па да сте се противу тога жалили надлежном месту, онда би се та неправилност исправила. Али пошто су ти путеви извршени пре неколико година, сад нема могућности да се то исправи.

Осим тога, треба да се узима у рачун при поделу рада на путовима, колико има сокака да једна варош калдрмисе, па да се прорачуна, колико варошани имају да плате само за калдрму тих сокака, који служи за општи саобраћај, па наравно и сељанима и спрам тога по могућности и дели се воја спада и на сељане. Кад неби био само један сокак калдрмисан, ви би, кад би дошли у варош, одма се жалили што он није добро калдрмисан, те се ваша кола морају да заглибе и ломе. Па кад би се узело у призрење то, што су варошани учинили за варош и за друге, изишло би да и сељани можда ништа више од тога нису израдили. Ја ћу вам показати и закон, где је казано, шта су државни, окружни, сремски и општински путеви и како тамо стоји наређено, па ако се догоди где да надлежна власт нареди

да кметови нешто оправе, а они би налазили, да то по закону не треба да буде, онда остаје отворен пут да се против тога може жалити надлежном министру.

Ивко Остојић — истина варошани праве калдрме за сељаке, али и ми, господине, правимо путове за њихов еспап, који им се доноси.

Председник скупштине — вели, да је о овоме доста говорено; кад г. министар, он вели, каже: ми стојимо свагда ту, па коме се неправда учини, нека му се обрати, па ће он наредити како треба, онда је ствар свршена, и ја мислим да се пређе на дневни ред.

Скупштина усваја, да се пређе на дневни ред.

Број 22.

Посланик Милоје Блазнавац — предлаже: да се узакони, да они имућнији људи који пређу преко 50 година, и ослободе се од народне војске, даду коња са опремом, и сиромашан човек да тог коња води, и тако да се састави једна комора за народну војску. — Мишљење одбора: пошто је ово немогуће извршити из многих призрења, то да се пређе на дневни ред. На ово

Милоје Блазнавац — поче да објашњава свој предлог овако: кад год се војска рекрутира, ништа нам није теже него одредити коморције, јер онај, који има коња, дође па каже, вако има 50 година из не мора да служи у војсци, а то су махом, по најмогућнији људи. Одредимо другог а он каже, ја сам сиром — немам коња. Онај немора да служи, а овај опет нема коња. Кад опет нађемо, да је човек доброг имања, али неспособан за војску, онда ми који морамо да подмиримо потребан број коморција, договоримо се с кметовима те они даду коње,

сиромашнији их воде. То смо ми тако чинили мимо закона. По неки од официра с нама се сложе да тако и буде, а по неки каже: ја немогу противу закона и тако ми онда морамо да образујемо коморције, који нису ни зашта. С тога и мислим, да би требало да се то законом нареди.

Председник — вели, да је по уставу сваки Србин војник, али у мирно доба ова се установа не може тако да врши, јер у опште они, који су изузети, то су људи мало бољег стања, па би требало једно с другим накнадити. С тога се и слаже с Блазнавцем, али је, вели, поднео један предлог о томе, само у другом смислу: пошто пак тај мој предлог на истим основима почива, узео би слободу да приметим, да овај предлог није у толико удесан, што се неби могао сразмерно да разреже. И за то мислим, да би боље било, да овај, који је од војске изузет, плати $\frac{1}{4}$ више од обичног данка, и то у мирно доба.

Јован Бошковић — брани предлог Блазнавца и вели, да би се њиме постигло да имућнији људи нешто тегле на опште ствари и тиме би се спомогао сиротнијој класи. Па онда би се и сирома човек могао лако узети у коморције, пошто би му га-зда дао коња и сву опрему.

Милија Лазич и Дина Цанковић — бране предлог; а

Арса Лукић — вели, да је то било у првом устројству војске, па је тако по негде и рађено. Знам случај у Обреновцу, да је неки имућнији човек дао коња неком сиромашу, па га овај упропастио. С тога је то после и престало. Лукић мисли другаче, т. ј. не да се узме коњ, него да таква лица плаћају неку

суму, која би равна била оној суми, коју један грађанин около коња обично потроши. Тако би се могло доћи до бољих коња, јер од свију коњаника нема ни сто, као што треба. И ја сам још онда био за то, да се учини неки прирез, па да се плаћа и за опрему. И то би било и праведно и корисно.

Председник — вели, ако би и. пр. 5—6 грађана из једне општине подмирили ту потребу, онда би могло остати да би други 50—60 остали без терета, јер би могло бити, да је већи број неспособан, но што је потреба за коње. И тако пошто би се од неких подмирила потреба, онда остали неби ништа дали, па би то могло бити и у селу. С тога мислим, да би боље било да се учини прирез.

Мирин — потпомаже предлог Блазнавца, а

Стојадин Радоњић — вели, да су се били уписали богати, па се извукли, а остала сама сиротиња.

Ранко Јовановић — вели, да је законом добро уређено, с тога је против предлога, јер коме има 50 година њега замењује син, и ако не одма оно доцније.

Јеврем Бојиновић — вели, да је лепо што предлаже Блазнавац, а лепо је и да се плаћа, али куд ће ићи тај вишак што би људи морали да плате и то би изгледало као неки данак. Ко има коња он ће казати: имам, па да дам! а ако црпане — првнуће и у њега! А тај прирез не лако би се сматрао за намет! С тога сам за предлог Блазнавца.

Милоје Блазнавац говори противу приреза, јер се њиме цел не постиже, а ово се већ практицара, па нека се само узакони.

Милан Стојић — бранећи предлог Блазнавца вели, који су богати, а прешли су 50 година, нек

даду коња, а ако га неће да даду народном војнику, онда нека нађу слугу. Противан је предлогу Јовановића.

Каљевић — говори у корист предлога Милоја Блазнавца, јер је право да нешто дају и људи, који су прешли 50 година, али се само ту немогу употребити слуге, јер то нису просте рабације, него су то војници, који морају нешто да знају. Нека газда да коња, али не слугу.

Дина Цанковић — слаже се с Каљевићем, јер имамо, вели, и сад прилике видети, где газде пошљу слуге — децу — па немогу ништа да раде, по само чине перед по логору.

Лукић — опет брани предлог председника и вели: „јер знам да у Београду кроз кратко време неби имали ниједног доброг коњаника. Кад сам споменуо плаћање“ мислио сам да ми требамо да имамо војничку спрему. Да је се ово пак код нас одавно почело, ми би данас имали 10 хиљада дуката.

М. Ковановић — говори, како се овим предлогом иде на измену закона, па га треба упутити одбору.

Председник — вели, да се ово и говори да се скупштина изрази за предлог или противу предлога.

Радован Милошевић — је за то, да се преда одбору.

Министар-президент г. Блазнавац — рече: ово је ствар тако тешка, да се од како је установљена народна војска не престано мисли на који је начин могуће да добијемо трен т. ј. да имамо подвозна средства.

Установа народне војске још је нова. У ред прибираних података, да се наша народна војска учини

мобиљном т. ј. да се може лако покретати спада и овај предмет. Има много података, који су прикупљени за решење овога предмета. У војсци је основна мисао, да се она мобилизира у најкраћем времену. Прајско-француски рат најбоље је показао цену вредност ове, основне, мисли.

Прајзи мобилизираше своју војску у 15 и 20 дана, докле Французи немогоше то извршити ни за два месеца. Код Прајза војена установа расла је 50 година из живота народног. Ми знамо, да је онај закон најбољи, који је из народног живота и његових потреба исписан, па тако исто најсигурнија је установа она, која истиче из живота народног; зато да би установа наше народне војске била јака и сигурна, ми смо тражили, да она из народног живота и израсте. О предмету, о коме је реч, има, као што рекох, прикупљено много података. Но ја вам не могу сада још казати, да то што се предлаже ваља или не ваља. Кад би имали довољно новчаних средстава, па да све купимо што нам треба, то би било можда још по најбоље. Али то је не могуће. А шта би било у време рата? Командант би коња узео гди год би нашао. Он неби питао колико ко има година. Тако су радили сви народи у време рата. Нешто практичног има у ономе, што кажу, да треба новцем платити, а нешто опет у ономе, да би требало коња узимати. То су податци који ће се пред очима имати; а ако би ко још што из практике имао, нека покаже, и то нам је добро дошло.

Великић — вели, да човек који је прослужио у војсци од 20—50 година, и после кад буде стар, плаћа и да дође под тај терет, за то не могу дати мога гласа.

Председник — вели, да је ово озбиљна и корисна ствар, јер кад имамо народну војску, онда треба да се старамо и да је усавршујемо. Ову би ствар требало упутити законодавном одбору, па он о тој размисли, како да се ништа не повреди, а да се циљ постигне. Јесте ли зато, да се овај предлог упутити одбору у свези са предлогом Јовановића.

Скупштина усваја: *да се оба предлога упуте законодавном одбору.*

Број 23.

Посланици: Стојан Бркић, Анта Панчић, Милан Стојић, Мијанло Јеремић, Милан Ђирковић, Мита Миловановић, Периша Вуковић, Илија Симић, Брајковић, Алекса Петковић, Милан Миловановић, и Коста Великић предлажу: да се укине закон, по коме се Јевреји примају у војску и тако, да се они од сад не примају више у војску. — Одбор држећи, да би овај закон требало изменити мњења је: *да се овај предлог преда законодавном одбору.*

Председник пита скупштину, да ли усваја мњење одбора.

Скупштина — усваја да се овај предлог пошаље законодавном одбору.

Број 24.

Посланици: Јован Бошковић и Дина Цанковић предлажу, да се прирезом, ако нема одкуд иначе, набави одело и за остатак наше народне војске прве класе. — Одбор је изјавио: пошто је ово врло потребно за народну војску, *да се упутити предлог финансијском одбору*, те да изнађе начин, како ће се ово одело прирезом набавити.

Председник — пита: да ли усваја скупштина мишљење одбора? и

Скупштина усвоји.

Број 25.

Ранко Цветковић и Мијалко Раденковић предлажу, да се казани и шатори за народну војску набаве. По уверењу г. министра војеног све је ово набављено, само што с немања у окрузима довољно магази — није разаслато. С тога одбор је мњења: *да се пређе на дневни ред.*

Скупштина — усваја мњење одбора.

Број 26.

Посланици: Димитрије Миловановић, Костаћ Николајевић, Мијанло Јеремић и Мијанло Казимировић, предлажу, да слуге не иду у народну војску. По мишљењу одбора, сваки је Србин војник; па кад законом нико није изузет, то се ни ово изузеће чинити не може, зато: *да се пређе на дневни ред.*

Скупштина — усваја мишљење одбора.

Број 27.

Посланик Коста Великић предлаже: да се установи инвалидски фонд за народну војску. Мњење одборско: по уверењу г. министра војеног влада сама ради на овоме закону и предлог је готов, но се за сада не може на решење поднети, због тога што се има још нешто да испита, па зато је одбор мњења, да се ово одложи *на не извесно време.*

Великић — устаје, објашњава и брани свој предлог, али скупштина усвоји мњење одборско: да се одложи на не извесно време.

Број 28.

Секретар Бошковић чита даље овај предлог: посланици Аксентије Ђорђевић, Петар Катић, Алекса Петковић, Никола Симић, Стојан Бркић, Павле По-

повић, Мата Трифуновић, Рајко Милојковић, Анта Панчић, Дина Цанковић, Милоје Блазнавац, Миладин Мартиновић, Димитрије Миловановић, Никола Дијановић и Илија Симић предложили су: да се закон о женитби официра укине. По мишлењу одбора да се *пређе на дневни ред.*

Министар-президент г. Блазнавац на ово рече: тај закон неможе да се укине; него имало би неких ствари, да се потпуније и боље уреде. Неки кад се жене, дају кауцију у непокретностима, а неки у новцу; па они, који дају кауцију у новцу, добијају само 5% интереса докле они, који дају кауцију у непокретном имању, вуку од овога прихода, колико могу без ограничења. Ту би се дакле могло нешто исправити. Женитба у нижим чиновима, требало би, из многих узрока, да се што више зауставља, јер иначе, кад би им се дозволила женитба, требало би им више плаћати. Сад им држава даје што је потребно да се издржавају, а кад би били ожењени, то им неби достизало. Овде би се дакле могло говорити само о томе, како да се закон донуди, а не да се укине.

Милоје Блазнавац вели, да је овде сво зло у томе, што видимо, да су људи овим законом нагнани да узимљу девојке из кућа одакле нису ради. Кад смо ми сви војници: онда каква је разлика између нас и њих? Ја сам толико пута слушао, да би какви официри узео овога или онога ћерку, али нема да положи кауцију, па зато мора за узме другу која само има новаца; и тако се сви жале, да немогу да узму ону коју хоћеју.

Министар-президент г. Блазнавац показује како има и других великих незгода и. пр. кад се официри

мора да креће с командом из једног места у друго, па је ожењен, а сиромаш је. Тај неможе лако од своје куће да се креће, томе би се свагда из раније морало казати, да ће добити заповест, да куда с војском полази, па да се побрине за фамилију; а то је противно и војеном реду и војеним начелима.

Аксентије Ђорђевић наводи, како се због тога закона дешавају неприлике и пр. капетан васпитао своје ћери, али нема кауцију и оне се удају за своју неприлику, а официри морају опет због кауције да узимљу себи неприлику.

Како се чују многи гласови, да предлог иде законодавном одбору:

Председник ставља питање, и скупштина усваја: да се овај предлог *упути законодавном одбору.*

Број 29.

Александар Николајевић предлаже, да се закрати Јеврејима по Србији живити и трговати, по да то право имају само у Београду, па према томе да се сада унутрености живећи Јевреји поврате у Београд. — На ово је одбор рекао: ово што предлагач тражи, постоји по закону од 4. Новембра 1861 године № 2244. гди је наређено, да само они Јевреји унутрености остану, који су се пре изласка височајшег решења од 26. Септембра 1859 године № 4417. па до 28 Фебруара тек. год. настанили, и то да се распростире само на њихову личност са искључењем њихних наследника, и да Јевреји понутрености ни непокретна имања немогу имати. С тога је одборско мишлење: да се *пређе на дневни ред.*

На ово устаје Александар Николајевић и брани свој предлог говорећи:

„Ја знам, господо, да су прошле године наши трговци, јевреји, поднели молбу скупштини и да желе да се настане по Србији, и то им је скупштина једногласно одбила. Године 1868. затекло се у Пожаревцу само две личности, а године 1869. већ има 40 фамилија.

По нашој жељи, њима неможе никако да се стане на пут, и они се не престано намложавају. С тога је жеља, да се једном узакони: да они, или имају или немају права, па да се зна, на чему је ствар, па с тога сам и поднео овај предлог.

Министар финансије вели, да су права Јевреја ушла у закон, а после и у сами устав, јер је тај закон саставни део устава. Према томе, о промени тога закона неможе овде бити разговора, и потоме неможе бити говора, да се њихово живљење скучи на сами Београд; и као год што смо лане, на основу напоменутих закона, одбили њихову молбу, тако исто неможемо ни сада усвојити предлог да се више ограниче.

Александар Николајевић вели, да их у Пожаревцу има много, па се не престано намложавају, а имају и непокретног имања.

Министар финансије — онда треба тражити, да се закон врши.

Миле Дамјановић, слаже се са мњењем Николајевића, јер, он вели, узму у место ортака.

Александар Николајевић наводи, како по уредби књаза Милоша само две личности могу код њих да живе, а више не; а сад се толики настанили, па живе као и остали грађани.

Великић каже, да се овде не захтева преиначење закона, но само да се закон испуни. И код

нас Јевреји долазе па седе у вароши стално, а не само на неколико дана.

Председник вели, да је предлог противан уставу. Зато би требало, да се ово све сведе на то, да се људи, којих се то тиче, жале надлежном министру, па да овај дотера ствар у границе закона.

Арса Лукић вели, да се овде говори о Јеврејима нашим, а ја мислим да би требало споменути и Јевреје, који дођу као странци, па се настане, јер ја знам случај да је Јеврејин странац објавио, да ће у Шапцу да отвори радњу. Сад ако се дозволи овоме, онда зашто забрањујемо нашим?

Председник вели, да је ствар свршена, и да се за то пређе на дневни ред.

Скупштина усваја, да се пређе на дневни ред.

Број 30.

Посланици: Михаил Смиљанић, Периса Вуковић, Живан Милошевић, Милан Стојић и Јеремија Стојанић предложили су: да се минералне воде у *приликама* и *Биосци* оправе онако као и друге минералне воде и снабду са нужним обиталиштима; а и посланик Ранко Јовановић предлаже, да се код свију минералних вода подигну здања за сиротну класу људи. Одбор мисли, да према финансијским издацима неможе се ово чинити, а и кад би било средства онда би то требало чинити онде, где су такве воде по месту приступније и полезније, с тога и да се пређе на дневни ред.

Милан Стојић брани свој предлог и наводи, да је вода у Приликама онака иста, као и у Аранђеловцу, па кад се трошило на једноме крају, нека се потроши и на другоме.

Кажевић наводи, како је тамо свет најслабијег стања, па неможе да иде по другим бањама, с чега је пушно да се учини каква помоћ.

Ранко Јовановић казује, шта га је руководило да изнесе тај предлог, а на име: што сиротиња није кадра да плаћа за собу, а дошла, лечи се и пати се под ведрим небом. Ми, вели предлагач, треба, кад се старамо за једну класу људи, да се старамо и за другу. Ако ли влада није у стању да подигне зграде: онда нека уступи приватним друштвима само да се сиромашна класа помогне.

Великић је против предлога, али вели, да се изнађе други начин као и у другим државама, да не мора радити све држава, него да се преда приватним људима.

Подпредседник вели, да је ово врло лепа мисао, што предлажу посланици и да је влада од свет срца рада да се то учини, него како се види из предлога, ту је најважније финансијско стање, јер нема довољно новаца, нема довољно извора, да се здања по минералним водама подигну. Мени се чини, да би се тој незгоди могло помоћи. Код нас постоји приврез шпитаљски. Подизање шпитаља и здања за минералне воде, то је код мене једно исто, само што код нас није то распоређено како треба. По његовом мишлењу требало би да се учини распоред, па нека се онај новац што је намењен за подизање шпитаља, употреби и на подизања здања на минералним водама. Што се пак тиче саме цели, вели он, ја мислим, да смо у томе сви сложни, да треба да имамо добрих зграда и добрих кућа, нарочито с тога, да неби наши људи ишли у стране земље, па тамо трошили.

Министар-президент г. Блазнавац вели: кад би буџет грађевина могао бити већи, онда би се могла намирити та потреба, а и друге неке; па зато, ако буде могуће, да се према буџету што учини, онда ће се и учинити.

Она кућа у Буковиву кад је подизана, имала се на уму и друга цел — војничка — па је тако направљена да у потребно време може послужити и за војене цели. Што се тиче ових других минералних вода, оне би се морале најпре испитати, јер још нису анализиране, па да би се знало, од којих болести лече и које би онда од њих требало најпре оправити. Но то се још није могло учинити, а зна се да има других вода, на које би требало таку исту пажњу обратити. Спрам цифре буџета грађевина, ми ћемо гледати да се овој ствари помогне, ако се и колико могне. Но у том послу мора се пре свега много размислити. Тако је при подизању здања у Буковиву било питање: да ли је боље да се подигне једна већа зграда или више зграда, па то је решено у корист подизања веће зграде.

Међутим ми признајемо, да је добро, да имамо и новине мањих зграда.

Јован Бошковић потпомаже предлог Ранка Јовановића, али како одбор наводи, да нам финансијско стање то не допушта, он је зато, да влада где има својих здања на бањама, одреди бесплатно две три собе за сиротињу.

Милоје Блазнавац вели, колико је њему у познато, од рибарске бање нема боље бање, па она није ни у колико снабдевена. Линдермајер описује ту Бању као најбољу у Србији. У толико прилика показано је, да су болесници донесени у постељи

после неколико дана сами ишли. Ко је само видео каквих мученика и невољника тамо дође, морао би припомоћи, да се подигну квартири. Ту све пропада, што нема квартира, јер осим механе другога заклона нема, а та је опет пуна змија и гуштера да човек несме сву ноћ заспати. Он мисли, да је најпрече ту што урадити, и ту би се врло лако могло помоћи и због тога, што је та Бања усред планине, па би се тамо могло све лако набавити. Има шуме, кречна камена, шљунка, камена и све што треба.

Ранко Јовановић потпомаже предлог подпреседника Дим. Ђ. Јовановића, па да се од онога једнога цванцика што се на шпитаљ даје, даје и на ову целу те да се ове обе ствари уједиње.

Јован Бошковић казује, да још немамо свуда ни болница.

Подпреседник скупштине Јовановић вели, да то што ми немамо болница, није следствие, да немамо и новца, него се на подизање болница слабо пажња обрађала.

Срећковић вели, ако ништа друго, оно нека се бар забрани околина рибарске бање да вода с брда не досађује онима што се пате у кровинарама и да не заспе ону дрвену зграду, у којој влада влага од баретине више ње.

Бојиновић је противан подизању зграде с тога вели, што у Бање иду и имућнији људи; а не сиротиња.

Грковић наводи, како је видео у рибарској бањи свештеника, кога су најпре носили, а већ је после неколико дана својим ногама ходао, и у исто доба видео је сиротиње, која лежи под ведрим небом и нема гди да се склони. Ту би требало најпре припомоћи да се уреди и подигне зграда.

Алекса Петковић доказује, како није истина, што један посланик рече, да тамо иду само људи имућнији, јер, вели, знам да тамо иде и сиротиња. Ја сво, уверавам да је баш моја мати ишла у ту Бању, па је оздравила као дрен. Он је зато, да се та Бања уреди и поправи.

Милан Брачинац вели, ако нема новца, да се зграде подигну, онда зашто се то неби уступило каквом приватном друштву. Ја знам, да се обрађало једно друштво из Београда са 15000 дук. да тамо подигне и да уреди све што треба.

Ћирковић вели, да је бања рибарска у његовој средини, и да онамо иде пет-шест пута више сиротиње, него ли богатих људи, па се занета та сиротиња мучи онако, као што каже посланик Блазнавац. Мишлења је да се та бања прва оправи.

Стојић говори о киселој води у Приликама, вели да је оваква као и „Ројичка“ вода и да би требало помоћи да се дође до ма какве зграде, јер како удари киша, људи, који су дошли да се лече, побегну због немања заклона.

Председник скупштине вели, да би се та цела ствар могла свести на то, да се влада увери о потреби, па да се о томе постара. Ако се каква дружина јави, као што посланик Брачинац спомиње, па поднесе програм на који начин може све то да учини: онда влада може и то да прими, па да допусти дружинама које би ту могле на спекулативни начин да раде. Кад би се то уредило што треба, истина, свет можда би долазео у те бање, па би и нама било од користи. Ово би дакле имало доћи на протокол, па би влада у своје време ту ствар могла донети пред скупштину, пак ће се онда видети како

ће се, а влада дотле што може сама да учини нека чини. Што се тиче сиротиње, добро би било да се нареди, те да јој се, где се може, даде бесплатно склониште.

За овим ставља питање: усваја ли скупштина мишлење одбора?

Скупштина усваја да се пређе на дневни ред.

Број 31.

Посланик Каљевић предлаже, да се укине височајше решење од 26. Јануара 1860 год. № 269. односно дозволења, да сељаци у ужичком округу могу крчмити на ужичкој пијаци. Одбор је мњења, да из обзира на сиротно стање сељана ужичког округа, пеналази да треба укинути ово височајше решење; па с тога да се пређе на дневни ред.

Посланик Каљевић, бранећи свој предлог, вели, да је то мимо осталих вароша наређено да сељаци могу тамо на пијаци продавати месо, опанке; онда је то учињено због Турака, да им се доскочи. Турака сада у Ужвици нема и зато је жеља сваког ужичанина да тако више не буде, кад то више нигде у Србији не постоји. Даље говори, како немају ни продавци никакве користи, јер сељак, вели, испече јарца, па га донесе на пијаци и прода га много јевтиније, него ли што би га живог продао, а докле га прода мора да седи цео дан и да дангуби. То је управо и штетно, а првтом није ни право кад један дућаница у своме дућану продаје со, а овај однесе што у Београд после натовари соли на коња па продаје на крчму јевтиније, него ли дућаница. Не право је, вели, да тако остане.

Миљанко Смиљанић вели, да је сасвим против тога предлога. То је тај округ добио као неко право

још пре 30. година, па мислим, да му се сада то право неможе одузети. Што се тиче онога, што се продаје, то су производи земаљски и то је слободно, да пак варошани желе да се закрати, то је истина; јер би они тада могли да наплате за оку по 5—6 гроша, а овако сељак донесе понешто и јевтиније. Ја мислим, да би сасвим било неправдо, да им се то сад за рачун неколико механџија забрани, особито кад немају куд на страну да износе своје производе. С тога сам противан предлогу и желим да остане онако како је.

Каљевић вели, нека се изједначе као што је свуда.

Малетић наводи, ако им се то право остави и даље, онда ко стоји добар, да неће клати болесно, а могу продавати и крадено.

Бара-Марковић казује, како има молба сељана ужичког округа у којој моле, да им се то право не укине, које им је још покојни књаз Милош дао. Од ужичана нема никакве молбе. У тој се молби каже, да је народ у томе крају врло сиромашан, па му се овим начином даје прилива да своју стоку прода и до новаца дође, да може порез платити, а и ужичанима, који су сиромашни, тиме се иде на руку, да могу своје потребе јевтиније снабдети. То је обичајем постало, а законом тај обичај освештан и утврђен, па с тога сам противан да им се то право укида. —

Живан Милошевић вели, да сви они доносе те крчме по три дана, и тиме све већма пропадају и не спомажу се. Неко украде јагње, неко украде јаре, па га донесе да прода, па се често догађа распра и сама власт неможе да их умири. Пошто тога ни-

где у Србији нема, не треба ни тамо да буде. Треба да се и они изравнају са осталима.

Милован Спасић наводи, да је то јединити начин којим се ти сиротни људи спомажу. Тамо је то учињено по нужди, јер народ нема новаца па су му ти производи јединито средство којим долази до новаца. То продавање меса није никакав еснаф, већ прост обичај, који је заостао од старине. А што кажу, да се печено месо нигде у Србији непродаје, ја знам да се продаје и у Београду. Механе немају нигде право привилегије да продају само месо, а на против зна се, да постоји уредба да народ може слободно своје производе продавати. Ако се тамо крадене ствари доносе, о томе није вредно ни говорити, јер који украде јаре или јагње, он може украсти и кукуруз и пшеницу, зато сам мишлења да остане како је. А сигуран сам да ће се тиме задовољити више народ у целом округу, него ли неколико ужичких механија.

Каљевић вели, да ниједан бољи домаћин неће тамо донети месо да продаје, а против говора посланика Смиљанића наводи, да народ има где свој производ да протури, јер једна кожа кошта 14. гроша.

М. Брачинац наводи, како је забрањено крчмљене, јер има аренда, па се штети општина.

Милоје Блазнавац каже, што се тиче самог печења могло би се нешто и рећи, али пошто се ту продаје и со, онда је то друго. Ја налазим да је заиста то савршена неправда, да им ко дође пред дућан, па да може продавати месо, со и шта хоће. Знају, вели, да се и на селу зна ко је касанин и да је и тамо забрањено да може продавати ко шта хоће. С тога не треба да сме ни у Ужици.

Министар финансије вели, ја мислим да неби никакво било умесно сељацима забрањивати оно, што су од вајкада имали, и што им је као право њихово и законом освештано, и управ било би неправедно да им се одузима једно, законом стечено право. При том, та забрана неби била ни савремена ствар данас, кад је наше законодавство пошло путем слободе, а нарочито слободе рада. Па зашто би се забрањивало човеку да на поштен начин нешто ради, што би њему било од користи, а ником од штете. Једино за меандије могло би то бити од штете, јер они знају да то стање тако постоји од вајкада у том крају, па је освештано и законом. Најпосле то се оправдава местним околностима, јер се зна, да је народ у томе крају сиротног стања.

Каљевић вели, кад би то било од какве заслуге и кад би они тиме што привређивали, он би био први зато, али тога нема.

Председник ставља питање: које зато да остане као што је, нека седи, а ко је против тога нека устане.

Већина скупштине седи, и тиме скупштина усваја мишлење одбора, *да се пређе на дневни ред.*

Број 32.

Мијанло Јеремић предлаже, да се закону о потесима дода, да се сваки кмет са од 5—10 талаира казни, који не нареди, да се стока на време из потеса истера. Одбор је рекао: да о овоме постоји закон, па ако се исти не врши као што треба, онда се треба обраћати надлежној власти, те да наређује тачно извршење истог, па зато да се пређе на дневни ред.

И скупштина усваја миње одбора: да се пређе на дневни ред.

Број 33.

Председник скупштине јавља, да је г. министар иностраних дела довео један књажев указ. Секретар Бошковић чита указ, којим је овлашћен г. министар иностр. дела да поднесе скупштини, предлог, конвенције поштанске између Србије и Румуније. Предлог се упућује одбору финансијском; а ако би одбор мислио да му требају и чланови законодавног одбора, онда нека се њима користи.

Скупштина усваја.

Број 34.

Председник за овим рече, ви се опомињете да смо казали, да сваки одбор треба по три заменика.

Предлажу се дакле ова лица:

У одбор за молбе и жалбе:

За заменике, Марјан Кукић, Милија Лазић, Милан Стојић, у финансијском: Петар Катић, Војин Радосављевић, Стојан Бркић, у законодавном: Милош Протић, Јеврем Бојиновић, Дина Цанковић.

На последак председник рече, да је данас седница закључена, сутра ћемо јавити, шта ће доћи на дневни ред.

Председник скупштине,

Ж. Карабиберовић

Секретар

П. Срећковић.

Опуномоћени подписници:

Павле Самуровић, Вићентије Поповић, Риста Пантић, Никола Симић, Лазар Симић, Војин Радосављевић.

САСТАНАК VIII.

У вторник 4. Октобра 1872 године.

Председавао

Председник скупштине

Живко Карабиберовић

У 8½ сах. пре подне председник скупштине отвори састанак, на коме је било 99 посланика и на ком су присутни били сви г.г. министри.

Затим секретар С. Живковић прочита протокол трећег састанка, који скупштина без приметбе усвоји.

Број 35.

Секретар Панта Срећковић представи скупштини, да би по закону о пословном реду а пошто скупштина има свога стенографа требало, да секретари воде протоколе у смислу члана 43 истог закона, па с тога упита хоћели секретари у будуће опширно у протокоду бележити говоре посланика, или ће поступати по наређењу горепоменутог закона, као и хоћели се од стенографских бележака чинити каква употреба.

Пошто је о овој ствари више посланика говорило скупштина закључи: да секретари са стенографом заједнички раде и да при састављању протокола у кратком изводу бележе говоре посланичке, а стенографске бележбе да се опширно јавности предају.

Број 36.

По овоме се пређе на дневни ред и секретар Бошковић прочита предлог посланика Косте Великића, којим тражи, да се минералне воде у нашој земљи испитају, и друштву лекара и апотекара на извесно време уступе па и помоћ повчана и друга учини. —

Одбор који је овај предлог испитивао нашао је: да је у овоме погледу влада чинила све што је према средствима која на расположењу има могла чинити, а да би се по изјави г. министра унутрашњих дела могле ове минералне воде уступити друштвима кад би се ова склопила и влади зато с поштом јавила, а пошто се таква друштва нису образовала и влади јавила, то је он мњења да се пређе на дневни ред.

И скупштина овај предлог одбора у свему усвоји.

Број 37.

По предлогу посланика Миладина Марковића и Милана Брачинца да се и среским канцеларијама набаве печати, одбор је био мњења да се овај предлог усвоји, но пошто је г. министар унутрашњих дела изјавио да су печати за исте канцеларије набављени, скупштина реши: да се пређе на дневни ред.

Број 38.

Секретар Бошковић прочита најпре предлог посланика Александра Николајевића да се практикантима и нижим чиновницима плата повиси. А затим и одборско мњење, које гласи: да би ово требало учинити, но пошто финансијско стање за сада то не допушта одложити на неизвесно време.

Посланик Стојадин Радовић пита, а где су они новци што смо прошлих година одобрили на побољшање њихово.

Посланик М. Ђирковић вели, да им треба помоћи, јер и ако их и даље оставимо са малом платом већа је штета народу, немију чим да се издржавају па су онда готови и да краду, и онеме који им више да, да посао брже врше.

Г. министар унутрашњих дела изјави да посланик Ђирковић наводи, да су чиновници и практиканти готови да краду и да онеме брже раде који више даде.

Овакав говор не може се примити, и зато тражи да посланик Ђирковић за ово што говори именује лице и да изнесе случај са доказима, те да се може против истог лица наредити извиђај. Иначе ако то не може учинити онда треба да узме реч натраг.

Посланик К. Великић излаже случај, који се у Параћину о такој ствари који посланик Ђирковић спомену десио, па вели да се о томе већ и извиђај чини.

Посланик Арса Лукић жели да се разговор прекине, док не дође на дневни ред буџет, па онда да се о томе говори.

Посланик Љ. Каљевић каже да се не би оваке неприлике између г. министра и посланика догађале, он држи да посланици говорећи о једној потреби морају наводити и разлоге за исту, па с тога он сматра да и посланика Ђирковића говор којим је хтео доказати са којих узрока треба плату нашим чиновницима и практикантима повећати није увредљив.

Г. министар иностраних дела вели, нема никакве сумње да поједини посланици могу своје предлоге подређивати разлозима у опште, као што је на прилику у овоме случају разлог тај што су слабога стања и што могу у таквом стању и на нека зла навучени бити; но не може имати смисла нити то може остати кад се начини да су лопови, зато ми захтевамо да се именује случај те да би влада према томе могла корак чинити.

У једном случају, који је влади познат и о ком је мало час споменуто, влада је наредила нарочито

извиђење. Ми смо сагласни у томе да се говор може подрепљивати разлозима, али не можемо никако пристати да се каже у опште чиновници краду, ако се то каже, ми онда на основу пословног реда захтевамо да нам се покаже случај.

Посланик Милан Ђирковић вели, ја не кажем да краду него кажем ако остану у овом стању да ће бити принуђени да краду.

Г. министар иностраних дела на то изјави: да се исправка посланика Ђирковића прима.

Посланик Јован Бошковић говори да је стање наших практиканата одвећ жалосно и да им на сваки начин треба помоћи, с тога он предлаже да се овај предлог о побољшању њиховом преда финансијском одбору, који сада разматра буџет те нека он се постара изнаћи начин да им се плата повиси.

Посланик Недељковић додаде да се у предлогу говори и о нижим чиновницима дакле одбор и о њима треба да реши.

И скупштина реши да се предлог посланика Николајевића упути финансијском одбору.

Број 39.

Затим се прочита предлог Александра Николајевића да се забрани циганима прелаз из Аустрије, те да нам крађе не чине.

Одбор је у овој ствари дао своје мишљење овако: будући се сваки страни поданик, који у земљи перед прави, може протерати из земље, то да се пређе на дневни ред.

Посланик Панта Срећковић пита какви су то подајници. Има их велико по педесет у једном насељу, па кад дођу у које село, они га опусте и по-

краду. Па је зато да им се забрани прелазак, јер то нису никакви грађани.

Посланик А. Николајевић прича како је виђао, где на једној скели пређе по 15. фамилија цигана, који оду после у села те се тамо иза села настане, где људма ограду погору, вуну покраду и т. д. А кад их власт потера, они одмах беже даље па и тамо овако исто раде.

Посланик Војин Радоњић брани предлог посланика Николајевића и наводи доказе да цигани чине штету и крађу народу.

Посланик Милан Стоић слаже се са предговорницима, и јоште додаде и то: да цигани чим у село и варош дођу почну врачати и тиме укорењују у нашем народу сујевјерије, завађају људе, а за све то маме паре, с тога је зато, да им се стане на пут.

Г. министар унутрашњих дела каже, закон постоји да се цигани не скитају по настањују на извесним местима, па ако се гди тако не ради, онда се треба у другом случају јавити власти и она ће поступити по закону. А што се тиче оних што прелазе из страних земаља, учињене су неке мере, а и опет ће се исте поопштити, те да се томе на пут стане.

Посланик Р. Милошевић наведе да истина постоји наређење да се цигани настане, али има случајева да они дођу с фамилијом у село са пасошем као путници, па их кмет неможе одмах терати, а они овако путујући од села до села под именом трговине ништа друго не раде по краду,

Посланик Милован Спасић вели, што г. министар каже да стоји наређење да се цигани стално насељавају на извесна места, то треба тим више да постоји

за странца. Али се мора признати, да је властима врло тешко циганима на пут стати, јер бива случајева да се неколико цигана настане на прим. у Ваљевски округ, па за једну ноћ пређу београдски и тако терају даље кад год опазе да их власт тражи и гони. Наређење има да им општине даду земљу да би се могли ранити, ал то тешко иде с тога што их народ у опште нерадо прима. Тако бива да се они настане на једном месту, али кад их народ почне терати, онда морају да беже. Ми би требало да будемо човечни па да им дадемо земље да раде и да им идемо на руку да се настане, јер не треба да заборавимо да су и они људи.

Председник скупштине рече, г. министар је објаснио да ће поштрићи своје наређење да се боље пази на оне цигане, који прелазе из Аустрије а то је главно. Он изјави, да држи да је с тиме свршена ствар и зато да се пређе на дневни ред.

И скупштина овај предлог председника усвоји.

Број 40.

Посланици Павле Поповић, Никола Симић, Мата Трифуновић, Андрија Лужњанин, Милан Вулић, Александер Лазаревић, Милан Ђирковић, Алекса Петковић, Петар Катић и Стојан Бркић предлажу, да се свакоме који издржава полицајни надзор удари значка на капу, те да се таковог сваки клони.

Пошто би ово било сувише унижавајуће, одбор је био мијења да се пређе на дневни ред.

Посланик Миле Дамјановић држи да би требало овај предлог усвојити, јер би се онда крадљивци више плашили тога знака него самог надзора.

Г. министар унутрашњих дела вели, да се у свакоме селу зна који је осуђен на полицајни над-

зор, па кад га сваки зна, онда ништа да га обележимо.

Посланик Алекса Петковић брани свој предлог, јер разлаже да они сматрају оног човека који се под надзор стави као ровашена, и који не вреди ништа. Он вели, такав човек несме без питања нигде из села да макне, и кад оде на страну, он тамо за ноћи те учини неко зло, па немари што ће да извуче батине. Остаје при предлогу да се онима који се под надзор ставе ударе значке на капе, јер ће их тада сваки познати да су рђави и чуваће се од њих а тада ће се рђави људи истребити.

Посланик Ранко Јовановић побија говор Петковића па наводи, да рђав човек може кад оде без питања у друго село да краде скинути значку са капе па свршити посао, с тога није за предлог, него држи да би боље било да се начини један списак од њих, који су под полицијским надзором па да се исти на јавно место прикује, те да може сваки прочитати и знати оне, који су под надзором.

Посланик Анта Нешић, противан је предлогу да се ти људи роваше, јер он зна да има кућа добрих, где се деца покваре па дођу под надзор, па пошто издрже надзор они се поправе — зашто би дакле поштене куће тако јако због млађих срамотили.

Посланик М. Стојић вели, да није зато да им се значка на капу удара, он за поглавити узрок наводи што се надзор неиздржава како закон прописује, и зато би вели требало препоручити властима да тачније врше законе.

Посланик Стојадин Радовић жели, да се строжије препоручи властима да пазе на оне, који има-

ју да издржавају полицијски надзор, а не да они као до сада иду с кметовима на вапаш.

Г. министар унутрашњих дела вели, та ствар највише зависи од кметова како ће се извршити полицијски надзор, па они и треба да се добро о томе старају.

Председник скупштине мисли да је што се ове ствари тиче добро наређено, само би требало да се закон строжије врши. По овоме стави на решење предлог поменутих посланика и скупштина реши да се пређе на дневни ред.

Број 41.

Посланици Глигорије Брајковић, З. Јовановић, Ц. Вељковић, Ранђен Јовановић, С. Радоњић, Ц. Јевтић, Јер. Стојанић, Илија Ђокић, Лаза Симић, М. Зајвеско, Мих. Смиљанић, Јелесије Павловић, Периша Вуковић, Павле Поповић, Младен Мартиновић, Милан Брачинац, Петар Батић, Милан Ђирковић, Андрија Лужњанин, Стојан Бркић, и Милоје Вулић, предлажу да се погранични плот на граници између Турске и Србије као и карауле о трошку целог народа подижу, што да се прирезом уз данак наплаћује.

Одбор је дао своје мишлење овако: пошто други окрузи врше друге опште народне послове, а погранични ове, то се у томе терет народа изравњава, зато да се пређе на дневни ред.

Посланик Глигорије Брајковић држи, да није право да само погранична места граде карауле и плот, јер то кошта много, а у једном срезу има по 7-8 караула, с тога је зато да то бар непадне на један срез, него на цео округ.

Посланик М. Ђирковић наводи да у закону пише да свако окрузе подноси терет, па с тога тражи да цела држава прави карауле и обдржава плот, јер вели за погранична места то је одвећ много, особито кад се узме у вид да ваља градити и оправљати путове и ћуприје и да су они изложени нападајима од Турака, који им у више прилика и стоку краду.

Јелесије Павловић и Андрија Лужњанин подпомажу предлог Брајковића и Ђирковића и доказују да је право да се плот и карауле граде државним трошком.

Посланик Мих. Смиљанић признаје да им треба помоћи, па зато предлаже да се општине, које су близу границе, у нечем другом поштеде.

Посланик Р. Јовановић мисли, да је у закону врло добро наређено, јер ако једни граде погранични плот, други опет поред Дунава чувају стражу, а трећи опет у унутрашњости имају транспортирање.

Посланик Стојадин Радоњић каже, не стоји то да они транспостирају, јер он зна и види да држава сама транспортирање извршује, с тога је да грађење караула и ограда плота падне на државу.

Посланик Анта Пантић говори: Ако су карауле и плот државне, онда зацело није право да тај срез и она села сами праве, него треба да им се помогне.

Посланик Милан Брачинац побија говор посланика Ранка Јовановића па каже, да и они транспортирају, а поред тога више се пута указа потреба да се граде пикети и чува граница, па се цео срез измени на томе послу по више дана, и да они у свему сnose више терета него окружија у средини Србије.

Посланик Здравко Јовановић вели, да они имају терета и сувише, особито кад се појави говеђа куга, онда им ваља по неколико недеља шиљбочити и границу чувати, па изјављује да би најбоље било да таковетерете споси цела држава.

Посланик Сава Милојковић жели, да се ова ствар да влади на размислење, па би после могли видети шта би требало као боље да се учини.

Г. председник министарства по овоме узне реч, па изјави: закон је о томе прописао како се грађевине деле и како се подижу и шта се плаћа из државне касе, а шта пада на терет појединих округа. Тако тамо стоји за зграде, које се простим начином подижу, о чијем трошку то бива. По томе закону све што није просто начињено плаћа се из државне касе, дакле према томе све што се год просто начини то сноси окружије. А да би ту била једнообразност, има и други закон, који полицијским властима поставља неке ствари у дужност. Тако на прилику кад се нареди да се прави плот, онда се штеди да не прави друм, и полицијске власти на то пазе. Законом дакле довољно је прописано како ће се ти терети размеравати. Но те терете није могуће са свим размерно поделити па да се свуд подносе подједнако. Тако на прилику окружије крагујевачко, кад би узели колико је пута излазило око зграда овдашње фабрике, као и око барутана страгарских на лични рад, онда би можда нашла да је то у већем размеру по што код оних, који носе терете око плота. То све дакле стоји до тога како ће окружне власти те послове распоредити, по опет колико буде могуће влада ће обратити пажњу да то тачно испита и да олакша где треба.

Народна скупштина задовољи се са објашњењем г. председника министарства и закључи да се пређе на дневни ред.

Бр. 42.

Посланици: Павле Поповић, Никола Симић, Мата Тривуновић, Андрија Лужњанин, А. Лазаревић, М. Вулић, М. Ђирковић, Петар Катић и С. Бркић предлажу, да се боље мотри на пасоше путника, који су из другог округа те да би се на тај начин смутљивцима доскочило.

Пошто је ово чисто ствар администрације, то је одбор дао мишљење, да се влада умоли, да обрати своју и власти пажљивост, па да се пређе на дневни ред.

Г. министар унутрашњих дела каже, ви знате да по општинама полицију воде општинске власти. Од њих дакле овде највише зависи. Нека кметови мотре на оне који путују без пасоша, па нека на њих боље пазе; а кад ког сумњива без пасоша увате, нека га предају власти, па ће онда она чинити своје.

Посланик Арса Лукић хоће да се може и без пасоша путовати, јер он зна да људи путују по целој Јевропи, па им се пасош не тражи. А и он жели да се на хрђаве људе пазе, па имали они пасош или не.

Посланик Иво Остојић вели, да је по његову нахођењу издани пасош, пошто он зна, да је прошле године један човек, који је украо био 4 вола, прошао кроз срез ваљевски, па кад је у дотичном округу ухваћен, вађе се при њему пасош и сад је осуђен на робију.

Посланик Аксен Ђорђевић држи, да пасош не ће стати на пут крађивцима, ако им се другче не доскочи. Он је противан предлогу.

Посланик Милаш Стојић није зато да се пасош не узима из разних узрока, а поглавито с тога, што је лакше хрђава човека по пасошу ухватити.

Посланик А. Петковић подиомаже Стојића и доказује да је то са свим на своме месту. За пример наведе како је он пр. год. као кмет уватио два сумњива човека без пасоша и спровео их власти, која их је после узела на одговор и нашла да су поару учинили.

Посланик А. Лукић наводи: пре 10 година кад сам путовао из Београда у Беч, путник је морао на 20 места показивати пасош, па опет човек у оно доба није имао сигурности ни за свој живот, а данас нема нигде тога да се пасош тражи, и данас се може путовати по Мађарској као год кроз сред Србије. Пасош неодклања зло, јер ко хоће да је хрђав, тај може да је и с пасошем хрђав, пасош дакле не прави људе добрима, већ им само отежава путовање, па зато је против предлога.

Посланик Н. Мандић вели, ја мислим да пасош не краде него хрђави људи. Па с тога треба да кметови на њих пазе и власти их спроводе.

Посланик М. Брачинац хоће да се пасоши узимају, јер дође случај да полицајна власт има над ним да изврши какву пресуду, па кад га потражи а он побегне, а то би добро било и зато што неби могао ни један народни војник без пасоша никуд ићи, па не би одучења могли изостајати, па жели да остане као и до сад што је било.

Посланик Јован Бошковић не слаже се са говором посланика Брачинаца с тога, што на тај начин ни једном народном војнику не би могла полиција дати пасош на годину него би морао свагда кад год хоће да

путује на ново пасош узимати, а тиме себе и дангуби и већем трошку излагати. Он вели, народни војник, који од учења изостане а неоправда се, бивао је и биће кажњен.

Председник скупштине рече да је о овоме било доста говора, па предложи скупштини да се пређе на дневни ред, а међу тим да се изјави наша жеља да се пазе на хрђаве људе.

И скупштина ово усвоји.

Бр. 43.

Посланици Павле Поповић, Н. Симић, М. Вулић и Јед. Павловић предлажу да се узакони да се окружна и среска надлежательства непремештају из места где су, јер се тиме народ јако озлојеђује.

По овоме предлогу одбор је дао овако своје мњење.

Пошто се ово не да законом ограничити, јер при подели округа или среза то зависи од саме потребе народа, и пошто то никад не бива без саслушања дотичних мештана, прећи на дневни ред.

И скупштина усвоји мњење одбора.

Бр. 44.

Посланик Коста Великић предлаже, да се погранични пасоши издају и код среских власти.

Како нема основа да би ово пробитачније било, одбор, који је овај предлог испитивао, није нашао за сходно то заводити, па је дао мњење да се пређе на дневни ред. За тим предлагач Великић излаже тешкоће, које су га побудиле да овај предлог изнесе. Тражи да се то усвоји пошто и среске власти треба да имају онако исто поверење код владе какво имају окружна.

Посланик А. Лукић држи да је то немогуће с тога, што при среским канцеларијама нема званичника који разумеју стране језике, а то је нужно при попуњавању заграничних пасоша.

Посланик Јован Бошковић дели мишљење посл. Великића, да је то, што он предлаже, потребно, но кад се каже, да је то због узкрока, који посл. Лукић наводи, немогуће, онда предлаже да се онај, коме загранични пасош треба, својој среској власти обрати, па ова нека му од окр. начелства набави, а он да не мора ићи и дангубити зато чак у окружну варош.

Г. министар иностраних дела вели: издавање пасоша за стране државе уређено је законом од 1841 год. Пасоша заграничних има од три руке, с француским, немачким и турским преводом. Они с француским преводом издају се на три места у министарству иностраних дела, и у агенцијама у Цариграду и у Букурешту, а с немачким и турским преводом издају окружне власти. То тако за сада стоји законом уређено, а ако би се у томе што хтело преиначити, онда би требало тај закон променити. На сваки начин, у томе би се нашаа нека олакшица, али само то не би било могуће практично удесити, јер нема свуда људи који знаду страних језика, него ја мислим да би се могла примити исправка г. Бошковића, те да се пасоши могу набавити на месту т. ј. да их срески старешина може по потреби искати од окр. начелника, и ја ћу као надлежан министар то имати на уму.

Скупштина се задовољи са овим обећањем г. министра, па пређе на дневни ред.

Бр. 45.

Посланици Илија Симић и Стеван Лукић предлажу, да се чиновнику, кад се млад за срез постави, набави коњ са прибором о државном трошку, па да се то обуставом $\frac{1}{4}$ плате његове наплати, а поред тога да се чиновнику и пандуру коњ са прибором не може за дуг продати.

Одбор је нашао: да ова лица не треба ставити под особиту заштиту закона, ван постојећег, па зато да се пређе на дневни ред.

Народна скупштина усвоји мњење одбора да се пређе на дневни ред.

Бр. 46.

Посланик Ранко Јовановић предлаже, да се лица, за која одбор нађе да су подозрева, стављају по полицајни надзор.

Одбор је дао своје мњење да се пређе на дневни ред, јер се и сада тако по закону ради.

Предлагач Ранко вели, да у закону не стоји то, да кад је које лице подозриво да се може ставити под надзор, него само они, који су ослобођени из недостатка доказа. Има случајева да је општина казала да су неки људи подозриви, а полиц. власт не ће да их стави под надзор, већ најпре пита јесу ли пре тога осуђивани, а ако нису, онда их под надзор и не ставља.

Пошто г. министар унутрашњих дела прочита § 391. под б. крив. закона и ствар објасни, председник предложи да се пређе на дневни ред и скупштина усвоји.

Бр. 47.

Посланик Павле Грковић предлаже, да се свуда по окружијама поставе лекари.

Одбор, који је овај предлог испитивао, вели: да по објаснењу г. министра унутрашњих дела, влада позива свагда преко новина, чим се које лекарско место упразни, па како се које способно лице јави, оно се и поставља, а кад се нико не јави не може се ни поставити. С тога одбор предлаже да се пређе на дневни ред, што скупштина усвоји.

Број 48.

Посланик Миле Дамјановић предлаже, да се узакони, како да се даје накнада оним људима преко чијег се имања праве водоводи, кад би се какве фабрике хтеле подићи.

Одбор је у овој ствари мњења: да за овај случај важи решење које је донешено по предлогу Ранка Јовановића односно подигнућа фабрике за сукно види бр. 7. извешће одборско.

Г. председник министарства вели, ако је то за државну потребу, онда је у томе што треба прописано законом о експропријацији, а ако је ту одношење између приватних, онда се они сами имају погађати. У закону је све то написано где дође државна потреба, како ће се накнада давати, а ако ко хоће приватну фабрику да прави, као што фабрика и јесте ствар приватног значаја, онда нека се он сам с ким треба и погађа.

Посланик Радован Милошевић каже, да је законом као што г. министар рече прописано само за државну потребу, а он би желео да то исто важи и за општинске потребе.

Г. председник министарства прочита и објасни постојећи закон.

Скупштина усвоји мњење одбора, па пређе на дневни ред.

Број 49.

Посланик Јован Бошковић предлаже, да за таксирања леба, меса свећа, чишћење оцака и других потреба буде надлежан општински одбор.

Пошто се свагда предходно општински суд пита односно повишења овакових такса, и пошто има више основа, да ће бити без пристрастија одређивање таксе по досадањем начину, но кад би се и то пренело на општински одбор, то је одбор мњења, да се остане при досадањем начину и пређе на дневни ред.

Предлагач Бошковић изјави: да је мњење одбора неосновано, и да би далеко боље и практичније било да општински одбор то таксирање врши, јер то су општинске потребе и општина у свако доба може најбоље да зна да ли су цене пале или се подиале, па према томе може таксу и да обара и подиже. На овај начин избегле би се жалбе, које се сада често догађају против таксирања ових потреба, и које се и по три месеца повлаче по надлежностима, па најпосле се опет упуте општинском одбору да он своју реч о томе да.

Г. министар унутрашњих дела вели, да је он од како је министар већ у два случаја наређивао да се о томе саслуша општински одбор и тако сад бива. Овај је предлог лакше сад измишљан, пошто ће се тако и у будуће радити и у оваким случајима водити се тачан рачун од одборског мњења.

Посланик Панта Срећковић вели, г. министар каже, да се тако ради, али у закону нестоји да се тако мора да ради, јер то је наредба, а она се може сутра променити, па опет ни по старом. С тога ако је ово боље онда би требало закон променити.

Посланик Живуд Јовановић противан је пред-

логу Бошковића, јер и ако се то остави општинском одбору да он то одређује, онда ће моћи да се подмаже, па ће се онда такса повишавати, како се хоће. Он налази да је немогућно без полицајске власти таксу одређивати.

Посланик Бошковић одговара посланику Живулу да је свагда, ако се хоће, лакше подмитити једног човека него дванајест људи.

Председник скупштине држи, да ће одборници свагда навести зашто су таксу повисили.

Посланик А. Лукић вели; истина може се догодити да ће одборници чинити оно што касани, лебари и прочи хоће, али у том случају држи да људи неће тринити такве одборнике, пошто се њих највише тиче, него ће онда одборнике са одборничества збацити.

Г. министар унутрашњих дела рече, ми ћемо доцније имати разговора о општинском закону, па ће се онда и о овој ствари договарати.

Што скупштина усвоји.

За овим председник даде $\frac{1}{2}$ сахата одмора.

Број 50.

По свршеном одмору председник рече, да секретар Јован Бошковић продужи читање посланичких предлога.

Посланици Никола Симић, П. Катић, М. Вулић, М. Ђирковић, Андрија Лужњанин, Павле Поповић и Милан Тривуновић предлажу да се §. 13. грађ. поступка суд. замени, те да општински судови могу примати и писмене тужбе.

По уверењу г. министра увутр. дела и по његовом објасњењу општински судови и сада примају

писмене тужбе па зато је одбор мњења да се пређе на дневни ред.

Никола Симић брани свој предлог и доказује каквим се дангубама и трошковима излажу људи, што за мале ствари лично морају ићи они суду.

Посланик М. Стојић разлаже, да општински суд по закону има право и данас да одбије човека и да му писмену тужбу неприма.

Посланик М. Мандић није зато да се може суђење по писменој тужби тужитеља а без туженог предузети и свршити, а да се само тужба може примати и рочиште одредити пристаје.

Посланик Стојадин Радоњић пита, а ко ће да пише кад нема писара, треба најпре узаконити да општине морају имати писаре, па онда да се о писменим тужбама говори.

Посланик Миле Дамјановић каже, пошто је мало пре казано, да ће се доцније говорити о устројству општина, онда нека ова ствар за тамо остане. Оно истина тешко је кад неки мора да иде врло далеко и то само за 10 до 20 гр. те да сам ради тужбе предстане.

Посланик Јован Бошковић одговара посланику Милу, да ово питање не спада у закон устројства општинског него грађ. пост. судског, а он сам признаје уместност и потребу предлагача, али како он налази требало би целу прву главу пост. судског изменити, јер потреба о којој је овде реч мала је према осталим које треба изменом прве главе постићи, но он о томе сада не може говорити с тога, што би то био нов предлог, него ће о томе доцније нов предлог поднети.

Посланик Панта Срећковић вели, ако узмемо цело општинско устројство, онда ћемо наћи да је ту

главна мисао да се ради јавно, устмено без адвоката и без писмоводства. Према предлогу требало би свуд да најмимо и адвокате, а ми знамо наше стање како је. Мало час један од посланика рече да у целој општини нема писара, због овог давље држим да овом предлогу нема места.

Г. министар правде рече, овде се може једна олакшица учинити, а то је само та да се може примати и писмена тужба, али да суђење неможе се само по њој чинити, јер суђење код оп. суда мора бити устмено и јавно. То тако мора да буде, јер узмемо да једна страна поднесе тужбу а друга страна наведе што противно томе, сад тужиоца нема ту, да одговори што треба, и онда би изгледало то, да би тужени увек добио, јер тужиоца неби било ту да каже шта има. Овде тек ако се обе стране чују може ствар да се праведно пресуди.

Посланик Н. Кандић каже, ја би само хтео да ми Г. министар правде објасни ову ствар, н. пр. кад ми ко дугује 400 гр. чар. ја дођем општинском суду и мени се потврди облигација од 400 гр. чар. а кад истече рок тој облигацији могу ли ја тражити наплату код општинског суда и хоће ли ми овај суд примити ову облигацију као јавну исправу.

Министар правде одговори посланику Мандићу ово, исправе које општински судови по законом кругу њихове радње и у надлежној форми издају, тако су исто јавне исправе као и других власти и општински суд такве исправе треба да уважи.

Посланик Анта Пантић налази да је баш нужно да се узакони да општински судови примају писмене тужбе а то и примерима доказиваше.

Г. министар правде каже, ако се мисли то да општински судови примају и писмене тужбе, онда то треба да се узакони.

И скупштина реши: да се овај предмет преда законодавном одбору.

Број 51.

Посланик Мијаило Јеремић, Панта Срећковић, Ј. Катанић, Јевта Мирић и Р. Цветковић предлажу, да се кметовима да већа власт за казњење те да људе, који у радне дане нераде казне. С тога што има људи који се пијанчењу одају и не раде, а падају на терет општини, то одбор делећи мишљење предлагача, предлаже скупштини да се овај предлог даде финансијском одбору на оцену.

Посланик Ранко Јовеновић вели ово је ствар важна, на би је требало дати одбору, јер заиста има људи који нераде и падају на терет општинама, на би их некако ваљало нагнати да раде.

Скупштина реши: да се овај предлог преда законодавном одбору.

Број 52.

Посланици Јоца Катанић, Јевта Мирић и Р. Цветковић предлажу да се потеси строго заграђују.

Односно потеса постоји закон, на само треба тражити да се точно извршује као што је о томе речено под бр. 76. зато је одбор мњења да се пређе на дневни ред.

И ово скупштина усвоји.

Број 53.

Посланик Григорије Брајковић предлаже да се измени закон о чиновницима који се стављају на расположење.

Одбор је мњења: да се пређе на дневни ред, што је по постојећим законима ово право владино. Скупштина реши да се пређе на дневни ред.

Број 54.

Посланици: Јован Бошковић, Н. Михаиловић, И. Вишић, Маринко Милосављевић, И. Токић, Д. Јовановић, Мијаило Јеремић, Мијаило Казимировић, К. Николајевић, С. Т. Радоњић, Радојица Жујевић, К. Поповић и Павле Грковић предлажу да се уведе општинска самоуправа, а за сада да се садање устројство општина у неким чланцима измени.

О овој ствари одбор је нашао: да издање новог општинског закона у цело није потребно, кад закона има, а поједине измене по себи нису важне, те није уместно мењати их, но да се пређе на дневни ред.

По овоме посланик Јован Бошковић у име своје и осталих предлагача изјави: да су они прошле године поднели предлог, у коме су тражили да се од стране скупштине изјави влади жеља: да овогодишњој народној скупштини поднесе нов предлог закона општинског у духу који је устав означио и који би био кадар одговорити потребама народа и обезбрити самосталност општинску. Но како овај њихов предлог није могао пр. године доћи на дневни ред, то он и сам знајући да влади није могуће сада тај предлог поднети, што јој је за тако важан закон потребно времена и размишљања, он свој и својих другова предлог који је такође пр. године поднесен своди на измене и допуне чланака садањег закона општинског. Ове измене и допуне вели одвећ су потребне ако се хоће и жели да нам општине уредне и напредне буду.

Затим прочита предлог о тим изменама и допунама на разложи, да је нужно члан 13. точ. под 2. зато допунити, што сада нема законом прописан, ко је надлежан оног одборника који општински посао неискрено врши збацити. Предлагачи дакле држе, да то право припада општинском збору, који одборнике и бира. Тако исто вели потребно је да се кметови бирају само на годину, а не на неопредељено време. Па с тога је нуждна измена члана 24 и 25 закона општинског, јер је било случајева да општине имају тешку муку док неуредна кмета збаце, а одкуд то долази познато је свима. Па зато је најбоље да избор важи за годину, а после нек је отворен пут општини да себи кмета бира, па ако се стари кмет добар покаже, општина ће њега опет на ново изабрати.

Даље објасни: да је допуна члана 80 одвећ потребна по томе, што се дешава да понеке надзорне власти збацују кметове и ако нису криви, а тиме се код поштених и честољубивих људи убија воља и заузетост за општинске ствари, а то штоди напретку општина, па зато су и предложили да надзорна власт неможе без пристанка општинског одбора кмета збацити, пошто се известно зна, да и општина неће хрђавог кмета трпети. И на послетку, рече да су предлагачи рад веће сигурности државних и општинских интереса нашли за сходно изменити и члан 81 у коме се на случај тај ако надзорна власт нађе да је кмет крив, а општински одбор да није, има ствар предати на решење било окружном суду или ако се за сходније нађе г. министру унутрашњих дела.

Завршујући ова објаснења предлога свог и осталих предлагача наведе, да би имао јоште неке при-

метбе учинити на поједине чланове закона општинског, но жели да прво скупштина реши хоће ли и о овим изменама и допунама говорити, пошто је одбор своје мишљење дао да се на дневни ред пређе.

Посланик А. Лукић вели да неби сад требало о томе говорити, пошто је г. министар унутрашњих дела изјавио да ће се о закону општинском доцније говорити.

Посланик Н. Недељковић тражи да се одборско решење прочита те да види са којих је разлога тај предлог одбачен.

Председник скупштине каже, да је мишљење одбора прочитано а ту да су и разлози изложени.

Г. министар унутр. дела изјави: ја сам казао да има неких маана у томе закону и да је влада намерна да те мане исправи. Стога то није нужно сад давати одбору, јер влада за сада прикупила материјал, па кад буде готова, онда ће доцније учинити предлог, зато неби требало да овде преуитримо него боље је да пајуре добро ствар проштудирамо. Влада је саслушала разлоге појединих посланика па ће и своје привуити што има, па учинити у своје време што буде требало.

Посланик Бошковић каже, о томе је 1870. и 1871. године предлагано па се до сада није ништа учинило, више се чекати не може, јер је ствар врло важна. Ми смо казали како желимо и мислимо да се општински закон допуни и измени. Предлаже, да се ова ствар преда законодавном одбору па и ту влада нека каже шта и она има, па се ствар може поправити како треба.

Посланик Никола Мандић жели да све пореске главе бирају кмета а не само одборници, јер се овако

некако људи заклањају па изађе да избор падне па онога, који после врши ту дужност онако како неби требало.

Посланик Анта Пантић каже, ја прво хоћу да кажем то, да је нужно предходно да збор општински може збацити кмета, после да се тај кмет бира на годину дана, па кад прође година онда општински збор да донесе своје закључење о њему па ако је добар, он ће га и даље оставити, и ако није он ће другог изабрати. Исто тако мислим да општински збор и за одборнике може казати, ја видим да твоје заступање иде на штету општине па онда их може и сменити. Међутим он није зато, да сама општина збацује кмета без полицајне власти.

Посланик Јеврем Бојиновић вели, то што каже посланик Анта да се кмет бира на годину, то је врло добро. Има примера да кмет кад се окмети за годину дана врло добро служи и општину и тачно извршује дела, која му надлежна власт препоручи. Друге године кад се нешто изближе познао са капетаном или начелником а оно ништа. Код нас је било и таквих који кметују 10—11 година, па раде тек нешто, да би приватна лица кад би тако радила дошла под суд, и у тих 10 година општина га је сваке године тужила па није ништа добила. Зато би требало да годину дана кметује један кмет, па кад му година изађе и рачуне преда, онда да општина новог бира, а ако је био ваљан општина ће га опет сигурно изабрати. А што се збацивања кметова тиче, он је зато да се тако уреди да га може и општина и надзорна власт збацити, кад се увиди да је неуредан. Само на сваки начин био он добар а не био нека се сваке године бира.

Посланик Сава Милојковић вели, и до сада је било бирање овако. Што стоји у закону.

А то што неки хоће, биће узрок да се узима најгори за кметове. Он пита кад се уствори то да се кметови бирају на годину, хоће ли они морати служити. Даје рече да види да овде има кметова посланика па вичу на себе.

Аксентије Ђорђевић каже, код нас кмета бира 12 повереника из села. Капетан дође па закаже целом селу да избере поверенике, који ће изабрати кмета, а да цео општински збор кмета бира, то није никад било. До 1864 године бирало је кмета цело село, но како се дешавало да у неким селима има више неваљалих људи, то се с тога узме други начин а то је како је сад, и у овоме суделује цело село преко својих изабраних повереника. Ја не кажем баш да треба да остане овако, но само нека буде боље, премда ја сад ни сам спреман да што боље предложим.

Посланик Бошковић изјави, да и ако он није предлагао да цео збор бира кметове, ипак налази за нужно одговорити посланику Ђорђевићу, да он неверује да оно што он наведе постоји, а то је, да је већина по селима рђава а и ако би то постојало, онда је све једно, бирао кмета збор или повереници, јер ако је већина хрђава она ће изабрати хрђаве поверенике, а повереници опет хрђава кмета.

Посланик Ранко Јовановић мисли да би ову ствар требало оставити влади па да нам она до године поднесе предлоге, а тада кад дође на претрес ми ћемо онда о томе говорити. Посланик Панта Срећковић вели ово што говори посланик Ранко то је паметно, али овде није реч да се закон изда, него

да се само нешто измени. Он држи да је најглавнија мана у садашњем закону што се кметови бирају на неопредељено време. А он зна, да отуда произилазе хрђаве последице по народ, које и примерима доказиваше, па с тога изјави, да би одвећ потребно било, да се узакони бирање кметова на годину дана.

Посланик Касијан Стојић, каже, ово је питање прво најважније у држави. Он рече, ја би рекао, дајте ми помогите да решимо општинско питање те да буде како треба, па ћемо онда на осталим питањима радити или врло мало или ништа. И заиста о овоме треба зрело размислити. Изјави да је за поправку општинског закона, али је противан да се уведе општинска самоуправа. А жели да се поправке јоште на овогодишњој скупштини учине и да се ове ствари неодлажу за до године.

Посланик Бошковић на то рече, да се овде сада води реч само о потребним изменама и допунама закона општинског а не о томе, да се уведе самоуправа.

Посланик М. Стојић, вели, што се тиче тих исправки у општинском закону, то би требало учинити, а што кажу, да надзорна власт нема посла са општинама, томе је противан, јер налази да треба да има контроле над општинама.

Посланик Бошковић на то одговори, да се предложеним изменама и допунама неодриче надзор државни, него само се хоће да та контрола буде у корист и по државу и општине.

Посланик Милован Спасић да те ствари и ти §§. стоје у свези једно с другим, јер и цео закон општински стоји у свези.

Ако ми дакле сад у брзу руку пресечемо, онда ћемо доћи у противурјечије па ћемо се кајати. Влада је овде све чула што смо ми имали, а она јоште више има и сама искуства из сваког краја, па је с тога мњења да се њој остави те да све она то доведе у свезу па да нам поднесе предлог.

Посланик Л. Каљевић вели, г. Спасић рече да влада о томе води бригу; али није у стању то све тако да сазна као што може народ који живи у средини општина, јер ми знамо да влада понајвише добива своја извешћа од полицијске власти, а ту не може бити истинских саопштења као овде где народ сам казује. Он мисли да би требало ова ствар да се преда одбору, који ће о томе устројству прикупити разна мишљења, па онда тај прикупљени материјал нека се преда влади а она до године са својим мњењем нека ствар поднесе скупштини на решење.

Посланик Димитрије Миловановић вели да општине бирају кметове, а не стоји да их власт надзорна сама збаца, што се наводи да кметови чине зла, и то не постоји, јер они који су лане били кметови ни су тако говорили, а сад вичу на кметове.

Посланик Ковановић рече, овде се види да и народ и влада хоће измену да учине, па кад скупштина хоће, а влада није противна, то нека се остави за до године да влада подупи предлог поднесе, јер ми не можемо то у одбору тачно да изнађемо и претресемо. Већ како смо до сада трпили, да претрпимо и за ово кратко време.

Посланик Бошковић непристаје, да се ова ствар одлаже, јер кад од чега патимо, то треба лечити и зато смо вам овде и дошли; а г. Спасићу одговори:

да је при састављању предложених измена и допуна наведено да оне не буду у противречију са осталим чланцима постојећег закона.

Г. министар правде узе реч па наведе, г.г. предлагачи кажу да су они размислили о томе, што би поправити требало; то је могуће, него ја видим овде да вишина још није начисто стала шта хоће да поправи. При допуњавању и измени закона ваља назити на извесна правила, на извесне законе, као год и при грађењу или поправљању како куће. Кад човек оће на кући важније оправке да учини, треба да испита њен основ (темељ). Тако је и код прављења закона.

Овде треба добро да испитамо начело, на којима се тај закон оснива, ваља да изнађемо мисао која се кроз тај закон провлачи, па ако при томе видимо да ће се начело са постојећим моћи измјерити, и да се главна мисао закона неће измјенити, онда можемо приступити тим изменама и допунама, иначе допуне се не предузимају него се прави нов закон.

Зато размислимо добро о овој ствари, јер овако на брзу руку ми можемо да унесемо у постојећи закон неко начело, неку мисао, која може да буде противна постојећој; те би онда испала каква аномалија.

Посланик Н. Недељковић вели, неће бити онако као што су г.г. Каљевић и Бошковић казали да се овде имају неке мале измене да учине. Овде се оће оно што је најглавније а то је измена закона у основу, кад се овом изменом хоће да одузме државној власти право надзора над општином. Таква пак измена не да се учинити за два три дана, нарочито с тога, што се види да остали ни су ни спремни

како ће се те измене учинити. При грађењу општинских закона ваља узети у призрење не само општинске интересе него и државне. Па кад влада каже да о томе размишља, онда треба оставити влади да о томе предлог и поднесе.

Посланик А. Петковић каже да је било доста говора и за једно и за друго. Он није зато да се овако на једанпут ствар прекине, па сутра да се кајемо.

Г. министар иностраних дела узео реч на изјави: и мени се чини да је ово тако важна ствар да заслужује највеће пажње, и да за решење њено простор од године дана није ни најмање дуг, тим пре, што садањи закон општински важи већ од неколико година, па опет не видимо да је наступило какво зло по народ.

Овде има великих разногласија о томе шта би требало да се промени. Има и нов један израз, који се увукао код нас у народ, а незна се какав му је прави значај. У нас као и удругом свету, често се цупте поједини изрази те по земљи пролећу, од којих свет бог зна какву срећу по народ очекује, а кад се изближе испитају, онда се нађе да они садрже ствари, које или немају оног великог значаја, који им се приписује, или садрже добра, која ми већ уживамо. Ту спада и израз о општинској самоуправи. Једни кажу: има самоуправе код нас, а други кажу нема је. Мени се чини пре да је има, него да је нема; јер шта је управо вештаствено значење самоуправе? Њен је значај у томе поглавито да општинско представништво излази из избора народног. Ко бира код нас одборнике? Народ. А ко бира кмета? одборници. Дакле опет они, које је народ изабрао. Главно начело самоуправе остављено

је овим садањим законом неповређено, па се опет код нас говори као да општина стоји под туторством државним. Општина се не налази под туторством државним, јер где народ сам по својој вољи слободно бира своје представнике, ту туторства нема. Државној власти остало је овди само то, да она над општинском управом врши надзор. Али овај надзор врши се не само код нас, него скоро у свима земљама, које су најслободније. Ова забуна у оцени начела самоуправе општинске долази отуда, што не разликујемо разне стране општинске установе т. ј. политичку и управну.

У првом погледу општина је подчињена држави.

Што се тиче друге стране, административне, ту општина истина није подчињена држави, али стоји под њеним надзором. То није чудо, јер и сам поједини човек стоји под таквим надзором, а зна се да поједини човек има много више права него општина, и при свем том што је то тако, опет зна се, да се држава у та његова права меша. На прилику зна се, да сељаку не може да се прода за дуг нешто земље, ратарско оруђе и друго. Има и код самих приватних лица и других ограничења, у колико на прилику не може отац из наследства искључити сина. И кад то стоји код појединих лица, онда, као што рекох, не треба да буде чудо кад држава има право надзора над општином; јер општина стоји у средини између човека и државе, и спада у ред јавних установа. Међу тим надзор овај мора да буде, јер општина кад би се искључила из државног поредка, она би онда за себе образовала државу у држави, и могла би радити шта хоће, а држава неби имала начина да своју државну цел постиже. Све општине скупа

сачињавају целину државну као што поједине личности сачињавају општину. Замислите сад шта би било кад би све општине одрекле да чине своју дужност? Општина на прилику има да води бригу о месној санитарској полицији. Држава преко саме општине врши те дужности. Кад би се на прилику колера појавила, онда држава, кад не би смела да општини заповеди да држи чистоту, не би могла у интересу здравља грађана ништа предузимати да се предупреди зараза.

Но има још једна страна а то је управљање са имањем општинским. Ту се оставља код нас да општина сама својим имањем управља. Сад је питање у томе: до ког ступња и у којим границама? На прилику да општина може располагати са толиком и толиком сумом а да не пита владу. То су питања, која не искључују аутономију општинску. Ми, можемо казати, стојимо у обзиру аутономије боље него и неке друге од нас напредније државе. У Француској, која је отачаство слободе, и данас постоји да влада поставља кмета. Има и других земаља, у којима је тако. На прилику у Белгији и Холандији. И тамо влада поставља кмета на предлог представништва општинског. Код нас је влада задржала само право одобравања кмета. Дакле не стоји код нас тако рђаво, него се само пустила тако површно реч. Ми нисмо испитали како стоји ствар на грешимо, а кад би ствар испитали, ми би видели да то што се толико тражи, већ и имамо у основу. Ја мислим да смо се довољно објаснили да не стоји тако, као што се мисли.

Ми имамо општинску аутономију и та је аутономија и уставом земаљским утврђена. Но што се

тиче појединих предлога влада има да изјави то, да су то ствари тако важне и замашне, да није нужно да се то, тако рећи, с ногу решава. На прилику предлог посланика Лозничког и осталих предлагача, да се кмет на годину дана бира. Ако би се тај предлог ближе испитао, онда би се можда нашло да он неби одговорио потреби, но би шта више имао својих незгодних последица. Знате да ми бирамо поротнике, да бирамо скупштинаре, и често намирујемо и друге потребе избором јавним. Ако би још поред тога у 1200 општина предузимали и избор кметова сваке године па још као што неки предлажу да то буде на зборовима свију пореских глава, онда би идући тим путем мало по мало претворили земљу у право вољновање. А је ли мудро да ми још као млада држава пођемо тим путем, ја молим да сваки пресуди по души и савести.

Ја неизричећем ништа; него мени се опет чини, да се о томе ваља размислити. Није ми намера рећи да није добро да се кмет бира на опредељено време али може бити да ће се ко наћи на казати, да ту треба усвојити време, као и при бирању посланика т. ј. да се кмет бира на три године.

Неки посланици предложили су да се ствар преда одбору, а одатле упутити влади.

Наш друг министар правде разложио је мало час, како се закони ни при појединим деловима не могу на брзу руку мењати, јер би се могла повредити њихова унутарња целина и сагласност. Посланик лознички одговорио је на то, да је при састављању предлога ту потребу имао на уму. Ја не сумњам ни мало о доброј вољи и бистрој памети посланика лозничког, али ми се опет чини кад више

људи о томе размисле можда би се нашло јоште што што би требало изменити и допунити.

Ми вам се сад не можемо изјаснити за тај предлог јер ми о тој ствари управо сад чујемо. И зато ми вам се сада искрено исповедамо да нисмо у стању, него да се та ствар остави па до године да се поднесе предлог о изменама, које би требало у закону општинском учинити. Може бити да ће влада нешто усвојити или што и додати, па зато нека се то њој и упуту, и она ће пошто се о свему обавести, о томе размислити и идућој скупштини поднети предлог. Ако се тада нађе да треба јоште нешто додати, онда ћемо се и о том разговарати.

Посланик Љ. Каљевнћ изјави: мени се чини да нико од нас није мислио да општина буде одвојена од државе, сваки зна, да би то била само анархија. Него је овде питање о томе јели у нашем општинском закону толико самоуправе, да она може одговарати свом позиву. То је истина да овде има неких основних измена односно бирања кметова. Зна се да је у нас било у више прилика да их држи државна власт мимо јавнога мњења. Ту дакле има неки део тугорства. Општина код нас има историчку важност, јер она је свакад била код нас најсамосталнија, па и под турцима није брањено општинама састајати се и договарати о својим општинским потребама. Ја држим да у нашем закону нема довољне порције самосталности општине, па зато сам и ја оног мњења да се та ствар преда одбору који пошто је испита да је достави влади, која да до године о томе поднесе скупштини предлог.

Г. министар иностраних дела вели, да између онога што предлаже посланик ужички, и онога што

предлаже влада, нема велике разлике, јер и он предлаже да се та ствар преда одбору па после влади. Ја не знам кога би другог у тај одбор могли позвати него опет ову господу у скупштини. Ми смо овде имали прилику да чујемо све што је који од посланика имао, и ја мислим кад би ту ствар предавали одбору, да би тиме само скупштину оптеретили, према многим пословима, које она и иначе има. Влада је од части обавештена, а она се може обавештавати и другим путем. Немора влада да се служи само полицајским властима, јер она има и других путова, којима може да сазна истину. Влада нема узрока да неполаже важност и на обавештавања, која добија од полицајских власти. Власти све па и полицајске врше по правилу савестно своју дужност. Осим тога ове баш у овом кругу послова имају искуства, које се несме презрети. Не стоји да само онај зна истину који долази са села. И влада има начина да до тога знања дође. Влада се служи полицајским властима, али њој нису с тога и заграђени други путеви, као што је непосредан додир с људма из народа.

Кад се предходно нисмо обавестили шта се хоће у тој ствари, онда је практичније да се о томе најпре разумемо, па онда ћемо видети шта треба. Нетреба заводити аутономију за љубав аутономије. Нисмо завели ни устав за љубав устава. Ми смо га завели што су у средини народа живе потребе неке, које је требало задовољити, а на име да осигурамо неприкосновеност владаочеву, да пренесемо законодавну власт из круга чиновничког у средину народа, а одговорност да пренесемо на органе државне. И овде је главно то: како

ћемо представништво општинско да бирамо и за које време, и какав круг власти да му се остави, на што се реши, то ће нам бити автономија општинска.

Пошто је г. министар иностраних дела у име владе објавио да ће се предлог о изменама и допунама закона општинског до године поднети народној скупштини на решење, — скупштина се овим обећањем задовољи.

На томе се сврши овај VIII састанак, који је трајао до 1 сат по подне, а председник забележи да је сутра у 8 сати пре подне.

ПРЕДСЕДНИК СКУПШТИНЕ

Ж. Карабибировић.

СЕКРЕТАР

Јован Бошковић.

Опуномоћени подписници:

Војин П. Радосављевић, Ристо Пантић, Вићентије Поповић, Павле Самуровић, Никола Симић, Лазар Симић,

САСТАНАК IX.

5. Октобра 1872. године.

Председао

ПРЕДСЕДНИК СКУПШТИНЕ:

Ж. Карабибировић.

Присутствовали

Г.г. министри: финансије, правде и унутрашњих дела.

На овом састанку, који је отворен у 8. сах. пре подне, било је 100. посланика.

Посланик Павле Грковић због болести није дошао. —

Број 56.

Секретар Јован Бошковић прочита протокол IV-и VI. а Панта Срећковић V. састанка, које скупштина усвоји.

Број 56.

Прочита се адреса општине обреновачке, коју скупштина поздрави са „живео.“

Број 57.

Милија Лазић и Војин Радосављевић предлажу, да се узакони, да мангупе продаје општински суд, па отуд добивене паре да доставља начелству.

Одбор је мњења, да се пређе на дневни ред, пошто је законом наређено, како ће се мангупи продавати и како ће се поступати са добивеним новцима.

Дина Цанковић говори, да има неприлика са мангупцима, јер одилазе у друге округе па се морају да траже, те газда мора да иде од кмета до начелника докле га узме, чиме се излаже великом трошку.

Војин Радосављевић каже, да је врло незгодно са ситном стоком, коју власт остави на израну, па док стигне изредба да се прода, она се поједе, с тога је мислења, да се ситнастова одмах продаје.

Милија Лазић, није мњења да се продаје крупна стока, али јесте за ситну; казује како је незгодно кад се ситна стока да коме на израну а још незгодније, кад се тера капетану по рђавом времену, особито, кад су села удаљена и кад среска власт не одобри да се у општини прода.

Коста Великић вели, да је противно закону да се стока одмах продаје.

Милија Лазих захтева, да се стока прода пошто се потражи сајбија према постојећем закону.

Милан Ковановић мисли, да би општина једва чекала да ситну стоку огласи за мангун па да је прода, признаје, да је незгодно ићи среској власти, али би се имало више јемства.

Ранко Јовановић каже, да треба имати поверења у кмета за једну овцу и другу ситну стоку, кад се има за друге веће ствари, што се новаца тиче, тај да се одма шаже среској власти.

Јован Бошковић је зато, да се мангун прода у општини кад му се газда одма ненађе, зато што се дешава, да нико неће да прими мангуна на храну кад је грош ока кукуруза, те мангун мора да угине, а кад се одмах прода, газда бар добије свој новац.

Миле Дамјановић мисли, да је закон добар — што наши кметови незнаду писати а немају писара па немогу да објаве чине. Казује, да је као кмет продавао ситну стоку по одобрењу власти, па новац њој спроводно.

Г. министар финансије каже, да има закон о томе и прочита га, па рече, да нико неће бити противан ако би кметови у подобним случајима овако радил.

Никола Мандић примећува, да је и досада овако рађено како се сад тражи.

Милан Стојић мисли, да је у закону довољно о томе казано.

Председник: и одбор је тако казао, дакле тако нека остане — и скупштина усвоји мишљење одбора.

Број 58.

Мијанло Јеремић предлаже, да се §. 101. закона о поштама допуни тако: да се поред коња даје

путнику и прибор коњски и зато да се повиси такса на 4 гр. чар.

Одбор је мишлења, да се овај предлог преда влади, те да о њему размисли, па ако га усвоји, да учини законски предлог.

Г. министар унутр. дела разлаже, да је врло тешко да држава сама набавља и са тим стварима манипулира, вели, да већина иде на двоколицама, па с тога да не треба да влада набавља седла.

Мијанло Јеремић каже, да у округу крајинском има врлетни места — три поште у њима, па пошто се неможе преко врлети да путује на колима, а по закону седла се невздају, то поштар изведе људма гола коња, па зато хоће, да при поштама има седала, а према томе да се повиси такса од 2. на 4. гроша чаршијски.

Миле Дамјановић мисли, да треба набавити седла онде где нема двоколица, јер не треба да један ужива боље право од другог.

Аксентије Ђорђевић каже, да је незгодно са седлима за путнике. Приповеда, како је неки путник нашао седло за паре и како је после морао суруџији да плаћа да га врати — па с тога вели, ко чува једно седло нек чува и друго.

Панта Срећковић подпомаже мишљење г. министра унутр. дела и предлаже, да се дозволи поштарима да по одређену цену дају људима седла на употребу.

Никола Радовановић мисли, да би било право да се даду седла за путнике у оним окрузима где кола не иду.

Александар Николајевић хоће да држава манипулише са седлима, кад манипулише са другим ства-

рима. Неће да се остави поштарима те да они на свој рачун седла под кирију дају.

Милан Стојаћ вели, да једна кола коштају за три четири седла — зато хоће да се седла при поштама набаве.

Г. министар унутр. дела каже, да је саслушао разлоге и жеље посланика, па да ће о томе размислити и шта се буде могло учинити. Председник пита хоће ли скупштина да усвоји мишљење одбора, да се умоли влада да ову ствар што скорије доведе у ред, што скупштина усвоји.

Ранко Јовановић предлаже, да се узакони, да делижанси са аманетима путују само дању.

Одбор је мишља, да се пређе на дневни ред, пошто је ова ствар законом уређена.

Предлагач вели, да зна, да је уређено законом како да иду делижанси, али хоће, да се закон измени. Казује, како је то тешко кад човек путује цели дан и ноћ и дође у пошту па пробуди поштар, те обадва дремајући броје аманете. Дешава се вели, да ко од момака или ко други украде, што те штету плаћа држава. Има случаја, као у Крајини, да ноћу нападне делижанса. Боље је да буде сигурније, па ма и неколико сати доцније. Тога је каже руководио да овај предлог изнесе.

Арса Лукић рече, да поште данас највише путују на гвозденим колима где се путује и ноћу и дању и аманети предају на свакој штацији — па поштари могу и тамо да буду дремљиви. Поштар мора бити трезвен у свако доба. Ко није уредан може и усред дана бити дремљив. Није за предлог.

Аксентије Ђорђевић пита, да ли је сигурније

да делижанс предаје аманете ноћу поштару или да спава под јелицом у механи у Паковраћу.

Никола Радовановић мисли, да би се велика штета трговцима нанела, кад би делижанси само дању путовали. Противан је предлогу.

Скупштина усвоји мишљење одбора да се пређе на дневни ред, пошто је ова ствар законом уређена.

Број 59.

Глигорије Брајковић предлаже, да власт полици нема право мешати се у изборе општински управника.

Скупштина усваја мишљење одбора да се пређе на дневни ред.

Број 60.

Ранко Јовановић предлаже, да се забрани, да слепци и просјаци непросе и не тумарају по народу.

А. Лукић мисли, да би то било врло добро, но би се морао давати велики издатак.

Р. Јовановић каже, да слепци служе на гвусање, да воде и здраве са особом, који дангубе и да има других незгода. Мисли, да свака општина издржава своје слепце.

Сава Милојковић казује, како слепци по вапору плаше људма стоку, да их ова прегаци те се зато властима досађује, па жели, да им се забрани ићи у друге општине.

Ник. Радовановић зна, да постоје законе забране, а што се догађа, то је противу закона.

Н. Мандић држи, да нетреба бранити слепима и кљастима да иду по народу, јер немогу ни од Бога ништа отети, а народ се више Богу моли кад их види.

Ст. Радонић каже, да код њих нема слепаца, но у овим крајевима, где један иде а други га из куће води, те се сва кућа користи.

Скупштина усвоји мишење одбора да се пређе на дневни ред, кад је ова ствар законом уређена.

Број 61.

Григорије Брајковић предлаже, да сваки поштен грађанин мора бити кмет годину или пола године, и да један исти не може бити по други пут изабран док се сви неизреде.

Пошто је о овоме говорено на пређашњем састанку и о томе ће се говорити, кад дође општински закон, то скупштина реши да се пређе на дневни ред.

Број 62.

Ранко Јовановић предлаже, да се цигани — чергари — где год стално настане те да се нески-тају. —

Скупштина реши да се пређе на дневни ред, јер је о томе говорено на пређашњем састанку.

Број 63.

Григорије Брајковић предлаже, да се механици-јама одреди цена за јела, пића, кревете и т. д.

Скупштина усвоји мишење одбора да се пређе на дневни ред.

Број 64.

Периша Вуковић предлаже, да се од ужичког округа неправде два: ивањички и ужички.

Скупштина усвоји мишење одбора да се пређе на дневни ред.

Број 65.

Коста Великић предлаже, да се за наплату таксе непозивају људи, који су 10—12. сах. од среске

канцеларије удањени, но да се иста приликом изла-ска у срез од њих наплаћује.

Предлагач одустаје од предлога а г. министар унутрашњих дела каже, да је ради тога већ нешто наређено, да је влада слала човека по окрузима, да се о томе увери, да ће се он размислити и наре-дити све, чиме би се народу олакшало.

Скупштина се задовољи са објаснењем г. ми-нистра.

Број 66.

Петар Катић предлаже, да се забрани коцка-рање под именом „транко-франко“ што велико зло чини народу.

Г. министар унутр. дела каже, да о томе по-стоји закон и чита §. 361. кривич. закона.

П. Катић вели, да се тим §-ом забрањује по ка-фанма, а коцкари дођу на вашар па кад се свет скупи око њих, они онда зађу људима и исеку им кесе, па само остану гајтани на вратовима. Власт неће да отера коцкаре; јер вели, да је то занат и да треба сваки да се чува.

Ал. Петковић разуме у коцкаре и оне што носе чаше, шлајнике и друге ствари, па хоће да се и њима забрани.

М. Стојић казује, како коцкари ваде шиље из кесе а док они то чине, њихови људи краду, па приповеда, како су неком поштенем човеку у Чачку украли 100. дув. ц. С тога хоће да се то забрани.

Председник: кад има закон о томе требало би умолити владу, да се исти објасни властима, те да не буде изговора и да не кажу да је коцкарање занат.

А. Лукић мисли, да треба казнити чиновника, коме се каже за коцкарање, а он неће томе да стане на пут.

П. Катић приповеда, да је он као кмет забрањено коцкарима, да се на вашару коцкају, а власт им дозволила, јер каже, да је коцкарење занат.

Председник понавља, да се влада умоли, да се закон о коцкању боље врши, и да се као коцкање сматра и изигравање ствари па и оно забрани.

Скупштина усвоји предлог председника.

Број 67.

Илија Симић и Стеван Лукић предлажу, да се §. 15. грађ. поступка допуни тако, да је за селске општине среска полиц. власт, за окружне варошке општине окружно начелство а за варош Београд, управа вароши Београда надлежна и последња касациона власт за разматрање пресуда по ма каквим споровима.

Одбор налази, да се §. 15. поступка грађанског има тако разумети, да је за пресуде по споровима расправљење у селским општинама једна и последња касациона власт, која пресуду оснажава или поништава среска полицијска власт, а по окружним варошима и вароши Београду, начелство, односно управитељство, и да тако тај закон и вршити треба, па ако би скупштина овако тај §. разумела, онда да се препоручи влади, да се овај §. тако и врши, иначе је мњева, да се у смислу предлога исти §. допуни.

Милан Стојић противан је овоме, и налази више јемства кад би оваке пресуде ишле окружном суду.

Дини Цанковић је такође овоме противан особито, што су полицијске власти много оптерећене,

па би рђаво било кад неби имао ко да исправи погрешку кметова.

М. Ђирковић хоће да полицијске власти и суде о стварима, а не само да мотре јесу ли испуњени извесни услови при суђењу.

Илија Симић каже, да полицијске власти и суде, јер он зна да је један човек имао парницу од 60—80 гроша па се жалио и министру и није се оставио, док није добио батине.

Јов. Бошковић објашњава, да се овде предлаже, да се § 15. тако растумачи да се противу општинских пресуда не може даље жалити, но само првој надзорној власти.

А. Панчић мисли, да је неправо да човек, који изгуби судом парницу од 500 гроша, не може даље да тражи помоћи. Није ни зато, да остане по досадањем, јер сад надзорне власти не суде по пазе на формалитет. Налази, да је најбоље да се апелује на суд.

Ранко Цветковић хоће, да пресуде иду и даље од начелства; јер он зна, да се неко тужио министру, па је овај уништио пресуду, те се човек помогао.

М. Ковачковић захтева, да се дебата задржи зато, што мисли да ће г. министар правде поднети скупштини на претрес неке измене у поступку, међу које да ће бити и § 15.

Г. министар правде каже, да је овде учињен предлог да касациону власт врши по срезовима сам срески начелник и по округу окружни начелник, а влада о тој ствари са свим другчије мисли, као што ће се то видети из предлога, који ће он поднети.

П. Срећковић вели, да би се овим предлогом увело писмено судоводство, зашто ми немамо људе и

што не треба да буде. Чудо му је, што нам је криво сад на ову сад на ону власт. Он хоће да се противу пресуде једне општине иде на жалбу другој општини; јер, каже, ако не ће право да пресуди онај, кога си ти изабрао, ко ће? Ово је и зато добро што је суђење у општинама устмено.

Ник. Радовановић тражи, да се суди по закону а не по разуму, а жалбе да иду суду. Но ако се ово за сад не може да учини, нека остане како је.

Јев. Војиновић противан је предлогу Срећковића, казује, како свет дангуби идући капетану на жалбу, како сви не кажу кметовима ни праву погрешку ни шта треба да раде, те дангубе и они и народ, и с тога је да се иде на жалбу окр. суду, који да одреди судију да разматра ове ствари.

Ал. Петковићу допада се предлог П. Срећковића, нарочито, што би иначе требало имати по примарителним судовима велико писмоводство, чиме би се пискарачима отворио посао, те би свет глобили.

Рад. Милошевић мисли, да би било добро, да ствари од 200—500 гр. иду суду, но зато би требало имати способне људе по општинама што сад не може да буде, јер су општине слабе па једва плаћају кмета. Хтео би да општине буду веће, па ће онда моћи да буде ово.

Анта Нешић вели, да су највеће незгоде што нема писара по општинама, па кад капетан потражи изјасњење, кмет узјаме коња па оде капетану да га обавести.

Милан Ђурковић устаје противу говора Панте Срећковића, што вели да ми на све вичемо.

Ст. Радоњић каже, да се на полвајне власти слабо надзирава, па пате и они и те власти, које

морају да врше инжињерску и докторску дужност, да чувају карантине и т. п. писари, вели, иду на продају, капетан на границу, а у канцеларији остану само практиканти, па зато тражи да се те власти боље уреде.

М. Стојић одговара Срећковићу, да би могло бити како он предлаже, кад би се општински судови уредили.

Д. Јеротијевић противан је предлогу Срећковића, што кметови ни су вични закону, а не могу се привикнути за годину дана. Хоће да буде како је до сад.

С. Несторовић мисли, да не треба одобрити да се иде суду ако желимо народу добро. Напомиње ради примера, да код њих сељак из Омоља треба 16 сати да иде до Пожареваца те да води сведоке. Он је зато, да буду среске судије, ако је могуће.

М. Блазнавац признаје, да је незгодно како је уређено а неудесно је, да ствари иду суду, што ће свет да дангуби и судови да се преобтерете, предлаже на промишљење, да капетан у оваквим случајима суди са два кмета, или да има право и судити а не као до сада да само касира.

Бошковић примећује, да општински судови не суде по закону но по савести, да човек, који не зна закон, не може ни да суди по закону. Није, да се та власт да капетану, што их мало има, који су правници, па суде као и кметови. Мисли, да се не може лако да нађе лек. Требало би изменити читаву главу у поступку, па да се апелира окржном суду и судија да те ствари разматра, или да се заведу среске судије, ако се хоће да се општинске пресуде разматрају и са стране законитости.

К. Стојић каже, да треба општине да се ста-

рају, па кад буду јаке, имаће писмоводство, без чега нема ништа. Пита, зашто се добија код судова? зато, што се све пише, па кад отиде вишем суду, овај види све на шта се који жали.

Председник мисли, да је довољно говорено о овој ствари, па предлаже питање хоће ли да остане § 15 или да се пренвачи.

Скупштина реши: да § 15 поступка у грађан. делима остане како је.

Бр. 68.

Анта Пантић, Стојан Бркић, Мил. Тирковић, Димитрије Миловановић и Милан Миловановић предлажу, да се Квас са владом премести у Крагујевац.

По изјави г. министра унутр. дела, влада прима ту изјаву са захвалношћу, видећи из ње патриотску жељу предлагача, да се влада обезбеди и осигура. Но како је ово ствар администрације, а при том би захтевала грдне издатке, одбор је мњења, да се ово саопшти влади као добра жеља и по том пређе на дневни ред.

Скупштина усвоји мњење одбора.

Бр. 69.

Стан. Марковић и Сава Милојковић предлажу, да се властима попусте руке, те да оне, који не раде но бекријају, ватерују на рад.

Председник каза, да је овакав предлог јуче упућен законодавном одбору, па да се и овај томе преда. Скупштина ово усвоји. Седница се сврши у 10¼ часова.

Председник скупштине:

Ж. Карабиберовић.

Секретар:

С. Живковић.

Опупомоћени потписници:

Никола Симић, Вићентије Поповић, Ристо Пантић, Павле Самуровић, Лазар Симић, Војин И. Радосављевић.

САСТАНАК X.

9. Октобра 1872 год. пре подне.

Председавао

Председник скупштине

Живко Карабиберовић.

Били су: председник министарског савета, г. Блазнавац, и г.г. министри: Ј. Ристић, С. Вељковић, П. Јовановић и М. Лазаревић.

Бр. 70.

Председник скупштине јавља, да су се вратили с пута посланици Мијалко Раденковић и Трифунац, мало доцније дошао је и Павле Грковић, а због болести ни су били на овоме састанку: Николо Мандић и Мата Трифуновић.

За овим прочита секретар Срећковић од VII. састанка и скупштина усвоји исти. Даље председник замоли да скупштина саслуша указ, којим се овлашћује г. министар финансије да може кредитним заводима, поред већ датих повластица, дати још једну односно заложених предмета и робе. И пошто прочита указ секретар Бошковић, предлог би упућен законодавном одбору.

За овим скупштина одобри председником одобрено одсуство посланику Павлу Грковићу.

Исто тако скупштина одобри посланику Алексе. Николајевићу и Јеврему Борићу, да могу одсуствовати за сво време трајања овогодишње скупштине.

Бр. 71.

Председник јави, да је на дневном реду предлог о горосечи и замоли известноца финансијског одбора да прочита извешће одбора. На ово известноц фи-

нансијског одбора, г. Љубомир Каљевић, чита извештај, који гласи:

Народној скупштини.

Одбор финансијски испитао је владин предлог: да се учине неке измене и допуне у шумској уредби од 4. Априла 1861 године, па је нашао, да су ове преко нужне из оних истих разлога, којима је влада свој предлог подкрепила. Нема сумње да се наше шуме из дана у дан утамањују све више и то тако неразумно и нештедљиво, да се управо најбоља и најтрајнија гора затаре; отуда се гола брда све чешће помагају у нашој отаџбини, а с њима и поплаве, оштри ветрови, нездрава поднебља и друге непрегледне штетне последице огромног и неразборитог сатирања овог неоцењеног блага међу природним својинама наше земље. Доста крајње је време да се што снажнија средства употребе противу овог зла, које прети да нас лиши једног од најнеопходнијих услова нашег привредног развика. Зато је одбор мишљења, да се у шумској уредби поопште она главнија наређења о сечи горе за шпекулацију. Тако он држи да би § 20. те уредбе, где се говори о изван земаљској шпекулацији, која управо сечењем дужица највише и затаре наше шуме, ваљало изменити овако: Нико не може и за никакву шпекулацију изван земље у општенародним шумама грађу сећи без одобрења законодавне власти, која ће уједно у сваком поједином случају услове о продаји и сечи одредити. Како се пак често догађа да мајстори што бурад и каде граде воде изванземску шпекулацију са дрвима, која савђим за свој занат секу, то одбор држи да би такве варалице ваљало казнити исто онако,

као што се по закону казне они, који би узели дозвољење да одсеку неколико дрвета за своју домаћу потребу, па би их после употребили за шпекулацију. Зато би по одборовом мишљењу ваљало додати § 68 шумске уредбе ово: Исто тако казниће се по § 66. и сваки онај, који би по добивеном дозвољењу дрва за унутрашњу шпекулацију одсекао, па би та дрва за шпекулацију изван земље употребио.

Што се тиче повишице таксе за сечење дрва, одбор држи да се повишицом, коју влада предлаже, не ће моћи да постигне у довољној мери она цел, ради које се та повишица чини, па зато је он мишљења, да би требало таксе за горосечу далеко већу одредити, но што је то у предлогу учињено. Тако одбор држи да би требало наплаћивати:

I.

	гр.	место	п.
а., за једно велико дрво	60		24
б., за једно осредње дрво	40	" "	12
в., за једно дрво за греду	6	" "	4
г., за једно дрво за мертек или баскију	2	" "	1

II.

а., за једно велико дрво	16	" "	5
б., за једно осредње дрво	10	" "	2 20
в., за греду или рог	2	" "	1
г., за мертек или баскију	1	" "	20

Остало пак могло би остати као што је у предлогу.

Но да се овим замашним таксама не би спречило напредовање наших заната за пољско-привредна оруђа, која, на жалост, још и данас довлачимо у великој количини са стране, — одбор држи да би и § 11. требало додати ово: На исти начин даваће се дозвољење за бесплатно сечење потребних дрва

оним мајсторима, који израђују (виле, лопате и друга потребна оруђа за пољску привреду).

На последку по примедби г. министра финансије, требало би да се на крају предлога дода ово: „Закон овај ступа у живот 1. Новембра ове године“.

У свему осталоме одбор се слаже с предлогом владиним. На измене одборске влада је пристала.

у Крагујевцу

6. Октобра 1872 г.

ПРЕДСЕДНИК ОДБОРА:

Илија Маргетић.

ОДБОРНИЦИ:

Љ. Каљевић, известиоц, А. Лукић, Иво Остојић, Петар Катић, Јаков Павловић.

Г. Симе Несторовић одвојно је своје миљење само код оне тачке у извештају, где се говори о бесплатном сечењу горе од стране мајстора, који граде оруђа за земљеделске потребе, јер он држи да би и они требало да плаћају таксу као и остали, а то с тога, што ће иначе по његовоме мишљењу бити злоупотреба од стране тих мајстора.

Симе Несторовић.

Потписани чланови одбора финансијског одвајамо наше мишљење од миљења већине одборске у томе; што ми држимо да ваља усвојити таксе за горосечу онако, као што су оне у владином предлогу изложене, с тим изузетком, да се само за велика растова дрва наплаћује по 1 д. ц. таксе.

Исто тако одвајамо наше миљење и код оне тачке где се говори о бесплатном сечењу горе од стране мајстора, који граде оруђа за земљеделске потребе, и слажемо се у томе са мишљењем г. Симе Несторовића.

Ранко Јовановић.

Стојан М. Вркић.

Бр. 72.

Пошто Каљевић прочита извештај:

Посланик Симе Несторовић почиње да говори о потребним домаћим алатима, на што председник скупштине одговара, да ће се о томе говорити, кад на то дође ред, а сада ће, вели, секретар Бошковић читати штампани предлог, а Каљевић мишљење одборско, са којим се и влада сагласила.

Када се прочита први став:

Посланик Великић примети, да једну општину саставља више села, па када једно хоће да сади шуму, а друго неће, а има право попаше, шта ће бити у таквим случајевима.

Милован Спасић објашњава ту ствар. Кад једна општина по уредби о попаши, која је изашла пре 20 година кад је било доста утрине, има право попаше на атару друге општине. Спасић вели: да се доцније ствар преименила, јер се шуме исекоше, па су се многе општине обратиле министру финансије да им дозволи извештај простор огорађивати и на њему шуму подизати. Министар је условно дозвољавао т. ј. ако не вређа право друге суседне општине. По његовом је мишљењу овде питање о праву сопствености и праву уживања, шта је прече. Право је сопствености прече, тим више, што по праву попаше једна општина другој узајмно уступа тим се невређа право ни једној.

Великић брани то право попаше јер сваки, вели, има право да ужива оно што су му дедови стекли.

Милан Миловаповић вели, да свако село има свој атар и може у своме атару подизати шуму, а друго село не треба да му смета.

Стојадин Радовић каже, да има општина које не-

мају шуме па би била грдна несрећа кад би им се закратило право понаше.

Трифунац говори о стоци, која највећма младу шуму затире, па додаје да младу шуму треба чувати од говеда, оваца и коза 6 година, а од друге марве само три године.

Милосав Вукомановић вели, да се атари знаду и да свако село у своме атару господари.

Посланик Јаков Павловић и Арса Лукић бране предлог и доказују да је јасан и на своме месту.

Бојиновић говори, да нетреба нико да стаје на пут подизању шуме, он жели да зна, кад једна општина заузме 5.000. плуга шуме, а неки се населе онде где нема шуме, па зар ови несмеју ићи онамо где има шуме. Он мисли да то закратити нетреба.

Председник вели, да није о томе говор. Овде се говори само о праву понаше.

Ранко Цветковић брани предлог, а Мијанло Смиљанић би желио да зна, кад три четири општине имају таку понашу, па једна општина хоће нешто да загради а има у своме селу понашу, а друге две три немају, како ће сад с њима бити.

Јован Бошковић каже, да ће ваљда општина у таквом случају имати на уму и другу своју потребу, где ће јој стока да пасе, па онда неће засађивата цео простор, већ колико јој је нужно. У случају, који наведе Смиљанић, мисли да ће бити потребан договор свију општина ако се незна атар, а зна ли се атар наравно да сваки има право да подигне шуму на своме атару. За овим Бошковић обара говор Радоњића тиме, што нико никоме није крив, ако онај што нема.

Смиљанић вели, да општина, која нема право

понаше, неможе прелазити у другу општину, па тамо заграђивати.

Сима Несторовић каже, кад је више општина имало понашу на једној земљи, где је била гора па је све нестало, те су после сви заједно на таквом месту стоку пасли, сада, кад хоће ту да подиже шуму она општина чија је гора била, онда јој друга општина која је на тој земљи имала само понашу, не може стати на пут, те да шуму не подиже.

Арса Лукић налази да би било најудесније подизати шуме на слабој земљи, а за понашу чувати добру земљу.

Радоњић вели, да се неможе нешто дозволити једнима а другима не.

Министар финансије вели, да је овде реч о ономе месту, где нема шуме, а где има шуме, онде остаје како је и било. А после ово вреди највише за она места која су *гола и каменита* те нема шуме, па се с овим иде, да се тамо шума подигне.

Стојић разуме Смиљанића овако: кад би она једна општина нешто заградила, да би онда она могла оне друге две општине изтерити.

Милоје Блазнавац вели, да се министар може уверити, да ли општина то предузимље само у своме интересу, па према томе одобрити или неодобрити.

Срећковић вели, да се овде друге општине немају чега бојати, јер ове општине, које имају шуму треба да се радују, што ће да засаде шуму и оне које немају, да њима недосађују, ако ли обе немају, природно је да не треба сметати оној, која хоће шуму да засади, па нека и она друга сади.

Милосав Вукомановић вели, нека свака сади у своме атару и да јој нико не стаје на пут.

Милоје Вулић каже, шта ћемо онда где нема шуме, а нема где ни да је сади.

Каљевић каже, нека поделе земљу и свака на своме нека сади ил нека ради шта зна.

Посланик М. Блазнавац вели, да се несме то тумачити онако, као што каже Смиљанић, јер друго је право попаше, а друго је право сопствености; неколико села могу имати само право на попашу, а друга општина има опет право сопствености, него би само тако могло да буде, да она општина, што је њено право сопствености, кад то загради, добија само то, што је заградила, али у оним другим деловима да не може бити искључена, нити да може искључити оне друге општине, које имају право попаше.

Министар финансије вели, да се тако и разуме само у ономе делу, где се млада шума подиже, ту се искључује стока од попаше, како она, која подигне шуму, тако и друга, која има службеност, а што се тиче других делова, ту остаје старо право које је која општина имала.

Председник пита: усваја ли скупштина предлог владин, који је у исто време и миље одбора.

Скупштина усвоји.

Број 73.

Срећковић поче да говори, да би имао нешто да дода. (У том чују се гласови свршено је). Ја, вели он, ни сам био у одбору, па сада хоћу да говорим (нека говори). У нас има много малих врлети, страна, за које општина неће да се заузме н. пр. она поред пута код Космаја и кад би се оставило, да то општина заграђује, онда она неби никад, јер неби имала тако велику асну као кад би се то дало приватном човеку. За овим предлагач на-

води примере, па вели: има предела у Србији, које општина неће да заграђује, јер су мали. Па зашто је код нас шума и упропашћена? Зато што ко је хтео да је његова земља морао је да сатре шуму, да начини крчевину. Па је падио грмове, белло, таманио. И ко је више шуме утаманио, онај је заградио више земље, постао богат. Сада кад би тако исто додали приватним људма, да је оно њина земља, па којој подигну шуму, најпре би се земља заоденула шумом. С тога сада према ономе првоме, ко окрчи шуму, његова је земља, да додамо ово: ко год се постара те стране и камењаре да засади шумом, његова је земља. —

Арса Лукић каже, да су се о томе истоме и у одбору разговарали, па су одбили, што смо, вели, мислили, да би то онда радили само снажнији и имућнији људи. Сада се хтело покушати овако, јер је на сваки начин боље, да општина то ради с тога, што би поједини људи могли стајати на пут општинама.

Ђирковић вели, да баш у интересу сиротиње требало би ово дозволити.

Председник вели, нека се за сад ово проба, а Срећковића је нов предлог, па пошто га неподпомаже 12 посланика, да се иде даље.

Секретар Бошковић чита даље замену §. 44. шумске уредбе.

Јован Новаковић захтева, да се за млада дрва подигне већа такса те би се припомогло да расте већа гора, а млада се дрва неби секла.

Каљевић наводи, како је она више изложена сечи.

Ранко Јовановић казује, како је он у мањини одбора, која је зато, да остане онако, како је у печатаном предлогу, а то зато, што се ово хоће за домаћу шпекулацију н. пр. занација да гради кола;

начару хоће да гради кацу или буре, које ће да донесе на вашар, па опет да прода нашим људма. Кодико је влада одредила таксу, довољно је.

Јаков Павловић брани предлог одборске већине.

Каљевић вели, да вишина у одбору, под оруђима за земљодјелске потребе, није разумеваала бурета и каце, него смо разумевали ситније алате као: лопате, виле и друго што се листом доноси из прека. Ми ни смо били за то, да државне шуме иду јевтиније, него ли приватне, па с тога је и сама влада на ово пристала.

Ивко Остојић вели да то није скупа цена, јер се у Боговађи продаје један грм четири дуката.

Дина Цанковић устаје противу мњења већине, па каже, један сељак узме неколико дрвета па отеше греде за своју потребу, а варошани немају своје шуме, из које би могли намирити своје потребе, него купују од сељака. И тако би човек морао дати за један грм више од дуката, па не би никад направио своју бину, а сељак би добио све јевтиније по билету. Било би, вели, са свим неправда да варошани плаћају тако скупо, а сељаци сасвим јевтино.

Алекса Петковић брани мњење већине, побија наводе Динице тиме, што сељаци плаћају шумара, па је право да добије јевтиније. Само је зато да се општинска шума не може никоме дати без знања општинске власти.

Министар финансије каже: дозволење за сечење горе срески начелници и дају са знањем кметова и на основу њиховог уверења, па и то се дозвољава само онде, где има доста шуме.

Јован Бошковић желио би, да се означи дебљина дрвета, а што се тиче таксе слаже се с мишљењем одбора.

Каљевић му одговара, да је то тешко означити, понајвише, што би се могло учинити, то је, да сезначи, која дрва спадају у велика.

Стојић казује како је сав говор управљен на велика дрва, а нема никога ко би био противан такси, али шта ћемо где су дрва мала, па неизлази ни пети део дебљине дрвета, како је у ваљевској нахији.

Милија Лазић вели, да влада овде није ишла на то, ко ће да добија дрва јевтиније и ко да подигне куће јевтиније, него на то: како ће шума да се очува, са 24 гр. не би се постигло, шта се хтело постићи. Дебљину није могуће одредити, јер се зна, шта је дрво велико, а шта мало.

Јеврем Бонновић вели, да је таман дукат; само треба знати, какво је то дрво. Има букава великих, али промислимо да ли она вреди као грм, јер сваки зна да буково дрво треба да је јевтиније. Треба да се именује колико је то дрво дебело.

Милован Спасић признаје, да није право да се једнака такса плаћа за велико и омање дрво, али је тешко у закону одредити дебљину дрвета. Надзорна власт, по добивеном упутству, треба то да објасни, да неби било злоупотребе. За овим прави разлику између дрвета, вели, да су букове шуме очуване више него ли грмове, али таксирати тако изашла би чи-тава збрка. С тога је за предлог.

Председник ставља питање, ко је за мњење одборско, тај нека седи, а ко је противан нека устане.

Скупштина усваја таксу за велико дрво 60 гр. чар. већином гласова.

Бр. 74.

Пошто Бошковић прочита тачку за осредње дрво, Брвић вели, да је доста 12 гр.; јер се попела такса 6 гр. а од кога ћемо да наплаћујемо него опет од нас,

Председник пита: ко је за мишлење одборско нека седи, а ко је противан нека устане?

Скупштина усваја мишлење одбора.

Број 75.

Пошто прочита Бошковић даље Лукић Арса вели, кад је у одбору казато 6 гроша, он је имао на уму да се шума разређује.

Алекса Петковић вели, да је овде мало 6 гр. а што се тиче греда и рогова, они могу да изађу од 4—5 хвати па да коштају дукат. Онамо смо казали за осредње дрво 40 гр. а овде за греду и рог 6 гр. То не иде. Те се греде највише и троше. Ако оставимо овако, не ће се постићи оно, што се хтело постићи.

Сретенковић вели, да је друго греда, а друго рог, греда је већа, рог је мањи. Он је за то, да се подели, па за греду већа, а за рог мања такса.

И Аксентије Ворђевић је за то, да се разликује рог од греде.

Срећковић тврди, да је такса малена, ми треба да идемо на то, да дрва живе и остаре, па што је старо да се сече, а млада гора да расте, он је за већу таксу.

Председник пита скупштину да ли је за то, да се подели.

Алекса Николајевић вели да ће под видом рога све греде да секу, за то треба да се рог са свим изостави.

Анта Пантић каже, да нема деобе за то: што неко хоће да одсече греду, па ће од ње да направи и рог. А што се тиче рога треба именовати мертек и баскије.

Председник вели: онда нека изостане рече рог, па јесте ли за то, да се само каже дрво за греду.

Петковић казује, да се код њих граде куће где требају рогови, па то објашњава, али сада нема таквих дрва, већ се зову умање, а то су греде. И

Војин Радосављевић казује, како је престало грађење кућа с роговима, а сада се зову мертеци. А

Никола Радвановић тврди, да се у округу ужичком и чачанском зову и сада рогови.

Војин Радосављевић казује, да место рога употребљава се мертек, а Ранко Цветковић пита, зар се може и начинити кућа без рогова.

Јован Новаковић вели, да се овде говори о такси, који шпекулишу тим стварима а кад би се мислило о грађењу куће или воденице, онда би ова такса била нешто најгоре. Ово би требало раздвојити.

Јелисије Павловић каже, да није видео кућу без рогова.

Министар финансије према овоме објашњењу, вели, мисли овако: дрво за греду да остане за себе а у другој тачци да дође: дрво за рог.

Председник пита: усваја ли скупштина да буде овако.

И скупштина усвоји.

Анта Пантић вели: да се за греде сече најбоља шума. Па кад се за велико дрво даје 60 гр., онда је за дрво за једну греду 6 гр. врло мало.

Несторовић вели, да је то врло скупо, јер се сада не сече млада шума него највише велика.

Милаш Миловановић је што се тиче опште на-

родне шуме за пројект, а што се тиче општинске да нема никаква такса на коме треба нека се с општинском погађа.

Кукић тврди да је доста 6 гр. а

Ранђел Јовановић вели то исто, па каже, кад би повисили таксу, како би људи могли куће градити.

Радован Милошевић вели, да ће ту како он види, греде највише да гиву, јер ће људи највише ова дрва да упронашћују. То би требало некако умерити према средњем дрвету, јер сад од једног дрвета може изстругати и направити по 4 греде.

Карамарковић каже, да са овом таксом не можемо ништа постићи, јер ако би остала греда 6 гр. онда 10 греда чине више него једно дрво, које кошта 60 гр. И тако онда нико не ће сећи велику гору, него маду. С тога нема друго, него или овде таксу подићи или горе снизити.

Аксентије Ђорђевић се слаже са Карамарковићем с тога је да буде такса три цванцника.

Председник вели, да треба узети нешто средње, јер једни кажу, да је то врло много, а други врло мало.

Блазнавац казује како има 4—5 сорти греда и ако свима метемо једну таксу, онда ће се варошани ослободити. С тога је за 6 гроша.

Маргетић каже, да ће бити доста 10 гроша.

Андрија Лужњанин каже, да је прошле године хиљадама греде прешло низ Мораву и Дунаво, и највише се средње горе за греде сече, па зато треба да се удари такса 12 гр. Како је била у скупштини велика узрујаност, председник даје четврт сах. одмора.

После одмора, пошто председник каза да је састанак отворен

Великић каже, да је овде главно да шуму подигнемо, али ми са овим можемо да учинимо и неку велику штету, те да нам и греде долазе са стране, ако ударимо велику таксу. Нека се, вели, такса умери.

Каљевић мисли, да би се томе могло доскочити, кад би се казало дрва за греде од 1 стопе дебљине у попречнику, па би онда могло остати 6 гроша. Ово исто подпомаже Јован Бошковић, а Ранко Јовановић мисли, да се каже дрво за једну обичну греду, јер иначе може одсећи дрво па од њега начинити 4—5 греда.

Министар финансије вели, ја мислим да се тако и мора разумети, јер иначе кад би ко хтео да изигра закон, онда би му овај, који даје дозволење за сечу казао другу таксу да плати, и у томе смислу могла би се властима дати упутства. С тога би овде могло остати да се само такса одреди.

Ђирковић доказује незгоду мерења дебљине дрвета.

Председник вели, да се нашао начин како да се закон не изигра, остаје да се одреди такса.

Анта Пантић доказује, како треба ударити већу таксу, јер иначе сви ће сећи мања дрва, а не ће нико хтети плаћати 60 гр. за велико дрво.

Председник: ко је зато да остане као што је одбор казао, нека седи, а ко је противан нека устане.

Одбор је казао 6 гр. за обичну греду.

Већина чланова скупштине седи и овај се предлог већином усваја.

Секретар Бошковић чита даље став под 2.

Председник скупштине: овде је одбор мишљења да буде два гроша и на то је пристала и влада; усваја ли то и скупштина.

Скупштина усваја.

Бошковић чита под 2. о неродној гори.

Алекса Петковић вели, да туне разуме чамовину, јеловину, брест и налик на ова дрва. Он зна, да се један брест радо плаћа дукат и да је ова гора онако потребна, као и родна. О тога је за већу таксу.

Арса Лукић каже, да је то одбор имао на уму.

Председник: усваја ли скупштина мишљење одбора. —

Скупштина већином усваја.

Пошто секретар Бошковић прочита даље додатак одбора. Први о казнењу који се додаје 66. §. законика: исто тако казниће се по 66. §. и сваки онај који би по добивеном дозволењу дрва за унутарњу шпекулацију одсекао, па би та дрва за шпекулацију изван земље употребно и други на исти начин даваће се дозволење за бесплатно сечење потребних дрва оним мајсторима, који израђују виле, лопате, вејалице, разна колица, сви дрвени делови за плугове потребни држалица, косила и грабуља.

Скупштина усваја и ово већином гласова.

Председник: сад има предлог одбора да се нешто дода.

Каљевић чита тај додатак, а то је додатак 20 §. шум. уредбе: Нико не може ни за какву шпекулацију изван земље у општеном шумана грађу сећи без одобрења законодавне власти, која ће уједно у сваком поједином случају услове о продаји и сечи одредити. Несторовић вели, да је ту одвојено своје мишљење, јер ми знамо да имамо коларе са стране, па кад му дамо годину две да насече дрва бесплатно, онда ће овде да ради док напуну цеп, па после оде.

Каљевић ми смо мислили, да се с овим доскочи потреби за најнужнијим алатима, које видимо да се доноси са стране, па смо мислили да окупимо наше занације, да они то лакше израђују.

Председник вели: ја мислим да одбор овде није ништа друго имао у виду, него то, да индустрију у нашој земљи подигне. Виле, лопате и друге такве ствари доноси се са стране, па је он имао у виду с овим да навикне наш свет да те ствари израђује и да му тако олакша посао. Председник мисли, да то треба усвојити, само да се означи, шта се разуме под тим и т. д. дакле да се поменце те ствари кажу.

Блазнавац вели, да ће се тиме учинити да човек плати таксу кад хоће и кола да опаше.

Председник пита: јесте ли, дакле мишљења, да ово у начелу скупштина усвоји, по одбор само да назначи поменце шта овде спада.

Скупштина усваја у начелу, по да одбор поменце означи шта овамо спада, а додатак 20. §. сасвим усваја.

Број 76.

Председник јавља, да је на реду предлог Великића о регулисању Мораве и осталих река.

Секретар Бошковић чита предлог Великића и још неколицине посланика о томе предмету. Великић казује, како се од толико година трпе штете у оним крајевима и да су људи дошли до прошње, и вели, треба да радимо да избавимо народ од тог зла. Овим би добила цела земља и сачувала се од штете, али ако није могуће да се Морава регулише, требало би да се кривине просеку. Таква је иста потреба и код мањих река. Од поплаве реке Ресаве

прошле године, много је људи пострадао. Па затим ставља на душу скупштинама овај важан предлог.

Дини Цанковић подпомаже тај предлог и вели да су кривине реке Мораве томе највише узрок. Ми смо вели, 14. дана седели без леба на таванима са нашим породицама. Све је било као море. Није право да тај народ тако страда. Признајем да нам финансијско стање не дозвољава ово извршити, али и опет треба да гледамо колико се може да се помогне.

Алекса Петковић подпомаже предлог, незахтева да се то одма изврши, него да влада то има на уму, и да истражује начин, како да се томе стане на пут.

Ранко Јовановић сматра предлог да је од велике важности вели: да Морава сваке године све равнице плави као и друге неке реке и речице па остају људи без леба. Молили смо да се бар неке кривине просеку и влада ће можда на томе радити нешто. Ми смо предлагали да се то учини на наш рачун, јер смо видели очевидну пропаст за наше људе поред река и речица и мисли да ово треба скупштина да прими срцу.

Вићентије Поповић вели, да нико несумња да је то нужно, али највеће зло долази од оних мањих река, требало би узаконити да се мање реке прокопавају.

Анта Панчић брани предлог и вели, да је предходно нужно да се Морава на неколико места просече и пр. од Брзана па до Ушћа на 4—5. места. Много би се тиме добило. Да није тако код Брзана просечена, ми би имали море код поште. То је посведочила ланска поплава.

Срећковић вели: да су те исте реке и у претходно време текле, па није било таквих штета.

Прокопајте то све па ће опет бити штете, јер је овде кривица до неутврђених обала и до тога што је шума исечена. Да се спасе земља треба да се обале утврде а шума да се подигне. Копање ништа не помаже, јер ћемо данас изкопати а сутра ће вода то опет засути, и ми ништа нећемо ни радити него само копати.. Ја сам да се пређе на дневни ред.

Ареа Лукић вели, да ће Срећковић имати доста право, али не са свим, јер кад би се рекама то одредио, тим би се доста учинило, а с тим би се доста добила и велика количина земље. Лукић није да се пређе на дневни ред, него да се преда одбору да о томе размисли.

Јован Бошковић вели да је колико је њему познато намесништво се у то време обраћало са леним саветима општинама, шта да се ради те да се избегне штета од поплава. Мени се чини, вели он да ми нећемо да радимо и себе од поплаве осигурамо. Ако дакле окрузи, које Морава, толико хоће да Мораву регулишу, држим да им влада то неће бранити. Мисле ли да то држава изврши, онда је одбор казао да нам финансије не допунштају. Ако дакле предлагачи знају да се може на који други начин то извршити, ја бих молио да нам исти покажу.

Петковић каже нека влада нађе начин и ми ћемо да примимо.

Бошковић вели, да не треба влада о томе само да се брине него и ми, па да кажемо, па који начин мислимо да се то изврши, кад би било речи да се регулише Дрина, ја би онда могао могао што и казати.

Лукић вели, чини ми се, да су у извештају комисије између других узрока поплаве споменуте

бране и воденице. Та би се ствар имала расправити законом, па је зато, да се овај предлог упутити одбору.

Аксентије Ђорђевић вели, да ће да говори само о мањим рекама. Груза изтиче између две планине и прима у себе преко 50 потока од којих неки теку свакад а неки само кад киша пада. Груза је само изкривудана, шуме нема, а корита су већ и земљом затрпана. Кад се ми договоримо да што поправимо, онда се деси један на сметњу, па цела ствар не може да се доведе у ред, а кад закона нема, неможе нико никог да на што натера. Ако овако остане без закона, онда Груза мора кроз коју годину пропасти.

Сава Милојковић казује како и вод њих реке чине штету, а људи говоре: кога се тиче нека копа. Ми треба само да радимо и нетребамо да нама раде. Највећа је сметња, што људи не даду да се копа преко њиног имања. Даље захтева да вештаци процене земљу да им сами исплатимо, којих се тиче, па онда и они сами да раде а држава да се нетерети.

Никола Симић говори о кладама које закопавају корито река, па зато треба да се регулише и да се стави у своје корито, па онда неће поплаве бити. Јесенас је од села Крушара готово три части однешено и како дође Морава плави га, а Ранко Јовановић брани предлог и каже одговарајући Бошковићу, кад прегледачи не могу да изнађу начин; онда треба предати влади да она изнађе.

Иво Остојић говори, како њима опет чини штету Колубара, а Вићентије Поповић одговарајући Срећковићу каже, ако чекамо докле се подигне шума, онда смо пропали. А што би се та нова корита

засипала, ништа вечно не постоји, па и нова корита по потреби прочишћавати.

Радован Милошевић каже, да се ово неможе урадити све за једну или две године, нити може влада завири у сваки поточић и видети шта нама фали, него би то требало уредити законом, јер се поједини људи одуштру па не даду прокопавати преко својих земаља, а и власти то слабо руководе, па тако једни хоће, други неће, па ће се то тако разтезати до века.

Стојић казује како ће вода Скрапеж да скоро обиђе једну љуспику, па би требало реке да се прочисте. —

Никола Радовановић казује, како је код њих плавила вода, па пошто се корито управило и прокопало више неплави. Он је зато да се људи приморају да реке прокопавају.

Дина Цанковић предлаже да се ова ствар преда одбору, да он изнађе начин како да се овом помогне. —

Бошковић вели, ја би имао да одговорим посланику Р. Јовановићу ово: ја ни сам казао као што су предлагачи разумели, ја сам само желио да нам предлагачи објасне на који би се начин најлакше могла Морава регулисати, јер је мени немогуће чак из Подриња изближе познавати ову ствар. Одмах по томе један је посланик казао, да би они сами Мораву регулисали, али им сметају људи, чије су земље на окупација Мораве. Но мени се чини да о томе постоји закон. Ако дакле постоје какве сметње изјави да и сам жели да се те одклоне.

Министар председник: Браћо! ја ћу вам укратко разложити све што је рађено о регулисању Мораве

и других река. Од 1866. године предузето је озбиљно проучавање Мораве. У 1867. години министар грађевина поднео је у месецу Октобру скупштини у своме извештају који је печатан шта је до онда рађено. Тако стоји мишљење једног од најстаријих људи, капетана паробродског дунавског друштва г. Гуранска, који је проматрао Мораву и покушавао да по њој плови са лађом, која је зато нарочито начињена. Но паробродско је друштво одустало од намере да Мораву регулише за повластицу коју би добило за пловидбу по истој, за извештај број година. Од онда је влада продужила то проучавање и напавила је на разне тегобе. У ред тегоба дошле су многе воденице на Морави; оне сметају пловидбу као и супови који су подигнути за повраћање воде на воденице. Испитивало је се, да ли ове воденице правно постоје, т. ј. да ли су њихови притјажаоци могли подићи воденице на Морави, која је државна река, државни водени друм, ако правно постоје, морали би се притјажаоци накнадити, кад би се оне одмолвиле, иначе би се без накнаде могле уклопити; по закона није било, који је Мораву огласио као пловидбену реку, нити га има; а и кад би се воденице уклониле са накнадом или без накнаде, размисљали смо како ћемо снабдети моравску долину са парним машиницама, да неби жителство, које по садашњим моравским воденицама меље, лишено воденица, тиме наморали да иде у много удаљеније воденице да меље. Нешто је преговарано са неким друштвима за парне машинице у долини моравској, по цишта није угађено.

Друге тегобе биле су кладе које Морава доноси и у своме кориту оставља. Читане тополе 8—9 и више

фати дужине оставља Морава у своме току; уз овакве тополе и друге напешене кладе почну постајати прудови и парастају, подиже се врбак и тиме Морава бива одбијана час на једну час на другу страну.

Овако затрпане кладе тешко је vadити, њих је најбоље као и оне, које су са свим у води, са барутом разбијати. Да неби долазиле нове кладе, морале би се шуме лево и десно у долини моравској можда и на пола сата од клада очистити, дрвета близу обала која су водом подједена повадити.

За овим долазе окуке, које би ваљало изпросецати. У овоме се напило на велике тегобе. Где су мали кључеви, ту би се и могло просецање лакше износити, но где су кључеви од 700—800. дана орава ту је много теже. Покојни књаз Мијаило наредио је да се просече радошински кључ, округа Љупријског (1866 год.) а цела је дужина за просецање износила у колико се сећам око 200. хвата; било је наређено окружје крагујевачко да прокопава; људма се видело криво да извршују прокоп Мораве на туђој својини, која се њих не тиче, одказивали су њи на рад; радошинци који кључ прокопавање прелази у округ крагујевачки, пуцали су из пушака и бранили су да се прокопава, добио сам налог од књаза из кеселе воде где се је бавио да дођем из Београда, кад смо дошли на место где се прокопавао навалили су радошинци на књаза са молбама да се од прокопавања одустане. На прокопавање било је утрошено око 60.000. надница и једва је се за једну или две стопе у дну прокоп био проширио у равнини са водом моравском. Наредио сам једног понтоњерског официра да се понтоњерима начини шпор од фашина у самој Морави, да се тиме

натера вода у прокоп. Шпор је извршен. Познији поводњи довршили су сами прокопавање и Морава је отишла новим прокопом.

За тим смо даље проучавали ток Мораве од њеног ушћа, — утока у Дунав на до вароши Ђуприје. Највеће окуке постоје између округа смедеревског и пожаревачког. Кад смо хтели приступити прокопавању, требало је да кључеви смедеревски од више стотина дана орања пређу на страну Пожаревачку, или да кључеви округа Пожаревачког, такође од више стотина дана орања пређу на страну округа Смедеревског. Смедеревци су се противили да им земље пређу у округ Пожаревачки, а Пожаревљани да им пређу у округ Смедеревски. И заиста, једнима или другима ваљало би се селити у округ куда им пређу најзанимљивије земље. Саветовали смо им да учине промену земаља и да доплате што незалегне земљу за земљу; но од свега тога није било успеха; нај-после остало је да држава све одкупи, просецање изврши, па да им опет земље изпродаје; разуме се да је овако извршење скоро не могуће.

Ове исте тегобе појавиле би се и на другим местима.

А ко да изврши само прокопавање, ако би то спало на државу, финансијска средства недостају, као што је одбор са основом приметио, да врше сами житељи којих се тиче, неби им довољна радна снага била, па и кад би се за више година од свију других својих послова отргли, привикали би они, којих се не тиче, да неће да просецају окуке моравске у корист туђих притјажба; ако је у корист целе државе, нека се ради са државним средствима.

Друга је ствар за мале реке; ја овде говорим само о Морави, а после ћу говорити о малим рекама.

Проучавања на Морави треба разликовати на троје: ако се хоће да је Морава пловидбена, да по њој лађе плове, треба одклонити сметње за пловидбу, но не смеду се просецања чинити да вода сувише брзо отиче и смањи се за пловитбу. После, ваља је у пловидбеном стању обдржавати, но предрачунати да ли би се трошкови обдржавања могли и уколико застирати из прихода о такси за пловидбу, ако се узме да је само сплавна, да се по њој сплавови могу спуштати, онда је посао мањи; ако се хоће да само нема поплава, онда треба да је отицање воде што брже и да се праве обалама насипи. По противу поплава, радикална је, поуздана помоћ у шумама као што г. Срећковић рече. И заиста планине и брда која су покривена густим шумама добијају од лишћа жилице и т. д. дебеле, меке слојеве у којима се вода задржава као у сунђеру, па после полако одатле отиче; зато реке, у којих се корито сливају воде са оваквих шумама покривених места, имају воде постојаније у своме току, и не може бити наглих поплава, ко што бивају од река, у које се нагло сливају воде са голних брда. Ни само подизање насипа није довољно. Плаховите воде набијају у своја корита камен и песак, дно се речног корита подиже и онда ваља подизати насип, и тако се догоди, да дно корита речног буде узвишеније од саме долине, и кад би се насипи провалили, онда би све ужасно било потопљено. У Италији река По, која је пловидбена, за одбрану поплаве, подигнути су насипи, но дно речног корита дугогодишњим наносом камења и песка уздигло се је над долином.

Влада је намесништва продужавала са бригом проучавање целог овог питања и она је наилазила на све тегобе, на које се тегобе и пређе наилазило, ваља ствар темељно и даље проучавати. За мање реке много су лакша питања. Но местимце може се помоћи наћи и одмах. Чачак је био плављен; од како су Чачани начинили насип као што им је саветовано, одклонили су поплаве од Чачка, ако још изврше што смо им саветовали пролазећи кроз Чачак, да подебљају насип за један хват, уздигну га и засеју врбе, они ће одклонити сваку опасност од вароши.

Пре неколико година влада је била поднела савету пројект закона за речну полицију, па га је повукла натраг, јер су се појавиле незгоде. Треба ће издати закон за речну полицију. У њему би се казало ко би надзиравао ток река, посматрао где има влада и т. д. ко би то одклањао, али се разуме, да би овакве надзорнике требало плаћати.

Нама су добро дошла свака обавештења. Влада прима да се овај предлог упути одбору да га испитује, а прима да се ствар и даље и без тога проучава и да предложи мере, које изнађе за добре.

После објашњења г. президента, А. Петковић узео реч и рече, мени се чини да по објашњењу г. президента није поможено што би се мале реке прокопале ако се Морава најпре не прокопа, јер ја имам живог примера: село Бачина у Темнићу, прокопало је реку, која слази у Мораву, а Морава непрокопана да може као нижа те да вода свој ток чисти, но почне засипавати и кроз кратко време и опет ће се засипати, а да је Морава прокопана, река би још већи ток прокопала.

Председник скупштине говори, да се види како једна и друга страна осећа ту потребу. Но како г. министар каже, да влада нема ништа противу тога ако скупштина реши да се одбор одреди, који ће о овој ствари дати прибрати, или да се то још влади остави да она ту ствар испитује, ја питам: ко је зато, да се ова ствар остави влади а да се пређе на дневни ред, тај нека седи; а ко је зато, да се ова ствар сад преда одбору, нека устане?

Бећина седи; скупштина усваја да се ово преда влади на призрење, а да се пређе на дневни ред.

Бр. 76.

Председник скупштине јавља, да је г. министар унутрашњих дела поднео скупштини један предлог о изменама поштанске конвенције између Србије и Аустро-Угарске.

Овај предлог би упућен законодавном одбору.

Председник јавља да скупштина има један поздрав из Шапца.

Састанак закључи своју седницу у 2 сата после подне и би заказана седница за сутра у 8 сати.

ПРЕДСЕДНИК СКУПШТИНЕ:

Ж. Карабибровић.

СЕКРЕТАР:

Н. С. Срећковић.

Опуномоћени подписници:

Павле Самуровић, Никола Симић, Ристо Панчић, Војин И. Радосављевић, Вићентије Поповић, Лазар Симић.

САСТАНАК XI.

У вторник 10. Октобра 1872. године.

Председавао

Председник скупштине

Живко Карабиберовић

На овоме састанку било је 98. посланика и присуствовали су на истоме састанку сви г.г. министри. Посланик Живан Милошевић због болести није могао доћи на овај састанак.

Број 77.

У 8 сах. пре подне председник скупштине отвори састанак и рече, те најпре секретар Бошковић прочита протокол VIII. а секретар Живковић IX. састанка, који пошто се неке исправке учинише скупштина усвоји.

Број 78.

Председник јавља, да је финансијски одбор, коме је у јучерашњој седници дано, да у §. 11. шумске уредбе измењује ствари, за које се неће такса наплаћивати, поднео свој извештај.

По томе извештају у §. 11. шумске уредбе од 4. Априла 1861. године (збор 14. стр. 59.) има се додати ово:

На исти начин давање се дозволење за бесплатно сечење потребни дрва оним мајсторима, који израђују виле, лопате, вејавице, ручна колица, све дрвене делове за плугове потребне, држаљнице, косила и грабуље.

И скупштина ову допуну чл. 11. шумске уредбе усвоји.

Број 79.

Посланик Димитрије Јовановић предлаже, да за омање ствари суди један судија. Он прочита свој

предлог, који је и разлозима подкрепљен, а по томе рече, вама је свима познато, да су се послови код наших судова јако намножили; за пример наведе крагујевачки суд и датама доказа да су се послови од 1869 године удвојили, да се дакле могу сви послови брже вршити нема другог начина, него да се персонал умножи, а то према нашем финансијском стању није нам могуће, нарочито кад се узме, да су и садањим чиновницима плате мале и да живе врло хрђаво. С овим предлогом вели, ја сам ишао на то, да се помогне народу, да му се брже суди, и суду да лакше суди. Ово држи да неби удило ни самој правници, јер кад би имали једног судију добро плаћеног, он би тако исто добро послове одправљао, као што их одправљају сада више судија, који ствари колегијално суде. Шта више, кад судија сам суди једну парницу, он треба добро да отвори очи, док међу тим више њих суде, сваки од њих на рачун другог може и криво да суди и може из небрежења да греша. Но и сам интерес државни захтева да омање парнице суди један судија. Помислите само неке мале парнице о непокретном имању које се код суда појаве, ту суд издангуби више око те једне парнице, него што износи трошак што се плаћа тим чиновницима; а мислим да је у државном интересу да се овде има призрења и на ту економну страну. Ја сам видео и у страним државама на прилику у Швајцарској, у Генџу, тамо односно као и код нас у Србији људи гледају да прођу о мањем трошку, па сам видео да тамо један судија врло добро суди. Шта више овде има и с те стране гаранције што ће такав судија бити под контролом председника.

Ово би добро било примити, па ако видимо да тај један судија у окр. суду сам може добро да суди, онда ћемо лако прећи на установљење среских судија.

Посланик Великић каже, овде хоћемо да највећу правду суд изриче, а овамо хоћемо неку олакшицу. Ја питам да ли има веће гаранције у једном судији него у тројици. Ја сам видно и тројицу судија па немогу да се сложе и пресуде како је право. Даље видим да предлагач наводи, да ће тај судија бити под контролом председника, дакле кад ће опет да га неко контролира, онда је боље да остане како је сад јер има боље гаранције, а предлог да се одбаци.

Посл. Ранко Јовановић вели, предлагач је добро ствар објаснио, ми морамо признати да су судови оптерећени пословима и с тога је овај предлог на своме месту и од велике је важности по интересе народне; — с тога је он зато, да се преда законодавном одбору који да у споразумењу са г. министром правде о истој размисли и скупштини своје решење о истој поднесе. А што се тиче гаранције држи да колико је год има код тројице судија, може имати и у једнога, јер се зна кад председник нешто каже, онда обично и судије на то пристају.

Посл. Аксентије Ђорђевић слаже се са мишљењем Ранка Јовановића, подпомаже предлагаче, и тражи да се предлог преда законодавном одбору.

Посл. Касијан Стојишић рече, мени није стало до тога хоће ли се олакшати суду, него до тога, хоће ли народ тиме имати правде или не. Овај је предлог противан досадањем начелу. Код нас као и код целог света, узакоњено је да вишина суди, и

да вишина даје правду народу. С тим је речено није довољно памети у једној глави. Код нас има највише парница овога рода које предлагач хоће да један судија суди, па кад би се све то дало једном судији да суди, онда би онима осталима мало остало да раде. Па је противан предлогу, него вели да се влади на оцену да, па ако буде имао какве важности она ће нам у томе предлог поднети.

Посл. Сава Милојевић опет помаже посл. Касијана и вели, да један судија није у стању суђење вршити. Ми идемо да и онде где нема, буду бар тројица, а неидемо да олакшавамо судијама. Он би био за среске судове, а за овај предлог не.

Посл. Р. Цветковић држи, кад би судови и после подне радили, да у њима неби посла било — на то и сматра за узроке са којих су судови затрпани.

Подпредседник Д. Јовановић вели, ја кажем да је у главном признато то начело да суде тројица судија, али по самом нашем уставу довољно је да може и један судија судити, због чега и предлажем, да мање сукобе један судија суди. Међутим то суђење једнога судије неће бити од ока, него ће да веже поступак судски, по коме он има да се управља. Даље то његово суђење није коначно, него ће да иде већем суду, па ће овај то да разматра као и друге парнице. Није дакле тако као што каже посланик Великић, да нема довољно гаранције, јер ја мислим да код једног судије има гаранције, као и код тројице, кад мора да суди по законима, и кад ствар иде већем суду. А што посланик Ранко каже, да судови несуде после подне, ја му кажем да суд крагујевачки ради и пре и после подне, па се опет посао неможе да сврши.

Посланик Симе Несторовић каже, ја сам браћо, за предлог г. Јовановића, али с тим, да тај судија суди само до 1000 гр. чар. Јер судија, који је везан за поступање судски, могао би до толике суме добро да пресуђује и то би била олакшица за народ.

Председник скупштине изјави, да би овде требало у начелу говорити. О томе, да ли скупштина сматра да би ово било корисно. Он држи, да кад би се тројица поделила на три места, онда би се у једно време три ствари сирнавале, и то би била заиста олакшица. Што посланик Касијан каже, да нема гаранције, нестоји, јер ће тај рад подлежати разматрању виших судова. У данашње време кад су наши судови снабдевени правницима, он налази, да није баш толико нужна колегија, па је с тога за предлог.

Посл. Касијан Стојишић вели, да су то леци разлози, ал их он неприма. Што г. Јовановић каже, да о тим судијама стоји у уставу, који ми сви поштујемо, он ту има добар ослонац. Али ми опет то тако брзо неможемо да усвојимо. Што се каже да нам се нетреба бојати тога, да тај судија неће судити право, кад се може жалити апелацији и касацији, он на то каже, да ми сви гледамо да наш народ унапредимо тиме, што се старамо да има више учених људи, а кад их већ имамо, онда нетреба ни апелација ни касација, добро би и благо било за нас, кад би нас било мало, који тражимо срећу код тих виших судова, а ако баш хоћемо вечно да апелирамо и касирамо, онда ми ћемо најпосле и саме себе касирати. —

Посл. Панта Срећковић каже, по мом мишљењу, ни један од посланика није разлоге посланика Јовановића побио, а тек тако на помет говорити, то није

ништа. Ја хоћу да поправим говор посланика Касијана. Овако судије суде у Енглеској, тако суде у Швацарској и Русији, гди је 80. милиона становника, па опет суди један судија. Предлог је заиста уместан. Зар нема људи који код нас тако и сада суде. Тако суди капетан у округу своје власти. Дакле у нас има да један суди, овде се зато каже да је судија правник, да га веже закон и да његове пресуде иду даље већем суду. У исто време рече, ја ћу доказати, да је тако код нас било и у пређашње време. По душановом закону један је судија судно. Ја управо држим да би ове установе правце ишле к ономе, што ми хоћемо да установимо среске судије.

Па је зато, да се овај предлог даде законодавном одбору да га у договору са владом испита.

Посл. Мил. Ковановић жели, да се пре, него што би се овај предлог одбору учутио, скупштина изјасни, прима ли то или не. Он је противан предлогу зато, што наш народ сада, кад му се колегијално суди, виче на судове, а шта ће рећи онда, кад буде један судија судно. Народ би тада у глас викао.

Посл. Алекса Петковић је противан предлогу, он наводи, да кад би судови радили и после подне, не би били затрпани. Суђењу једног судије такође се противи, јер наш народ нема поверења у једноме човеку, па ма да је он с неба пао. Одговарајући Срећковићу каже, да ми нетреба да копирамо законе са стране, него да их у духу времена и нашој потреби издајемо. Сад суде три судије (правници) па опет падају пресуде код виших судова, а ако се ово усвоји, онда ће се тек отворити пискарање.

Посл. М. Брачинац вели, да је предлог добар и да би га он у нечему усвојио, кад би тај судија

био одговоран. А пошто није одговоран, противан је предлогу.

Посл. Мијалко Раденковић је за предлог и хоће да се преда законодавном одбору.

Посл. Војин Радосављевић хоће да се најпре у начелу реши примали се предлог, па тек онда да се говори о томе, да се одбору на испитивање преда.

Посл. Анта Пантић каже, да се њему допада предлог, па вели, да има довољно гаранције, пошто је сваки судија одговоран по закону, и што се у пресуди мора звати на §. закона, по ком је пресуду изрекао. А осим тога та пресуда иде и већем суду, и то је довољна гаранција, да човек дође до свог права.

Посл. М. Брачинац каже, да судија по закону није одговоран.

Посл. Андрија Лужњанин наводи, да људи своје говоре што код капетана искажу одричу, па ће вели тако бити и кад један судија суди. Противан је предлогу.

Председник скупштине стави ову ствар на гласање и скупштина реши: да се предлог одбаца и пређе на дневни ред.

Број 80.

Посланик Алекса Петковић, Павле Поповић, Јанићије Пешић и Никола Симић предлажу, да о разводу брака решавају грађански судови.

Посл. Јанко Јовановић прота рече: Брачне парнице по самој суштини своје природе долазе у круг духовних власти. Недавно је издан закон о духовним властима наше правосл. цркве. И та је ствар у колико сам у томе упознат тим законом уређена. Предлогу овоме нема места тим пре, што кад би се те ствари дале окр. судовима, који су и иначе пословима

оптерећени, онда би се баш тиме самим догодило оно што се овди наводи. Мени је напротив познато, да ниједна парница брачна није тако дуго трајала. Те се ствари и немогу судити с ногу — а то је у интересу државном да се брачне свезе одрже. Јер де се оне руше тамо нема добра ни за поједина лица, ни за земљу. Кад би се те ствари дале грађ. судовима било би много горе. Ја вам кажем да је највише парница на оним местима где је тај суд, јер чим се човек и жена посвађају одмах би потрзали брачну парницу, а овако кад би остало, људи би особито из даљих места теже долазили конзисторији и било би парница мање, јер човек у првој ватри потрчи суду, а после одустане. С тога предлажем, да се предлог одбаца.

Посл. Анта Пантић каже, ја хоћу нешто треће да кажем. Признајем духовним властима надлежност: — но питам, кад духовна власт реши, да жена мора ићи своме човеку, имали наређења законског, да се она мора приморати; или ако неће да се дозволи развод брака, те да се може човек оженити.

Овако бива, да муж по 10 година код полиције тражи жену, а она неће да ју натера, да се мужу врати. Онда држим, да треба дозволити, да се човек може оженити.

Посл. А. Петковић неодриче право конзисторији, да разводи бракове. Он хоће, да суд каже, која је страна крива, човек или жена, па онда да конзисторија по томе учини само развод брака. Овако се води парница по 7—8 година потезући се од кмета, до свештеника, од свештеника до протe, и конзисторије, па напослетку нема ко пресуде да изврши, и тако

човеку у томе кућа пропадне, те се често и сам пороку каквом ода.

Посл. Д. Цанковић и Војин Радосављевић, у толико подпомажу предлог, да се ово суђење код конзисторије брже врши, да људма куће непропадају, пошто и сами знају да је то досада доста скоро ишло.

Посл. Јаков Павловић вели, што брачне парнице код духовних власти трају дуже времена, сасвим је прост узрок у томе, што те парнице нису, као што су друге. Тим одуговлачењем парница иде се баш на то, да прође мало времена, па дође човек к себи. Често бива и такви случајева, да узрок, који наводи један од супруга против другог, буде таког карактера, да сам по себи изчезне после неког времена, пошто се супрузи мало боље промисле. Има много и других узрока због којих духовни суд мора да се обзире на све могуће последице, јер суђења брачни парница немогу се сравнити са суђењем о дугу и имању. —

Нечини ништа, што је мало више почека, само кад се ствар сврши добро и по брачне стране корисно.

Посл. Касијан Стојшић најављује жељу, да се овај предлог преда г. министру просвете и црквених дела, те да се он споразуме са духовним властима и тако да се у томе народу олакша.

Посл. Војин Радосављевић подпомаже посланика Касијана, и о десившим се случајима представља народни терет, због одуговлачења брачних парница.

Посл. Јаков Павловић вели, да се у таквим случајима разводи брак, јер по законима цркве кад један супруг наруши верност, није достојан живота супружничког. А ако се и другаче догађа, то су злоупотребе.

Посл. Миле Дамјановић такође слаже се са послаником Касијаном и држи да је природније да брачне парнице суде духовни судови, а не грађански, а што се тиче пресуде између супружника, гди нису разведени, то би требало да се уреди, да немогу одвојено живити, јер због тог домови пропадају.

Посл. Стојадин Радовић каже, да ове парнице код конзисторије трајаво иду, и дуго трају, а због тога се догађа много којешта што неваља, тако рече, да су 6 жена побегле у Турску, а суд после решава.

Посл. А. Петковић моли скупштину да ову ствар неузима олако, па да је одбаци. Ако се баш неће да суди грађански суд, онда нека се да г. министру, па да он нађе правац, како се неби наш свет патео.

Посл. Никола Радовановић каже, овде се управо хоће да се суди по закону грађанском, то исто ради и конзисторија, кад се докаже, да је која страна крива, онда се брак разводи. Паметније је на сваки начин, да овако остане, него да се да окружном суду.

Г. министар правде вели, лане је било говора о томе и скупштина је дала влади, да она учини шта треба у договору са архијерејским сабором. Влада се с њиме споразумела и он је обећао, да ће учинити све што се може учинити, а да се не повреди постојећи закони. Међутим ово је тако важна ствар, да би се учинила грдна погрешка, кад би се овај предлог упутио одбору. Ово није свеза онаква, као што се код нас обично замисља, као на прилику, ортакљук или друго што, него је ово управо свеза за коју се може казати, да је основа државног опстанка. Наца је држана још млада, па ако учинимо, да морал почне опадати, онда смо довели у опасност и наш државни опстанак. Узмимо рим-

ску државу. Она је донде цветала, док је била у моралу. У прво време они нису ни знали за развод брака, па се то доцније почело развијати, па је нај-после и пропала. Немојмо, дакле, ову ствар олако узимати и олакшавати развод брака. Архијерејски сабор као што реко, обећао је да учини све што се може учинити, а да се неповреде ни интереси државни, ни интереси појединих: но ми ћемо опет саопштити ваше жеље архијерејском сабору, па ће он према томе учинити јошт што буде требало.

Међутим то неможе бити да у овим стварима суде окружни судови из многих узрока. Венчање је акт црквени, акт светиње, па с тога ни развод не може доћи пред грађански суд.

Посл. Рајко Милојковић каже, да овоме злу треба што пре стати на пут, јер се младеж квари и парничењу одаје.

И скупштина се задовољи са изјавом г. министра.

Број 81.

Посланици Аранђел Јовановић, Милоје Божиновић, Здравко Јовановић, Стојадин Радоњић и Мијанло Јеремић предлажу, да се узакони, да нико неможе под туђом фирмом радити, док своје повериоце неизмири, или од њих на то одобрење недобије.

Посланик Аранђел Јовановић вели, мене је побудило, да овај предлог поднесем то, што је наш народ прост, па даје на поверење (вересију) а онај коме се да, после скроји мајсторију, те штети људе.

Посл. Сава Милојковић наводи, да је видео где људи отворе радњу и почну да раде, па кад добије поверење и кад се по доста задужи, он се онда склони па опет ради, а повериоцима њихово пропада. Тако има неко узме мираз уз жену, па после јоште не-

што овако прибави, и онда окрене га да је и то мираз. Овим би се дакле предлогом могло томе доскочити.

Посл. Анта Пантић каже, да је врло умесна ствар, јер ми знамо, да су наши људи искрени. Дође неко па пренесе имање на своју жену, а после оде у другу општину те узме свиње, волове и др. па обећа да ће за 14—15 дана донети новац, а то не учини. Осим тога то је губитак и за поштене људе, јер због таквих немогу после ни они да добију поверења. Поред тога тражи да се нетрпи у служби ни један чиновник, који је своје имање пренео на жену, јер се зна да они и с новцима рукују.

Посл. Дина Цанковић предлаже, да се овај предлог да законодавном одбору пошто ће по народ бити корисно да се то узакони. Скоро нема броја, у ком се на основу §. 5. тргов. закона необјављује како овај или онај узимају пропалнице под своју заштиту.

Скупштина реши: да се овај предлог преда законодавном одбору.

Број 82.

Посл. Јоца Кнежевић предлаже, да се црква Мијоковачка одвоји од манастира Никоља. Парохија да се да свештеницима и тутори цркви да се поставе.

Секретар Срећковић прочита предлог и по томе предлагач Катанић вели, исто је тако као што је у предлогу. Црква мијоковачка сада је меток м. Никоља, толике приходе њене узимао је манастир и братија су исте приходе трошила, а сад кад је црква затворена, народ мора сам да цркву гради. Народу је дакле криво, јер кад је било трошити, приходе црквене братија су трошила, а кад је градити цркву, онда то паде народу на терет. Он вели, да су приходи црквени чувани као и код других црка-

ва, одатле би се могла садања потреба намирити; тим пре, што парохија цркве Мироковачке има на 700 домова, а овако мора сада народ прирез да даје.

Посл. Јанко Јовановић прота, каже, што год иде у битиу корист народа, то неће нико оспоравати. Ако би дакле у томе било олакшице за народ, — онда нека и буде тако, као што предлагач тражи, но само би желео да то буде у договору са духовном влашћу.

Посл. Н. Радовановић подиомаже предлагаче, каже, да му је цела та ствар позната и разложима доказује потребу, да се црква мијоковачка одели од ман. Никоља.

Председник скупштине рече, ја мислим, да би требало изјавити влади жељу, у овој ствари, па ће она у договору са духовном влашћу учинити по жељи народа.

Г. министар правде изјави, влада је чула ваше жеље, па ће она после у договору са духовном влашћу испитати ту ствар и учинити што треба, ако то све тако стоји.

Г. председник министарства упита, да ли је се народ кад год с молбом обраћао надлежном министру или коме другоме.

Посл. Никола Радовановић одговори: у колико знам, сад је први пут покренута та ствар, зато, што је црква затворена, и што се сав приход предаје манастиру, а црква на њене оправке нема ништа.

Председник министарства на то изјави: надлежни министар кад испита ту ствар, он ће без сумње учинити шта треба.

Председник скупштине рече, ја браћо држим, да г. посланик треба да се обрати г. министру па

тамо да тражи шта има, а скупштина да пређе на дневни ред. Што се усвоји.

Број 83.

Посл. Мијанко Јеремић предлаже, да се узакони да они који не обрађују своју земљу, него напусте, те неплодна остане, плаћају ванредног данка од 1. до 3. талира, на сваки дан ораће земље.

Секретар Срећковић прочита предлог и предлагач изјави: да је он то предложио само за оне, који могу да раде на неће.

Г. министар финансије рече, постоји закон како се код нас пореза наплаћује, дакле тај општи закон вреди за све и свакога, с тога би вели требало прећи на дневни ред.

Скупштина реши: да се пређе на дневни ред.

Број 84.

Председник јави да је дошао скупштини поздрав од народа среза тимочког, скупштина прими исти поздрав с благодарношћу.

По овоме председник закључи данашњи саста-
нак, а идући заказа за сутра у 8. сах. пре подне.

Секретар:

Јован Вошковић.

Председник скупштине:

Ж. Карабиберовић.

Опуномоћени подписници:

Павле Самуровић, Никола Симић, Риста Пан-
тић, Војин И. Радосављевић, Вићентије Поповић
Лазар Симић.

САСТАНАК XII.

у среду 11. Октобра 1872. год.

Председавао

ПРЕДСЕДНИК СКУПШТИНЕ

Ж. Карабибировић.

Број 85.

На овом састанку било је 102 посланика. Посланици Стојан Бркић и Живан Милошевић нису дошли због слабости. Од г.г. министра дошли су на овај састанак министар финансије, правде и унутрашњих дела.

На реч председника секретар Панта Срећковић прочита садржај захвалнице бив. Намесницима, који скупштина усвоји. Садржина те захвалнице гласи овако:

Господине,

Велика народна скупштина у оним тешким околностима, које су владале 1868. године, Вас је изабрала за једног од Намесника књажевског достојанства, поверивши Вама и вашим друговима у руке судбину наше домовине Србије, и бригу о млађаном Књазу.

За сво време вашег намесништва како у земљи тако и изван земље, Ви сте достојно заступали интересе народне.

Ви сте високо држали заставу Обреновића, руководили сте земљом у правцу народном, очували сте и васпитали нам опште љубљеног Књаза и обезбедили наследност династије Обреновића; Ви сте у договору са народом ослободили земљу од наметутог туђинског устава и пренели законодавну власт из круга чиновничког у средњу народну, Ви сте

покретали сваковрсни унутрашњи развитак и у опште ишли сте правцем, да сам народ са својим насљедним владоцем даје себи установе и да се о народу не ради без народа.

И ако су све досадање скупштинне за последње четири године благодарно признале те ваше заслуге; и ако вам је Светли Књаз, како у својој прокламацији од 10. Августа, тако и у беседи, којом је први пут отворио народну скупштину, изјавио своју владачку захвалност; и ако вам је народна скупштина најсвечаније одала своје признање у адреси, коју је Његовој Светлости ове године поднела; и опет, Господине, да би Ви, и ваши другови у Намесништву имали и непосреднога уверења о признању, које живи у срцу целог народа, народна је скупштина закључила на своме трећем састанку, држаном 29. Септембра ове године, да Вам нарочитим актом достави захвалност своју на вашој намесничкој радњи, по народ и земљу тако корисној са жељом, да се хиљаде српски грађани са таквим родољубивим радом и да се надмећу ко ће учинити више добра земљи и народу.

11. Октобра 1872. год. у Крагујевцу.

Број 86.

Затим председник скупштинне рече, да је на дневном реду предлог закона о старатељству, и позва известноца одборског, да прочита извештај, но пошто овај то није могао учинити, због слабости, такови прочита секретар Јован Бошковић. Тај извештај гласи овако:

Рађено 6. Октобра 1872. год. у Крагујевцу.

Законодавни одбор прегледао је и испитао предлог закона о старатељству, па сада подноси скупштини о томе свој извештај.

Закон о туторству и старатељству, који се налази у нашем грађанском закону, и у разним законодавним наредбама по зборницама и у расписима, није могао одговорити потреби народној, што у њему има доста празнина и недостатака, и што исти закон није био скројен у духу народном, т. ј. није остављено поље таторима и родбини да управљају са имањем пупилским, него је све морало преко суда ићи, те су отуда и масе штету трпиле и народ у пупилском раду много се даугубио и трошку излагао, чиме је судовима сувишна и знатна послужина штету других дела товарено; дов по овом пројекту све те невоље однадају, и сва наређења о старатељству уједно се спојавају.

По садањем пројекту, стараоц сам управља са имањем пупилским онако, као и сваки добар кућни старешина (чл. 36.); и води бригу о личности наследника (чл. 51.); а над старатељем води надзор и контролу спомоћни стараоц (чл. 50.), и старатељски судија (чл. 85. и 86.)

За важније послове, поред суделовања стараоца, прописано је, да даду своје одобрење и спомоћни стараоц и старатељски судија (чл. 66, 68, 69 и 70.); а у неким случајима тражи се и само одобрење сродника и породичног савета (чл. 88, 89 и 100.).

Овим суделовањем спомоћног стараоца, старатељског судије, родбине или породичног савета, дата је пунила већа безбедност, а контролом спомоћног стараоца, и надзором старатељског судије осигурана је пунила од злоупотребе стараоца.

После ових обшних посматрања, одбор има част извести скупштину, да је на поједине чланове овог пројекта учинио ове приметбе, и то:

Код члана 13. у трећем реду у место речи: „општинском суду“ да се каже: „кмету“; а последње речи истог члана: „и местним властима“ да се изоставе, па на њихово место да дођу ове речи: „А кмет било да је извештен, или да је собом сазнао, дужан је одма тај случај да јави старатељском судији.“

Овим се хтело олакшати онима, који су дужни да доставе случај смрти, да неиду у друго село општинском суду, већ одма да јаве своме кмету у истом селу.

У члану 20. да се реч: „извињавајућих“ која се налази на крају другог и у почетку трећег реда, изостави, и на њено место да дође реч: „законих.“

Код члана 21. тачке 4-те на послетку додати ове речи: *осим ако их отац или мати пунили одреди за стараоца.*

Код члана 24. на крају да се по приметби г. министра додаду ове речи: *осим случаја тачке: 4, 5, 6, и 7. члана 23, ако би се они у течају старатељства појавили.* Ову је приметбу и одбор усвојио.

Код члана 31. тачке 3-ће после речи: „спомоћног старатеља“ додати ове речи: „а нису га ни искључили.“

Код члана 35. после речи: „ио“ која се налази у првом реду, да дође реч: „ооооо.“

Код члана 55. место прве три речи долазе по приметби г. министра ове речи: „уговори, које,“ што је и одбор усвојио.

Код члана 59. после речи „јемство“ која се наводи у четвртном реду на крају додати ово: „(§. §. 841. и 845. грађ. закона)“ које ваља заградити.

У члану 86. да се у место „1000“ стави „120“, јер је за неуредног стараоца доста казни по 120 гр. чарш. кад он при том одговара и за штету, која би се тим небрежењем пунили панела.

Код члана 102. после речи „по већини гласова“ у првом реду да дођу ове речи: „*По за пуноважно закључење, довољна су, поред судије два члана породичног савета, ако су три члана са судијом у седници.*“

Код члана 103. да се последња два реда са свим изоставе.

Члану 154. на крају додати ове речи: „*и у овом случају вреди наређење тачке друге члана 81. овог закона.*“

Члан 160. да се овако измени: „*сви пунилски новци, који се код управе фондова и штедионица окружни затеку, кад овај закон ступи у живот, остаће и даље код ње на руковању.*“

По управа фондова и штедионице преко суда, од ког је новце пунилске примила, издава ће по могућности на зајтевање старатеља, и по одобрењу спољног старатеља, ако га има (чл. 66. тач. 2.) пунилске новце, њима на руковање по овом закону, по реду пријављења и то почињући од најмањих сума, а првенствено пред потражњоцима зајма, којима управа није зајам решењем одобрила.

Овом изменом одбор је ишао на то, да и оне масе, које су по дојакосњем закону морале давати новце управи фондова под непознати интерес, могу уживати благодјејање овог закона, па давати новце

средством стараоца под већи интерес. По управи фондова и штедионицама остављено је, да ове новце враћају по могућству, јер ни су у стању, да их враћају одмах кад се потраже.

По свима овим приметбама, одбор је саслушао и госп. министра правде.

На остале чланове овог предлога, одбор није имао шта да примети, него их је усвојио онако, како су и од владе предложени.

Напоследку има се приметити, да овде има и одвојено мњење од три одборника, које се овде под % прилаже.

Поред овог одбор је прегледао и предлог закона о ванпарничном судији. У овом предлогу одбор није имао ништа приметити, него га је једногласно усвојио, нарочито с тога, што ће по њему један судија све пунилске и друге непарничне послове судске сам свршавати, а не пуном седницом, као што је до сад рађено, те ће се тиме и брже и лакше ови послови у суду отађавати, а то је очевидно корисније и за народ и за остала дела судска.

Чланови законодавног одбора: М. Ковановић, с. р., по има и своје одвојено мњење, С. Сретеновић, с. р., М. С. Спасић с. р., К. Стојшић с. р., Р. Миловановић с. р., А. С. Николајевић с. р., М. П. Блазнавац с. р., Никола Радовановић с. р.,

Примедба. Известилац је г. Никола Педељковић, по због слабости заступаће га секретар скупштине г. Јован Бошковић, М. Ковановић с. р.

Приметбе мањине на пројект закона о старатељству:

§ 20. Код овог члана да се изоставе последње две врсте, јер кад се онај, који се затеже примити старатељства, казни до 1000 гроша и одговара за штету, која би се пунила његовим устезањем учинила, онда би сувишно било да и вечно јемчи за оног стараоца, кога судија постави. Осим тога баш и да се такав човек извуче од првог туторства, не ће се моћи извући од другог, трећег и т. д., или ако се и од познијих старатељства извуче, увек се та казна понавља, а то ће бити довољна принуда, да се сваки старатељства мора примити, па по томе да је вечно јемство, и излишно и по све строга принуда.

Чл. 28. Овом додати: „Министар правде прописује форму заветовања и писма старатељског“, јер ово је нужно учинити ради „једнообразија“.

Чл. 29. додати на крају ове речи: *ако му старат. судија не уважи разлоге*. Јер по наређењу тога члана изгледа, да ће жалноц ићи право апелацији, кад се ненаређује, да своју жалбу судији старатељском на оцену поднесе.

Чл. 39. Ми смо мишљења, да старатељство бесплатно буде, и да се трошак старатељима не плаћа из спротне масе, јер би се тако и сам капитал пуниле испршити могао, него да тај члан замени се овим:

„Старатељство врши се бесплатно само онда кад нема никаквог имања, или је ово тако незнатно, да се приходом од истог малољетници са најнужнијим потребама једва издржавати могу.“

У свим осталим случајима старатељ ће, био један или више њи, на истом имању добити награду 5 до 10% од чиста годишњег прихода, по одбаци

обични трошкова за васпитање и издржање наследника и њена имања.

Награду ову према горњем размеру и према употребљеном труду одредиће старатељски судија, но тако, да ова награда не сме бити већа од 1.000 талира годишње.

§ 40. Према оваковој измени чл. 39. има однасти — чл. 40. који гласи о некој накнади старатељској. Ова награда и пенојмљива је, кад се по нижим члановима награда даје, а није ни то казано по ком ће размеру и ко ову накнаду одређивати као што је то о награди казано. Исто тако има однасти и

Чл. 41, 42, и 43. који о награди гласе, јер ће удесније и са мањим заплетима бити, да се законом изближе награда одреди, а не да се то на вољи судије и средине пуниле остави. Осим тога и кад би се и усвојио члан 43. пројекта, могао би судија, према изразу: „не може награда бити већа од 5%, — досудити 1% — дакле од 100 дуката прихода само 1 дук. старатељу, а то је посве незнатна награда, па као незнатна не би старатеља ни побуђивала на ревностни устанак око масе, као што би било кад му се већа награда обећа.

Чл. 45. Треба дати награду и спомоћном старатељу, јер и он има и труда и дангубе, као што се из пројекта види, па зато да се замени овим: „спомоћан старатељ, који нема у истој маси засебног старатељства, добиће награду 2 од 10, од оне награде, која старатељу припада“.

Чл. 49. на крају додати: у важној и заплетној парници може и пуномоћника изабрати“.

Чл. 63., да се на крају дода: „Или, где се наследници и уживаоци од прихода не би могли из-

државати, а нашао би се ко, који би их за неки део имања примио на издржање до пунолетства“.

Чл. 78., да се на крају дода ово: „ако приход преко расхода буде до 1.000 гр. иначе хоће“.

Чл. 108., да се изостави, јер је излишан, кад се према 107. може пунољетство дати у 17. год.

Чл. 133., да се изоставе речи: „и жена једно другом“, јер је нашем народу непојмљиво, да жена свом мужу старатељ буде“!

На послетку имамо казати, да би за пупилске новце сигурније, а за стараоце много лакше и безбрижније било, кад би окружне штеднионице са свима пупилским новцима руковале, само с том изменом да се пупили плаћа интерес 10%, а оне нека дају народу по 12%. И само онда да се старатељу новци на руковање даду, кад поднесе онаку гаранцију, каква се и код јавних каса приликом зајма потражује. Ово би и са тога нужно било, што већина стараоца не ће умети прописано осигурати новце пупилске, кад их они под интерес давали буду. Јер кад су се јавним касама, као што се зна, могле подметати фалшне и несигурне процене и залог, онда је извесно, да ће то и код стараоца бити, и то много лакше и у већем размеру, кад се погледа на простоту и непписменост нашег народа, и кад се поглавито погледа на ту околност што у овом пројекту ни један званичник ни државни ни општински, неупућује се на то, да предходно види и оцени исправе, на које ће старатељ новце дати, — да ли су у закону форму обучене и имају ли законе гаранције, а све то ве-

ћина стараоца не ће кадра бити оценити, а овамо је сам себи у томе остављен.

У Крагујевцу 6 Октобра 1872 године.

ПРЕДСЕДНИК ОДБОРА ЗАКОНОДАВНОГ

М. Ђовановић с. р.

ОДВОРНИЦИ

Касијан Стојшић с. р.

Никола Радовановић с. р.

По прочитаном извештају председник скупштине упита, има ли који шта да говори о овоме предмету у опште; па шта се појавише више говорника, који су пре свега заподели питање о томе: који да рукује са готовином пупиле, да ли стараоци, као што је у пројекту казано, или управа фондова и штеднионице, налазећи многи од говорника, да је ово главно, начелно питање, које пре свега треба расправити.

Око тога питања било је по више говора, а од говорника беседили су ови:

Јован Бошковић налази, да би требало да најпре господин министар финансије каже, хоће ли штеднионице саме да рукују са пупилским новцима, иначе по његовом мишљењу овај закон не може опстати, да сами стараоци са готовином рукују, што би они и сами себе и масе упропастили, као непписмени, па нису у стању да воде рачуне. Он је за предлог, ако штеднионице и управа фондова с' готовином рукују.

Сима Несторовић пита, шта је фалило до сада што су новци били у јавним касама. И он је противан предлогу да стараоци рукују с' готовином, што ће им се имање оптеретити, и што ће као невешти и прости људи упропастити и себе и пупиле.

Јоца Катанић такође противан је предлогу са

узрока, што ће и стараоци, и пупиле пропасти, ако се новци даду стараоцима на руковање.

Милан Тирковић и сам вели, да ако стараоци рукују са новцима, да ће људи пропасти, а овкао по досадањем начину, ником ништа није пропало.

Милоје Блазнавац каже, да је овај предлог са свим добар, кад је у њему исцрпљено све, што ваља, само треба да има у сваком округу по једна штеднионица, која ће са новцима пупилским руковати, па онда не треба страховати од стараоца, иначе ће овај упропастити и себе и друге, јер народ наш није писмен, па му није могуће дати рачуна од 10—15 година, особито што има и писмени људи који знају закон, па се опет преваре с' облигацијама, а и кад што да, онда ће давати, преко законог интереса, па ће народ глобити и завадити. С' тога је он, да се уведу штеднионице у сваком округу, па да се повиси интерес на $\frac{10}{100}$, и онда би вели овај закон био за цело од користи.

Г. министар правде рече, да је овај предлог још лане предат посланицима, са разлозима у одвојеној књижици. Досадањи закон имао је само 26 параграфа у грађанском закону, па и они нису приљени из живота народног; него су пресађени из туђе земље а доцније закон је у томе допуњаван и крпљен, а крпеж не може да се трпи особито, што су те допуне растурене. Највећа мава томе закону је та, што је до сад тотор био чисто извршног, а суд је био главни тотор. Суд никад не може да погоди потребе пупиле као тотор, коме је маса боље позната. Овај закон, вели, потребан је нама свима, како богатим тако и сиромасу.

Правила ванпарнична служе за остварење наре-

ђења грађанског закона, али каквих правила имамо у томе? За неспорне ствари постоје и таква наређења (расписи), која су издана пре грађанског закона и која су тако састављена и тако прорешетана, да се и управо незна, шта вреди, а шта не вреди. Судије немају ни дана правила о томе, како ће поступати у појединим случајима. Један судија, наређивао је, да се масално имање издаје под аренду преко полицијских власти, а други то чине преко тотора. То је исто бивало и са наплатом аренде. Осим ових примера г. министар наведе и други пример, како су више наследника водили парницу и то сви противу масе, те ову излагали трошковима, а нису водили противу оног, који је оглашен за наследника, и то са узрока тога, што јасних наређења о томе нема.

Према томе, рече г. министар да је крајње време да се закон о старатељству поправи, и он је овај предлог, који је лане спремно, разаслао свима судовима, па га је поднео и савету, а после тога саставио је комисију, која је исти предлог испитала имајући пред собом и миње свију судова а затим да је поднео и државном савету, који су предлог у начелу примили. Г. министар примети да неки од посланика зебу од интабулације, но та зебња вели да не стоји, што се интабулација ставља само онда, кад би судија приметно, да стараоц може упропастити имање. Што је овим предлогом наређено, да стараоц рукује са готовином, баш у томе вели, да је доброта овог предлога, а за доказ тога наведе пример, како је мали интерес у управи фондова, па је једна удовица, не могући се издржавати од малог интереса на 600 дуката, од главнине изузела већ 200 дуката

тако, да ће морати сву готовину појести, докле деца дорасту.

Јован Бошковић рече, да он није казао, да се предлог одбаци, него је само тражио, да г. министар каже, хоће ли влада примити, да штеднионице рукују са готовином, па да оне плаћају по 10% интереса. То је по његовом схваћању овде главно питање, пошто многи зебу, да ће се масални новци упропастити, јер се овде у скупштини чуло, да у неким општинама нема ни писара, па неписмен човек, који рукује с новцима по 10—15 година, неће умети од тога рачуна дати.

Г. министар правде одговори, да овде нема ништа новог, јер су тутори и до сад примали аренду и рачуне полагали, само је разлика у томе: да новац дају на сигурно јемство, или ако то не могу, а оно у какав јаван новчани завод, ако сами не могу руковати с новцима. Кад су тутори били вешти, да за ових 28 година воде рачуне, сада могу то чинити у толико боље, што их има више писмених него пре.

Ранко Јовановић каже, да је добар предлог, јер су се људи највише тужили, што су морали чешће суду долазити, а овим предлогом њима је ту олакшано.

Што се тиче новаца, ове могу дати у штеднионицу, ако сами не ће да рукују.

Вићентије Поповић није имао шта да примети на цео предлог, него је само за то, да се стараоцима не дају новци на руковање, што су људи неписмени, па ће пропасти. Он је навео и пример како му је познато, да је неки тутор тако пропао рукујући са масалном готовином; па зато жели, да се штеднионици дају новци на руковање под интерес 10%.

Г. министар правде наведе, да су до сад тутори

чешће долазили суду, те су због тога морали много дангубити; а по овом предлогу, како је њима остављено, да сами управљају са имањем, народ ће уштедети много хиљада надница.

Милош Прокић рече, да у овом предлогу нема ништа новог, по што је и до сада било, у колико је њему познато, радећи по масама од 1860-те год. Овим предлогом само је јасније опредељено, шта ће се и како радити, а до сада је рађено више на памет. Не треба се, вели, бојати, што ће тутори руковати с готовином, јер су и до сада руковали са незнатним масама, па му није познато, да је која пропала. Рачуне прави судија, а тутор подноси само доказе, шта је колико наплатио и где је шта потрошио. Овим предлогом помоћено је, што не ће тутор за најмање ствари долазити суду, као што је до сад било. А ако зебу од тога, што ће тутори руковати с новцима, онда се може наредити, да се само ономе тутору дају новци, коме одобре породични савет и судија. Интабулација не треба се бојати, јер који може дозволити, да стараоц упропашћује имање масално, а да му се не стане на пут.

Марјан Кукић налази, да је овај предлог добар за цупиле, и тутор ће помоћи једној маси, али ће десет кућа упропастити. Зато је, да се новци дају штеднионици на руковање.

Милија Лазић брани предлог владин, и вели, да нема никакве плашње да ће новци пропасти, што ће тутор или сам држати новце или другоме дати, јер зна, да сваки масу чува, као неку светињу. Налази да је ово наређење много боље од пређашњег, докле тутори ни су руковали с готовином, а за доказ наведе пример, како је један насљедник, чије је има-

ње око 2.000 дуката ћес. износило, остао без икаквог васпитања, једино, што на време није могао добити издржање.

Милан Ковановић напомену, како су сви одборници за предлог, па и скупштина, само је плашње у томе, да народ не ће упропастити новце кад ове добије. По његовом мишљењу, не треба дати новце народу, што се из искуства зна, да је и онда, кад је јавна каса руковала с новцима, било злоупотреба при свој строгости при оцени исправа, да се туђе имање подметало и проценивало, а ово ће, вели, још горе бити, ако се да једном неугом човеку. Апелује на народне посланике, да кажу требали дати народу 600.000 дук. цупилских новаца без прописне гаранције. Он је за то, да јавне касе рукују са овим новцима, само примећава, да је до сад био мали интерес 5% те се живи користили мртвима.

Г. министар правде примети, да се овде не говори о појединим наређењима, него у опште, а кад на ово питање дођемо, онда ћемо га испитати, па ако буде добро, онда ћемо примити, јер овде нико не мисли да наметне народу оно, што није добро.

Милоје Блазнавац примећава на говор Прокића, да су до сад тутори руковали са малим сумама, а овде је реч о великим. Што се тиче честог долажења суду, примети, да се то може избећи, ако тутор састави предрачун годишњег расхода, као што општине тај рачун састављају у почетку сваке године, па што претекне од новаца нека изда.

Мата Карамарковић моли посланике да не говоре о појединостима, него онда да говоре, кад се на њи дође. Он налази, да је овај предлог целасходан и да ће за цупиле бити много боље. Ако се

већи терет наваљује на туторе, то је дужност, коју треба сваки да поднесе, јер данас он туторује једном, а сутра ће други његовој деци туторовати. До сад тутори ни су водили бригу о деци, него су то остављали суду, а по овом предлогу главно је, да тутор води надзор и старање над децом и одговара за васпитање њихово.

Никола Радовановић нема шта да примети на предлог у основу, него само што се тиче новаца, није за то, да тутори рукују, већ државна штедионица. Наведе пример, како му је познато, да је један руковао са црквеним новцима, па са његове невестине, премда је поштен био, пропао тако, да сада нигде ништа нема; а зна да су људи узимали само по 1000 гроша, па су се упропаћивали.

Јован Бошковић рече, да је питао о најважнијем питању, да ли се може изменити, а кад је г министар одговорио да може, онда налази да се може предлог у начелу примити.

Павла Срећковић одговара Ковановићу, да се не треба бојати, да ће народ упропастити 600.000 дуката цупилских новаца, кад непокретно имање целог народа износи на 17.000.000 дуката у колико му се чини, па га неупропасти. Нетреба вели да кудимо народ. И ми тражимо, да су нам одрешеније руке у нашем раду, а сада кад нам се даје већа слобода ми кажемо, „нећемо.“ Он је зато да се породичном савету да највише утицаја и да се староцу повери неограничена власт над малољетницима, јер вели, ако се та власт неповерити рођацима, онда коме ћемо је поверити.

Јован Новаковић није зато да се повере новци староцима на руковање.

Милан Ђирковић рече да је овај предлог добар за цупиле, а није добар за туторе, што ће им се имаће пнтабулирати.

Председник скупштине каже, да ни један говорник неизлази начелно противу предлога, него само о томе оће ли држава да рукује с новцима; и њему се чини да се иде на то, да се помогну цупиле а туторима олакша, ако држава с новцима рукује. И он је зато, да штедионице рукују с новцима, те да се неда прилинеа туторима, да могу друге глобити, већ да се народу помогне, да грдие интересе неплаћа као сада.

Ненад Михајловић тражи, да најпре влада каже, оће ли примити ову измену, која се предлаже, па да се гласа, јер и он није за то, да тутори рукују, с новцима, што ће народ презадужити.

Љуба Каљевић рече, да треба на чисто да изведемо, шта је начелно питање, јер они који предлажу, да тутори не рукују с новцима, сматрају то питање за главно.

Г. министар финансије узе реч па каза, да овај закон прописује правила, како ће се туторство вршити и како ће се са имањем управљати и новцима руковати. Главно је питање, како ће се туторство регулисати, а кад се дође на то, како ће се с готовином манипулирати, онда ће влада, пошто види разлоге о тој ствари, узети ствар у оцену, и казати, како то питање да се регулише.

За овим скупштина на питање председника, прими предлог у начелу.

Пошто је секретар Бошковић приступио читању појединих чланова. Чланове 1, 2, 3, 4, 5, 6 и 7. скупштина усвоји по предлогу. Код члана 8. г. ми-

нистар правде предложи, да се на крају дода ово: „по достави оног првог судије, који већ има управу над старатељством“; и скупштина усвоји чл. 8. са овим додатком. Чланове: 9, 10, 11. и 12-ти прими скупштина по предлогу.

На члану 13-ом приметише:

Сава Милојковић противан је одборском мишлењу, да се јавља кмету, кад се укаже потреба, да се коме постави старатељство, него општинском суду, јер кмету могу јавити и на сокаку, па би овај то заборавио.

Јоца Бошковић и сам је за то, да се јави општинском суду, па овај са одборницима нека уједно предлаже и лице за старатеља, јер иначе нашће сиротна цупила на терет општине.

Вићентије Поповић: Боље је по одборском мишлењу, да се јави местном кмету, јер се у општини не скупљају кметови по недељу дана.

Милан Ковановић, Бошковић замишља варошке општинне, али пита шта ће бити са сеоским општинама, гди се кметови не скупе по месец дана. Зато је боље, да остане по предлогу одборском.

Сава Сретеновић потпомаже одборско мишлење, с тога, што се дешава, да одбор не може да се састави по читави месец дана, да избере кмета, па како ће се онда одборници састати да изберу тутора.

Никола Мандић пита, оће ли кмет и да пописује имање и да спроводи туторе, или ће најпре јавити случај смрти судији, па после да приступи к попису.

Г. министар правде одговори, да ће се то уредити у поступку ванпарничном.

Ранко Цветковић слаже се са Вићентијем Поповићем. У нас вели има општина по 3, 4 сахата далеко од села, па како ће сирота удовица да тражи главног кмета чак у трећем селу.

Касијан Стојшић примети, да не може општински суд одговарати за штету, него кмет, који је на даћи, па зна, кад који умре.

Г. министар правде предлаже, да се каже: „кмету или општинском суду.“ Вуд је коме лакше.

Скупштина усвоји члан 13. по измени одборској, са овим додатком господина министра.

На чл. 14. приметише: Милан Стојић, да је боље казати, да сам кмет одговара, него општински суд.

Алекса Петковић рече, да нема ни једног села, гди нема кмета, који незна, кад који у селу умре, јер се онда дигне велика кукњава.

Г. министар правде одговори, да општина не одговара, него сваки само за своја дела, дакле само онај, који није јавно случај смрти, као што је о тој одговорности на прошлогодишњој скупштини лено и правнички разложио посланик Ранко Јовановић.

Дина Цанковић напомену, да општину заступају одборници, а не кметови и општина онда одговара кад одборници какво закључење донесу, а не кад сами кметови то учине.

Пошто се више нико нејави за реч, скупштина усвоји члан 14. по предлогу владином.

Чланове 15. 16. 17. 18. и 19. усвоји скупштина по предлогу.

Код члана 20. говорили су:

Милан Ковановић, да мањина одбора није за

то, да јемствује онај који се одриче старатељства после, пошто је за то кажњен новчано, и пошто за досадашњу штету одговара.

Милоје Блазнавац брани предлог, јер вели да би многи дали 1000 гроша, да се не приме старатељства, а кад је ово грађанска дужност, онда не треба допустити, да се тако лако извлаче из те дужности те да друти упропасти масу.

Г. министар правде рече, кад би ово јемство избрисали, онда би дали прилике богатанима, да се од ове дужности извлаче.

Ранко Јовановић слаже се са Блазнавцем, што је вели ово јемство одређено само за упорне, а таквих неће бити много, јер се људи обично примају ове дужности.

Ненад Михаиловић примети, да му се чини смешно, да јемствује неко, без икакве обвезе.

На питање председника скупштина усвоји члан 20. по предлогу владином с изменом у место речи „извињавајућих“ да се каже: „законих.“

Код чл. 21. тачке 4-те посланик Милоје Блазнавац брани додаток одборски, да може сваки оставити тестаментом који ће управљати његовим имањем, па макар да је овај осуђиван због какве кривце, која води за собом губитак грађанске части, јер то је моје право, па ако га ја држим за добра и поверим му моју кућу, онда не треба закон да ми одузме то право.

Дина Цанковић жели да се овај случај распростре и на остале узроке у овом члану изложене, са који не може неко бити старац.

Г. министар правде рече, да он није противан одборском мишљењу, ако га скупштина усвоји, јер

се предпоставља, да ће сваки наредити онако, како је најбоље за његову децу, но вели да није могуће оно, што жели посланик Дина Цанковић, јер на пример онај, који је под стециштем, како ће моћи управљати са туђим имањем, кад неможе то чинити ни са својим имањем.

Скупштина усваја чл. 21. са додатком одборским код 4-те тачке.

Код члана 22. г. министар правде примети, да судија не може да одреди стараоца, док не пита сроднике или општину; па ако би ови предложили некога распискућу, који имање упропашћује, онда ови одговарају по овом члану за штету, т. ј. они који су лице за стараоца предложили.

Скупштина усвоји члан 22. по предлогу.

Код члана 23. на трећу тачку примети Панта Срећковић, да би он разрешио старатеља и онда кад већ има једно старатељство.

Арса Лукић жели, да се јасније каже у 3-њој тачки, да стараоц има право, да се разреши од трећег старатељства, кад већ има два.

Њега у томе подпомаже Никола Недељковић, и предлаже, да се овако јасније каже: *„онда ће се на његово захтевање од једног старатељства разрешити.“*

Скупштина усвоји чл. 23. са овом изменом тачке треће, у којој да се каже: *„онда ће се на његово захтевање од једног старатељства разрешити“* у место: *„онда може захтевати, да се од једног старатељства разреши.“*

Члан 24. усвоји скупштина по приметби одборској, а члан 25. и 26. по предлогу владином.

Код члана 27. Касијан Стојшић примети, да у закон не треба да уђе никако она реч „може“ него треба да се каже опредељиво.

Г. министар правде одговори: о болестима душевним или телесним не може напред да се каже до које границе постоје, него то зависи од оцене судије, а ствар може ићи и апелацији, ако судија у томе погреши.

Скупштина усвоји и тај члан по предлогу владином.

Код члана 28. Милан Ковановић примети, да мањина у одбору жели да г. министар пропише форму заветовања и писма старатељског.

Г. министар правде нема шта противу тога, него само овде му нема места, већ у упутству, које се има дати судовима.

Скупштина усваја члан 28. по предлогу владином.

На члан 29. примети г. министар правде на одвојено мишљење мањине у одбору, да стоји оно што мањина каже; али то не треба да уђе у закон већ у ванпарнични поступак. Међутим рече г. министар, нека ова изјава уђе у протокол, те да се зна.

Члан 29. усваја скупштина по предлогу владином.

Члан 30. прима скупштина по предлогу владином, а 31. са приметбом одборском. Члан 32. и 33. усваја скупштина по предлогу владином; а код члана 34. примети г. министар правде, да се са овим ишло, да се што више одржавају задруге.

Миле Дамњановић рече „а ако би који био хрђав задругар, па стао упропашћивати имање?“

Г. министар правде одговори, да ће се онда њему стараоц поставити.

Скупштина усваја члан 34. по предлогу владином.

На члан 35. примети Коста Грудић, да стараоц, одговара само онда, ако је вољом или намером штету учинио, а не иначе.

Г. министар правде одговори, да је до сад тутор био само извршиоц судских наређења, а сада он ради самостално, па треба да и одговара за оно што уради.

Скупштина усваја члан 35. по приметби одборској.

Чланове 36. 37. 38. прима скупштина по предлогу владином.

За овим секретар Бошковић прочита чланове: 39. 40. 41. 42. 43. 44. и 45., и на исте одборске приметбе већине и мањине.

Око ових чланова било је по више разговора.

Милан Ковановић рече, да мањина у одбору мисли да се трошак старатељству не плаћа из сиромашне масе. Ту се оће да чини севап. Што се тиче награде, да ову одреди закон, а не да је одређује судија са сродницима, и што мањина налази да је мала награда до 5%.

Г. министар правде одговори, да ће се старатељство вршити бесплатно, али ако старатељ потроши нешто из свог џепа на прилику, кад иде суду или оправља кућу, онда он има право, да тај трошак задржи из оног прихода. До сад се плаћало туторима 9% од прихода, али му није плаћан никакав трошак, те онда потроши често из свог џепа више но што добија, па зато није право, да врши дужност из своју штету. Доста је што он трчи за масу, а што потроши око тога, право је да му се плати.

Касијан Стојишић рече, да није био до сада ни трошак ни накнада, а мањина у одбору жели, да се овде определително означи, колико да му се да, па ту да му буде и накнада и трошак и награда.

Милоје Блазнавац разлаже, како је већина у одбору добро разумела г. министра и што се тиче трошка и накнаде и што се тиче награде.

За трошак рече, да истина има сиротни маса, ама је и сиротан тутор, па зар је боље да сиромачовек од своје сиротиње продаје, и да сноси туђ терет. Сваки има права да каже, ја жртвујем труд, али нећу кесу.

За накнаду вели, да ће се тутор свагда боље потрудити око увећања масалног имања, кад зна, да ће му се зато накнада дати. Може један тутор учинити велике услуге маси, кад на прилику премести воденицу, или изнесе кућу на лице. Сад ако му за то неби дали какву особиту накнаду, него обичну накнаду, онда се он неби старао да увећа имање, а ако зна, да ће добити накнаду, онда ће се он трудити, да што више маси привреди. Овим предлогом иде се баш на то, да се да воља тутору, да увећа масу.

Милош Проквић: Награда нека се да за обичан труд, али онде, где човек чини неке услуге маси, што није био дужан учинити, ту је право да му се особено плати, јер би иначе подједнако наградили и онога, који чини услуге, и онога, који не чини. И трошак му треба платити, јер није право, и да врши дужност, и да троши своје паре.

Коста Великић налази, да је мањина у одбору хтела да избегне парнице.

Ранко Јовановић за предлог је, да се стараоцу, који се више труди, и особена награда да.

Басијан Стојишић објашњује мишљење мањине и вели, да је и мањина разумела, да се тудору плати трошак, који учини из свог џепа, али да му се ништа не плати у име дангубе.

Милош Прокић одговори, да мањина у одбору мена награду с накнадом, а о трошку, вели, овде није реч, јер то је друга ствар, која је уређена чланом 39.

Никола Радовановић хоће да се у закону определи, колика ће бити та награда, а не да се даје од воље, да је судија мери, колико хће.

Њега у томе подпомаже Јоца Бошковић, што вели, да судија може одредити и 1%, па ће онда човек да изгуби вољу, те не ће више ништа ни радити.

Анта Пантић слаже се са мишљењем предговорника, да не би иначе, ако судија одобри награду, а породични савет не одобри, стараоц морао ову тражити путем парнице. Зато је боље да се ова награда определи законом, а да не зависи од једног човека.

Мрјалко Раденковић подпомаже Анту, да се означи законом количина награде од стотине.

Милоје Блазнавац примети, да није добро, кад се одсеком одреди награда, него је боље оставити породичном савету, да он оцени, да ли је и колико тудор заслужио да му се да награде.

Никола Радовановић налази, да је боље да се одреди стална награда, те да се избегну трвења.

Јаков Павловић брани предлог, што ће судија са породичним саветом боље да оцени, колико тудору треба дати награде. Има, вели, маса, које без особитог каквог труда, доносе сигуран приход, па тудор само надзирава; а има опет маса, које су тако сиротне, да ништа не приносе, него само услед

великог напрезања тудорског доносе приход, па према томе и награда зависи. Овим начином отворио би се код тудора воља, да што више за масу уради.

Арса Лукић рече, да би пристао уз мишљење Јакова Павловића, кад би судија био тако увиђаван, да може сватити корист за масу, и кад би породични савет свакад тако хтео ценити, али пошто то може да не буде тако, то је мишљења да се врати одбору, те да поново размисли о овој ствари.

Г. министар правде примети, да би члан 40. требао на сваки начин да остане, јер кад би стараоц показао неку особиту вештину, н. пр. око грађења масалне воденице, онда му треба на сваки начин особену накнаду дати.

Анта Нешпић зна, да по селима тудори рђаво живе са породицом малолетника. Њима се све чини, да он рђаво рукује, и једнако су незадовољни. Ако би се ова награда оставила на оцену породици, онда тудор не би никад ништа добио.

Јаков Павловић одговара Анти Нешпићу, да баш за то треба судија да реши о награди, па ако је који незадовољан са тим решењем, нека се жали већем суду.

Панта Срећковић каже, да је за члан 40. зато, што зна у два села, да су неке куће затворене и пусте, па кад упитате некога чије су, он вам одговори — да су масалне.

Што се тиче члана 43., он је за то, да се утврди награда на 5 од сто.

Љуба Каљевић подпомаже Срећковића, да се за ванредне услуге да тудору особена награда, а за обично настојавање нека буде стална награда на пример 5 од сто.

Касијан Стојшић одговара г. министру, да он жели, да буде већа стална награда, па она да замени и накнаду, о којој се говори у члану 40-ом, јер се тачна граница не зна између обичне дужности туторске и других услуга, пошто су и куће и дућани подложни надзору стараоца, као и њиве и ливаде. Међу тим он мисли, да ово стоји у свези са оним питањем о руковању с готовином, па тамо требало би и ово питање расправити.

Дина Цанковић, брани предлог да се стараоцу за учињене особене услуге изда и особена награда, а за пример наведе, како је суд по предлогу татора решио, да се прода једна масална воденица буд зашто, само да би је они — татори — добили; али на заузимање једног сродника, продаја се обустави, и воденица обустави, па сад доноси велики приход маси. Такав сродник заиста је, вели, заслужио, да му се да особена награда.

Милан Ковановић рече, да је мањина у одбору хтела да избегне парнице, што изближе није опредељено, какве су те услуге. Зато ако се хоће каква накнада давати, нека се каже изближе, какве су то особене услуге, и колика накнада да се изда.

Јеврем Бојиновић одговара Ковановићу, да ће судија са породичним саветом знати, шта је стараоц привредио маси, па ће према томе и оценити награду, а није право одредити једну исту награду за све.

Илија Маргетић рече, да је у сваком послу највећа побуда за рад награда. Ову треба усвојити као побуду рада и ревности, па нема сумње, да ће за масе много корисније бити, кад се за изванредне користи маси учињене, награда давала буде. Он је за предлог.

Г. министар правде вели, да је овде у питању накнада трошкова, за тим награда за изванредне услуге, и најпосле награда од редовног прихода.

Председник скупштине рече, да би требало, да ова ствар иде наново одбору, па да овај спреми за сутра шта нам треба.

Милан Ковановић рече, да је још и то питање: хоће ли се награда и спомоћном стараоцу дати?

Г. министар правде одговори, да спомоћни стараоц нема никакве награде с тога, што се то не слаже са природом контроле, јер би он тако гледао само своје личне интересе, и могао би више бити на сметњи главноме стараоцу.

Милан Ковановић каже, да је одбору нужно да зна, хоће ли и сиротне масе плаћати трошак. Што се њега тиче, вели, да ако је туторство грађанска дужност, онда не можемо допустити, да туто р с трошковима имање упропашћује, и на шта нам онда стараоца постављати да чува имање, на пример оно мало њивице, кад ће то после упропастити око плаћања трошкова туторских.

Миле Дамњановић дели мишљење Ковановића, да сиротне масе не плаћају трошак, ако њихово имање не прелази вредност од 50 д. х., а остале да плаћају.

Ранко Јовановић примети, да око сиротни маса има и мање посла и мање трошка; а као што ће се по закону узимати за таторе највише сродници, то мисли, да ће они бити толико душевни, па не ће ништа ни наплаћивати.

Арса Лукић вели, ако буде онако, као што предлаже Ковановић, онда треба назити, да се сиромашним масама постављају за стараоце имућнији људи.

Јоца Бошковић мисли, да примедба Ковановића нема основа, јер овде је дато тотору да ради само-стално, па ће он пазити да не прави тај трошак.

Мијалко Раденковић слаже се са мишљењем Арсе Лукића.

Ненад Михаиловић рече, ако је мања маса, мањи је и трошак.

Анта Пантић примети, да сиромашне масе не плаћају ни данак, па онда зашто да плаћају награду.

Председник скупштине вели, да овде није реч о награди, но о трошковима, који се учине.

За овим скупштина закључи, да се преда законодавном одбору, те да он, према данашњем претресу, ова питања наново испита и регулише, па скупштини поднесе извештај.

Бр. 87.

За тим председник скупштине рече, да је г. министар унутрашњих дела донео три указа, која прочита секретар Јован Бошковић. Први указ односи се на то, да се село Јагњило одвоји од среза лепеничког, па да се прида срезу јасеничком, округа крагујевачког. Други указ тиче се предлога, да се села Срици и Лешница, среза голубачког, одвоје и придаду срезу звиждском, округа пожаревачког; а трећи указ односи се на предлог, да се укине тачка 1. чл. 16. закона о трошковима управних чиновника. Последњи предлог скупштина упуту финансијском одбору; а за прва два скупштина у договору са дотичним министром сложила се, да се одступи од пословног реда по чл. 116. зак. о пословном реду у нар. скупштини, па да ти предлози не иду одбору, него да се одма у скупштини претресу и реше; и скупштина, пошто

је саслушала садржај оба та предлога, једногласно их усвоји.

На томе се овај састанак сврши у 12 и по часова, и други би заказан сутра у 8 час. пре подне.

Председник скупштине,

Ж. Карабиберић

Секретар

С. Живковић.

Опуномоћени подписници:

Никола Симић, В. И. Радосављевић, Вићентије Поповић, Лазар Симић, Павле Самуровић, Риста Пантић.

САСТАНАК 13.

12. Октобра 1872 године.

Председавао

Председник скупштине

Живко Карабиберић.

Бр. 88.

Председник отвори састанак у 8½ сати.

Били су г.г. министри: правде, финансије и унутрашњих дела.

На овоме састанку због болести није дошао посланик Бркић.

Посланик Мирић вратио се с пута.

Посланици: Ивко Остојић и Ненад Михаиловић, због домаћих послова, траже, да им скупштина дозволи ићи кућама од суботе, док се сврши ово време скупштинско. И скупштина им одобри.

Бр. 89.

Председник каже, да смо јуче упутили законодавном одбору да се нареди, како ће гласити члан предлога о старатељству: 39, 40, 41, 42 и 43.

Ковановић, као известиоц одбора чита:

Чл. 39.

Старатељ ће у име награде за свој труд добити по 5 од сто, од чистог доходака по одбитку свију трошкова за васпитање и издржање наследника и одржање њихова имања; по ова награда не сме бити већа од 24.000 гроша чарш.

Где има више старатеља, ту ће они ову награду између себе делити, по где они одвојено и независно са имањем масалним рукују (чл. 38), то ће сваки из доходака онога имања, којим он рукује, и награду своју примати.

Чл. 40.

Што би старатељ или спомоћни старатељ, било по својим старатељским пословима, или на потребу масалне потрошно из своје сопствености, накнадиће му се то из имања масалног.

Чл. 41.

Ако би старатељ учинио ванредне услуге маси, то има право и на ванредну награду, која ће му се платити из имања масалног, или по закону, где је ова законом одређена, или по величини учињених услуга. Но ако би због ове наплате до спора дошло, судови ће по закону то судити.

Према овоме одпадају чланови пројекта: 39, 40, 41, 42 и 43. Према овоме члану пројекта 44. биће 42. и т. д.

Кад Ковановић прочита чл. 39., Анта Пантић пита: има ли на ону суму прихода као на кућу итд.

Мвјалко Раденковић вели да има.

Арса Лукић вели, да новац, уложени на оправку зграда, не спада овде у трошак, него је то улог,

уложен у имање. Али како се разуме то „одржавање“. Он мисли, да оно, што иде за оправку, није трошак, јер се с тим вредност имања увећава.

Никола Радвановић то објасњава овако: „човек има какво имање; кад се разнесе ограда, па он купи проиће и ограду оправи; па то треба да има награду, јер иначе, ако му се не би та награда дала, он не би ту оправку ни чинио.

Сима Несторовић пита, за што од сиротних маса 10 од сто, а од имућних 6 од сто?

Ковановић вели, да се тако нашло.

Ранко Јовановић мисли, да старатељу треба да припадне награда од целокупног прихода, јер ако му се и то узме што је дао на оправку и на наследника, он ће онда све да пренебрегне, па да каже. ја на то могу добити награду, па на што ми је да тај трошак чиним. С тога би праведније било, да од целокупног прихода добија награду, па ма и мање било,

Каљевић вели, да завета није право да веће масе мање плаћају, а не мање, јер веће могу више да терге.

Председник каже, да обратимо пажњу на Ранков предлог; боље је оно, што је боље за масу, па зато, боље је да дамо мању награду, а пробитачније по масу и малолетнике. За овим моли, да се најпре ово реши, па да се после говори о количини награде.

Јанко Јовановић прота, напомиње, да је старатељство једна хришћанска дужност. Сви ћемо, вели, умрети, па ће сутра требати да се та услуга врати. Ако се будемо обзирали само на то, како ће татор што већу корист вући, онда овде нема те хришћанске услуге, коју смо дужни као људи људима да учинимо. Имајте, вели, на уму то, да ми идемо да

помогнемо сиротама и да се одужимо човечанству, па да тако очекујемо да се та услуга и нама сутра врати.

Мата Карамарковић придружује се мњењу проте, и ми не ћемо, вели, велику заслугу учинити у овом закону, ако будемо пазили само на то, какву ће корист старатељ имати; но је главно како ће боље бити за сирочад без родитеља. Он мисли, да би мање масе требало ослободити од плаћања старатељске награде, и да се старатељство врши бесплатно. Не ће да судија одређује награду, него да се одреди законом. У овоме се придружује мњењу Ранка Јовановића.

Анта Нешић објасњава мисао примером овако: кад један старатељ узме 1000 гр. и однесе судији, он ће онда узети од тих новаца по десет од сто, а то је сто гроша. И то му је награда и ништа више.

Миле Дамњановић подпомаже предлог Ранка Јовановића, а и дужни смо, вели, то чинити, као што каже и г. прота; али колико нас има, којима то и на срцу лежи; између стотине можда ни тројица. Он је да се одреди цифра, па ма и мања, и да се сиротне масе изоставе.

Вићентије Поповић брани предлог Ранка Јовановића и вели, да је видео, да је севап много изчлано.

Ако гледамо на севап, ништа не ће бити. Има прилика где старатеља моле да даде децу на науку, а он не ће само да не троши, те да му тако буде више награде, но још даде дете у службу, па и то, што дете заслужи, уводи у приход. За то је за предлог Ранков.

Сава Милојековић подпомаже предлог Ранков, само је за то, да се одреди цифра.

Трифунац вели, да сиротна маса, како има 20 дук., улази у данак.

Шта ће остати сиротињи, кад се узме од сто десет. Сродници ће вршити ту дужност бадава, а веће масе нека плаћају.

Јован Новаковић вели, да не треба раздвајати масе, него само нека се одреди цифра награде.

Јован Бошковић каже: да посланици зебу и гледе да сиротиња не плаћа ништа. На што зебња? Кад се одбије издатак око одржавања имања, онда старатељ не ће имати шта ни да добије. Зато, ако буде овако: нема да плаћа ништа; ако ли онако, онда има.

Председник: Скупштина треба да реши: хоће ли се награда старатељу давати од целог прихода или по одбитку трошкова? Је ли дакле скупштина за то, да се награда узимље од целог прихода?

Арса Лукић почиње да брани предлог Ранков,

Председник рече, да најпре решимо питање о томе, да ли да се награда узимље од чистог прихода по одбитку свију трошкова око издржања, васпитања и одржања имања, или од целокупног прихода не одбијајући трошкове (брuto приход), па кад то решимо, онда ћемо говорити о количини саме награде.

Министар правде: Влада ће у овом погледу примити све, што ви нађете да треба, само имајте на уму, да се таква награда нигде не плаћа тако, као што ви хоћете. Римљани ни су давали никакву награду. Французи је ни данас не дају, а у неким земљама дају 2 од сто; Аустрија даје до 5 од сто.

Блазнавац: Ово би изгледало као нека трговина и као да се с масама тргује. То би било грехота у Бога. С тога сам зато, пошто се подмире све потребе, нека старатељ узимље.

Арса Лукић пита, зашто се одређује награда старатељу? За то што смо хтели да помогнемо масама. У сто маса ако се одбије трошак од дохода, не ће ништа ни претећи. Ми хоћемо да их наградино да се боље труде и то је цел ове награде. Он тај свој говор објасњава наводећи, да се ради или како каже прота или као Ранко Јовановић.

Прота: ни сам рекао да се ништа не плаћа, него нека је награда умерена.

Ранко Цветковић наводи, да у сељачким масама по одбитку трошкова не ће ништа претећи. С тога и не ће старатељ ништа радити и биће све траљаво, јер нема чистог прихода. Што кажу да се старатељ иначе неће трудити, то неће бити тако, јер ће се баш они трудити да добије тај вишак.

Каљевић вели, да мисли, да је занета морална дужност, да по смрти једнога човека његове сироте надгледамо. Тога дакле сваки треба с те стране да се прихвати, а не што се нечему нада, иначе ће се јуди само грабити око богатих маса. С тога и не ће да то дође у закон.

Војин Радосављевић казује, како пре тутори нису имали никакве награде, ни трошак, но су имали 10 од сто, па су се и онет тутори трудили. Видео је, вели, код богатих маса, где је било само једно женско дете, он на место да га васпита, поставио да чува овце. За то је, да се од сиротне масе ништа не узима осим трошка, а за веће по владином предлогу.

Касијан Стојшић је за то, да се што више даје награда старатељима. Јуче сам вели казао: ако ми платиш хоћу и да ти радим. Има ли слуге, који хоће дабе да ти ради. То је, истина, душевна дужност али и ја имам душу, дакле треба да гледам најпре да одржим моју, па после туђу. Свугде и свагда можемо помагати сиротињи. С тога и није неморално узимати награду од оних који су имућни, а за њих радиш. Зато држим, да ако би другче узаконили, онда би тек показали да немамо морала. Нека плаћа свака маса, немојмо бити тврдице, јер тиме можемо већу штету нанети. Он је за награду што је могуће већу, како би се после постарао да што боље пази на имање и васпитање деце.

Блазнавац вели, да се за старатеље бирају најближи сродници, па ако је сиротна маса, неће ништа ни узимати а тим мање трговати а о маси да се не брину. Неће бити ревности само за ону награду. Мијалко Раденковић вели, да очувамо и сачувамо масе, па с тога није за награде од сиротиње.

Милија Лазић подпомаже говор Блазнавца, и да маса од 1000 гр. ништа не плаћа осим трошка.

Радован Милошевић вели, да тако и стоји у закону, јер приход 1000 гр. сав ће се и потрошити а кад би чистог прихода претекло хиљаду гроша онда зашто да се и не да старатељу 100 гроша. Ако има више, он се више труди, па ће и више добити. А што би неки хтели да се узимље од целог прихода, то би изашло да се плаћа и за веће и за мање, и то неби право било. С тога је за мишљење одбора.

Великић брани владин предлог, а противан је Ранковом предлогу.

Председник вели да је овде главно то, хоћемо

ли да одредимо награду од чистог прихода, по одбитку расхода т. ј. ко је да буде по предлогу, нека седи; а ко је за то, да се награда даје од целокупног прихода тај нека устане.

Вишина седи и тиме скупштина усваја овај члан по пројекту т. ј. да се даје награда од чистог прихода по одбитку расхода.

Председник вели, да смо овим сиротињу осигурали, и ако у оваквој сиротној маси преко трошка на оправку и одржање имања по нешто претече, онда се може казати да није велика сиротиња. С тога би овде могли узети једну основу. Ја мислим 5—6. на сто било би доста. У предлогу стоји до 5000 гр. 10%, а на веће суме 6%. Но да се не би казало, да у скупштини седе само газде, ја сам мишљења, да се каже 5% од чисте привреде. Дакле ко је зато, да буде 5% од сто за све без разлике, тај нека устине; а ко је као што је у предлогу тај нека седи.

Вишина скупштине устаје и тиме усваја 5% од сто од чистог дохода.

Министар правде прочита редакцију овога члана, што скупштина усвоји.

Број 90.

За овим скупштина усвоји чланове: 39 (одбора) 40, 41, 42 и 43.

Према овоме долази 44 члан предлога сада 42-им.

Председник пита, да се објасни ово: ја н. пр. имам 5000 у готовом новцу, а имам толико и имања старатељ рукује и с једним и с другим: од куда сада трошак да се покрије? Да ли из готовине или из имања?

Лукић вели, узмимо овај случај: један има имање које даје 500 гр. приход, а има у управи фон-

дова улог, који доноси 500 гроша прихода. Други на против има само имање, а у фонду нема. Оном првом не брњи се од награде ништа, јер његови наследници троше приход из управе, а ови од имања. Сад видите каква је овде разлика.

Беликић тврди, да се најпре троши приход од новаца, па од имања.

Трифунца одговора Лукићу, да је тако Богом дано једном више другом мање.

Мијалко Раденковић каже, да околно новца нема никаквог труда, а има око имања. С тога нека има од прихода од имања, а од новаца онај, који њиме рукује.

Несторовић је мишљења, да се састави приход, па старатељ од обе суме да добија награду.

Анта Пантић објасњава питање овако: кад једна маса има н. пр. 5000 дук. у штедионици, која доноси годишње 100 дук. прихода. Сад је питање: хоће ли се трошак подмити с оним приходом из штедионице или ће се на то употребити ових 100 дук. од имања.

Никола Недељковић налази, да према онако јасном наређењу чл. 39 и 44. овога закона нема места питању, које је покренуо председник. Намера овога закона није, пити може бити да који добија награду само зато, што се зове старатељ. Старатељ добија награду само одандегде полаже труда. Он не може да погледа и на готовину, којом рукује држава, јер ако би му се дозволило да и од туд награду изгледа, онда би старатељство било као нека трговина. Само труд доноси собом право награде.

По томе старатељ не може добити награду од прихода готовине, о којој се ништа не стара. Само

дакле оно имаће, о коме се он стара, може бити предмет, из кога ће он прпети своју награду.

Министар правде вели, да је он јасно казао: старатељ има право награде из оног имања, којим он рукује, а не од онога, чим он не рукује; јер у предлогу стоји да старатељ неће добити никакву награду од прихода оног имања, које је малолетнику на руковање предато; као ни од интереса оних новца који су дати на руковање каквом јавном новчаном заводу.

Великић брани предлог г. министра правде.

Председник даје $\frac{1}{4}$ одмора.

После одмора кад се отвори састанак председник каза, да ствар није свршена, сад молим ко хоће да говори о овој ствари?

Потпредседник Димитрије Јовановић рече, да је реч била о томе, кад има прихода од имања, с којим стараоц рукује, и прихода од готовог новца, с којим стараоц не рукује, покренуто је питање: хоће ли се и како наплаћивати трошак за масу из ових прихода? И после како ће се награда старатељу рачунати према томе приходу? Но ја мислим, да осим случаја, где има прихода од готовога новца и имања може доћи и други случај, а то је кад један старатељ рукује са једним имањем у Београду које доноси н. пр. 900 гр. прихода, и други кад рукује са имањем у Крагујевцу које доноси прихода 100 гр и између њих тако исто може бити спор, колики ће се одбити трошак око одржавања и колико ће се награде дати једном, а колико другом. Кад би се употребио најпре чист приход од готовог новца на издржавање наследника и исправку имања, па онда од целог прихода из имања с којим татор рукује,

да овај татор добије награде по 5% онда би наследник с пуним правом могао казати: стараоцу, то је неправдо за мене, јер ја имам право издржања из прихода од имања, па ти стараоче тек из онога, што од тог прихода на чисто претече, имаш право да тражиш награду.

Дакле, кад би се најпре из прихода од готовог новца подмиривао цео трошак, онда би било неправдо да старатељ узима награду из целог прихода од осталог имања. Ако је пак приход од имања мали, а напротив приход од готовог новца из јавне касе повелики: онда би се и потребе масе умножавале и наследник би се боље васпитавао трошећи више, не само на срам прихода имања, него и према приходу из јавних каса; и онда би стараоц с правом казао, да је не право што наследник троши према приходу од готовог новца више него кад тога прихода неби било, и тако, он стараоц не може добити никад награду од прихода из имања, с' којим рукује, једино с' тога, што су се умножиле потребе пупиле због оног прихода од готових новца. Кад је дакле и једно и друго неправдо, онда би се могла ствар ова лако решити т. ј. тако, да се и онај приход од готових новца с' којим стараоц не рукује и онај од имања с' којим стараоц рукује скупи у једну суму. Н. пр. од готовине доноси интерес 900 гр. годишње, а од осталог имања с' којим татор рукује износи приход 100 гр. Од целе те суме која износи 1000 гр. треба одбити сав трошак, који да речемо, износи 500 гр. а остали 500 гр. остају као чист годишњи доходак. Сад како ћемо да поделимо овај доходак те да стараоцу одредимо награду? У овом случају ми ћемо се запитати, колики је приход био

од готових новаца, а колики од имања? Од новца је био 900 гр. дакле долази девет части прихода од готовог новца; а од имања 100 гр. дакле долази једна десета част; па ће онда пунила узети девет части од 500 гр. па име интереса од главнине, што чини 450 гр. и па ту суму стараоц нема награде јер са готовином није руковао, а десета част што чини 50 гр. остаје као чист приход од имања с којим је стараоц руковао, па ће стараоц само на ових 50 гр. узети награду $2\frac{1}{2}$. Овај рачун има се применити и онда, кад један стараоц рукује с' имањем у Београду, које доноси 900 гр. и други који рукује са имањем овде у Крагујевцу, које доноси прихода 100 гр. У том случају по одбитку трошкова на остатак чистог дохода увеће стараоц из Београда девет части награде, а онај стараоц из Крагујевца само десету част, јер онај стараоц из Београда увећао је приход масални у девет пута од оног из Крагујевца.

Блазнавац говори, да тутор рукује с имањем и одатле треба да има награду, а зашто он да упише очи у готовину. Њему нема ништа од готових новаца него нека се задовољи од имања.

Дина Цанковић говори да најпре троши приход од готовине, па онда од прихода са имања.

Вићен. Поповић говори, да смо пре казали да смо хришћани, па нехтесмо да дамо награду из целог прихода, а сад опет хоћемо то да учинимо, па пита, како може старатељ имати награду из онога чим није руковао, и о чему се није бринуо.

Прокић каже, у чл. 42 већ је казано да тутор нема никакве награде од готовине, а сад је покренуто питање само о томе, хоће ли се трошак измирити и из готовине, те да старатељу остане већа

награда из прихода од имања. Правичније је да маса најпре троши интерес од готовине, па у колико се тамо не подмири, да троши приход од непокретности, како не би тутор вршио посао забадава.

Касијан каже, да има све један те један рачун. И опет кажем плати па да ти радим. По овоме тутору нема ништа. Немојте да и овде упустимо, јер овде и има изгледа да тутор нешто добије.

Јован Новаковић је зато, да помешамо сав приход, па да од једне половине дамо тутору.

Миша Миловановић брани предлог Блазнавца.

Никола Недељковић одговара Прокићу обарајући му наводе и доказује да се троши приход од имања, а од интереса нема тутору ништа.

Алекса Петковић вели, да се више гледа да се помогне тутору, а мање малољетницима, а он зна да је тутора и до сада било, па су више трошили из своје кесе, него ли из масе. С тога је за предлог Блазнавца.

Ранко Јовановић вели, да овде треба прво да се плаћа за издржавање наследника из готовине, а кад би недостало, тек онда од прихода из имања, па тек на остатак да се старатељу даје награда.

Министар правде показује, како овај члан према усвојеном начелу треба дружије да гласи.

Блазнавац пита у чију корист?

Министар правде показује начело владино, да тутор наплати трошкове и т. д. па да безплатно служи. А сада сте ви изменили владино начело.

Ковановић говори, да није измењено јер и тамо је била награда и овде је награда и т. д. а

Мата Кара-Марковић каже да јесте, и доказује упоређујући чланове предлога са изменама одбора,

па каже да не буде аномалије треба да пропишемо да се троши најпре приход од новаца па после од имања.

Бошковић каже, да би најбоље било да се уметна приход од једног и другог, па пошто се из свега одбију трошкови, онда да му се даје награда према ономе, што претече. С тога је мишлења да се могу у овоме члану последње две врсте изоставити, па би се избегла свака забуна.

Министар правде каже, да и он мисли, да се могу последње две врсте изоставити.

Председник пита: шта одређује трошак код једне масе, па вели: да то опредељује приход. Кад је маса и у готовини и у непокретностима, онда старатељ води бригу и о једном и о другом. По томе, кад не би било готовине, онда би приход био мањи, па маса би мање и трошила, а према томе опет где има готовине, ту је могућност да и старатељ више троши. Кад би старатељ трошио све од имања, а од готовине не, онда би то ишло у корист сиротиње, а кад би напротив оставили да се најпре троши приход од готовине, а после од имања, то би ишло на корист стараоца, дакле, па штету масе. Ја сам мишлења да се то све смеша, па оно, што претече да се сматра као привреда и од тога старатељ да добија награду. Према томе имале би се и оне доле две врсте избрисати.

Усваја ли то скупштина? Скупштина усваја 44 чл. предлога, с тим, да се последње две врсте избришу па да се смеша приход од имања и приход од готовине, и по одбитку трошкова за одржање фамилије и васпитање наследника, одржање имања, да

се од осталог чистог годишњег прихода даје старатељу награда 5. од сто.

Бошковић чита даље 45 члан.

Недељковић каже: у члану 45. треба да дође: осим случаја у чл. 42. где он може бити у једно и главни старатељ. То би требало да се дода.

Министар правде каже: ако би се то додало, онда би значило да има случаја, где би ко имао награду и као спољни старатељ.

Председник: онда би ово при овоме члану могло остати само као објаснење г. министра правде.

За овим скупштином усвоји чланове: 46. 47. 48. 49-ти са овим објаснењем: у свакој парници има право старатељ да узме пуномоћника ако би налазио да му је потребан: 50. 51. 52. 53. 54. 55-том додаје се: „Уговори које би наследници,“ 56. 57. 58.

Код члана 59, о давању новаца под интерес:

Ковановић каже: да одложимо ово питање па да га решимо на крају закона.

Блазнавац каже: да ми морамо преко овога прећи; па онда вели, да кад смо још у таквом стању да имамо само 6. људи од сто писмених, ми ћемо овим натоварити на људе оно, што они немогу издржати. Човек неуме да рукује својим сопственим новцем, а како ће туђим. Истина у предлогу се тражи осигурање, али колико код нас има, који то разумију?

И председник вели, да треба једном то питање решити.

Дина Цанковић подпомаже предлог Блазнавца.

Никола Радовановић вели, да је овде била добра намера, а то је та, да се сиротиња може снабдевати с бољим интересом; али и ми имамо добру намеру, да сачувамо људе, који су пензисти. Сад остаје

питање: хоће ли влада одобрити да се подигне интерес на 10 на сто, па ако хоће, онда је боље да новац иде у јавне заводе.

Ранко Јовановић каже, ако старатељ узме, може давати новац сам, и ако узме, он ће осигурати; ако ли неће да узме, нека даде у јавне заводе. С тога је за предлог.

Сава Милојковић вели: да у владином предлогу нема никаквог наморавања, с тога сам за предлог.

Министар правде каже: вама је остављено овде да ви наредите како је за народ корисније, а влада има вере у посланике да ће они удесити како је најбоље за народ. Ја, вели, нисам чуо никад, да је тутор упропастио пуцулу, нити знам да је који дошао под одговор. Сада како год ви наредите, онако нека буде.

Ранко Цветковић каже, да смо дошли да станемо на пут овим зеленашима а не да дамо новце туторима, па да они вежу народ у саме облигације као досадашњи зеленаши.

Јован Новаковић каже, да би се упропастио народ, кад би овако усвојили, а да је тако најбоље доказују новци еснафски, црквени. То би исто било и код татора.

Никола Мандић каже, да није истина да ће ти тутори оштетити народ ако буду примили те масалне новце, јер ми видимо да наш народ сада баш тражи новаца од управе, и од штедионица, па док он начини процену и поднесе све документе и док добије мора толико да издангуби, а овако би се са никаквим трошком помогао. Неки кажу, да ми немамо паметних људи, а ми знамо да код нас има и велики број трговаца. Ко уме да управља са својим имањем,

умеће ваљда и са туђим: а ко хоће да иде на своју пропаст он ће отићи из Шапца у Београд, па ће опет платити по два цванцика на дукат. Па и за старатеље бираће се најбољи људи, па кад они одговарају за новац масални, што се неби њима дали новци на руковање?

Па у сеоским масама и нема бот те пита толико много новаца, него 50,100 — јали нешто више. Па зато сам за предлог владин, да се масални новац даде старатељима да њиме рукују, као што рукују и својим имањем.

Мирић није зато, да народ рукује с тим новцима, јер кад се упропасти, ко ће то после да плаћа.

Мијалко Раденковић је да готовину само онда зможе добити на своје руке старатељ ако је то умрли авештао или би му породички савет одобрио, а иначе да се преда јавним касама.

Анта Паптић каже, да што год има више у нашем свету новаца, тим се он више задужује. То се тако зна, као што је двапут два четири. Има их доста, који се и овако задужују и праве облигације, па зар да их још више уваљујемо? Што ћемо, да ћемо, само ја нисам зато, да се људма даје новац у руке.

Ранко Јовановић доказује како се од тога не треба плашити, јер да и сада нема новаца, како би овај свет живио, па и опет невидимо да су пропали.

Анта Нешић каже: код нас сељак само пита имали новаца да ми даш, па пошто пото и не пита колики је интерес.

Бошковић вели: досад су јели вукови а зар сада да једу лисице? Ако се старатељима даде да рукују с новцима полетиће као ракови на мамац и задужиће

се цео народ. Зато треба новце давати у штедионицу.

Председник: Јуче је већ казано, шта ће бити с тим повцима и ми смо решили да остане на руковању владином. Но како сада неки опет излазе с другим разлозима, то ја стављам на гласање:

Ко је зато, да се прими предлог да старатељ рукује с новцима, — тај нека седи; а ко је зато да држава рукује с масалним повцима — тај нека устане?

Вишина устаје.

Председник: Пошто је ова ствар у основу промењена, предлажем, да ова ствар иде одбору, па он да нам даде своје мишљење.

Министар финансије: пошто је сад у начелу решено да овде држава манипулира, то остаје још да се реши питање: колики ће интерес држава да плаћа; а пошто то задире у закон о штедионицама, то ће сад ту требати нека измена да се учини, коју ћу вам ја предложити.

Међутим ствар ова нека иде одбору финансијском и законодавном.

Скупштина усваја.

Секретар Бошковић прочита указ, да се извесни периодични листови ослободе од плаћања извесне поштанске таксе.

Председник: ово да се преда финансијском одбору. Сутра ћемо продужити даље ово што смо започели.

Председник скупштине:

Ж. Карабиберовић.

Секретар:

П. С. Орежковић.

Опознате подписници:

Никола Симић, Вићентије Поповић, Ристо Папџић, Павле Самуровић, Лазар Симић, Војин И. Радосављевић.

САСТАНАК XIV.

У петак 13. Октобра 1872 године.

Председавао

Председник скупштине

Живко Карабиберовић

У 8½ сати пре подне председник скупштине отвори састанак, па коме је било 97 посланика. Посланик Стојан Бркић због болести није могао доћи на овај састанак.

На овоме скупштинском састанку били су сви г.г. министри.

Председник скупштине јави: да је г. министар финансије донео закон о изменама и допунама шумске уредбе, који је Светли Књаз потврдио. И ово се узме к знању.

За тим рече, да је на дневном реду, да се продужи претресање предлога закона о старатељству и на то г. министар финансије изјави: као што вам је познато, скупштина је јуче закључила, да се новац цупилеских маса не даје туторима на руковање него да остане као и до сада под руковањем и јемством државе, али да се интереси повисе. Влада је се одазвала овој жељи и склона је да повиси интерес од 5 на 8 по сто, а она да даје после на 10%, што ће бити за њену манипулацију и гарантiju. Ја сам јуче дао у овоме смислу објасњење одбору, пошто ова ствар задире у измену закона о управи фондова и оружних штедионица, те сад мора бити двојако рачуноводство, то одбор није могао бити јуче готов, вато је остало да о томе размисли па да поднесе скупштини предлог.

Ову изјаву г. министра скупштина је примила са задовољством.

Број 91.

По овоме председник скупштине рече, да се продужи читање и претресање следећућих чланава предлога закона о старатељству, док одбор не сврши свој посао.

На то председник законодавног одбора изјави, да је одбор при јучерашњем решењу скупштине изменио члан 59. истог предлога и тако он сада гласи:

Чл. 59.

Што би по исплати нужних трошкова, учињених на једногодишње издржане пунице и управу имања претекло од готових новаца, мора их старатељ најдаље за два месеца предати државној штедионици или управи фондова на руковање.

И скупштина овај члан усвоји.

Секретар Бошковић прочита даље члан 60. и 61. предлога, које такође скупштина прими.

Председник одбора законодавног рече, да је одбор у споразумљењу са г. министром правде учинио следеће додатке; који иза члана 61. имају као чланови закона следовати, но који се овде сада по чл. 61. под а, б, в, г, д, е, и, ж излажу и који гласе:

Чл. 61. а.

Новци незнатних маса неће се слати штедионици или управи фондова под интерес, већ само оних маса готовина, која би износила више од 2000 гр. чарш. ако је пунила из села; више од 4000 гр. чарш. ако је пунила из вароши и варошица; и више од 6000 гр. чарш. ако је пунила из Београда. Остале пак мање, као незнатне пуниларне масе: сеоске до 2000 гр. варошке до 4000 у Београдске до 6000

гр. чарш. суд ће онима, који се приме да пунице издржавају и подижу, на њихово писмено просто обвезатељство, и на просто јемство тудора предати, тако, да их они за пуницу пришивају и да њима у корист ових рукују.

Чл. б.

Да би се знало, како се са овако незнатним масама управља, спомоћни старатељ, или ако овога не би било, надлежни општински суд, коме такве пунице припадају, мотриће како стоје ове масе код оних, којима су предате и поверене, па ако би видели, да се њима не управља како треба, већ да оне у опасност долазе, или да се већ у каквој опасности налазе, они ће дужни бити да то одмах јаве старатељском судији, и то или сами непосредно, или преко своје среске полицајне власти.

Чл. в.

Како се старатељски судија овако или иначе како извести, да се са којом од овакових пуниларних маса неуредно управља и она у рђаво стање долазе, — види, и чим за потребно нађе, тражиће, да се масално имање интабулацијом или иначе другим чим по закону за пуницу обезбеди и сачува.

Чл. г.

Као што је дужност старатеља и старатељског судије старати се, да од пописаног масалног имања све оно задржи, што се год причувати може, или чим се год у корист пунице радити и управљати даје, — тако се на предложење и споразумљење старатеља, и какво покретно имање, као што су на пр. трговина и новци к овој припадлежњи, може држати да се њом на бољу и већу корист пунила рукује и управља; и за таково имање, као да је

оно све једна главнина, старатељи ће дужни бити јемствовати.

Чл. д.

По правилу, ово јемство има да буде онаково, какво се по закону обезбеђење тражи; по изузетно оно може бити и просто, т. ј. таково, да се јемци само писменим актом суду обвезу, да ће поверено им имање савесно чувати и њим управљати; и да ће за исто имање својим добрима одговарати.

Чл. е.

Старатељски судија дужан ће бити свагда добро мотрити, коме ће таково имање на управу поверити; и само, ако су старатељи познати као људи вредни и поштени и у њиховој општини признати и одабрани, а при том и доброг стања, или бар таквог, да им добра нису јако дуговима оптерећена, и да код других људи кредита имају, тада, може или судија задржано покретно имање масално на просто њихово писмено јемство, без предходне процене њихових добара и интабулације на ова, на руковање поверити.

Чл. ж.

Ако би старатељски судија, буди с које стране дознао, или из поднешеног рачуна туторског увидео, да ово задржано покретно имање у опасност долази, или да се њим на штету масе управља, — он ће тада моћи неодложно све законе мере предузети, да се исто имање подпуно обезбеди; а у случају потребе наредити, да се оно распрода и у новац учини, с којим ће се после по закону имати руковати. —

Чим се прочита додаток чл. 61. под а, посланик Н. Недељковић рече, ово треба да дође код чл.

59. гд се говори, шта ће бити са масалним новцима. Тамо треба да се то изјасни, а овде томе није место; јер овај члан 61. садржава са свим друге прописе.

Г. министар правде вели, 60. и 61. нису ништа друго по састављају део чл. 59. То се све односи на велике масе, које ће се дати штедионицама на руковање, а сад овде долазе на ред мале масе.

Посланик Дина Цанковић пита, да ли се под вароши разуме и варошица. И пошто му се каза, да се не рачуна, он затражи да се и варошице са варошима уврсте.

Скупштина усвоји додаток чл. 61. под а онако како га је одбор предложио по с тим, да се реч и варошице дода.

Посланик Милан Ковановић прочита додаток чл. 61. под б.

Посланик Јов. Бошковић рече, да нема шта против самог додатка рећи, но би желио, да г. министар нареди, да старатељски судија свим општинским судовима пошаље списак од маса и тудора, који са новцима масалним руковали буду, како би те тудоре могли општински судови контролирати.

Г. министар изјави, да ће то наредити.

Скупштина усвоји овај члан, како га је одбор предложио.

Посланик Ковановић чита даље чл. 61. под в.

Г. министар правде каже, то је и до сада било када дође случај да застане каква радња, па да се неби еспан на штету продао, ту, ако судија нађе, да су тудори добри, онда у таквом случају може допустити, да могу наставити ту радњу.

Овај члан усвоји скупштина, како је предложен.

Додатке чл. 61. под в, г, д, е, и, ж, скупштина усвоји по предлогу одбора.

Затим секретар Бошковић продужи читање предлога владиног на име чл. 62 који скупштина прими.

Код чл. 63. г. министар правде изјави: то отуђивање непокретности неможе тотор сам да учини, него прво одобрава старатељски судија, а овај пре, него што одобри, мора да саслуша породицу, а ако нема породични савет, он сам то решава.

Посланик Ковановић прочита извештај мањине а по томе узме реч:

Посланик Х. Петковић наведе, досада је било, да се имање давало на руковање а не у сопственост. На то посланик Ковановић одговори: али ово је случај, кад се догоди да ко неће да прими децу да издржава, него тражи да му се да нешто у сопственост.

Посланик М. Прокић вели, и до сада је то постојало, да се може неки део од масалног имања отуђити у корист онога, који привати децу да очува. Ово је обично бивало, кад удовица доведе кога на имање. Често дође случај, да се не може да нађе ни тотор ни други за издржавање деце, већ сваки условљава, да му се нешто од имања да, и то се дозвољавало па није рђаво било. А то се и овим пројектом хоће.

Бошковић каже, да је овај члан пројекта добар, то ће вели у неким случајима захтевати сами интерес младољетника, па прилику кад хоће да изучи школу, трговину или друго знање да прибави, које ће му после од веће користи бити, него што би му се оно имање очувало, — а он оставио у стању таквом, да се са истим неби умео управити. У таквом

случају држи, да ће старатељски судија дозвољавати, да се нешто од имања отуђи; иначе неби потребна била наређења чл. 51 и 89. овог предлога.

Г. министар правде вели, то је умесна примедба, јер је донета тако у закону, а на име у чл. 51., у коме стоји, да о личности наследника треба водити прече старање, него о управи његова имања.

Посланик Анта Нешић рече, ја се слажем са тим, да се може један део имања дићи на издржање деце. Ја знам једну масу, која једва има 30 дуката имања, а има двоје деце, па једно проси те рани друго. Неће нико да их узме.

Посланик Ковановић вели, овде се рађа случај, кад се може нарочито отуђити имање, и ја мислим, да би у овоме случају то требало дозволити.

Посл. Милосав Вукомановић противан је томе, јер бива, да се удовица договори с тоторима, па узме човека у кућу те се после чине злоупотребе.

Г. министар правде каже, тим би се дала само прилика тоторима, да чине злоупотребе, јер би онда тотори у свакој прилици предлагали да се нешто прода. —

Посл. Милан Стојић вели, овде се говори само о сиротиној деци, коју неће нико да прими да издржава, а богата маса и нема нужде да уступа по какав део имања. Требало би дакле то дозволити.

Посланик Војин Радосављевић слаже се са г. Прокићем, па излаже примере, који говоре у корист тога.

Посл. Анта Панчић претставља и доказује потребу да се може неки део имања на издржање деце уступити, пошто би то у корист сиротиње масалне било.

Посл. Симе Несторовић жели, да се то у закону јасно каже.

Г. министар правде каже, чл. 51 тако се и разуме и због тога не треба више о томе говорити, а ово ће доћи у протокол као објасњење.

Скупштина усвоји члан 63 а са њим и чл. 64 и 65 по предлогу владином.

Код чл. 66. г. министар правде рече, да би требало у првој тачки после речи папири, да се додаду речи и *друге ствари*, и то се усвоји.

Чланове 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76 и 77. усвоји скупштина по предлогу владином.

На чл. 78 мањина одбора учинила је примедбу да мајка полаже рачун од прихода ако је већи.

Г. министар правде вели, ако муж зна, да његова жена неће умети имањем управљати, онда ће он у таквом случају сам наредити, ко ће имањем да управља. Дакле, ту нема опасности, јер ако он зна, да она може управљати, зашто се то неби и допустило.

Посл. Ранко Јовановић каже, али може бити да је негде мањина, па ће она после само за свој рачун да ради а не за децу.

Посланик Касијан Стојишић изјављује: ја ово не одобравам, јер она је овде неограничени господар. До 10.000 гр. чар. прихода могла би сама управљати, а кад пређе ту суму нека јој се да један тутор, јер би иначе могло бити злоупотребе. Замислите, кад би био приход од 1000 дук. а може и већи, зар да се њој сав тај приход остави на располагање, па да не даје никоме рачуна.

Посл. Панта Срећковић вели, ако још може бити говора противу матере, онда вели ја неznam противу

кога нећемо говорити. Нема те матере, која хоће своју децу да упропасти. Ја знам да матере трпе штету, што им се тутор поставља и зато је за предлог.

Посланик Д. Миловановић наводи пример, како је био један богат човек, па док је он боловао, жена је склонила сав новац и тако деци није ништа остало, па је противан предлогу мањине.

Посл. Ивко Остојић каже не треба сумњати о матери, али кад се човек два три пута жени, па му од сваке жене остане дете, шта ће онда бити.

Г. министар правде објасни: ако није мати него мањина, онда се поставља старатељ. Ми знамо да се код нас чине крађе, убијства и друга зла, па их опет не стављамо под надзор све, него само оне, па које се сумња. Сад ви хоћете зато, што има по нека жена, која не ради као што треба, да заборавите и на све друге жене, које су добре.

Посл. А. Петковић вели, сваки човек није сам стекао имање, него са помоћу женином, па је за предлог.

Посл. Д. Цанковић слаже се са мањином одбора, па је за то, да има неко ко ће да води надзор да она (мати) што од имања не упропасти.

Посл. Н. Мандић такође хоће, да жена сама не буде старатељ, него да јој се контрола постави; он прича о случају неком у његову селу, и доказује да има жена свакојакних, па тражи да се ограда једна граница п. пр. до 1000 гр. или више, па да се отуд жена с децом издржава.

Г. министар правде изјави, овде се разуме само приход, да од тога жена не даје никоме рачуна, а

она нема власти ништа од имања без одобрења продати.

Посланик Ант. Нешић противан је говору посланика Мандића с тога, што он има уверења, да има жена, које боже с имањем управљају него људи.

Посланик К. Великић вели, ово се тиче нас све, кад ми немамо вере у наше жене, онда у коме се можемо да поверимо, па је за предлог подицно.

Посланик Никола Радовановић каже, ја нисам зато, да то њихово руковање буде безгранично, па да се тако ништа за децу не сачува. Нека јој се одреди пристojно издржање, а остало нек иде у масу. —

Посланик Милан Миловановић говори за предлог и доказује да се то женама може поверити, пошто он зна једну жену у његову селу, која се парничи на судовима, па је нико не може да добије.

Посланик Сава Милојковић, побија говор посланика Мандића, па каже, да Мандић наводи да има свакојакних жена, а он вели да има и свакојакних људи. Он прича како зна, да су неке жене не имајући татора не само очувале кућу и имање, него су шта више исто знатно увећале.

Посланик Касијан Стојшић каже, јуче смо одузели право таторима и ми смо им дали да с новцима рукују, а сад шта се хоће? Хоћете да признате, да су жене паметније од људи. Дајмо им не хиљаду гроша него ма и више на уживање, ал не треба да им дамо неограничену власт да раде како хоће.

Посланик Љ. Каљевић држи, да посланик Касијан нема право, што упоређује старатеља са матером. Старатељ то је страна личност, а мати су-

делује у половини онога, што се тече. За цело није право да се оне муче као што је до сад било, па вели да је овај предлог у духу напретка и у духу нашег народа, па тако треба и да остане.

Посланик Рад. Милошевић зато је да се код знатних маса поставља старатељ, који да у договору са удовицом ради. Имање је да се толико на уживање остави, колико је пужно за издржање удовице и деце и у то да се нико не меша. А остали приход да се уноси у масу на повећање имаовине деце. Није дакле за то да удовица може сав приход трошити, но онолико колико је потребно.

Посланик Милија Лазић противи се предлогу мањине одборске, он је за предлог владин, пошто је и он остао без отца, па га је мати на пут извела и имање му без татора очувала.

Посл. Сима Живковић вели, г. министар правде каже, да мати само располаже са приходом и да од тога недаје рачуна. Сад смо дакле начисто, да она не може ништа да упропасти од имања. Немојте допустити, да удовица плаче пред судским вратима за кола дрва. Ако она рђаво буде управљала, одузеће јој се управа, као и човеку који рђаво буде управљао.

Посланик М. Блазнавац слаже се са мишљењем посланика С. Живковића, пошто вели и ми сви неуправљамо подједнако.

Посланик Ђоста Поповић каже, осим свега што су предговорници извели треба имати на уму и друге напредне народе, па не треба да будемо неправични према женама. Па зато је за предлог.

Председник стави на решење ову ствар и скупштина одсудном већином гласова реши: да се овај члан по предлогу владину усвоји.

Чл. 79. скупштина прими по предлогу владину.

Кад се прочита члан 80. поведе се реч и о томе говорише ови посланици:

Посл. Јован Новаковић пита, зашто да се тотору имање интабулира.

Г. министар правде одговара: то бива у том случају, кад старатељски судија дозна, да старатељ није имовину масалну, с којом рукује, осигурао.

Посл. Мијајло Раденковић вели, али овди се у опште говори.

Посл. М. Ковановић каже, старатељски судија нема књига интабулационих. Он води само надзор над старатељем, и над имањем, којим он рукује, те тако кад примети нешто неуредно, или да ће што да пропадне, он онда то јавља окружном суду.

Посл. Јован Бошковић хоће да се јасно у закону каже, ако старатељ неби био по пропису закона осигурао готовину и приходе масалне, и кад о томе неби био у стању уверити старатељског судију, онда да му се може интабулирати имање, иначе не, јер се онда оставља на вољи судији да може кад год хоће старатељево имање интабулирати, па ма да је старатељ масалну готовину и осигурао.

Посл. Љ. Каљевић вели неби требало ово овако да остане, кад писмо оставили, да старатељи с новцима рукују.

Председник скупштине мисли, да судија кад види да старатељ иде на упропашћење треба да тражи осигурање. Има на пр. прихода 1.000 дук. ц. па кад се увиди, да се старатељ карта, зашто се онда неби имало право масу осигурати.

Посланик. Ник. Недељковић каже, чл. 80. не изриче то, што неки мисле, да се судији оставља

безусловно право, да он оптерећава кад он хоће имање старатељево. Овај чл. означава само надлежност старатељског судије, да може за рачун масе тражити интабулацију на добро старатељево.

У уредби о интабулацији стоји ко може кога да интабулира. По тој уредби старатељски судија неби могао оптеретити имање стараочево за рачун масе, кад неби било овог овлашћења, које му се даје у наведеном чл. 80-ом. Овде се дакле само то наређује да суд на захтевање старат. судије интабулира имање стараоца, а кад ће то судија моћи захтевати, о том наређују други прописи.

Посланик Ник. Ридовановић вели, у чл. 78. стоји, да може свакад ставити интабулацију, а ја сам зато, да се интабулација ставља само онда, кад се потреба докаже.

Г. министар правде одговарајући на приметбу посланика Н. Радвановића каже, нека се у чл. 79. додаду речи, у случају могуће опасности, па ће се одклонити она зебња, коју посланици у чл. 80. за стараоце увиђају.

Скупштина реши; да се у чл. 79. после речи тражити додаду речи, за случај могуће опасности, а чл. 80. да остане по предлогу владином.

По овом се продужи читање чл. 81. 82. 83. 84. и 85., које скупштина усвоји по предлогу владином.

Кад се прочита чл. 86. предлога онда:

Посл. Касијан Стојшић рече, ја неодобравам ни једне паре, да се казни тај старатељ, кад он јемствује, ако оштети масу. Сетите се, да она реч може и овде да нас глоби. Кад старатељ јемчи, то је доста.

Посл. Мијалко Раденковић држи, кад старатељ јамчи и одговара маси, зашто да га казнимо.

Г. министар правде вели, може старатељ да у интересу свом напусти децу, а онај приход од имања да вуче и да тако већу награду види. Старатељ има да управља и личношћу наследника, дакле ако он то пропусти, па се деца проскитају, онда га треба казнити.

Посл. Грудић вели, да јуче по предлогу г. Јовановића нисмо дозволили, да један судија суди спорове маловажније, а сад опет дозвољавамо, да старатељски судија ову казу изриче, то имали овди следствености, и никако нисам, да овако остане, и да буде казни за оваку дужност, која се по дужности хришћанској чини; јер кад за једну незнатну ствар, која више од 9 цванц. не вреди, тражимо да је колегијум суди, то можели се по овоме допустити да старатељски судија оводико казни изриче.

Посл. Панта Срећковић каже, да би он оставио по предлогу, па да стараоц добро чува децу, јер иначе стараоц у интересу своме може упропастити децу.

Посл. Мијалко Раденковић мисли, да се ова казна односи само на оне старатеље који неће да својски води бригу о малољетном, а никак о онога, који би пренебрегао што у имању учинити, тако би га казнио на прилику ако се неби око деце својски старао.

Посланик М. Провић слаже се са мишлењем посланика Срећковића. Јуче смо вели говорили, да ће напустити децу само да има приход већи, а сад говоримо, да је 10 гр. казне доста. Ја сам баш за

пројект, јер то ће бити само за јогунце и за непослушне људе.

Посланик А. Лукић говори о томе, како ћемо да учинимо то, те да старатељ одговара за децу која су можда јошт и за оца остала покварена.

Г. министар правде каже, имам да исправим говор г. Лукића. Ми знамо да има случајева, да човек убије човека, па опет може по закону да не одговара. Овде се каже изречно да старатељ ради као отац и као што обично треба да ради, па само у случају, кад тако неради, да га судија може казнити.

Посланик А. Лукић изјави, да не би био за то да се остави овзко широко на вољу судији, јер он може увек да важе како хоће.

Посл. М. Блазнавац жели, да се види, оће ли се старатељ казнити и кад напусти имање, да се упропасти. А он мисли, да старатеља треба казнити ако буде неуредан.

Председник скупштине изјави: ко закон не штудје и треба да буде кажњен.

Посл. А. Петковић држи, да је ова казна са свим излишна, и ово је много за једног човека, кад смо оставили да одговара за штету и да даје осигурање.

Посл. Мил. Стојић зато је, да се неуредан стараоц казни, но тражи да се реч „примећене“ ради боље јасности замени са речју „доказане“.

Пос. Јаков Павловић наведе, како цео овај закон о старатељству има намеру да заштити невинне и сиромашне и да их сачува, да буду корисни чланови друштва. По овом закону старатељ треба да води већу бригу о личности него имању. Из овога

начела види се, ако то нечини да га треба казнити. Но закон не може баш одредити, кад старатељ треба да буде одговоран. И држати је да ће судија само оне старатеље казнити, који се по све неуредни покажу, а не и оне који казни нису заслужили, но напоследку да се и омашка учини, старатељ се може против те осуде жалити већем суду, у коме суде више лица, онда мисли, да је уместно, да се ова казна остави, и да буде од 10—1000 гр. чарш., јер на сваки начин, и ако би судија велику казну одредио има гаранције у већем суду да је умаи.

По овоме председник скупштине стави ову ствар на решење и скупштина реши: да се члан 86. предлога владина усвоји но с тим, да казни буде од 10—120. гр. чарш. и да се реч „примећене“ замени са речју „доказане.“

Даље скупштина усвоји чл. 87. 88. 89. 90. и 91. по предлогу владину.

Код члана 92. посл. Мил. Стојић упита: да ли се реч местне власти разуме општинске или које друге и пошто му се каза, да се разуме општинска, — онда он тражи, да се та реч „општинска“ иза речи местна дода.

Скупштина усвоји чл. 92. с додатком речи „општински.“

Чл. 93. прими се по предлогу владину.

Пошто се прочита чл. 94., онда г. министар правде изјави, да је заменио овај члан и тај ће сада овако гласити.

Чл. 94.

Завештатељ може одредити старатељство, а завештањем својим или својеручним писменом наредити, да старатељ како другим имањем тако и готовином

масалном сам управља; и тада ће старатељски судија водити само надзор над одређеним старатељством. Али ако би умрли искључно старатељског судију од сваког надзора над одређеним старатељством; онда се судија неће по томе никако у то мешати, осим случаја, ако би доцније наступиле такве прилике, да би надзор његов у интересу малолетника нуждан био.

Скупштина овај чл. 94. усвоји по предлогу г. министра.

Затим председник даде „сахата одмора.“

Број 104.

По свршеном одмору председник скупштине рече, сад би имали да продужимо претресање закона о старатељству, но како има један чиновник, који чека на решење поштанске конвенције између Србије и Румуније, то он предлаже, да се ова ствар, као и о конвенцији са аустро-угарском предходно реши, па ћемо после започети посао продужити, што скупштина прими.

Затим извештац г. Љубомир Каљевић прочита извештај одбора финансијског о поштанској конвенцији између Србије и Румуније. Тај извештај гласи:

Одбор финансијски прегледао је и испитао владин предлог о конвенцији поштанској између Србије и Румуније, па пошто није нашао у њему ничега, што би пробуђавало сумњу да ће основ равноправности међу двема уговарајућим државама бити повређен: или да ће у политично-економном и правном погледу бити и у колико опазађени интереси брзог, непосредног и безбедног саобраћаја и преноса разних предмета, — то је мишлења, да се

овај предлог поштанске конвенције усвоји у целом свом пространству без икаквих измена.

У Крагујевцу,
10. Октобра 1872. г.

ПРЕДСЕДНИК ОДБОРА:

Илија Маргетић.

ОДБОРНИЦИ:

Известилац

Љ. Каљевић.

А. Лукић, Ранко Јовановић,

Јаков Павловић, Иво Остојић,

П. Катић, Мијалко Раденковић.

Сима Несторовић.

А пошто се ово сврши, секретар Срећковић прочита саму конвенцију.

Г. министар иностраних дела изјави: да се овде спомиње Намесништво због тога, што је та конвенција закључена у Октобру месецу 1871. године, и због тога, што је ово прва скупштина, којој долази на ред, да јој се ова конвенција поднесе, остало је у њој споменуто намесништво.

Посл. М. Брачинац вели, овде се у чл. 24. каже: ако би се какав аманет у време рата послао, па би га нестало, онда да држава не плаћа ништа. Пита, шта ће сад бити, кад се тамо пошаље, а тамо се деси рат.

Г. министар иностраних дела каже, у том случају напред се чини обзнана да поштанска администрација не одговара, али пре те обзнане вреди сва ова правила за накнаду.

Посланик Ђоста Грудић наводи, да се у чл. 24. оставља право, да бо тражи накнаду, то чини за шест месеци, али се не каже за које се време мора платити ономе, који је оштећен.

Зашто би хтео, да се примети да му се мора за 15 дана платити, и то да му се пошаље онде, одакле је јекспедирано, но без икакве таксе.

Г. министар иностраних дела рече, да је тешко то тако ставити, јер сваки треба да доказује, па тек после да му се плаћа.

Председник скупштине држи, да кад пошиљатељ докаже, да не би морао после дуго да чека. Особито кад би се то случило на нашој пошти.

Г. министар иностраних дела вели, да о томе има у закону, кад би се то десило на нашој пошти, онда му министар исплаћује, а после он води бригу како ће се накнада добити.

По овоме скупштина реши, да се владом закључена конвенција између Србије и Румуније усвоји.

Број 93.

Известилац одбора финансијског г. Љ. Каљевић, прочита извештај истог одбора о конвенцији поштанској између Србије и аустро-угарске. Тај извештај гласи:

Владни предлог, да се учине неке измене у поштанској конвенцији између Србије и Аустро-Угарске, — одбор финансијски испитао је и нашао, да те измене одговарају значајном развићу и напретку књижевних и привредних одношаја у европским земљама, а тако исто и потреби, да и ми све наше спољне односе ове природе, удешавамо у корист сагласности и једнообразја са уређеним државама с којима смо у саобраћају а с тим и у нашем сопственом интересу, па зато смо мишљења, да ове измене

ваља усвојити онако, како су оне у предлогу изложене.

У Крагујевцу,
10. Октобра 1872. г.

ПРЕДСЕДНИК СБОРА:
Илија Маргетић.

ОДБОРНИЦИ:

ИЗВЕШТЕЛАЦ
Љ. Каљевић.

Миљалко Раденковић, Петар Катић,
Ивеко Остојић, Јак. Павловић,
Ранко Јовановић, А. Лукић,
Сима Несторовић.

За овим секретар Бошковић прочита предлог.
И скупштина исти у свему прими.

Број 94.

Преседник скупштине јави, да је ново-изабрати посланик за срез ваљевски Милош Тикваревић дошао, но да се данас од њега није могла зашлетва с тога узети, што акта о избору његову нису јоште дошла.

И ово се узео к знању.

Са тим се сврши овај састанак, а идући састанак председник рече да ће се држати сутра у осам сахата пре подне, на коме ће се продужити претресање закона о старатељству.

ПРЕДСЕДНИК СКУПШТИНЕ

Ж. Карабиберић.

СЕКРЕТАР

Јован Вошковић.

Опуномоћени подписници:

Ристо Пантић, Лазар Симић, Павле Самуровић,
Војин П. Радосављевић, Никола Симић, Вићентије Поновић.

САСТАНАК XV.

14. Октобра 1872 год.

Председавао

ПРЕДСЕДНИК СКУПШТИНЕ

Живко Карабиберић.

Присутствовали су г. г. министри финансије, правде и унутрашњих послова.

Посланика је било 95, а састанак је отворен у ати пре подне.

Број 95.

Прочита се молба посланика Јована Новаковића, којом моли за одсуство до свршетка радње, како би могао отићи у Шабац да свиње прода.

Скупштина му одобри захтевано одсуство.

Број 96.

Миле Дамјановић предлаже, да се умоли влада да поднесе најнужније предлоге, како би скупштина могла да их сврши те да се посланици пре Митровадна врате кућама, нашта се чуше у скупштини подобни одзиви. После тога рече Миле, да је врло незгодно да се сазива скупштина у ово време, него да то сазивање треба да буде или доцније или раније.

Г. министар финансије каза, да ако је то жеља већине што Миле предлаже, онда нека се најпре узме у претрес буџет што влада има право да захтева да се свакад предходно расмотри и одобри, па да онда може бити по жељи посланика.

Што се тиче времена за сазивање скупштине, ово по уставу има књаз да одреди; но влада се занима мишљу, да скупштину позове да избере одборе, који би пре него се отворе састанци идуће

скупштине предходно претресли све предлоге, који ће се имати да поднесу, па ће онда послови ићи брже.

Скупштина се задовољи са објашњењем г. министра.

Број 97.

Љубомир Каљевић пита, да ли се стенографске белешке сматрају као званичне или не? Он је видео, да је на основу њеном учињена званична исправка у једним новинама, што не би требало да буде.

Протоколи су, вели, само званични, јер њи потписују председник и секретари.

Председник каже, да је решено, да се стенографске белешке шаљу у Јединство а секретари само да се тим белешкама служе.

Никола Недељковић вели, да стенограф није у стању да забележи све говоре и по томе да се његове белешке не могу сматрати за званичне.

Љубомир Каљевић каже, да су секретари прошле године боље бележили говоре посланика него ли што их сад стенограф бележи, те да с тога и садашњи протоколи ни су потпуни.

Ст. Радоњић потврђује то и вели, да се највише његови говори изостављају.

Скупштина се задовољи с објашњењем председника.

Број 98.

После овога настави се претресање законског предлога о старатељству и скупштина прими по ваздином предлогу чланове 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101. Кад се прочита члан 102 предлога, секретар Срећковић прочита мишење одборско, по коме после речи „по већини гласова,“ у првом реду да дођу

ове речи: „по пуноважно закључење довољна су перед судије два члана породичног савета.“

Г. министар правде каза, да није противан ономе што одбор хоће ако и скупштина нађе да треба овако да буде, по њему се чини, да ће бити веће гаранције ако се предлог прими, пошто се никакво ново закључење без пристанка већине чланова пород. савета не може да изрекче.

М. Ковановић вели, да је одбор за то одредио најмањи број за пуноважно закључење породичног савета, што се може догодити да не дође поједини, па да се онда не може ништа да ради.

Г. министар правде објашњава, да чл. 103 одређује како се сматра онај ко не дође и прочита тај члан.

Љуб. Каљевић вели, да незна ко се управ разуме под породicom? Њему се чини, да то није нигде назначено, што би требало да буде, те да се зна, који имаду право уживања на имању. Питање је на прилику, хоће ли се моћи из куће истерати сестра покојникова или други, који нису насљедници и хоће ли моћи старатељ да то учини.

Г. министар правде објашњава, да то што г. Каљевић пита не долази овде, него у грађански закон. Ако дакле како лице има по закону право да живи у кући и на имању покојника, старатељ га неће моћи истерати, иначе може.

Секр. Бошковић прочита по захтеву скупштине чл. 103 који стоји у свези са чл. 102.

Панта Срећковић каже, да ће бити веће гаранције ако остане по предлогу и тражи, да се не изоставе два последња реда у чл. 103.

Никола Недељковић мисли, да би ово наређење

рушило оно у чл. 98. по коме у породичном савету морају бити најмање три породична члана. Код таквог наређења не може се смањити број породичних чланова на два, нити ће тиме бити за масу оне гаранције, какве би било при потпуном броју чланова.

Никола Радовановић вели, у закону стоји, ако ко изостане, сматра се да је противан закључењу породичног савета. Ако се тако остави, онда немо неће штети да дође, да би избегао одговорност.

Г. министар правде објашњава, да одговорност може бити не само онда, кад се што противу интереса малолетника учини, него и онда, кад се неће да учини оно, што интереси малолетника захтевају, а да ли пак у том случају може бити и колике одговорности односно накнаде штете, то се решава по грађанском закону.

Димитрије Јовановић каже, да је додатак у чл. 102 учињен са стране парничне, јер ако чекамо, да сви чланови дођу, нећемо их сачекати. Тако не може бити ни у самој скупштини, јер је у закону казано, да је за њен рад довољно и $\frac{2}{3}$ чланова. Осем тога три судије могу да осуде човека на смрт, па зашто онда два члана породичног савета са судијом да не могу решавати.

Никола Недељковић каже, да је практичнији предлог од говора г. Јовановића, па је зато за предлог.

Панта Срећковић налази више јемства у предлогу и мисли, да се код нас не би нигда продавала масална земља, кад би се питали сви чланови породице.

Мил. Протић признаје, да има више гаранције по предлогу, али за мање ствари да је практичније

мишљење одбора. Што се тиче вишине гласова по чл. 98. треба да буду 3 члана. Но ако дођу сва три члана, а ту је и судија, па се гласови поделе, онда где ће бити вишина која решава?

Г. министар правде вели, да се може базати, да је онде већина, где су два сродника.

Аксентије Ђорђевић мисли, да су два члана породице и судија доста за решење.

Милов. Спасић је за редакцију одбора, јер узима случај да три члана буду позвана, па један не дође и онда остали не могу решавати макар да би ствар била хитна. Мисли, да би била велика олакшица за решавање пуних ствари кад би се примила редакција одбора. То је нарочито важно кад би се имало што нужно да реши, па ако се не реши, нама би кривица на онога, који није дошао, па прилику ако је био болестан или што друго.

Г. министар правде примећува, да не треба овде говорити о одговорности, јер то долази уграђански закон. Нико, вели, г. министар не може одговарати за штету без своје кривице, а шта је кривица и кад се за какву штету може одговарати, одређено је грађанским законом, па ако ко не би дошао због болести или друге сметње, коју он не би могао одклонити, нити би га ко могао за то осудити.

Коста Великић је за предлог, јер се каже да такав члан породичног савета одговара за штету.

Јевр. Бојновић мисли, да је боље, да се прими мишљење одбора, јер може ко не доћи за то, што мисли, да се може бити без њега, а по закону се претпоставља да је он противан.

Радован Милошевић хоће да се реши ствар по вишини оних, који дођу, без призорења на оне, који нису дошли.

Мил. Блазнавац објашњава, да су они у одбору нашли, да могу пуноважно решити два члава породичног савета и судија, јер има ствари, које не трпе одлагања па није могуће да се чека цео породични савет, па шта је пристао и г. министар правде.

М. Брачинац налази више јемства у пројекту. Он узима случај да неко остави малолетну децу и два брата, па ови предложе, да се неко имање масално прода, које би они желели купити. Суд може да уважи њихов предлог и кад би још ко од породице дошао, он би можда казао, да је на штету маси те би то имање остало непродато.

Председник стави ствар на гласање и скупштина реши да се усвоји мишљење одбора.

После овога дође на претрес питање где ће бити вишина, ако покрај судије буду три сродника.

Ник. Радовановић мисли, да је боље да два сродника решавају ствар кад породични савет одговара за своје мишљење.

Председник стави ову ствар на гласање и скупштина реши, да је она страна решавајућа, па којој су два сродника, кад би при решавању били три сродника и судија.

Чланове 104, 105, 106 и 107 прими скупштина по предлогу владином.

Код чл. 108 прочита се мишљење мањине одбора, по коме је тај члан излишан, кад је наређено, да се некоме може и после навршене 17 године предати управа имања.

Г. министар правде објашњава, да се малолетник не може ожени док се не саслушају старатељ и родбина. Кад пак и родбина и тотор и судија дозволе, да се ожени, онда зашто да се томе и даље

поставља старатељ, јер ако је ко способан да управља женом и кућом, било би неумесно оставити га под старатељством. По према наређењу идућег чланка, он ипак не може ништа да задужи ни да прода од непокретних добара без одобрења старатеља имања.

Председник рече, да је г. министар објаснио ову ствар па је стави на гласање и скупштина усвоји чл. 108 по предлогу владином.

Тако исто прими скупштина по владином предлогу чл. 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, и 123 с тим да се у чл. 115 реч „дојакошњи“ замени са речи „дотадашњи.“

Чл. 124 ради боље разумљивости да гласи овако:

При овом примању рачуна на оно, што су старатељу издате привремене разрешнице од стар. судије, моћи ће се само такве примедбе чинити, којима би се доказивало, да је старатељ што непажњом својом учинио, за коју је по закону одговоран, или да докази које је при полагању рачуна, изнео, нису истинити, или да су погрешке у рачуну учинене, или примања нису тачно урачуњена.

Чл. 126 да се исправи овако:

„Квиту и разрешницу не може наследић одбијати да неизда због приметби против појединих ствари, него за ове може задржати себи право, да особено тражи објашњења и законом задовољење.“

Чл. 127, 128, 129, 130 и 131 прими скупштина по владином предлогу с тим да се по приметби Милана Стојића у чл. 130 покрај речи „хипотека“ стави у загради реч „интабулација.“

Чл. 132 прими скупштина по предлогу владином.

Код чл. 138 Милан Ковановић каза, да је мањина одборска мишљења, да се избрише оно наређење

да може жена мужу бити старатељ за то, што је то непојмљиво нашем народу.

Г. министар правде мисли, да мужу, кад по несрећи полуди, нико не може бити бољи старатељ него жена. Није истина да је то непојмљиво нашем народу, јер ми знамо, да су код нас по кадишто и саме жене старешине задруге а у хрватским законима налазимо и изречна наређења, по којима жене могу бити старешине задруге, кад нема за то способни мушковица.

Миле Дамјановић противан је да може жен-бити мужу старатељ и ако признаје, да човеку нико није пречи од жене, али вели да има више лудих жена него што људи полуде.

Љуб. Каљевић је за предлог, јер смо напред признали жени намет тиме, што смо јој оставили да она неограничено управља с приходом. Кад, вели, уме управљати имањем и породицом, умеће старати се и о мужу. Осем тога зна се, да има случајева да се људи пропију и покваре, па жена издржава целу кућу. Не би било право, да се у оваком случају да власт другоме над мужем.

Анта Нешић жели, да се прими предлог, јер му је познато, да је једна жена 8 год. управљала кућом док јој је муж био у лудилу.

Ранко Цветковић каже, да је све лепо што се предлаже, но пита, шта ће жена као старатељ да ради, кад муж дође пијан код куће па је излупа.

Дим. Миловановић пита, може ли жена да отуђи имање, па што му се одговори да не мож е безодобрења старатељског судије или породичног савета где овога има.

Председник стави ствар на гласање и скупштина прими чл. 133 по предлогу владином.

Овако је исто примила скупштина и чланове, 134, 135, 136, 137 138 и 139.

Код чл. 140 примети Војин Радосављевић, да би добро било, да се саслуша и општинска власт, за то што је било једног случаја, да су сродници неког расникуће договорили се те казали суду, да се поправио, па му суд предао на руковање имање од 1000, дук. које је он за годину дана упропастио па сад нема нигде ништа.

Скупштина усвоји по предлогу чл. 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, чл. 154 с додатком „но и у овом случају вреди наређење тачке II. чл. 81 овог закона;“ даје, 155, 156, 157, 158 и 159.

Код чл. 160 рече Милован Спасић, да је одређен други одбор да уреди питање о интересу, па кад он то питање реши, онда ће се поднети скупштини.

Председник каза да је овај закон о старатељству решен осим чл. 160 који ће се решити кад одређени одбор поднесе своје извешће.

Мата Карамарковић у име своје и осталих 11 предлагача објашњава њихов предлог о руковању са масалном готовином.

Председник скупштине каза, да је то питање решено, да по пословном реду не може доћи опет на решење и да Карамарковић није требао да говори о ствари, која није на дневном реду, што и скупштина усвоји.

Број 99.

После одмора који је трајао $\frac{1}{4}$ сата, прочита се владин предлог о постављању судија за ванпарнична — неспорна дела, а такође и извешће одборско. Предлог гласи овако:

Предлог закона, о постављању судија за ванпарнична (неспорна) дела :

Члан I.

У сваком окружном суду као и у суду вароши Београда, поставиће се према величини послова, један или више судија, који ће по закону о старатељству самостално радити сва старатељска (пунпарна) дела, као и сва друга ванпарнична (неспорна) дела која истим судовима на решавање долазила буду.

Члан II.

При решавању судија ће се осим закона у I-ом члану именованог придржавати и наређења закона о поступку судском за грађанска дела, по коме ће се и таксе судске наплаћивати, као и других закона, у колико се они применити дају, а хитне послове радиће и у саме недељне и празничне дане.

Члан III.

Судије ове сматраће се у свему као чланови оних судова код којих постављени буду, по томе што је устројством окружних судова и закона о чиновницима грађ. реда прописано за чланове окружних судова важи и за њих.

Остале ниже званичнике, које би овим судијама потребно било додати, одређиваће председници истих судова из нижег персонала суда, као што ће и саме ове судије (за ванпарнична дела) као и ниже званичнике моћи одређивати и на свршавање других судских послова, где би се то потребно показало и не би било на штету оних послова, који су њима овим законом у нарочиту дужност прописани.

Чл. IV.

Ако се у ком суду постави више овакових судија, министар правде одређиваће круг њихове радње,

према броју и величини срезова или према величини и самих послова, како се где за најсходније нађе.

Чл. V.

Ако би који од ових судија ма у ком случају као: за време болести, одсуства и т. д. у дужности својој спречен био, он ће то имати одмах доставити председнику суда, који ће на место спреченог судије одредити и друго лице од чланова судских, да њега у дужности заступи докле узроци спречени узрају. Ако би се противу тога судије од које стране изузеће учинило, он ће то поднети суду да реши: има ли места изузећу и замени или не, и против таквог решења нема места жалби.

Чл. VI.

Исто тако кад би у ком случају овакови судија имао да заступа у дужности председника суда, то ће председник, или ако овога не би било, исти судија одредити, који ће њега — судију — у дужности заступити, ако он заступајући председника не би могао у исто време свршавати и своје редовне послове.

Чл. VII.

Министар правде овлашћује се, да судовима прописи правила о поступку у ванпарничним делима, док се о томе нарочити закон не изда.

Чл. VIII.

Закон овај почеће да важи од 1. Јануара 1873 год. и тада губе закону силу сва друга наређења, која су овом закону противна.

Сва ванпарнична дела, која се не свршена затеку кад закон овај почне важити, довршиће се по прописима овог закона.

Скупштина усвоји овај предлог.

Бр. 100.

Председник каза, да је влада сугласна да се одступи од пословног реда те да се сад прочита протокол 10. састанка.

Скупштине пристаде и секретар П. Срећковић прочита протокол поменутог састанка, који се усвоју после некојих примедба.

Бр. 101.

К. Великић жали се што се у одбору за молбе и жалбе нераде ствари по реду па зактева, да сва три одбора раде на предлогу о дућанима.

Председник упути Великића на дневни ред.

Бр. 102.

Љуб. Каљевић каже, да неки од дописника новинарски, пишу неистините ствари, чему треба да се стане на пут.

Он захтева, да се протоколи скупштински брже преписују и у новине шиљу, како неби званична извешта о радњи скупштинској врло позно излазила, те свет не би имао интереса да их чита, кад је све то већ читао у другим новинама.

Председник рече, да ће наредити, да се протоколи скупштински што брже преписују, зашто нема довољно снаге, но да ће поради да се та снага увећа. Тиме се сврши овај састанак, који је трајао до 12. часова пре подне, а идући састанак заказа се за недељу 15. овог месеца у 9. часова пре подне.

Председник скупштине:

Ж. Карабиберовић.

Секретар:

С. Живковић.

Опуномоћени потписници:

Н. Симић, Вићентије Поповић, Лазар Симић,
П. Самуровић, Војин И. Радосављевић, Ристо Пантић.

ОСТАНАК XVI.

у среду 15. Октобра 1872. год.

Председавао

Председник скупштине

Ж. Карабиберовић.

Били су г. г. министри: правде, финансије, и унутрашњих дела.

Секретар Јован Бошковић прочита протокол 11 састанка, који би примљен без поправке.

Секретар Сима Жавковић чита протокол 12 састанка, који би примљен без исправке.

Секретар П. Срећковић прочита протокол 13, састанка, који би примљен после неких исправки.

Пошто бише прочитани протоколи председник даје $\frac{1}{2}$ одмора.

Број 103.

После одмора када се саста састанак, дођоше у скупштину и г. г. президент министар и министар иностраних дела.

Председник јавља да је одбор поднео извештај о оним повластицама, које би се имале дати кредитним заводима и секретар Јован Бошковић чита извештај, који гласи:

„Законодавни одбор прочитао је и расмотрио предлог владин о повластицама кредитних завода, па је напшао, да се тај предлог, из побуда у њему изложени може примити и да га треба примити без каквих измена, јер се њиме ничији интереси не по-

вређују, а при том даје се већи помет кредиту земљском, што је наравно корисно за земљу.

13. Октобра 1872.

у Крагујевцу

Одборници:

Милан Ковановић, С. Сретенковић,
Р. Милошевић, М. П. Блазнавац,
М. Спасић, Н. Радовановић,
К. Стојшић.

Кад је Бошковић прочитао овај извештај:

Скупштина усвоји овај предлог без дебате једногласно.

Број 104.

Председник јавља да је на реду предлог посланика Николе Симића и још њих шесторице, да се општинском суду може и писмена тужба саати.

Бошковић чита предлог, а за овим извештај, који гласи:

Извештај законодавног одбора о томе да се §. 13 грађ. поступка измени у том смислу да општински судови примају и писмене тужбе.

Предлог овај који је учинио прошле године под № 56. посланик Никола Симић са још 6 друга законодавни одбор по закључењу скупштинском размотрио је и сврх њега подноси свој извештај у овоме.

Пошто је у скупштини појављено да се у нашем народу скоро код већине општинских судова већ уобичајило да општински судови примају и писмене тужбе, и да те тужбе тамо саопштавају дужницима, па кад они пристају и сами да плате оно и без доласка тужиочева само да се неби парничари, излагали већим трошковима и дангубама свршавају се код општинских судова дослови и на тај

начин; и пошто се оваким начином не мења ни у колико смисао §. 13 пост. грађ. односно начела усмености у суђењу, јер наравно ако дужник неби тужбу признао, има се поступати редовно као што исти параграф прописује а на име да се парничари у суду имају судити усмено и јавно те тако овим предлогом и не тражи се никаква законска измена у овој ствари, то одбор овај налази да у овом случају не може бити речи о измени законској него да се административним путем уведени обичај овај односно примања писмених тужба објасни општинским судовима тако, да примају и писмене тужбе по начину као што је напред означено.

Ово мишљење своје одбор оснива и на томе што већ постоји распис министра унутр. дела по гласу записа, који се на овом предлогу наоди, по коме је он наредно разумевши закон тако, како је и одбор разумео, да и општински судови примају тужбе.

9. Октобра 1872.

у Крагујевцу.

ПРЕДСЕДНИК ОДБОРА.

Милан Ковановић

Одборници:

Ник. Радовановић, А. Николајевић,
Бас. А. Стојшић, М. П. Блазнавац,
С. Сретенковић, Радован Милошевић.

Министар правде каже да би требало за сада предлог одложити пошто ће се скупити сад поднети један предлог о неким изменама и допунама у грађанском законнику, па би се онда и овај предлог могао имати у виду. Међутим, мислим, да мишљење одбора по закону стојати не може, јер у закону

стоји изрично §. 13. како се има у овој ствари поступати а кад то стоји, онда ја држим, да министар не може ништа противно томе наређивати; и ако би што наредио то по закону неби вредило. Ако се дакле хоће у томе неко пренамене да учини нека се за сад застане, па кад дође на ред решење измена у поступку судском, онда се може и овај предлог у виду имати.

Милан Ковановић вели, да је одбор овако казано што је видео да се у народу тако и ради а скупштина, ако хоће нека остане као што је и досада рађено.

Стојадин Радоњић вели, да се најпре општине приморају да набаве и имају писаре, јер како ће, овако изгледати да им се подносе писмене тужбе, а немају писара, па нема ко да прочита написану тужбу.

Дана Цанковић побија уверавање одбора да се тако упражњава општинским судовима, јер, вели, има код нас случајева где се поднесе суду писмена тужба а он је на основу §. 13. одбора а требало би узаконити да прима тужбе; али кад ће се о томе доцније говорити кад та ствар дође на дневни ред онда ће о њој и говорити.

Радован Милошевић каже, да, ако ће се ове садашње скупштине о томе говорити, мислим да томе не би био нико противан; а, ако ће се оставити за даље, онда не мисли да би рђаво било, да се то сада узакони. И Радован признаје, да нема свуд учених писара да што више раде, али има их, који толико знају да бар прочитају тужбу, а ако нема писара онда мора у толико знати вмет. Па с тога је да се и у будуће овако практикује што се тиче примања писмене тужбе а неписменог суђења.

Министар унутрашњих дела каже, да је ова ствар била прошле године у одбору и г. министар његов председственик тада је објаснио да је он издао један распис у томе смислу. Ако се дакле тако практикује као што одбор наводи, онда може тако и даље остати. Међутим кад дође на ред предлог о изменама и допунама у грађ. поступку, онда ћемо о овој ствари говорити.

На питање председника, хоћемо ли овај предлог да одложимо па да се пређе на дневни ред,

Скупштина усваја да се овај предлог одложи, а да се пређе на дневни ред.

Бр. 105.

Председник рече да је сада на реду предлог посланика Катанића и још њих шесторице о лењивцима и беспосличарима.

Пошто секретар Бошковић прочита извештај одбора, који гласи:

Извештај законодавног одбора о томе да се изда закон за лењивце и пијанчење и за псовке што је свето.

Предлог овај о лењивцима и банчењу по менама и другим јавним скуповима на штету домаћег рада учинили су:

а, Посланици Станимир Марковић и Сава Милојевић под № 155 од пр. године.

б, Посланик Панта Срећковић под № 158. од пр. године.

в, Посланици Јоца Катанић, Јевта Марић и Ранко Цветковић под № 161 од пр. године.

г, Посланик Михаило Јеремић под № 126 од пр. године.

Предлоге ове законодаван одбор, коме су ови предлози по закључењу скупштине на увиђај упућени

рассмотрно је и нашао да има у кривичном закону прописана казна и за оне који по меанама, јавним скуповима на штету своји домаћи послова беспослице и пијанче и за оне који псују што је свето; и да по томе није нужно друго законско наређење, но је само желити да се постојећи о томе закон строго врши.

Закон за лењивце и банчење по меанама на штету домаћи послова стоји у §. 362. тачка 7 а за псовске у §. 362. тачка 1. и 365. тачка 1. кривич. закона. Ову казну могу и кметови извршивати, почем се у наведеним законима изриче казна од 1 до 5 дана или до 25 удараца, а зна се, да кметови могу до 3 дана затвора, и до 10 удараца казнити.

С тога смо мишљења, да је према овом изишан други закон издавати, него да се прописним путем полицајним властима и кметовима препоручи да се овај закон строго врши, ако се гди неврши.

9. Октомбра 1872 год.

у Крагујевцу.

Председник одбора.

М. Новаковић.

Одборници:

Н. Радовановић, Радован Милошевић,

С. Сретеновић М. П. Блаззавец,

Касијан А. Стојшић.

Посланик Мирић каже, како је и он у броју предлагача па како има да спомене како често кмет увати допова и овај призна своју кривицу. Он га пошље канетану где се допов некако одговори и врати се у село слободан. Такни су једном кмету хтели да разбију кућу и да му отму данак. Према

овоме вели, треба, да и полицајне власти помажу кметовима и они без њих не могу ништа учинити.

Ранко Цветковић вели, да одборници кажу, да у закону има одређена казна за такве људе, али ја питам колико је њих који су до сада зато кажњени? Ја знам да кмет може да казни само за непослушност, а иначе не може зашто друго, као што је ово, већ мора да га води у општину и они га тамо пусте.

Јован Бошковић каже, да се у предлогу тражи да кметови могу казнити, а одбор каже да је за такве људе прописана казна од једног до пет дана, но како ја знам, да кметови по једном члану полицајне уредбе не могу толику казну да изричу, но ако им се хоће та власт да даде, онда би требало изменити полицајну уредбу.

Радован Милошевић вели, да овде није баш толико запрло око тога што нису закони прописани и што кметови немају власти према закону. Бадава је то метути у закону и месец дана, кад има кметова који не могу и не смеду то извршити. Он мисли да би овде требало тражити неки други начин да се кметовима помогне и да им се да нека гаранција; па би требало уредити да се неко има искључиво о томе бавити с тим, да пази да ли кметови врше савесно своју дужност, јер има људи који и раде али раде на штету другог т. ј. секу општинску и опште-народну шуму, газе и једу са стоком туђе усеве и т. д. па и ове треба казнити.

Има кметова који и не смеју да казне, јер ко је год лењивац и хрђав тај хоће и зло да учини. Није ласке овде узрок до закона, јер по закону кметовима је доста власти дато, него је овде до кметова који не раде што требају да раде.

Јеремија Обрадовић каже заиста има доста наших људи који много пију по механама. Кад сам долазио амо у Крагујевац, срео сам их око 20 на путу, па немогу од њих с колима да прођем. Има их доста које сам видео да неће да се погоде код газде по седе у кафани па пију, Ја мислим да људи могу стати на пут таквим људима, нека уапсе сваког таквог кад год га нађу у мејани. Нека га питају имаш ли ти леба твојој деци. Имаш ли опанака? Па кад виде да ништа нема и да је беспосличар нека га наговне да ради.

Никола Мандић каже, да то што траже већу овластицу за кметове, — кметови је имају довољно и што кажу да га не сме казнити, зашто да кмет небј смео такве људе казнити? ако и има каквог беспосличара онда га треба са свим истерати. Ја мислим да у сваком селу има више добрих људи него ли рђавих. Ко је томе крив, што кмет неће да врши своју дужност како треба.

Ранко Цветковић вели, да кметови не могу ништа да учине без главног кмета. Кад га кмет у селу нађе и хоће да казни а он каже, ти ниси главни кмет. —

Милован Миловановић каже да он зна да кметови немају довољно власти а они би онде могли учинити шта треба. Ја сам вели, пре неколико година као кмет начинио једну наредбу да нико не сме на један сат после заласка сунца да остане у механи, па сам ту наредбу залепио на меану а механија здере ту наредбу и згази. Кад сам то после јавио полицајној власти а она ништа, зато треба полицајне власти боље да помажу кметовима.

Срећковић каже, да кад је свој предлог под-

нео, њега није руководило само то, што има неколико људи пијаница, него ово: онај, који може највише да попије, тај се рачуна као неки јунак, тако, да на оног, који може највише да попије гледе као с неким чуђењем. Овде је дакле управо опасност у тој мисли, да су они, који су највеће пијанице, почели да постају као неки јунаци. За овим наводи како му је једна таква пијаница казивао да је због њега попркало најмање њих 10, јер су покушавали вели, да пију као и он, па нису могли да издрже. То је заиста огромна штета, јер гину људи, улудо се упропашћују са звојем стечене зарађевине. Наша народна пословица каже, „што пијан попије, то је штета“ даље говорник наводи количину пића, која се од прилике попије дневно, па изводи, да сума попијеног пића износи годишње 180,000.000 гр. сад узмите колико би се обично редовно мање пило да није ових јунака, па које почиње свет да се угледа. Ја знам да је било завладало некад то и међу ђацима па су о томе и књиге писале да је ово јунак, ко највише попије, али сада тога хвала Богу нема, и ниједан истинито изображен човек неће тако да пије. Сада дакле треба да се покаже, да оно није никакав јунак, који највише попије, него пијаница и бекрија достојна за презирање, јер ништа не ради, него се само опија.

Што се ово пијанство почело да развија мислим да су највише допринеле меане и мени се чини да би одатле требало и да лечимо то зло. Ово пак не могу да врше полицајне власти. Зато сам и предложио да се та власт даде кмету, и као што се види из предлога наређао сам како и на који начин да се то ради. Ја немислим, међутим, да је под

нас тај порок пијанства баш толико обвладао да већ вољу пијанице, јер кад сам био мален, ја нисам никада видео жену пијану а сада богме може и то да се види, а то показује да то зло код нас почиње да расте. Ја знам пре ко је год пијаница од тога су се сви клонили, а данас ћеш чути пијан је, шта ћеш му? Треба дакле стати томе на пут, па да пијаницу сваки сматра као рђава и неваљала човека, а то може бити тако, кад је ко пијан да га одма казне. Читали смо да је у Америци издан закон ове год. (а ја сам предложио лане) да пијанице казне па казне и механџију. Тако исто и у Француској. Ја држим да ми треба и механџију да казнимо као што сам пре и предложио ево зашто: механџија је рад да му човек што више попије, па кад се опије, да му може правити рачун какав он хоће. С тога и мислим да би требало да се овако одреди: како главни кмет, тако исто и његови помоћници т. ј. селски кметови да се овласте, па да могу таквог човека, кад год га нађу у радне дане у меани да га одма на месту казне 10—15 гроша или бојем од 5—10 удараца; а тако исто да казне таквога човека, кога нађе у меани после заласка сунца. Осим тога да могу казнити и механџију, који би трпео да се у његовој меани бљачи и пијанчи после заласка сунца. И ако то усвојите браћо, знајте даће те са тим убити ону главну мисао: да је човек који бекрија јунак. С тога и не слажем се с одбором да се ово одбаци. Пијанчење доноси собом страшне последице о чему се сваки може уверити, ако му је долазила до руку она књига о чувању здравља доктора Валенте; он се могао уверити какав утицај има пиће на један нараштај. Тај утицај тако је ужасан да се од пи-

јаница рађају блесави и глупи, тако да од њих никад не могу бити добри људи осим тога има и друга ствар. У Јеврони н. пр. у Инглеској рачуна се средњи живот човечији од 42—43 год. И с тога видите колики је дугачак век код њих? Па узмите број житељства у земљи где је преовладало пијанство: ту средњи век износи до 28 година. Код нас од прилике средњи век човеков износи више нешто од 32—33 год. у средњу руку а то је мали век. Ви сами знате има ли сад код нас старца као што их је било пре. Један пијаница на штету је својој породици, селу, општини, држави. Он не може да буде ни добар отац ни члан друштва ни војник. Код нас највише људи умиру од 18—40 год. То значи да наша радна снага гине, до 16 год. ништа непривређује а од 40 почиње старост. Ми имамо 14.000 маса. У овоме броју многи су помрли од пића. То значи да 14.000 људи у најбољим годинама умре, јер неби било масе, да доживи до 40 год. кад се оженио у 18 год. Из свега тога изводим закључење да ми треба да станемо на пут томе банчењу и пијанчењу па ћете кроз две три године видети, какви ће корисни бити резултати.

Марић каже, да би још био и зато да се у селским механама не могу никако карте играти и да их механџија никако не може држати, јер се народ од тога упропасти.

Каљевић вели: имам да приметим на ово, што је казао П. Срећковић да наш народ сматра за јунаштво да се добро пије, ја мислим да је то једна љага на нас, и на наш народ. То што г. Срећковић изводи, он је можда као историк извео из наших песама. То је можда некад било, како се прича, али

данас тога нема. Такав се човек данас сматра као битанга а не као јунак. Ја држим, да доиста томе треба доскочити, али ни сам зато, да се одма казна пропише, него нека се нађе други начин. Оно, што се хоће, да не сме човек довде и довде седити, то је по моме мишлењу сасвим неосновано, и ја би желео да се та ствар озбиљно претресе.

Г. Срећковић говори само о селским меџијама, а колико их има и по варошима. Како би то сад било да ми кажемо? хоћемо сељане да казимо, а ово би у варошима напротив и даље пустили. Ја дакле, држим, да се то не да тако за једну класу људи одредити, него би требало о тој мани нашег народа у опште говорити.

Милан Ђовановић: што каже г. Папта, да кмет може казнити на месту, то и може бити по устројству општина, и пресуда је одма извршена. Па онда из устројства општина чита ово: кад се општина састоји из више села, прва је месна власт у селу, где је кмет општински кмет, (председатељ општинског суда), а у другим селима помоћници и кметови.

Кмет и помоћник, или помоћници кметовски сваки у своме селу са два чесна сељака који су кућне старешине извиђа потрице, које не износе више од 100 гр. чар. и одређује пакнаду штете и казни за кривца ако томе има места.

Кмет и помоћник или помоћници кметовски сваки у своме селу извршује све наредбе које добија од општинског суда, стара се сходно правилима и добивеним упуштвима да се одблони свака штета и опасност личности и имања, и све што би могло мир и поредак нарушити у селу и казни оне, који се

покажу непослушни било кад он што нареди било кад извршава општинске власти.

Непослушног може ма ко од њих осудити на затвор до 24 сахата или на бој од 5—10 удараца или од 1—6 цванџика новчане казне пошто призове бар два одлична сељака, кућне старешине и у присуству њином ствар извиди и пресуду изрече.

Пресуда кмета одма се извршује. (Зборник XIX стр. 22 и 23.)

Радован Милошевић мисли, да нама није ни пуждно доказивати, да је у закону лено написано, само је овде била реч о томе да ваља гледати, како би могло боље да се врши, јер загадава је, што је на артији написано, ако нема добрих вршиоца; то не вреди ништа.

Ђурковић пита Радована, нека он покаже начин и средства.

Сава Милојковић каже, да где год су добри кметови, ту су и људи добри.

Јеврем Боиновић каже, што неки предлажу, да се нађе неки начин, да се напише у закону, то не вреди ништа, кад то нико не извршује.

Ја знам где су добри кметови, ту нема бекрија а иначе где кмет и полиција врше закон како треба ту је довољно 24 сата. Зар хоћете да га убијете?

Председник каже: ја мислим да би најбоље било да сваки кмет врши своју дужност, па ће све доћи у ред.

Боиновић: сама влада нека препоручи властима да оне боље врше закон.

Рајко Милојковић посланик каже: ми писмо дошли овде, да наш народ грдимо и опорочавамо, него смо дошли да се договарамо. Што се тиче пошти-

ских судова туна нема лештина ни бекрија, а у закону је довољна власт дата кметовима.

Министар унутрашњих дела вели, влада ће пастати да они кметови, који неврше тачно своју власт, као што се из говора неких посланика види, а по закону је имају, да је врше.

Министар иностраних дела рече: Један посланик, чини ми се из Пожаревачког округа, рече мало пре неколико речи противу живљих израза, што се овде чују. И ја би желно да реknем коју у прилог те оградe. Овде је заиста пало доста оштрих речи, но у доброј намери, јер сам уверен, да ни један од говорника није имао намеру да баца лагу на никога. Напротив намера је да се пронађу средства против нерадика и лунежа, па у тој жељи описује се и стање живље, но што заслужује. Тако, мислим ваља разумети, г. Срећковића говор, о коме је посланик Ужички нешто исправно. У својој похвалној заузетости за свој предлог подкрепљивао га је г. Срећковић живљим сликама кад је казао, да се у нас онај сматра за већег јунака, који више пије. Сигурно је разумевао да тога јунака тако сматрају они, који и сами деле слабости свога јунака. Добри се утркују у врлинама а порочни у породима. Нетреба да разумемо г. Срећковића као да цео народ сматра пијаницу као јунака, јер сам уверен, да то није била његова намера.

Речено је такође да се и несразмерно умирање (Mortalitet) у нашем народу има много приписати пићу. Требало би најпре знати да ли је заиста у нас умирање веће по у других народа, а то се може знати само из статистичних података. Може зар у таквом случају бити и такав узрок, но много, много

их је више сасвим друге природе, на пр. печување, пренебрегавање малих слабости, које се изопачавају у веће болести, а то бива у толико лакше, што немамо довољно лекара и т. д.

Нико неће одрећи да и у Срба има пороку пијанства оданих људи, као и у других, па још и напреднијих од нас народа. Није ни чудо што се то догађа и у земљи, где шљива роди, кад се пијани људи виђају и онде, где се понајвише само пиво пије. Извор је нашем погрешном суђењу што поједине случајеве, које имамо пред очима, разопштавамо и односимо на целину. То су изузетци. Поједине изузетне прилике не сачињавају опште редовно стање у земљи. Требало би врло тачних статистичних података, па да се зна, како ми у томе обзиру према другим народима стојимо. Ако би судили од ока, суд нам неби могао испасти неповољан по нас. Погледајте по нашим јавним скуповима као што су вашари и т. подобни, а погледајте по вашарима и других народа, па ћете се уверити да разлика неће пасти нама на терет. Ви сте сви путовали који више, који мање по страним земљама, па ћете знати, да ли је број пијаних људи које срећемо у нас већи по другим земљама.

И ја сам света доста обишао па мислим да није. Ми смо не давно имали у Београду једну светковину где се стекло 20—30.000 гостију које из Србије које са стране, па знамо сви да се тада не само није никакав перед догодно, но се није ни пијан човек и соваку могао видети, а то је баш била прилика кад се много частило и веселило.

Макар и небио такав велики број оних људи, против којих је управљен предлог г. Срећковића и

других предлагача, он ипак заслужује свукколику пажњу. Г. Ковановић показао је, да има доста законских прописа противу нерадника и лупежа. До закона кривица није. Г. министар унутрашњих дела казао вам је, да ће влада своје учинити поштривши паредбу о вршењу закона. Нека и општине у своме кругу чине своје, па ће и порока о коме говоримо бити мање.

Срећковић каже: нисам ја овде говорио у опште о народу нити о поштеним и чесним људима, јер да сам све подразумео, ја не бих захтевао да се даде власт кметовима које народ бира, већ сам говорио о онима који бапче и не раде. Одбијам од себе да сам овде сав народ у моме говору разумевао. Јасно је да сам правио разлику и да се мој говор тичао само оних који неће да раде и пијалица.

Министар иностраних дела вели: ми смо хтели ово да се објасни.

Председник скупштине вели: ја мислим да се скупштина задовољила са изјавом г. министра иностраних дела. Ми смо видели да ће влада учинити са своје стране да се закон поштри и тачније врши; то је ствар свршена. Скупштина усваја.

Број 106.

Председник: сад је на реду предлог Бркића и још њих 11 посланика, да се Јевреји у војску не примају.

Секретар Бошковић чита извештај одбора, који гласи:

Извештај законодавног одбора,
О измени закона, да Јевреји не иду у нашу војску.

Предлог овај, који је још у прошлој години под №. 79. од извесних посланика учињен, законодавни одбор свестрано је расмотрио и нашао, да и према уставу §. 35. и према војеном закону §. 63. ни један држављанин српски не може бити искључен из војске из оних узрока, који нису у закону предвиђени.

Па како се у предлогу не наводи ни један законски узрок, по ком би се тај ред људи из војске искључити могао, то скупштина не налази основа, да се закон у томе мења, нити се према уставном наређењу сада мењати може, него да се пређе на дневни ред, а предлог нех у архиву иде.

9. Октобра 1872 год.

у Крагујевцу.

Председник одбора

М. Ковановић

Одборници:

Ник. Радовановић, М. П. Блазнавац,
Кас. А. Стојшић, Рад. Милошевић,
С. Сретеновић, М. С. Спасић.

Председник, усвајаји скупштину да се пређе на дневни ред?

Скупштина усваја.

Број 107.

Председник каже, да је на реду предлог посланика Д. Јовановића и М. Блазнавца о приврезу војнице на оне који не иду у војску.

Секретар Бошковић чита извештај одбора, који гласи.

„Извештај законодавног одбора о приврезу војнице на оне, који су од службе војничке из ма којих узрока ослобођени.

Предлог овај, законодавни одбор, није могао, као улесан по наше прилике усвојити, а највише с тога, што би се овим тешко определили они, који би овај прирез плаћати имали, и што би се овим нов прирез на многе грађане у ове оскудне године ударио, а то не би политично било, сувише и зато што ће лица сад од војске слободна те терете позивје чрез свој подмладак теглити, или га је можда већ раније теглило, то пак што се овим прирезом смера основати фонд за пострадавше у рату, излишно је за сад о том говорити, кад сама влада, по изјаснењу дотичног министра на томе ради. Да се пређе на дневни ред, 12 Октобра 1872.

Одговорници:

М. Ковановић, М. Блазнавац.

Рад. Милошевић, Касијан Стојишић,

Никола Радовановић, М. С. Спасић.

Председник: усвајаји скупштина, па да се пређе на дневни ред?

Скупштина усваја да се пређе на дневни ред.

Председник за данас је састанак свршен, а у понедељник ће доћи на ред молбе и жалбе.

ПРЕДСЕДНИК СКУПШТИНЕ,

Ж. Карабиберовић

СЕКРЕТАР

П. С. Срећковић.

Опуномоћени подписници:

Павле Самуровић, Вићентије Поповић, Лазар Симић, Никола Симић, В. И. Радосављевић, Риста Пантић.

САСТАНАК XVII.

у понедељник 18. Октобра 1872 године.

Председавао

ПРЕДСЕДНИК СКУПШТИНЕ

Живко Карабиберовић.

На овоме састанку било је 98. посланика, а присуствовали су на овоме састанку сви г. г. министри.

Бр. 108.

Председник скупштине, а у 9. сати пре подне, отвори састанак.

Посланик Радисав Милијћ, који је био на одсуству, јави се, да је дошао. И ово се узео к знању.

Број 109.

По овоме председник скупштине рече, те известилац одбора за молбе и жалбе, Мата Карамарковић, предузе читање истих, као и одборско мишљење по свакој молби и жалби. Тако:

Еснаф тесачки и зидарски, из Смедерева траже, да се и страни подајници, запатају, овде у Србији живећи, подвргну плаћању свију дација, као и домаћи.

Одбора мишљење: да се одбаци по члану 94. закона о пословном реду у народној скупштини.

Посланик Арса Лукић каже, одбор је добро дао мишљење, по влада треба да настане, да ти странци нераде више тако бадава, јер наше занације немогу да живе од њих.

Г. министар финансије изјави: што се тиче положаја тих странаца у опште је о томе на прошло-годишњој и на предпрошло-годишњој скупштини по-

кренуто питање и кад дође на ред, надлежни министар казаће о тој ствари шта има.

Пошто само посланици могу чинити законске предлоге, скупштина реши: да се ова молба по чл. 94. закона о пословном реду, у народној скупштини одбаца и пређе на дневни ред.

Бр. 110.

Посланик К. Великић вели, ја сам већ у томе одбору, али видим, да се у истоме неради по пословнику скупштинском, као што треба, јер је одбор предходно требао да поднесе лањске молбе и жалбе, а он то није учинио, него преко реда изнео неке и ово-годишње.

Посланик Миле Дамњановић каже, овоме говору посланика Великића нема места, јер су лањске молбе и жалбе пред скупштину и изнете, а од нових само две, јер је се тако одбор сагласно с тога, што је нашао да су хитне и важне.

Посл. Григорије Брајковић, као члан одбора за молбе и жалбе, потврђује, да је све онако, како је посланик Дамњановић изјавио.

Председник скупштине рече, да је већина одбора за молбе и жалбе нашао за сходно, да се ово-годишње две молбе, као хитне, данас ставе на дневни ред, па упита скупштину, усваја ли то или не.

Скупштина реши: да се поступак већине одборске одобрава.

Бр. 111.

Благоје Марковић и јошт њих 18. житеља села Сремчице, моле скупштину да узакони:

1-во Да продавци стоке морају имати уверење од кмета.

2-го Да се мапуги, ако им се господар не нађе, продају у корист општинске касе.

3-ће Да се државни шумари из општине њихове удаље.

Одборско мњење: да се одбаца по чл. 94. закона о пословном реду у народној скупштини.

Скупштина усвоји одборско мњење, да се ова молба одбаца по 94. члану закона о пословном реду, јер предлоге законске могу само посланици чинити па реши: да се пређе на дневни ред.

Бр. 112.

Јован Стојан Павловић пензионирани чиновник, сад у Крагујевцу живећи, жали се на правителство српско, да му је насилним путем отело имања и готових новаца 12000 дук. цес.

Скупштина је усвојила мњење одбора и решила: да се ова жалба по чл. 101. тачке под 7. закона о пословном реду одбаца, што није била пред надлежним министром; па да се пређе на дневни ред.

Посл. Милан Стојић каже, у тој жалби има увреда, па тражи, да то жалитељ докаже.

Председник скупштине вели, ово ствар није наша. А што се владе тиче, она је чула, па нека чини шта треба.

Г. Министар финансије изјави: да је то човек лично слаб.

И на томе се сврши тражење посланика Стојића.

Бр. 113.

Павле Илић, пиштер из Крагујевца, жали се, да га власт среза подунавског, окр. смедеревског гонити.

Одбор је мњења, да се ова жалба по 7. тачки чл. 101. закона о пословном реду у народној скуп-

штину одбацти, с тога што није била пред надлежним министром.

Посланик Миљалко Раденковић тражи, да се оваке жалбе и непримају, јер одузимају скупштини много времена.

Председ. скупштине изјави: да се по закону морају примити и скупштини на решење поднети.

Посл. Миле Дамњановић вели, одбор је имао пред очима закон, па је по њему и учинио шта је требало.

Више посланика траже да се жалба прочита.

Посл. Н. Недељковић каже, ако ст^аји то, да та жалба спада у ред недозвољених жалба, онда је одбор погрешно, што ју је изнео пред скупштину.

Ову дакле ствар или није требало никако износити пред скупштину, или кад је изнешена треба да се прочита садржина њена, те да се види шта је у ствари.

Посл. Љ. Каљевић мисли, да оне ствари, које скупштина не може да претресе, не треба пред њу ни износити.

Председник скупштине доказује, да по закону само скупштина има право оваке жалбе одбити па се позва на чл. 102. пословног реда у народној скупштини. С тога је ову жалбу одбор и изнео пред народну скупштину.

Подпредседник скупштине Д. Јовановић вели, има молби и жалби, које може председник и одбор да одбацти, а има жалби и молби, које не може ни председник ни одбор да одбацти, него мора сама скупштина то да реши. За ову жалбу, одбор вели, да се неприма, што није била пред надлежним министром

а закон каже, у таквом случају да сама скупштина огласи да такве жалбе неприма.

Одбор је дакле врло уместно поступио, што је ову ствар изнео пред скупштину на решење.

Посл. Н. Недељковић изјави, ја сам само казао ако ова ствар спада у жалбе, о којима скупштина не треба да решава, онда није требало о њој ни реферирати; а ако скупштина треба да реши, онда треба и да чује садржину ствари.

Посл. Ранко Цветковић каже, ако се неће читати онда, знам, да буде, како одбор хоће.

Посл. Каљевић држи, кад је ствар изнешена пред скупштину, онда треба да се жалба прочита и види зашта се човек жали.

Известилац одбора Мата Кара-Марковић изјави, да одбор немисли, да скупштина није у власти захтевати, да се молба и жалба чита, по он налази, да је то овде излишно, пошто иста жалба није била пред надлежним министром, а док се њим не реши, скупштина је у претрес узети не може, по би се само читањем дангубило.

После овога председник стави ову ствар на решење, и скупштина прво реши: да се жалба нечита а после да се по чл. 101. тачки 7. закона о пословном реду у скупштини одбацти, што није била пред надлежним министром, па да се пређе на дневни ред.

Број. 114.

Никола Поповић, трговац из Ђуприје, тражи, да се узакони, да се куће сумњиви људи могу претресати.

Одбор је мњења да се ова молба, по чл. 94 закона о пословном реду одбацти, једно, што само по-

сланици могу чинити предлоге, а друго што о томе постоје закони прописи.

Скупштина реши: да се мишење одбора усвоји.

Број 115.

Тома Костић, из Влашког дола, моли да се неки опасни људи из његова села протерају.

По мишењу одбора скупштина је решила: да се ова молба по члану 103. тачки под 2. закона о пословном реду у народној скупштини преда влади ради знања, пошто ова ствар спада у круг њене власти.

Број 116.

Сава Милићевић, из Смедерева моли, да се из притвора пусти, у коме дуже времена чам.

Одборско мишење; да се по члану 101. тачки под 5 и 7 закона о пословном реду у народној скупштини одбаца, што нема доказа за умесност свог тражења и што није била пред надлежним министром.

Скупштина реши: да се мишење одбора усвоји и пређе на дневни ред.

Број 117.

Живко Костић и Васо Гођевац, тргов. из Ваљева жале се на председника окружног суда г. Д. Печеновића, што их је, без да су што погрешили, на одговор повлачио.

По мишењу одбора скупштина реши: да се ова жалба по члану 101. тачке под 5 и 7. закона о пословном реду одбаца, што нису поднели доказе и што нису надлежним министром, коме су се жалили, одбијени.

Број 118.

Милан Павловић тежак из Атенице среза трпавског, окр. Чачанског, жали се против решења г. мини-

стра унутрашњих дела, што је одобрио поступак г. Гаврила Солдатовића, среског писара, који му је и последња два плуга земље противно закону продао.

Одборско мишење гласи: да је решење г. министра умесно, па с тога да се жалба одбаца.

Посл. Григорије Брајковић примећаваше, да решење о овој ствари није донешено од надлежног министра, јер је ту ствар требао да реши г. министар правде.

Известилац одбора Мата Карамарковић на то одговори, да је продају извршио полицајни чиповник, па је се против њега жалитељ жалио г. министру унутрашњих дела, с тога је он и решио ову ствар.

Посл. Димитрије Миловановић каже, по закону тај чиновник није смео све да му прода, па да човек остане без земље. Кад он као чиновник не разуме закон, који је позван да га извршује; како ће га разумети прост човек. Зато треба да му да накнаду.

Посл. Брајковић вели, ова је ствар прошле године у одбору решена тако, да му тај чиновник надокнади, у колико га је оштетио.

Посл. Милан Ковановић изјављује, да је надлежни министар лепо решио ову ствар, јер су судови у овој ствари надлежни да кажу, је ли продаја незаконна, а нико други.

Посл. Коста Великић палази, да има злоупотребе, па с тога и није за то, да се ова тужба просто одбије, него да се преко надлежног министра извиди.

Посл. Н. Радовановић тражи, да се влада умоли, да извиди јесли овде било злоупотребе, па ако је било, пека одговара онај који је исту учинио.

Посл. Анта Паитић, као члан одбора каже, ово је жалба од прошле године, и она је у тој години решена, а ми сада решење одборско од прошле године нисмо мењали.

Посл. А. Петковић наводи, да не стоји оно, што посланик Великић каже, да је овде било злоупотребе, јер да је такове било, жалитељ би се поменце за то жално надлежном министру и овај би по закону поступио.

Посл. Ранко Јовановић и Милија Лазнић налазе да је одбор добро испитао ову ствар, јер је решење г. министра умесно, почем је жалитељ суду упућен.

Посл. Павле Грковић такође се слаже с посланицима г. Јовановићем и М. Лазнићем, пошто је г. министар наредио, шта је требало.

Посл. Касијан Стојшић жели да се ова ствар добро испита, и да се жалитељу према закону задовољење да, пошто се види да је човек лишен права, које му закон гарантује.

Посл. Миле Дамњановић каже, ми не можемо да рушимо закон, него треба да исправљамо што по закону није. Скупштина није суд, па с тога и не може да се меша у судске послове.

Председник скупштине вели, да прочитамо жалбу па да видимо, шта је у ствари.

Известилац Карамарковић прочита исту жалбу.

Посл. Љ. Каљевић налази да овде нема спора за суђење, него је овде повреда закона, па зато оштећени има право на накнаду.

Посл. Брачинац подпомаже Каљевића.

Посл. К. Великић такође каже, да је закон повређен, — и да смо ми позвани, да се заузимамо и праведној ствари задовољења прибавимо.

Посл. Милан Стојић вели, могуће је да овде стоји ствар другаче, зато би требало да то влада испита, па ако је тај писар човеку све продао, онда је заиста до њега кривица.

Посл. М. Блазнавац говори о томе, да се из жалбе жалитеља види, да му је имање продато, али се не види, нити се чиме доказује, да му није ништа од имања остављено, а кад би се ово доказало тога би писара морао сваг осудити. Но како жалитељ није у овој ствари поднео никакве доказе, то скупштина без ових не може ту ствар решити.

Посл. Јов. Бошковић, по његову схваћању, налази, да је овде закон повређен, јер кад закон каже, да се тежаку не смеу продати два плуга земље, онда му се то ни у попис није смело узети а камо ли продати. Па је зато, да се ова ствар преда г. министру, да се он увери; је ли жалитељу остављено онолико земље колико му се по закону није смело продати, — и да према томе ову ствар реши.

Посл. Н. Недељковић вели, у §. 501 грађ. пост. означени су случајеви, кад је неуредна јавна продаја. Међу тамо побројане случаје спада и случај §. 471. где са у 4-тој тачки каже: да се тежаку не могу узети два плуга земље у продају, а опет у § 502 каже се, кад је ко таквом неуредном продајом оштећен, тај треба да се обрати суду за 15 дана, па да тражи уништење те продаје. У другом одељку овог §. 502. прописано је, да се исти рок од 15 дана рачуна ономе лицу, које је присуствовало продаји, од дана те продаје а у 3. одељку истог §. стоји, да ће суд по званичној дужности одбацити одоцњену тужбу.

По томе дакле суд је са свим по закону поступио, што је жалбу жалитељеву одбадио, кад није

на време поднешена. А у овоме случају ни г. министар није могао другачије учинити, по како је овде учинио. Иначе би он сам закон повредио. Скупштина дакле о овоме случају не може ништа говорити, нити је надлежна да се упушта у оцену случајева, који спадају у круг судске власти. Зато да се пређе на дневни ред.

Посл. А. Петковић одбија од скупштине, што каже г. Бошковић, да је закон повређен, а скупштина па то прећутала, јер да је закон повређен, могло би се тек онда знати, када би жалитељ доказао оно, што г. Блазнавац наведе. Зато мисли, да би требало ову ствар дати г. министру, па ако је заиста онако, како жалитељ каже; онда нека се учини шта треба.

Посл. Н. Мандић држи, да је власт требала од жалитеља тражити доказе и о свему се уверити, а кад то није учинила, него му земљу продала, онда као што је он земљу изгубио, нека и онај који му је исту продао изгуби службу.

Посл. А. Лукић вели, сам жалитељ каже, да је „закон највиша воља.“ Ја мислим, кад је писар отишао да изврши ту продају, он није могао знати дал ту има 5 или 10 дана обраће земље, него је морао од њега и кмета уверити се. Он истина наводи, да нема више земље, ал то ничим не доказује. Да је дакле на време отишао суду, и доказао, тај би писар на сваки начин био крив. А кад то није учинио, суд је по закону пресудио. Може бити да тај човек праведно страда с тога, што се на време суду није обратио. Па зато вели, да ми не треба да се удаљавамо од закона, него да би требало ову ствар предати г. министру.

Посл. Касијан Стојшић каже, из прочитане жалбе

види се, да он није требао ићи суду по г. министру. Он ово није учинио, него отишао суду, па како је тужио, онако му је суд и судио. Он је за то као што је и г. Бошковић казао, да се ова ствар преда г. министру, да је извиди и о томе до године скупштину извести.

Посл. Павле* Грковић наводи, да срески писари никад не продају имање чије, док незову имају. Не може се дакле то тек тако казати, да је писар учинио безаконје, кад је могуће, да му је оставио два плуга земље.

Он истина каже, да је и он и кмет казао писару, колико има земље, али је ли баш то тако познато се. А и сам није противан, да се то извиди.

Посл. Јевр. Бојиновић вели, овде чини ми се околноста се казати, ко је крив. Ја држим да нико други није крив него г. министар. Јер он кад је чуо да је његов подчињени чиновник учинио нешто мимо закона, требао је да га узме на одговор.

Извештач одбора Мата Карамарковић каже, ја видим да неки г. г. посланици држе, да је све онако, као што жалитељ наводи, али он то није ничим доказао. Може бити да су њему остављена два плуга земље при попису, па их после тога продао. Па сада каже да нема ништа. Имам даље приметити да је један од г. министара крив, то је крупна реч, и ми ако почнемо таким речима да се служимо, нећемо ништа учинити. Министар у то време, кад је ову ствар решавао, није могао ништа друго ни решити по као што је и учинио. А сад би се према његовој жалби могло наредити извештање, те да се сазна, јели истина оно што он у жалби наводи.

Посл. Дина Цанковић наводи, како по селанима

има људи, који се називају шпекуланти, а кад до пописа дође они то искрећу, па кажу, да су земљеделци. Може бити да је жалитељ издао исправу на којој је се подписао шпекулант. Па му је с тога земља и продата. Сад кад незнамо, како управо ствар стоји, требало би да се даде г. министру да то извиди.

Посл. С. Несторовић сматра, да је решење г. министра уместно, што га је суду упутио. И да он сада, пошто је код суда одбијен, има право обратити се г. министру и тражити, да се извиди и у колико тај чиновник буде закон повредио — држи, да ће му се задовољење дати.

Посл. М. Ковановић вели, да је жалба жалитеља и код министра и код суда ишла на то, да се уништи продаја, није се дакле ишло на то, да се казни писар, но да се обори продаја. То није могло бити. Продаја се не може уништити. Сад остаје да се жали противу чиновника, који је очито закон повредио. Но министар о томе није решавао и ми га за то не можемо кривити. С тога је за то, да ту ствар г. министар расправи, пошто до сада жалитељ није никада тражио, да се тај писар казни.

Г. министар унутрашњих дела каже, у ствари и јесте тако. Он је тражио уништење продаје, а није тражио да се извиди, јели писар крив или не. Пошто дакле та ствар није извиђена и пошто се види, да је човек тражио нешто са свим друго, а не што сад тражи; — то позива г. посланика Бојиновића да узме реч.

Посл. Бојиновић вели, ја сам само казао, да г. министар треба да зна шта чиновник ради, а односно те продаје ја писам кривио г. министра, но кад

се наводи да је повређен закон, држим да је то г. министар требао извидити.

Посл. Љ. Кажевић слаже се са овим одговором посланика Бојиновића, јер се из жалбе жалитеља види да су човеку продата два плуга земље, који се пису по закону могли продати, па држи да је то требало извидити.

Г. министар унутр. дела вели то је се могло радити само услед тужбе, а пошто ове није било, то министар није могао ништа чинити.

Председник скупштине стави ову ствар на гласање, скупштина реши: да је решење г. министра унутрашњих дела, донешено по жалби жалитеља због неуредне продаје, уместно. А што се тиче тога је л тиме повређен закон, остаје жалитељу право, да се с тужбом и доказима може г. министру унутрашњих дела обратити и задовољења тражити.

Број 119.

Заступници цркве Оридске у округу Шабачком моле, да се дозволи цркви Оридској да може док цркву гради дозволити известном лицу меанисање, јер је црква у томе са 130 дук. цес. оштећена.

Мнење одбора, да се ова молба као противна постојећем закону о томе, одбаци.

Скупштина реши: да се по жалби ништа не ради него пређе на дневни ред. Чл. 103. тачка 1 закона о пословном реду у народној скупштини.

Број 120.

Марија удова Илије Круњакловића из Претова у Гружи, тражи, да јој се из депозита суда окр. Крагујевачког издаду 19. дук. цес., који новци њој припадају.

По мњењу одбору скупштина реши: да се ова жалба по чл. 101. тачке под 7. пословног реда у народ, скупштини одбаци зато, што није била пред надлежним министром, па да се пређе на дневни ред.

Број 121.

Стеван Начић арендатор моста Драговачког у окр. Пожаревачком жали се противу г. министра војеног, који га је паредбама својим оштетио.

По мњењу одбора скупштина реши: да се жалба одбаци и пређе на дневни ред, јер је решење г. министра војеног уместно и законом и што оваке ствари имају судити редовни судови.

Број 122.

Еспаф шустерски из Крушевца тражи, да се трговцима забрани куповати и продавати обућу, која се на страни израђује.

Одбор је мњења да се пређе на дневни ред, што скупштина усвоји, пошто је тражење молитеља противно постојећем закону. А чинити предлоге о измени закона имају право само посланици с чл. 94. закона о пословном реду у народној скупштини.

Број 123.

Јован Станојевић, капелан из Неготине предлаже, да се узакони, да капелани протојерејски неморају бесплатно служити протојереје.

Овај би се предлог по мњењу одбора а на основу чл. 94. закона о пословном реду имао одбацити; — по како су исти двојица посланика усвојили, то одбор оставља, да о томе скупштина своје решење донесе.

Посланици Д. Миловановић, и Здравко Јовановић изјавише, да су они тај предлог усвојили били,

по сад га узимају патраг. Услед чега — скупштина реши: да се пређе на дневни ред.

Број 124.

Илија В. Чопица, из Карановца, тражи да са браћом дели имање, пошто је сво његово имање продато. Мњење одбора, да се одбаци по чл. 101 тачке под 7. пословника скупштинског.

Скупштина је решила: да се ова молба одбаци пошто за такве ствари скупштина није надлежна, па да се пређе на дневни ред. чл. 103. тачка под пословника скупштинског.

Број 125.

Андрија Станковић пензионар из Београда моли, да му се пензија повиси или државна служба да.

По мњењу одбора скупштина је закључила: да се по закону пензија не може повећати, а што се тиче тога, да му се државна служба да, то спада у круг владине власти, па с тога да се на основу чл. 101 точ. под 8. молба одбаци, а по чл. 103. тачке под 1. пређе на дневни ред.

Број 126.

Војин Радуловић, трговац из Београда, моли скупштину, да реши: да се отворени дућани у селу Тополи, окр. Крагујевачком, осим његова дућана, који је, како он вели, раније право задобио затворе.

Скупштина је решила: да је решење г. министра као шта је и одбор нашо законом и уместно, па с тога, да се жалба одбаци и пређе на дневни ред.

Број 127.

Општина Равањска из окр. Ужичког моли скупштину, да се сељанима пећи забрањило продавати печено месо у Ужици, јер им је то право блаж. поч. кнез Милош дао.

Пошто је о овој ствари, а по предлогу посланика Љ. Каљевића сљедовало решење скупштине, којим се сељанима Ужичанима то право признаје, решено је: да се пређе на дневни ред.

Број 128.

Еснаф механски и кавецкијски из Смедерева, моле да се ослободе од плаћања механске аренде (актива).

Мнење одбора, да се молба одбаци, пошто је плаћање актива основано на закону.

И скупштина реши: да се пређе на дневни ред.

Број 129.

Петрија Луке Ракића из Рудника, жали се против решења г. министра унутр. дела и моли, да јој се имање на аукцији продато поврати.

Мнење одбора: да је решење г. министра на закону основано, па зато да се жалба одбаци.

Посл. Касијан Стојшић тражи, да се најпре прочита жалба и решење г. министра, па онда, пошто увидимо, да је решење његово уместно, да кажемо, да се жалба одбаци.

Посл. Н. Радовановић вели, ја видим, да је ова ствар прешла све власти, зато нема места говору

Посл. Коста Великић каже, ми смо тако и почели радити, само да се пређе на дневни ред.

Посл. Милан Јазић слагје се с послаником Н. Радовановићем, пошто је ова ствар прешла све судове и г. министра, онда је нетреба узимати у претрес.

Председник скупштине стави на гласање да ли ће се читати цела жалба жалитељина или не и скупштина већином гласова реши: да се чита.

По одмору председник рече, да је одбор, који је одређен да испита пуномоћје посланика за срез

Ваљевски М. Тивваревића довршио свој посао и поднео извешће, које гласи:

Рађено 16. Октобра 1871 год. у Крагујевцу.

Одбор, који је изабран за прегледање посланичких пуномоћја, на данашњем свом састанку, прегледао је како пуномоћје, тако и акта, која се односе на избор посланика у срезу Ваљевском, истог округа, Милоша Тивваревића и важао је, да је исто пуномоћје пуноважно и избор по закону уредно извршен, а нема никаквих жалба противу овог избора, о чему одбор извешћује скупштину ради знања.

ПРЕДСЕДНИК ОДБОРА

Алимпије Гавриловић.

Одборници:

Д. Ђ. Јовановић Касијан Стојшић,

Миљалко Раденковић,

Милосав Тривунац,

Димитрије Миловановић.

Миле Дамјановић.

Пошто се извешће прочита скупштина реши: да се пуномоћство посланика Тивваревића уважи.

Затим посланик Тивваревић пред свештеником а у присуству г. министра унутр. дела положи заклетву, која је уставом земаљским прописана.

Бр. 130.

Известилац Мата Карамарковић прочита жалбу предпоменуто Петрије Ракића.

Посл. Јевта Марић каже, та је ствар свршена како треба. Продаја је била обзнањена преко новина и ко је хтео шта купити он је ишао на продају, него је вели та жена парничар, па је с тога и пропада.

Посл. Рад. Милошевић наводи, да се из жалбе види, да она тражи час једно, час друго, најпре се

тужи што јој није познат дуг, а после што су људи одвраћани. Мени се чини, да она ни сама незна шта хоће.

Посл. г. Брајковић вели, она каже да није умела да се ползује на суду, па да дође до свога права, и вако се види из решења министарског, да је она мање дужна, а да јој је више имања продато, дакле да има нешто, то сам мишлења да се ова ствар узме у поступак.

Посл. К. Великић налази, да је власт за дугове, које је имала наплатити, могла се подмирити са покретним имањем, а не да продаје и непокретност. Зато би требало да се уђе у траг, јер се види, да има нешто до власти.

Посл. П. Грковић каже она је се жалила противу власти и суду, па није нашла удовлечења. Ту је парницу водила 15 година тако, да је саме таксе нарасло до 10.000 гр. чар.

Посл. А. Петковићу чини се, да оно сведочанство, што је поднела жалитељка, није ништа према закону. Једно сведочанство издао је биров, а у њему није ништа казано, с тога је за то да се пређе на дневни ред.

Посл. Анта Пантић говори о томе, да скупштина није суд, те да испитује сведочанства. Ми смо видели, да је решење г. министра основано на закону, па кад је тако, онда скупштина није надлежна, да остало испитује.

Посл. Мат. Карамарковић каже, да је се она жалила благовремено суду, па је њена ствар ишла редовним путем и сви су судови нашли, да је продаја добра и уредна. С тога јој је г. министар казао, да јој се не може ништа помоћи и ми смо у

одбору нашли, да је то решење на закону основано. С тога смо сад сасвим непадежни, да се даље у ову ствар упуштамо.

Посл. Касијан Стојшић противан је говору Карамарковића, да ми нисмо надлежни. Он држи да је скупштина као законодавна власт надлежна да се уверава о тачном извршењу закона и да каже да се злоупотребе недогађају. С тога је за то, да се ова ствар преда законодавном одбору, те да је он расмотри и увиди, да nebude закон повређен. Па ако он каже да није закон повређен, онда ћемо ту жалбу и одбацити.

Посл. Н. Радовановић вели, она сад подноси нека сведочанства, да јој је нешто противу закона учињено. Ако је тако, она је требала то суду поднети, а ако за то сведочанство није пре знала, она сад може парницу поновити. За то треба да се пређе на дневни ред.

Посл. Мата Карамарковић изјављује ово:

Познавајући наш народ и поједине људе, какве навике и наклоности имају, ја сам сигуран, да се нећу преварити, да ће ово стојати што сад кажем. Када би се оставило да се противу ове скупштине могу подносити жалбе великој народној скупштини, ја мислим да бих онда више било, него противу појединих власти. Томе неби било краја. Ми треба браћо да радимо по закону необзирући се на то, охвали нас ко кудити или хвалити,

Подпредседник скупштине примећува на говор посланика Касијана, да се по члану 110 устава законодавна власт не може мешати у судске послове. Суд је ову ствар раскретио, а министар је на ос-

нову судске пресуде решио, зато је сваки даљи говор излишан.

Посл. К. Великић каже, не постоји ни то баш тако. Ми неутичемо у то, да судимо, него пазимо на оне искре закона, по којима има да се поступи, и ја држим да смо ми дужни на то да пазимо.

По овоме председник стави ову ствар на гласање и скупштина реши: да се жалба жалитељкиња одбади и пређе на дневни ред.

Број. 131.

Г. Петар Поповић, контролор ђумрука Смедеревског, моли, да се ослободи од плаћања 2352 гр. порески, на што је осуђен глав. контролом.

Одбор је дао своје мњење, да нема узрока да се ова досуда накнаде каси државној опрости молцоу. И скупштина ово мњење одбора усвоји и реши: да се пређе на дневни ред.

Број. 132.

Г. Сава Стојановић б. капетан моли, да му се поврати извесна сума новаца, коју је као интерес на 12.358 гр. чарш. по пресудама судским платио.

Одбор је мњења да се пређе на дневни ред, пошто је по пресудама судским било.

Скупштина ово усвоји и реши: да се пређе на дневни ред.

Број 133.

Павле Сарић, рачуновођа суда окр. Рудничког као пуномоћник Стамене удове пок. Вићентија Ерића б. писара начелства окр. Чачанског, жали се на решење г. министра финансије АМ 346 од 1864 године, којим је фамилији Ерићевој одузета пензија.

Мњење одбора: да је решење г. министра уместно и жалба да се одбади.

Скупштина усвоји мњење одбора.

Број 134.

Петар Нешић и више њих механичја из Смедерева моле, да се забрани по кафанама и апштиницама механисати и јело продавати. Мњење одбора да се молба одбади.

Скупштина је решила, да се молба одбади, — јер у себи садржи и жалбу и молбу, а по части жалбе требале су се обратити предходно г. министру чл. 101 тачка под 7. а по части молбе нису надлежни законске предлоге чинити (чл. 49. закона о пословном реду у народној скупштини). На да се пређе на дневни ред.

Број 135.

Тодор Дуловић из Ужице тужи се противу пресуде суда окр. Ужичког

Одбора мњење: да се по 7. тачки чл. 101 зак. о пословном реду у народној скупштини одбади пошто није била пред надлежним министром.

И скупштина реши: да ово мњење одбора као уместно и законом усвоји.

Број 136.

Љубица жена пок. Мијајла Ђорђевића, бив. фактора каменорезнице у државној књигопечатњи моли, да јој се државна помоћ да за издржање њено и деције.

Одбор је нашао: да би требало да се ова молба према заслуги почившег јој мужа уважи, и да јој се даде 100 талира годишње на издржавање.

Посл. Ђорђе Малетић, вели. да пок. Мијајло није ништа више привредно за сво време своје службе, но само то, што је изградио мале за наше школе

које су донеле приличну корист каси државној, опет ја мислим, да би праведно било да се његовој удовици и деци даде бар онолика помоћ, колико је одбор нашао.

Посл. Љ. Кажевић мисли, да би требало помоћ учинити. Покојник је вели, заиста учинио неку услугу земљи старајући се, да тај свој занат унапреди. А да је до данас живио, он би већ оставио, својој породици ово, што се тражи. Сад што је случај, те је пре умро није право, да ми кажемо, да његова удовица с децом пронадне без коре леба. Он је заиста заслужио више него многи други. И ми би с тим, ако његовој породици помогнемо окуражити и друге људе, да својој земљи учине какву услугу.

Посл. Марјан Кукић мисли, да је 60. талаира годишње доста.

Посл. К. Великић каже, ми смо у одбору имали призрења на то што је држави учинио неке услуге, па смо зато били мњења, да јој се нешто да.

Председ. скупштине рече, сад ако браћо сматрате да треба учинити, и овој сиротињи помоћи, онда треба и да учинимо, наравно ако и влада на то пристане.

Посл. Миле Дамјановић вели, ми смо саслушали њену молбу, па ако је све тако, де је покојник учинио такве услуге за сав народ, онда заиста треба да јој се помогне.

Председник скупштине налази, да је он био прост спекулант, он би оставио својој деци бар толико, колико јој треба за леб. Његова удовица плаче, па каже народу, дај ми помоћи. Сад зависи од нас хоћемо ли јој помоћи.

Посл. М. Брачинац противан је, да јој се што

да, него вели, нег се преда влади, па ако буде заслужно, онда је друга ствар.

Посл. Ник. Радовановић наводи, да се види, да је он доста услуге народу учинио, сад само ако је влада сагласна, требало би јој што учинити.

Посл. Мил. Ковановић каже, молба је заиста написана тако, да је морамо примити е срцу. Ми тога човека лично не познајемо, зато би требало, да влада узме у оцену његов труд, па ће народ дати, ако што треба.

Посланик С. Несторовић вели, овде се истина види, да је сиротиња, али на шта је од једне сиротиње узимати па давати другој. Скупштина није надлежна да то ради, него влада нека чини, ако мисли да то треба.

Посл. С. Сретеновић налази, да ово тражење има свог основа. Рад тога човека није опакав, као што је рад осталих чиновника, јер тај његов рад и сада живи. Он је изградио мапе за све школе, па је изградио краснописне прегледалице и друге литографске ствари, од којих држава и сада има велику добит, јер их она сваке године продаје у корист државне касе. Да је он то за живота свога сам урадио па својој жени оставио, она би имала два три пута више, по што јој се сада по мњењу одбора даје.

Посл. Јевр. Бојновић држи, да ми нисмо надлежни то решавати, пошто не знамо, шта је он радио и колико је он заслужио. А влада ако налази, да му треба дати, нека и да, ми је не ћемо питати зашто је то учинила.

Г. министар правде тврди, да је цела истина оно, што је г. Сретеновић казао. Тај је човек зап-

ста доста урадио у корист државну, а могао је то и да не уради, јер он би своју плату вукао и да није те услуге држави учинио. Право би дакле било, да се из признања на те услуге кака помоћ учини, а влада томе није противна.

Посл. Касијан Стојшић вели, ми не можемо ценити човека кога не познајемо, и ја би желео, да нам у свим случајевима предходно дође обавештење од владе, те да можемо оценити ствар.

Председник скупштине стави ову ствар на гласање и скупштина реши, да молитељки и њеној деци треба годишњу помоћ одредити.

За тим председник предложи да се учини договор, колика помоћ да јој се годишње одреди.

Посл. А. Петковић налази, да би то требало оставити влади да она реши, пошто то она најбоље зна, колико би имао да је чиновничка права уживао

Посл. Г. Брајковић вели, да влада каже, да је он неки особити посао изradio, што није био дужан да чини. То би дакле требало оценити и према томе награду одредити.

Известилац Мата Карамарковић каже, да је то одбор имао на уму, па држи, да оно, што је предложено, није Бог зна каква награда према услугама, које је он држави учинио.

Посл. М. Брачинац налази, да тај човек није био чиновник, да му се не може таква пензија ни одредити, коју би иначе могао имати. Па је за то, да се награда једном за свагда учини.

Посл. Ник. Мандић пита: за колико ће се година њој пензија давати, јел' док је жива или и после смрти док деца не буду пунолетна.

Председник скупштине објасни, као год што удовице чиновничке уживају тако би требало да буде и у овом случају.

Посл. Анта Паутић вели, сто талира годишње није много, јер то је 7 гроша чарш. на дан. Она нема с тим да једе само леба.

Известилац М. Карамарковић каже, да влада није противна мишњу одбора, што се суме тиче.

Скупштина реши: да се Љубици удови пок. Михаила Ђорђевића, бив. фактора државне литографије, и деци покојниковој даје издржање из државне касе по сто талира годишње и то: под оним условима, под којима се издаје пензија породицама и сирочадима умрлих чиновника из фонда удовичког, и то почињући од оног дана, кад Ђулаз подише.

Број 137.

Известилац одбора Мата Карамарковић прочита молбу београдског абацијског друштва, којом траже неке повластице и помоћ државну на да оснују фабрику за сукно, чоју и т. д.

Председник рече, да се данас ова ствар не може узети у претрес с тога, што одбор са извештајем јоште није готов, него ће се сутра рад по овој молби продужити, а данас је прочитана зато, да се може сваки размислити, пошто је ово важна ствар.

Број. 138

Председник јави скупштини, да је г. министар унутрашњих дела донео законе о одцепању села: Јагњила од среза лепеничког, округа крагујевачког, па да се дода срезу јасеничком; и Срица и Лешнице од среза голубачког, а да се додаду срезу звижд-

ском, округа пожаревачког, које је свети Кијаз потврдио, што скупштина узме к знању.

Број. 139.

Г. министар унутрашних дела изјави: да се по решењу прошло-годишње скупштине учињен извиђај по жалби Живана Петровића, учитеља и Илије Миљковића, свештеника из Грљака, против Здравка Јовановића и Григорија Брајковића, који су као чланови бирачког одбора закратили им право гласања на предаде акта на ову ствар односећа се.

Председник упути ова акта одбору за молбе и жалбе.

На овом се сврши овај састанак, који је трајао до 1. сат по подне, а председник заказа, да ће се идући састанак држати сутра у 8. сати пре подне, на коме ће се продужити претресање жалби и молби:

Председник скупштине:

Ж. Карабибировић.

Секретар.

Јован Вошковић

Опуномоћени подписници:

Павле Самуровић, Лазар Симић, Никола Симић, Димитрије Миловановић, Вићентије Поповић, Риста Пантић.

САСТАНАК 18.

17. Октобра 1872 год.

Преседавао

ПРЕДСЕДНИК СКУПШТИНЕ.

Ж. Карабибировић.

Присуствовали г. г. министри: финансије, правде и унутрашњих дела.

Број 140.

Посланика је било 96.

Број 141.

Секретар Јован Бошковић прочита протокол 14. састанка, који скупштина усвоји.

Број 142.

Председник рече, да се пре пређе са молби и жалби, узме у посао посланички предлог, да банкрот несмеду радити на своје име.

Прочита се предлог и извешће одборско.

М. Ковановић каже, да се предлогом траже измене, како би се банкротима забранило, да несмеду ништа радити. Ово се не може да изврши а није ни човечно, па с' тога је одбор решио да се пређе на дневни ред.

Дина Цанковић противан је говору Ковановића, јер вели, да није право да банкрот до века арају. Они узму што на вересију, па пренесу на кога, те људма пропада.

М. Радовановић казује, да има прилике, да су се подигли људи, који су банкротирали. Нечовечно је, да им се забрани радити, а да се не би људи штетили, нека нико не даје на вересију оном, кога непознаје.

И Грковић вели, да има закона о овоме и да не треба ништа томе додавати. Судови објављују по новинама, који су банкротирали, па нека се сваки чува.

Аранђ. Јовановић каже, ако је право, да се овако ради, онда нека тако сви раде.

Никола Радовановић вели, да је и у одбору био противан предлогу, па и сада. Приповеда, како је неки човек у Чачку пропао и две до три године

није ништа радио, да је хтео да полуди, па се нашао неки добродушан човек и дао му 150 дук. ц. на радњу, те се поправно и одужио и сад је у добром стању.

Коста Великић додаје гавору Николе Радовановића још и то да наш свет неће лако да верује и потоме да нема такве опасности од банкрота.

М. Вукомановић мисли, да смо се удаљили од говора. Овде се повео говор о банкротима, пропалим трговцима а сви говоримо о онима који раде под женском фирмом, чему треба да се стане на пут.

Раденковић приповеда, како је један човек у Јагодини банкротирао па му на јемство женино неки дао 4—500 дук. цесарских, те се одужио поверитељима, и стекао лепо имање те живи као поштен човек.

С. Т. Радоњић пита зашто иде под њену фирму, кад хоће поштено да ради.

Дина Цанковић одговара Раденковићу, да је онај човек баш ишао на штету повериоца на што му Радовановић каза да није; јер му је дат јеснап у радњу те је са њим радио али на женино име.

Мита Миловановић признаје, што говори Радовановић, али пита, шта ће да се ради са онима који узму са женом 50 дук. ц. мипраза а кад дођу до рђавог стања они под именом мипраза пренесу на жену сво своје имање и тим штете повериоце.

Ст. Радоњић вели, да банкроте заштићавају главни трговци, који их држе да раде под њиховом фирмом па их пусте те прље свет и упропашћавају га.

Живул Јовановић побија говор Радоњића и каже, да није видно никог, који ради под женином фирмом, да је кога преварио, док има доста, који под

својим именом раде, па варују. Ово је трговина, па нека сваки отвори очи, ко купи и ко прода.

Г. министар правде објасњава, да се овде помело у говору што неки мисле да кад човек ради што на име своје жене, да она не одговара за мужа што нестоји. Ако је ко пропао и ако је био банкрот па ради под фирмом своје жене, фирма одговара за све дугове које он после учини, а неодговара само за оне дугове, које је он пре учинио. У томе дакле нема опасности. Што један посланик рече, да има случајева, да жена донесе 50 дуката цесар. и после се изнесе, да је донела 1000 цесар., и то нестоји; јер је у трговачком закону прописано да муж трговац мора објавити колико му је жена донела. Међу тим што се тиче злоупотребе, није видео, да је и који банкрот постао богат човек. Код нас је врло редак случај, да је банкрот што стекао, док у другим земљама видимо, да по неке пропалице постану милионери. То се може приписати у похвалу нашем законодавству и нашим судовима, који стају на пут злоупотребама.

М. Ковановић каже, да се мешају разне ствари у говору. Овде се говори о онима, који пропадну неотично и пита, да ли могу да раде. Ко лажно и са лукавством банкротира, тај по закону мора бити осуђен и иде на робију, како су осуђени неки у Београду и Пожаревцу.

Милан Стојић захтева, да Радоњић узме натраг реч, што је реко, да су главни трговци каншари.

Ст. Радоњић вели, да неће да узме своју реч, јер он зна једног главног трговца, који држи под својом фирмом 4 банкрота.

Јован Бошковић позива се на говор Ковановића

и каже да има у закону казна за банкроте, који хотично пропадну. Овде је питање за оне, који случајно пропадну. Њима не треба забранити да раде и да зараде леб својој деци. Земљоделац је заштићен законом, те му се не могу да продаду два пауга земље, волови и т. д., треба заштити и варошане и била би највећа неправда забранити таквом човеку, да на поштен начин може да живи.

Јевта Мирић противан је предлогу. Он зна неког трговца, који је био дужан 2200 гр. на му опет дали трговци да ради те је одужио и што је био дужан и себи доста зарадио.

П. Грковић мисли, да је Радоњић рђаво разумео предлог, па с' тога, да је употребио ону неударну реч о трговцима, коју треба да узме натраг.

Председник вели, да Радоњић није казао, да сви главни трговци заштићавају банкроте, него да има неки од њих, који то раде, па да тако треба разумети његове речи, чиме се скупштина задовољи.

После тога председник стави ствар на гласање и скупштина реши: да се предлог одбаци и пређе на дневни ред.

Број 143.

Прочита се молба београдског абаџијског друштва, које моли за подпору од државе, те да подигне фабрику, у којој ће се израђивати вунене ствари за одело.

Извешће одборско о тој ствари гласи овако:

Народној скупштини.

„Одбор за жалбе и молбе“ размотрио је молбу абаџијског друштва, које моли за потпору од стране државе, те да подигне фабрику, у којој ће се вунене ствари за одело израђивати.

Пошто је одбор довољно и свестрано проучио тачке њиховог тражења и испитивао могућности, које им се учинити могу, па узимајући у обзир потребе државне и стање земаљско, није могао паћи за сходно да им се новчана каква помоћ даде; но мисли, да им треба пружити државну потпору у овоме:

1., да се истоме друштву даде повластица за речену фабрику на 8 година.

2., да се та фабрика ослободи од данка за време док траје привилегија, т. ј. за 8 година.

3., да се ослободе од увозне ђумручине све оне сировине, које ће се у фабрици овога друштва израђивати; а опет од извозне ђумручине сви производи, који буду у фабрици израђени; и то за време привилегије.

Одбор се поуздано нада, да ће изложеним повластицама ово друштво у свом намирљеном предузећу имати повољне успехе и лепу будућност.

16. Октобра 1872 год.

у Крагујевцу.

Председник одбора.

Б. Малетић.

Одборници:

Миле Дамјановић, Анта Пантић,
Пав. Грковић, Глигорије П. Брајковић,
М. С. Карамарковић.

Б. Великић каже, да он има своје одвојено мишљење, које ће прочитати.

Миле Дамјановић каже, да ништа не постоји, што говори Великић. Већали смо, вели, више пута о овој ствари, а Великић је увек говорио, да он зна шта ће рећи о њој. Што се тиче саме ствари мисли Миле, да треба да се одзовемо молби, кад смо сваке

скупштине у адреси говорили, да хоћемо да се у земљи подигне индустрија, а сад кад се људи јавили и траже неку помоћ, неки од нас говоре са свим противно.

Анта Пантић као члан одбора вели, да говор Великића није истинит и одбија га од одбора. Договорали смо се као људи више пута како ће бити најбоље да се нека индустрија код нас заведе, што не може бити без помоћи — а кад смо год питали Великића рекао је, да за себе зна шта мисли, и да ће то умети да напише.

Павле Грбовић потврђује говор Пантића и каже, да је оно што је Великић написао и сад читао, чисто његово мишљење а не мањине одбора.

К. Великић мисли, да као одборник може одвојити своје мишљење, за које скупштина није везана ако другче мисли.

Б. Малетић вели: ми смо се могли педесет дана разговарати и договарати што све не вреди, но оно на што смо се најпосле сложили. Ми смо казали скупштини наше мишљење, па она нек реши хоће ли дати привилегију или не.

Љ. Каљевић каже, да смо и у адреси и у свакој прилици изјављивали, да хоћемо да потпомогнемо радност и индустрију што треба и на делу да покажемо. За то су нам нужна три услова: капитал, радна снага и знање. Капитал је слаб и подељен, те не може да послужи за већа индустријска предузећа. Осим тога новац се код нас даје под интерес по 12%, па нико неће да улаже капитал у фабрике кад се са интересом добро продају. Ми немамо радног света и не желимо га — а у Београду плаћамо веће наднице него други свет. Знање нам је на ис-

ком степену, а за оваква предузећа потребно нам је специјалног знања — и ради тога морамо да доводимо људе са стране. Кад немамо све услове за подизање индустрије, морамо тражити други пут. Морамо завести заштитну ђумручину, но и са њом не можемо учинити толико, колико треба да се индустрија подигне; ради тога држа, да неће бити штетно ако се прими молба абаџијског друштва да правителство узима од њега све што му треба — те да и с те стране унеколико подпомогне то предузеће. Осим тога мисли, да ово друштво треба ослободити од сваке тарифе — по томе је да се у основу прими ово што је одбор нашао и да им се учини каква помоћ иначе ћемо први покушај угушити — и онда нам неће више није ни доћи с таквим предлогом.

Ранко Јовановић слаже се с Каљевићем и вели да ми не би издавали толики новац изван земље за одело војске, кад би имали фабрике у земљи, и по томе је, да им се изда новчана помоћ на јемство њихових добара. Овим поступком потврдили би оно, што смо у адреси говорили о радности.

Стој. Радоњић каже, да смо све наградили, па још остаје да наградим и њи.

Арсла Лукић слаже се с Каљевићем, али би желио, да друштво, које тражи неке замашније повластице, каже какву снагу мисли да употреби — јер за нас није све једно, оће ли оно употребити ту 20 или 60 или 80 иљада дук. пес. Кад друштво ово каже онда тек можемо им дати, а да им треба дати, о томе нема сумње; јер ми немамо другог пута за подизање индустрије.

Мил. Спасић вели, да једна радња стоји у свези са другом. Ако хоћемо да земљоделство напредује,

морамо помагати индустрију. Сировина се извлачи из земље ако у њој нема индустрије па је туђа вештина преради и враћа натраг. Узима за пример да смо произвели 100.000 ока вуна. Кад се она преради на страни, она нас кошта више од 20.000.000 гр. ч. што неби било, кад би се у нашој земљи прерадила. Ми смо свагда изјављивали, да се индустријска предузећа подпомажу — и фабриканту у Ужицама дали смо неку помоћ. С тога не треба ни ово друштво да одбијемо — особито, што ће та фабрика радити баш у оним крајевима, где је наш свет сиромашан, те ће добити прилику да што заради.

Јован Бошковић слаже се с Каљевићем и вели, да ћемо ми бадава тражити од владе да она подиже индустрију ако ми нећемо да је подпомажемо. Жао му је, што Великић као одборник није хтео да овој ствари поклони пажњу коју заслужује. — Тако он каже, да молитељи траже 15% од чисте добити кад продају правитељству а не ће да важе, да је то доцније измењено — да ће давати по цени која је у Бечу. Ми имамо и новаца у каси — и ове ћемо дати са интересом, који ће увећати наше државне приходе. Он усваја одборско мњење, с тим, да им се да зајам, који они да осигурају — а колико да им се да, нека реши скупштина.

Коста Великић каже, да неће да стаје на пут индустрији него да ће се стати на пут целоме напредку ако буде тако као што неки хоће. Он је пре за помоћ него ли за привилегију — и по томе мисли, да треба дати влади на оцену и ми сами боље да се размислимо.

Пан. Срећковић вели, да привилегија није спажилук, јер спажилук узима неки извесни део прихода

чега овде нема. Та ће фабрика израђивати сувно и чоју. Кад то буде, наша вуна неће путовати одавде у Беч па се враћати натраг и тиме ћемо много добијати. У интересу је дакле нашем, да такво предузеће подпомогнемо. Јер и ако будемо плаћали неколико година као сад, сигурно је, да нећемо доцније скупље плаћати. Ко брани слободну трговину за Србију, тај брани нашу пропаст и ми морамо гледати да се заштитимо од странаца. Американци су били уредили тако велику ђумручину, да се од ђумрука добивала трећина порезе. Ми смо истина равни пред законом, али ни смо равни што се тиче знања — јер један зна једно а други друго, те сваки свој послао ради. Ми немамо сад фабрику, нити каквих пореза од ње, па је боље радити, да бар после неколико година имамо и фабрику и порез од ње. Тако стоји и са вуном из Турске. Несрећна је, вели, свака она земља, из које се извозе све сировине а увозе фабриката — а она је напредна, у којој се прерађују сировине. По томе је мњења, да се предузимачима учини помоћ.

Сима Несторовић вели, да му се недопада само привилегија, но кад стручни људи кажу, да је то добро — онда и он пристаје. Само што се тиче увоза не би желио да се ослободи од ђумручке таксе, јер би онда предузимачи куповали вуну на страни.

Арса Лукић одговара Несторовићу, да се та ђумручина и данас не плаћа, јер вуна из турске пролази кроз нашу земљу.

Ранко Цветковић мисли, да ћемо се много обвезати томе друштву.

Трифунат вели, кад је метнут регал на дуван, говорило се свашта, а ми видимо да је отуда била корист за земљу. У алексиначком округу производи

зе преко 50 пјада ова дувана-и сав новац, који се отуда добије, остане у земљи. Ми продајемо вуну најскупље по 16 гр. а плаћамо вунене ствари скупије од 7 дув. на оку. Он је зато, да се предузимачима помогне колико је могуће.

Ник. Радовановић мисли, да смо сложни сви у томе да се овоме друштву помогне. Ако се не може дати повчана помоћ, онда су казате повластице малене.

Арса Лукић жели, да ово предузеће не буде својина неколико људи него да се састави друштво на акције, од којих би основачи могли задржати половину а половина да се да на јавни упис, те да сваки ко хоће у томе учествује.

Председник: Овде је главно питање хоће ли српска влада и народ да помогну ову прву индустријску радњу у земљи. Па ако то хоћемо, онда да се ствар преда финансијском одбору, те да он направи услове, под којима ће им се то дати. Могао би се казати, да они као основачи друштва имају извештај део а у остали да приме друге српске грађане. Тако би се учинило, да се ово не ради за љубав поједини него за љубав напретка земаљског. Он мисли, да треба ово друштво да потпомогнемо, те да оно, што дајемо на страну, дајемо себи самима.

Мил. Ковановић каже, да се по говору београдских посланика види, да они хоће да се привилегије овог друштва распростру на више људи. Питање је, хоће ли људи који траже те повластице допустити, да и други дођу у ту друштину. Овде је реч шта дружина тражи а не хоће ли кога другог у друштину пустити.

Председник: По правилу, основачи имају право

на трећину или половину а друга се половина може дати другим људима — и скупштина на том основу може дати да се установи та фабрика, па ако они неба хтели онда је друга ствар.

Мил. Стојић је мишљења, да се с њима најпре ова ствар сврши.

Председник пита пристаје ли скупштина да се ова ствар преда финансијском одбору и скупштина то усвоји.

Број 144.

После одмора, који је трајао $\frac{1}{4}$ сата дођоше у скупштину г. г. председник министарства, министар војени и министар иностраних дела.

Председник каза, да је г. министар војени донео два предлога, које секретар Срећковић прочита.

Првим предлогом тражи се одобрење, да дуг, који каси војеног министарства дугује Таса Борђевић из Београда за издате му разне материјале за израду барута, исплати без икаква интереса од данас па за 10 година дана, плаћајући сваке године по десету част дуга, која износи 6.937 гр., и 30 парач., и која да се предаје државној каси као готовина.

Другим предлогом тражи се одобрење, да министар војени може из уштеда, које покаже у буџету тек. рач. год., употребити 100.000 гр. пор. на увећање и подмирење трошкова, и то партија „ране, огрева, осветљења и издржања трошкова војене болнице и трошкова артиљеријских радионишта и трупа.“

Скупштина по сугласију са владом одобри ова два предлога а да не иду финансијском одбору.

Број 145.

Прочита се молба учитеља из округа Њуприског, којом моле да се ослободе од војничког вечања.

Скупштина реши: да се ова молба одбије, јер спада у круг владине власти.

Број 146.

Јока ћерка Васе Чарапића бив. српског војводе моли, да јој се да издржање по 2 дук. месечно.

Молитељка није поднела никакве доказе, да је кћи Васе Чарапића, да је стара 70 год. и да је сиротна — па с тога је одбор изјавио мишлење, да се не може решавати о умесности или о неумесности њене молбе.

Скупштина усвоји мишлење одбора и по томе пређе на дневни ред.

Број 147.

Аскаррије Седелмајер учитељ гимнастике у београдској гимназији, моли за награду што предаје гимнастику и у полугимназији београдској.

Скупштина по мишењу одбора реши, да се ова молба одбије што по VIII тачки чл. 101 закона о пословном реду спада у круг владине власти.

Број 148.

Општина горње-крушевичка у округу пожаревачком, моли, да се округ пожаревачки раздвоји и начелство у горњој Крушевици постави.

Скупштина усвоји мишлење одбора, да се ова ствар преда влади на оцену.

Број 149.

Меанцијски еснаф у Ваљеву моли, да се укине акциз на пиће.

Скупштина по мишлењу одбора реши, да се ова молба одбаца.

Број 150.

Милисав Пазарац бивши трговац из Београда, моли, да му се старост од сиротиње осигура, казу-

јући да он има и право на неке накнаде од правитељства.

Одбор је казао, да се ствар Пазарчеве тражбине може добити само судским путем; но ако су његова страдања истинита, он је мислења да му се одреди каква милост, па га препоручује призрењу владе.

Кад је молба Пазарчева прочитана у скупштини;

Јеврем Војиновић рече, да је све то тако, како Пазарац вели, да би му био дао издржање и сам кнез Мијаило.

Никола Недељковић вели, да је истина што Пазарац наводи. Зна, да је заиста страдао 1842 год., само не зна, шта му је и колико отето. Пропао је што је био одан династији и за то је одбор добро казао, да се ствар преда влади на оцену.

А. Лукић мисли, да кад би Пазарац тражио од скупштинине милост, била би друга ствар, али он излази са неким правом — а све што у молби наводи чини му се, да је сумњиво.

Никола Недељковић мисли, да нема места сумничењу Лукића, кад се Пазарац позива на живе сведоке, који су добро познавали његово ондашње добро стање, који су очима гледали муке, које је он претрпιο од бунтовне Вучићеве чете и који га данас гледају, где скапава од глади. Он зна и слушао је од свога оца, који је био друг Пазарцу, да је Пазарца Вучић пребијао, тукао, мучио, и ансио и да му је све разграбљено — а то све за то, што је био веран династији Обреновића. Шта је он имао и шта му је разграбљено, понавља да не зна — што се тиче питања о накнади, то је ствар судска —

али што се тиче другог питања, мисли, да ни скупштина ни влада не треба да остану равнодушни према оним отачинским својствима оданости, која су код Пазарца била, па је опет за то, да се ова молба преда влади на призрење и оцену.

М. Ковановић вели, да Пазарац тражи сопственост имања, што треба суд да реши — а што се тиче милости, не налази, да његову молбу треба дати влади на оцену, пошто се не види, да је Пазарац какве особите услуге учинио; јер што је страдао, — тога има и код други.

Председник мисли, да Ковановић јако грешни што овако каже. Његов говор одвратио би сваког српског грађанина да се меша у јавне државне ствари. Бад човек не би могао рачунати на то, да ће за јаван ред у народу наћи призрења и уважења, онда би сваки седео код своје куће а не би ништа радио на јавним стварима. Пазарац је бранио и страдао за ово стање које ми данас подржавамо — па би било неправдо, да он скапава од глади, ако је његова молба истинита.

Миљалко Раденковић мисли, да је одбор умесно учинио, што је ову ствар упутно влади на оцену. Нека влада види, да ли је у ствари како он вели, па ако је, нека му помогне.

Рад. Милошевић каже, да многи знаду, да је молиоц страдао за династију Обреновића, коју је сав народ подржавао, а тако исто и да је био богат и пропао. Њега хране механике ради севана. Није да се ствар његове тражбине извиђа судом, ако он сам не иде суду, али мисли, да му треба дати кору леба из горњих призрења и што као старац од 90 год. не може ништа да заради а неће дуго ни живети.

Андрија Лужњанин потврђује говор Милошевића и казује, да му је се Пазарац жалио како су га тукли и мучили.

Председник мисли, да треба молити владу да се увери о наводима Пазарца — па ако се увери, да је он заиста страдао, као што вели, да му помогне да не умре под туђим плотом.

Скупштина реши да се молба Пазарчетова преда влади на оцену.

Број 150.

Поштоноше поште крагујевачке моле, да им се стање поправи према времену и заслуги.

Скупштина по мњењу одбора реши, да се по 8 тач. чл. 101 закона о пословном реду ова молба одбаци, што спада у круг владине власти.

Број 151.

Сељани села Бачине среза темнишког окр. јагодинског, моле, да се њихово село Бачина прогласи за варошицу.

Пошто је ово право административне власти, то скупштина по мњењу одбора а на основу VIII. таче чл. 101 посл. реда, одбаци ову молбу.

Број 152.

Бурица Кочић, трговац из Смедерева, жали се, што је новим законом о подизању меана оштећен и моли, да му се дозволи: да може и даље упражњавати мејанско право у својој мејани, која није по плану.

Скупштина по мњењу одбора а на основу тач. V. и VII. чл. 101 закона о пословном реду, реши, да се ова молба одбаци: јер о мејанама постоји закон.

Број 153.

Никола Стојановић парох жњски, жали се противу адвоката и тражи, да се свакоме дозволи адвоцирати.

Раићел Јовановић каза, да је жалноц вештији од снју адвоката.

Скупштина реши, да се ова жалба одбаци по V. и VII. тач. чл. 101 о пословном реду и 58 члану устава; јер је неопредељена и што приватни немају право предлога.

Број 154.

Милојко Поповић и Јеремија Бурмазовић, трговци из Рашке у срезу студеничком. окр. чачанског, жале се противу полицајске власти што им неће да изврши пресуду по кривици Косте Распоповића онд.

Скупштина реши, да се жалба као неумесна одбаци, што је решење г. министра унутр. дела на закону основано, јер власт не може и не сме по закону да узме за извршење њихове пресуде туђе имање.

Број 155.

Павле Бошковић предузимач грађевина из Београда, тражи, да му се исплати вишак израћеног пута на Млави.

Већина одборска је мишлења, да се жалноц упутити надлежном суду ако држи да има право.

Мањина је за то, да му се плати половина више израћеног посла по наређењу комисијском, ако је истина, да му је једна половина вишка плаћена.

Маријан Кукић каже, да је тај пут доста начињен и да је комисија нашла, да треба предузимачу платити за више израћени пут 146.000 гроша.

Милосав Вукомановић вели, да овде пропада

осим предузимача још народа, који од њега има да прима.

Милосав Трифунац објашњава, да је прошле године надлежни министар казао, да је одобрио, да се жалноцу половина израде плати, а пола да се одбије.

Анта Пантић мисли, да смо се удаљили од нашега посла, јер је ово ствар судска. Не каже, да жалноц изгуби, само неће, да се скупштина меша у судске послове.

Павле Грковић вели, нека се обрати за другу половину, кад му је прва плаћена.

Г. министар финансије мисли, да скупштина није никако надлежна да што решава о овој ствари. Ако онај, који је дужан, непристаје да плати, онда треба да се на то судом натера.

Мијалко Раденковић вели, да предузимач, ако није уговорио ништа за више израћени посао, не може ништа ни да тражи, а ако је уговорио, на му се непризнаје, нека иде суду.

Председник каже, да скупштина реши, јели надлежна да што по овој ствари ради, и она реши да није надлежна.

Број 156.

Василије Стефановић писар среза аријског, округа Ужичког, моли, да му се године у учитељству проведене урачунају у године државне службе.

Одбор је изјавио мишлење, да се ова молба одбаци, јер по закону не могу се у указну службу рачунати године неуказне службе.

Милан Стојић мисли, да молноцу треба уважити године што је у учитељству провео, јер смо прошле године један овакав случај у корист молноца решили.

Милан Брачинац каже, да је противан био лањ-

скоме решењу. Ако се сад ова молба уважи, онда ће сви практиканти, кад постану указни, молити, да им се године практикантске службе уваже.

Мил. Спасић објашњава, да је ово другачији случај. Онај је лани био професер трговачке школе, кога друговима уважене су године службе, па је скупштина њему учинила дело правде. Молиоц је пак био учитељ основне школе, па ако њему одобримо мо-
рамо и осталима.

Скупштина усвоји миње одбора.

Број 157.

Старешине еснафа чаруџијско-папуџиског на Убу моле, да се све радње и занати на еснафе поделе и да занатлије и трговци само ону робу држе, за коју су мајсторско право добили.

Скупштина на основу чл. 58-ог устава одбаци ову молбу, јер приватни немају право предлога у скупштини.

Број 158.

Јован Николић служитељ у тополивници жали се: што му није враћена кћи Марија, која је одбегла у Влашку.

Скупштина реши, да се ова молба одбаци; јер су решења министра правде и унутрашњих дела по овој ствари на закону основана.

Број 159.

Одборници општине бајино-баштанске у Ужичком округу, моле, да им се да у искључиву употребу планина „Тара.“

Скупштина, по мињеу одбора реши, да се ова молба одбаци, пошто о шумама и планинама постоје закони.

Број 160.

Димитрије Димић из Крушевца, жали се противу начелника окружног г. Милана Јанковића, што га је истерао из звања кметског помоћника у Крушевцу.

Скупштина, по мињеу одбора реши, да се жалба, као неоснована одбаци; јер је решење министра унутрашњих дела, по жалби Димића, на закону основано.

Број 161.

Гаврило Протић из Крушевца, казначеј у оставци, жали се противу решења скупштинског, које је по његовој просби изрекла.

Скупштина на основу V тач. чл. 101 закона о пословном реду, реши, да се ова молба одбаци, што је решено већ једном, а молиоц нема нових доказа.

Број 162.

Живан Пајић земљоделац из Колара у округу Смедеревском моли, да се ослободи од плаћања једно годишње аренду на закупљену државну земљу.

Скупштина одбаци ову молбу, јер није била пред над надлежним министром.

Број 163.

Василија жена Тодора Јергића из Крупња у подринском округу, моли, за дозволење, да може у својој кући отворити кафану, које је право и пре имала.

Скупштина, по мињеу одбора, одбаци ту молбу, јер је решење г. министра унутраш. дела о истој молби на закону основано.

Број 164.

Вукман Алексић, латов карантина рачанског, моли, да се поправи стање латова и гвардијана.

Скупштина, по објашњењу г. министра унутр. послова, да је стање латова буџетом у неколико поправљено и по тачки VIII чл. 101 пословног реда одбаца ову молбу.

Број 165.

Томанија жена пок. Марка Бурића из Трбушца у срезу посавском округа шабач. жали се, што јој се недозвољава да меанише у старој меани.

Жалитељка не подноси доказе, да се жалила надлежном министру, па скупштина по 7 тач. чл. 101 посл. реда, одбаца ову жалбу.

Број 166.

Живко Зарић из Висибаве среза пожењског округа Ужичког, моли, да се неки закони поопштре а неки другче уреде.

По закону само посланици народне скупштине могу предлагати допуне закона па за то скупштина реши, да се ова молба одбаца и пређе на дневни ред.

Број 167.

Сима Стојановић, Милош Стевановић и Милосав Мијајловић из Мечковца округа Крагујевачког, жале се противу решења начелника среза Крагујевачког, којим су осуђени на плаћање неке попаше, својој општини.

Скупштина, по мњењу одбора, реши, да се жалба одбије, јер је решење г. министра финансије о тој ствари на закону основано.

Број 168.

Петроније Младеновић из великог Шења, округа крагујевачког, жали се, што му је средња власт не извршује пресуду — зашто се је жално начелству и министру, па није добио ни задовољства ни решења.

Жалниц не означава изближе, код које је средње власти тражио извршење пресуде, над ким и о чему, па за то скупштина по мишљењу одбора реши, да се жалба као нејасна одбаца по 7. тач. чл. 101 закона о послов. реду.

Број 169.

Јосиф Поповић, свештеник и Живко Бурић земљоделац из Курјаче, округа Пожаревачког, жале се противу пресуде суда окр. Пожаревачког, коју су сви судови одобрили.

Скупштина реши, да се ова жалба одбије што је решење г. министра правде на закону основано.

Број 170.

Никола Грбић, парох прилички у округу Ужичком, моли, да му се допусти лечити френгу.

Одбор је мњења, да се ова молба одбаца, јер закон одређује ко може лечити.

Никола Недељковић вели, да скупштина није надлежна да решава ко ће да буде доктор у земљи.

Живан Милошевић каже, да је молио до сада њих 30 лечећи отровао, јер направи неки кад, па човек умре за два дана.

Анта Панчић жели, да власт стане томе на пут да више људе не трује

Скупштина усвоји мњење одбора.

Број 171.

Јована удова Милоја Васиљевића бив. сред. начелника из Крушевца, моли, да јој се врати улог из удовичког фонда — или пензија одреди.

Одбор је мњења, да се ова молба на основу 7 тачке чл. 101 послов. реда одбаца што није била пред надлежним министром ни пред судом.

Алекса Петковић каже, да је проситељка дошла до прошње.

Андрија Дужњанин вели, да је Ракица упропастео мука молитељке, па да би требало њему одузети пензију а њој дати.

Скупштина усвоји мњење одбора.

Број 172.

Илија Марковић дућаница из Пожаревца, жали се што судови нису осудили Павла Мутавића, који га је ранио.

Скупштина по мњењу одбора на основу чл. 101 послов. реда реши, да се ова жалба одбаци и да се пређе на дневни ред.

Број 173.

Илија Банковић, Јоца Тодоровић и јошт шест дућерина и надничара из Турске, који у Крушевцу живе, жале се што плаћају велики порез.

Скупштина одбаци ову молбу, јер се порез наплаћује по закону.

Број 174.

Милаан Лукић, бив. учитељ, који живи у гор. Милановцу, моли да му се повиси пензија, коју у три талира месечно добија.

Одбор је мњења да се ова молба по тачки 7. чл. 101 послов. реда одбаци.

Павле Грковић каже, да познаје просиоца, да је био дуго учитељ, па кад је наређено, да учитељи испит полажу, он га није могао положити, те је зато одпуштен. Иде го и бос — не може ништа да заради а има око 70 година.

Павле Самуровић вели, да је пре 1845. Лукић био код њих учитељ и био је добар, па му зато треба дати што више у име издржања.

Скупштина усвоји мњење одбора а г. заступник министра просвете и црквених дела изјави од стране владе, да ће молбу Лукића узети на оцену.

Број 175.

Марко Обрадовић из Ивањице, окр. Ужичког моли да му се да издржање из државне касе, јер је много патио и мучио се за народ.

Скупштина по мњењу одбора реши, да се ова молба преда влади на оцену.

Тиме се сврши овај састанак, који је трајао до 1. сата после подне — и председник заказа надући састанак за сутра у 8 сати пре подне.

ПРЕДСЕДНИК СКУПШТИНЕ:

Ж. Карабибировић.

СЕКРЕТАР:

С. Живковић.

Опуномоћени подписници:

Лазар Симић, Павле Самуровић, Вићентије Поповић, Никола Симић, Ристо Пантић, Димитрије Миловановић.

САСТАНАК 19.

18. Октобра 1872.

Председавао

ПРЕДСЕДНИК СКУПШТИНЕ:

Ж. Карабибировић.

Били г. г. министри: правде финансије и унутрашњих дела.

Број 176.

Председник јавља да је Његова Светлост Књаз потписао конвенцију између Србије и Аустоугарске, и закон о повластицама кредитним заводима.

За овим јавља да су поднешена два указа, којим се овлашћује надлежни министар да поднесе скупштини предлоге:

А), о постављању женскиња за учитељке у свима разредима основних школа; 2). о допуни § 24 закона о уређењу учитељске школе и 3) о измени § 3 и 8 закона о устројству државне књигопечатње.

Б), Предлог „о изменама и допунама закона о поступку судском у кривичним делима.“

Оба предлога, по решењу скупштине, бише упућена законодавном одбору.

Број 177.

Председник каза, да је г. министар правде поднео скупштини предлог да се одложи одмор ужичкоме суду. Предлог гласи:

Народној скупштини.

У извесним срезovima Чачанског и Ужичког округа, до скоро се налазио, као што је познато, неки број злочинаца, који су се у хајдуке одметнули и по истим срезovima врзли, чинећи народу тамошњем разна зла.

Употребљењем нуждних мера нарочито оних које су ради истребљења хајдука прошлогодшњом народном скупштином одобрене и узакоњене; као и живим настојавањем владе и тамошњих власти, — овима је изашло за руком, те су прошле године неколико хајдука потучени, а они другови њихови, који су још заостали, у овој су години живи похватани.

Предати суду ок. Ужичког на осуђење, похватани хајдуци показали су превелики број јатака и других помагача својих, који су им за време њиховог хајдуковања на руку ишли и од власти их прикривали.

Док се по томе о сваком оваком лицу нужно ислеђење учинило, поред свеколиких настојавања ислеђујуће власти и суда, протекло је опет повише времена; и тек што су се сва ова дела потпуно ислеђила и за суђење спремала, — у том се приближи и одмор, који судови имају од 16 Јунија до 1 Августа.

Овај одмор, како је судовима законом дат, то се суду окр. Ужичког није могао административним путем налагати, да на истим кривичним делима ради и за време наступајућег одмора судског, пошто му се исти одмор није могао ни одузети, ни за доцније време одгодити без нарочитог законог наређења; а ово се опет тада законодавним путем није могло добити.

Да се пак иста дела до после одмора судског оставе непресуђена, то се ни у колико за упутно налазило није, једно с тога, што су иста дела по закону подлежала суђењу прекога суда, па су се тако по учињеном ислеђењу вмала одмах и пресудити, а друго и поглавито због велике множине криваца, којих је преко 200 било, и од којих су многи због недовољног простора у апсанама суда и начелиштва држали и по таквим зградама у притвору, које су мало јемства за нужну сигурност давале.

Према овоме дакле, преко је потребно било, да се у интересу безбедности поменутих округа ускори са пресуђењем истих кривичних дела и тим начином одклоне све посмедице, које би с дужег одувлачења истих дела могле произаћи.

Но како се ради тога као што је напред речено, није могло потражити решење код законодавне власти, — влада његове светлости нашла се побуђење

послужити се у томе оним средством, које јој је остављено у случајима чл. 56. устава земаљског.

И тако на предлог министарског савета, бив. намесници књажеског достојанства, у име Његове Светлости књаза Милана М. Обреновића IV изводећи су под 12 Јунија ове године наредити ово:

„Да се суду окр. Ужичког овогодишњи одмор, који би по § 510 кр. поступка судског имао наступити 16 ов. м. одложи дотле, докле се дело кривице хајдука Николе Јевђовића и његових саучесника код истог суда непресуди а доцније да се овај одмор надокнади суду у месецу Августу.“

А кад је суд Ужички јавио доцније да је поменута дела пресудио, онда му је другом највишом наредбом изданом под 5 Августа ове године, дат једномесечни одмор од 5 Августа до 5 Септембра закључно.

О овим ванредно изданим законима, част ми је извести народну скупштину, сходно наређењу чл. 56 устава земаљског и предложити јој да исте законе изволи одобрити.

16 Октобра 1872 год.

у Крагујевцу

Министар правде,
С. Вељковић с. р.

Кад прочита предлог секретар Бошковић скупштина одобри.

Број 178.

Председник јавља да посланик Здравко Јовановић грађи осуттво од петка до свршетка скупштинских састанака ове године.

Скупштина му одобри.

Број 179.

Посланик Милан Ковановић каже: да је овај предлог о допунама и изменама доста велики, а види да чланови скупштине наваљују да што пре иду кућама, није могуће да се ова ствар сврши за два три дана, у исто доба каже, како види да ће се до године одбори раније скупити да предлоге претресају, мишлења је, да се и овај предлог одложи за до године.

Минастар правде: ове измене учињене су према оним примедбама, које су судови по захтевању моме чинили; и оне несадрже ништа ново или што нашим судовима неби било познато. Ту има само две ствари нове и то, прво о томе, да се противу пресуда општинских судова може изјављивати жалба председнику окружног суда; а друго је менично суђење, што је скупштина пре неколико година тражила. Ту нема ништа што је излишно или што коме судији неби било већ познато. Ја држим да би се ово могло на овој скупштини свршити, пошто је то све израђено на основу мишлења појединих судова.

У осталом ако се жели, да се скупштина још пре Митровачке закључи, онда се може ова ствар и идућој скупштини оставити.

Ковановић вели, да он неговори о потреби или непотреби овога предлога, већ вели, да треба ствар прегледати, а кратко је време, па се неће моћи свршити и у одбору и у скупштини.

Каљевић вели, да не би био за то, да се ово тако лако узме, јер ми видимо, да се у једним новинама телеграфине да ми свршимо закон за по дана.

Председник каже, да влада нема ништа против ога, ако би ово остало и за до године. Ко је зато да

се овај преглед узме у претрес и на овој скупштини реши тај нека седи; а ко је да се одложи нека устане.

Како већина устаје, то је скупштина решила, да се предлог о изменама и допунама у законiku о поступку судском у грађанским парницама одложи за до године.

Број 180.

Председник: сад су на реду молбе и жалбе и известилац одбора за молбе и жалбе Карамарковић саопштава молбу дванајест породица Кутлежа окр. Ужичког среза златиборског, који се моле, да им се уступи планина Кобиља глава.

Одбор за молбе и жалбе поделио се на двоје.

Већина је за то, да се Кутлежима цео простор „Кобиља Глава“ у сопственост уступи, но да је никада продати немогу; а мањина је одбора зато, да се од државног простора земље у златибору званог „Кобиља Глава“ половина уступи кутлежима на поклон у сопственост, но тако да то по закону отуђити немогу.

Мијајо Смилјанић каже, да је њему позната та земља, за које се кутлежи моле. Они су, вели, држали ту земљу још под Турцима а после све до 1845 године. Те године већини тих људи одузме се то право и после неким се поврати да уживају те земље, а тој фамилији немогне се повратити, него им је било одсечено, те су плаћали годишње око 20 талира кирије за ту земљу. Земља је била у њиховим рукама, али пре три четири године правителство изда налог, да се та земља издаје лицитацијом под кирију.

Ти сељани због свог сиротног стања немогоше узети земљу под кирију, јер немају одкуд, а трговцима је напротив могло подносити да је узму. Од

тада су се ти кутлежи непрестано молили и жалили како немогу живити ако им се не учини помоћ. Та земља има простора око једног сахата. Трећи део од ње може се косити, али се не може орати, и њима би могла послужити само за кошење, а не за орање. Наше правителство давало је земље и људма са стране, па је праведно да даде овима нашим људма, који су толико година ту живили и са Турцима се борили.

Брачинац је противан томе и тражи да се одбаци молба кутлежа, јер иначе ће правителство губити сваке године 60 дук. прихода што отуда добија.

Стојић је противан говору Брачинаца и платио би му вели трошак само да види стање тих људи, па би онда о овој ствари праведније судио. Он је зато да се тим људима помогне.

Радисав Милић брани мишљење мањине одбора, јер вели, немају људи од куда да живе.

Министар финансије вели: да има већ скоро 20 година, како је ова ствар пред владом, и влада је била увек склона да им учини неку помоћ. Најпре им је давано без лицитације под аренду, а затим је у 1867 години предлагано савету да им се нешто уступи, но савет то није уважио. Кад дајемо странцима, који се населе у Србији по нешто земље на уживање, влада је склона да и овима помоћ учини, а то што ће држава изгубити 60 дук. годишње није ништа спрема онога, што ће се добити у честитим грађанима и у привреди народној. Влада дакле није противна да им се да половина за 15 година, но под условом да то не могу отуђити.

Великић брани мишљење већине одбора, јер би иначе имајући половину долазили у сукоб са закупцима друге половине.

Вићентије Поповић говори како би то било незгодно кад би им се уступила само половина земље, јер тамо нема заграде, па се управо не би знало шта је њихово, и тако би увек било неприлика.

Председник каже, да су овде два питања: 1) хоћемо ли им уступити а 2) половину или све.

Скупштина пристаје, да се уступи Кутленима правитељствена земља.

Председник вели, да је сада на реду да се говори о томе, да им се уступи половина или све.

Алекса Петковић казује, да је он у мањини одборској: јер вели кад смо расматрали ту ствар, видели смо да они траже само половину, те смо мислили, да неби личило да им дајемо све, кад они то не траже, јер би онда сваки казао, да се овде може наћи бадава и оно што се не тражи.

Карамарковић каже, да су ти људи плаћали на 3 године 600 талира аренде, па кад би им олакшали сада 200 тал. годишње, ја не знам да се они онда неби пролењили и занемарили, а при том они у првој молби коју су лане поднели и траже само половину.

Како неки траже да се чита њихна молба, Миле Дамјановић каже, да то није нужно чинити, јер су се они молили од сваке руке на свету.

Каљевић каже да зна те људе, и да заиста ми, који живимо по варошима, не можемо ни да појмимо како они живе. Управо ту је дошло да се мре. Нема земље да би се могло орати, нема ништа на свету. Кад је дакле стање оних људи да се већ морају селити, онда треба да им помогнемо, јер кад можемо као што г. министар рече давати земље странцима, онда треба и нашој браћи да помогнемо.

Анта Пантић вели, да је он био у мањини да

им се половина уступи, али пошто је чуо положај тога места, он је за то да им се сав тај простор земље уступи.

Милосав Вукомановић је зато, да им се даде по закону т. ј. тако да после 15 год. буде земља њина.

Министар финансије вели, да је влада тако и мислила, да им се даде половина земље, па после 15 година да су господари од тога, али како се чују гласови да им се да све, но да не могу продати, то сад према томе треба одложити решење, док влада своју реч каже, па сутра да се реши.

Ковановић вели, да се овде каже да не могу нигда продати, а требало би казати да не могу нигда ни делити.

Председник каже, да ову ствар одложимо до сутра, и скупштина усваја да се одложи до сутра.

Број 185.

Дина Цанковић вели, да би молио г. г. посланике, да се одбору наложи, да сад изнесу пред скупштину само оне молбе и жалбе, које не трпе одлагања, а све друге да се оставе за идућу скупштину, јер нам је сада кратак рок, па нећемо моћи све свршити.

Председник мисли, да би требало продужити и свршити молбе и жалбе, које већ годину дана чекају да се реше.

Како скупштина усвоји мишљење председника, известилац одбора за молбе и жалбе саопштава молбу буљукбаша са границе крајњског округа, да им се повећа плата, а одбор мисли: пошто то спада у круг владине власти, да им се молба одбади и да се пређе на дневни ред.

Скупштина усваја мишљење одбора.

Протоколи НАР. СКУПШТИНЕ.

Број 182.

Известилац саопштава молбу Борђа Пана-Москића, који се жали да је таксу калдрмију двапут платио. Одбор је ствар прегледао и нашао: да је решење г. министра финансије на закону основано, по томе да се одбије и да се пређе на дневни ред.

Скупштина усвоји мишљење одбора за молбе и жалбе.

Број 183.

Анастас Грабов моли, да му се одобри да само одбијањем четвртине његове плате свој дуг одужује, што му овако није могуће живети са половином плате.

Одбор је мњења: Из оних разлога, који су у мишљењу одбора на ранију молбу изложени, не може уважити.

А молитељ нека се стара, да својом ревносту у служби и својим владањем прибави унапређење у служби, па ће тиме постићи оно што би имао у $\frac{1}{4}$ плате. А одбор му жели унапређење.

Мањина одбора мисли, да му се ова молба уважи. Посланик Великић каже да је он у мањини. Овај човек, вели, дане се молио да му се поклати половина дуга, сада се пак моли да остане и даље дужник, но да му се дозволи да може свој дуг једном четвртином плате отплаћивати. То не би било на штету васе и зато да се томе човеку помогне, кад се ништа не губи, а он ће и даље интерес плаћати. Ако ли му се половина буде узимала, човек неће моћи да живи у овако оскудним годинама са особито малом платом, и зато сам да му се молба уважи, кад се каса државна не штети.

Председник пита, ко је за мишљење већине одбора нека седи, а ко је мњења мањине, нека устане.

Већина седи и скупштина усвоји, да се ова молба не уважи и да се пређе на дневни ред.

Број 184.

Известилац одбора за молбе и жалбе Карамарковић саопштава жалбу Стевана Јелића Азањца, који се жали на духовну власт што свештеника Косту Мајсторовића, који је више пута због крађе осуђиван био, и сада као свештеника трпи.

Одбор је мишљења, почем ова молба није била пред надлежним министром, то да се одбаци, а скупштина усваја да се пређе на дневни ред, али пошто се није министру обраћао, то да се ова молба упутити надлежном министру да ту ствар извиди.

Број 185.

Известилац даље приопштава скупштини молбу еснафа бакалског из Смедерева, који моли да му се допусти да може крчмити пиће.

Одбор је мњења да се ова молба одбаци, јер о томе постоји и закон, што и скупштина усвоји.

Број 190.

Јефта Драгићевић из Крагујевца мајстор, моли, да се ослободи од плаћања данка.

Одбор је мњења: да је решење г. министра финансије на закону основано, с тога да се пређе на дневни ред.

Број 186.

Даље известилац Карамарковић приопштава скупштини молбу Мијајла Јовановића казначеја окр. јагодинског, који се жали што му власт недопушта да кафану отвори.

Одбор је мњења: да се одбаци што није била пред надлежним министром, и да се пређе на дневни ред, што и скупштина усваја.

Број 187.

Известилац приобштава жалбу неких закупаца и притежаоца у Београду противу уредбе о подизању механа и кафана.

Одбора миње по §. 1 закона о кафанама и механама (збор. 17 стр. 241. и §. 1 збор. 15. страна 325) нема места жалби, јер и кафеције по овим законима могу давати рану путницима; само не и стапновање. А да се ови закони измену или преиначе у ползу жалбоца могу предлагати само: Скупштина отвледи и влада скупштини по чл. 58 устава, па да се пређе на дневни ред.

Скупштина усваја миње одбора и да се пређе на дневни ред.

Број 189.

Известилац казује како Матија Т. Милутиновић трговац из Шапца, жали се противу владе што га неком наредбом оштећава. Скупштина усваја миње одбора, које гласи: да се одбаца по 7 тачки, чл. 101. закона о пословном реду у скупштини и да се пређе на дневни ред.

Број 190.

Карамарковић саопштава жалбу посредовника воденице дражевачке.

Илија Остојић посланик каже, да су му они писали, да се о њиховој ствари у скупштини ништа не ради.

Миле Дамјановић вели: Пошто они то нису скупштини писали, онда би требало ту ствар одбацити.

Министар правде каже: Ја сам добио пре по сата депешу, из које се види да је та ствар пред судом и да је сад наређен вештачки извиђај.

Председник скупштине каже, да се према овоме саопштењу г. министра правде пређе на дневни ред, што и скупштина усваја.

Број 191.

Карамарковић приобштава тужбу Јована Томића противу касацијоног суда, због њине издате пресуде. Одбор је миње: на основу 7 т. чл. 101 зак. о пословном реду да се одбаца, што није била пред надлежним министром а да се пређе на дневни ред што и скупштина усвоји.

Број 192.

На жалбу Богдана Андрејевића, писара општ. у окр. пожаревачком, противу пресуде суда пожаревачког, одбор је миње, да се одбаца што није била пред надлежним министром, што и скупштина усваја.

Број 193.

Известилац одбора за молбе и жалбе Карамарковић приобштава скупштини тужбу Николе Петровића механице из Алексинца противу судова и министра правде, да је неправедно осуђен и апшан, одбор је миње, да је уместно решење министра и потоне да се пређе на дневни ред.

Скупштина усваја да се пређе на дневни ред.

Број 194.

Известилац саопштава жалбу Благоја Антонијевића и Јона Антонијевића из села Буковче, окр. крајинског противу касацијоног суда, због пресуде, коју је у парници њиховој противу г. Крсте Петровића изрекао; а одбор је миње: да се одбије на основу 7. т. чл. 101. закона о пословном реду у скупштини, што није била пред надлежним министром, што и скупштина усваја.

Број 195.

Карамарковић приобштава жалбу члана окр. суда шабачког г. Теофила Спасојевића противу министра правде, што није противу поднесене тужбе удовлечено добро. Мњење је одбора: ова ствар неспада у круг радње скупштинске по чл. 101. зак. о пословном реду у скупшт. тач. 8. Па да се пређе на дневни ред што, и скупштина усваја.

Број 196.

Известилац одбора за молбе и жалбе приобштава како Петроније Чађевић из Ужица, моли да му се допусти градити меану и меанисати у старој меани после пропуштеног за грађење меане рока, а не види се да је та ствар била пред надлежним министром, са чега је одбор по 7 тач. чл. 101 зак. о пословном реду у скупшт. одбија. Ово мњење одбора и скупштина усваја.

Алекса Петковић каже, да би добро било да г. министар једним расписом обавести људе како би свака жалба ишла својим током: најпре министру па после скупштини.

Министар унутрашњих дела вели: они ће то моћи видети из новина о радњи скупштинској и по току ових жалби, које се из тих узрова, што пред надлежним министром биле нису, по закону одбацују, па зато и не треба никакав распис о томе.

Број. 197.

Известилац одбора за молбе и жалбе Карамарковић каже, да сад настају овогодишње молбе и жалбе и прва је овде на реду жалба Кутуле из Београда.

Министар правде каже, да је по овој ствари спремно један реферат, а како није знао, да ће да-

нас ово доћи на дневни ред, то га није данас ни донео. Зато нека ово застане.

Скупштина прими ту изјаву г. министра.

Број. 198.

Карамарковић приобштава тражњу Јоргаћа Аћимовића из Јагодине, да му се допусти да и даље свој дућан држи отворен у атару општине крњевачке, на друму код Савановца, па се тужи противу решења полицајских власти. Одбор мисли да је решење г. министра умесно, па да се пређе на дневни ред. Карамарковић разлаже читаву ствар и скупштина усвоји мњење одбора, да се пређе на дневни ред, почем је решење г. министра умесно.

Исти Јоргаћ Аћимовић из Јагодине тражи, да се решење министра поништи и њему Јоргаћу допусти меанисање у старој меани, док нову сагради.

Мњење одбора: решење г. министра умесно,

Ово мњење, пошто је ствар објашњена, и скупштина усваја и прелази на дневни ред.

Број. 199.

Карамарковић вели, да је једна интерпелација дошла у одбор за молбе и жалбе.

Председник скупштине пита, да ли има места да се по овоме учини влади питање.

Посланик Здравко Јовановић моли да се прочита.

Пошто Карамарковић прочита исту,

Председник скупштине каже, да сад скупштина има да реши, хоће ли се о овоме да учини влади питање да она одговори или не?

Посл. Ранко Јовановић налази, да нема места, јер овако питање о премештају владике и гимназије треба да се учути надлежном министру.

Здравко Јовановић каже, да није право да човек преко Мораве по највећој зими иде владика за благослов, јер један срез алексиначки долази чак на другом крају

Трифунац вели, да је народна скупштина 1859 год. једногласно решила, да јепископија пређе у Зајечар. За овим је био питан владика и он остао у Неготини. Ја мислим вели, да није право да се прелази три окружија, па да се иде у четврто. О' тога нека владика седи на средини.

Мита Миловановић доказује да треба јепископије да остане у Неготини, из разлога што се тако затекло, и због тога што и друге јепископије нису на средини, него где је како уобичајено.

Прота Јанко Јовановић вели, да питање о премештају јепископије треба влада да реши. Имам вели да исправим говор предлагача Здравка да малољетници не морају ни духовној власти да их лично види, но се то може свршити и писмено.

Здравко уверава, да владика док не види момка и девојку неће да венча.

Анта Пантић каже, да није истина да је скупштина решила, да се јепископија премести из Неготине у Зајечар, него је решено само да влада узме у призрење и да гледа како ће онамо народу помоћи.

Стојадин Радоњић доказује да није право да владика не седи у средини епархије своје.

Радован Милошевић вели, да се овим петражи да се владика премести у варошицу, него у окруж. варош. Он је био у Зајечару, па је после премештен у Неготину због већег броја житељства.

Кукић разлаже, како је Неготин у средини, кад се узме на ум простор његове јепархије.

Милан Ковановић предлаже, да се упути влади на оцену.

Тирковић каже, у колико је њему познато овај предлог заслужује призрења и са свим је на своме месту, јер помислите колико имамо од Суповца до Неготине. Он је за то, да се владика премести у Зајечар.

Алекса Петковић доказује, да не треба бадава о овом да губимо време, јер, вели, ми имамо посла до протe, а овај обично ствари спроводи владини.

Живул Јовановић је противан говору Здравкову да се владика премести у Зајечар. Тамо, вели, није средина; а ако хоћемо да је баш у средини, онда треба да буде у Бољевцу. Па како је Бољевац мала варошица, управо село, то је не могуће да ту владика седи. Па ако поћемо тражити средину, онда треба све владике да дођу у средоточије својих кругова, и митрополити у средини својих владика. Па како је све то не могуће, нека остане како је до сада било.

Председник: Скупштина има овде да реши: има ли овој интерпелацији места или не? Па онда ставља питање: има ли места да г. министар на ово одговара или не; ко је за то, да има места, нека седи; а ко је за то, да се пређе на дневни ред, нека устане.

Вишина седи и тиме скупштина усваја да има места да г. министар на исту одговори.

Министар правде вели: што неки кажу, да је скупштина то решила, то не ће бити, јер скупштина није ни могла то питање да реши. Могло је толико само бити да га она препоручи влади, да она реши, где ће бити владика.

Председник каже, да се овде ствар своди само на то, да нам г. министар доцније одговори шта је у ствари. Да је у овоме смислу скупштина решила ту ствар, она усваја, па да доцније даде објашњење.

Бр. 200.

Карамарковић саопштава молбу пандура начелништва округа београдског да им се повиси плата. Одбор је мијења, да се ова молба одбаца по тачки 8. чл. 101. зак. о пословном реду у скупштини, са додатком два одборника: нека иду да ору и копају, ако им је мала плата.

Скупштина усваја да се одбаца по т. 8. чл. 101. зак. о пословном реду у скупшт. па да се пређе на дневни ред.

Бр. 201.

Карамарковић саопштава молбу Антонија Миловановића, пандура београдског начелства, да му се одреди што год на издржање, јер због старости не може више да служи, а одбор је мијења: да се одбаца по 101. чл. тач. 5. зак. о посл. реду у скупштини, што и скупштина усваја.

За овим председник даде четврт сата одмора.

Бр. 202.

Кад се опет настави састанак, дођоше у скупштину г. президент министарства и министар унутрашњих дела.

Председник јавља да ће се продужити молбе и жалбе и да је г. министар правде донео реферат о ствари Кутулиној. Тај реферат прочита извештац одбора за молбе и жалбе Карамарковић.

Министар правде узе реч па вели: Из овога сте могли видети, да је главна пресуда изречена још

1852 године, дакле да је ова ствар пре 20 година пресуђена. Он је доцније тражио да му се врати 1000 дук., па је и велики суд у општој седници ту ствар свршио. По том он је наваљивао код министра и тражио помоћ, а није хтео да се ползује оним, што му је казано у првом решењу, но, као што сте видели, министар правде није му могао ништа учинити од своје стране.

Трибунац пита, да ли би могло да се влада умоли, те да му се дозволи, да наново подигне парницу.

Председник каже: то суд решава, а не влада.

Великић вели: кад судије не одговарају, ја мислим, да би најбоље било, да кажемо људима да овде не долазе, те да не троше, кад им се никаква помоћ не може указати, па да се још више бар трошковима не излажу.

Министар правде каже: Не само хотимиче него и нехотице кад судија учини коме какву неправду, по нашем законик у одговара. Код нас 10 судија решавају о томе може ли судија одговарати за свој рад или не.

Мијалко Раденковић каже, да кад је ово дело двапут прелазило преко свију судова, па га свуда одбили, ми му сада не можемо на силу противу закона дати право.

Лукић каже, кад је лаве та ствар била пред скупштином, он ми је вели писао, па ми је најпосле казано, да он то толико не чини ради себе, колико да се такве ствари не могу напред дешавати. Из овога случаја заиста види се, да се такви случаји може код нас догодити; и ако над судијама нема никакве власти, онда они треба да буду разумни и поштени.

Министар правде каже: Наша се је земља јуче

ослободила, па се од нас не могу закевати да буду онакве судије, какве су по негде на страни. Међутим ми знамо да судије чине и тамо повреде закона; а што се тиче моралне стране наших судија, ја мислим да се можемо с њима више похвалити, него друге државе. Како су код нас судије плаћене, они су код нас светиње.

Г. министар иностраних дела: И страни признају да су код нас судије пуни поштења. Кад је од пре 10 година од конзула држана конференција, која је имала извидити, да ли би се нашим судовима могла поверити јурисдикција над страним подјацима, она је испитала ствар и нашла, да им се што се тиче поштења може поверити, а што се тиче њихове научне спреме, чињене су неке примедбе, но од тога времена попуњене су и у томе обзиру празнине у колико их је било.

И сами странци дакле признају, да код наших судија има довољно јемство за поштење.

Председник вели, да је одбор мишљења да се пређе на дневни ред, а Кутула према решењу г. министра правде да се упути да ако држи да има право нека обнови парницу или да тражи објашњење пресуде, ако му је та нејасна. Усваја ли скупштина то одборско мњење?

Скупштина усваја.

Број 203.

Карамарковић саопштава молбу Матије Милутиновића, трговца из Шапца, противу министра унутрашњих дела, што је одобрио Петру Грујаћу и Милу Дамјановићу, да могу кафане подићи, поред његове, која је близу истих. Одборско је мишљење: да је

решење министра унутрашњих дела умесно и по томе да се ова жалба одбаци.

Посланик Лукић вели, да би требало обратити пажњу г. министра на ову ствар, те да се како томе стане на пут.

Министар унутр. дела каже: Где год се тражи овако одобрење, онде се предходно пита општински суд и одбор па се према потреби и дозвољава.

Тако кад мештани кажу да има потребе, онда се и одобрава, а иначе никако.

Скупштина усваја мњење одбора.

Број 204.

Карамарковић приобштава скупштини молбу Ненада Јовановића секретара касационог суда у пензији, у којој моли да се разведе са женом, с којом по пресуди одвојено живи.

Мњење је одбора да се одбаци по 5 и 7 тач. чл. 101 зокона о пословном реду у скупштини, и скупштина усваја мњење одбора, а да се пређе на дневни ред.

Број 205.

Карамарковић приобштава скупштини молбу Милије Павловића трговца из Београда, у којој казује како није могао по уговору да набави 360.000 ова жита за крагујевачки гарнизон због оскудне године, па моли да му влада само кауцију задржи у име накнаде, да неби гдно оштећен био, наводећи како се обвезао да набави рапу по 130 гр. чар. товар, а сада жито плаћа по 180 гр. чар.

Одбор се поделио на двоје: мњење је већине: да се одбаци и упути на извршење уговора; мњење је пак мањине: да му се помогне, ако то може бити без штете за државну касу т. ј. тако, да мању во-

личину ране положи, ако држави није потребна цела уговорена сума док ново жито не стигне,

Трифанац мисли; да ће му то учинити и сама влада ако има хране за војску.

Ранко Јовановић вели да у оваком случају кад човек даје кауцију, ако погодбу не би могао извршити, доста је и то, што му кауција пропада. Није право да један човек за народну војску пропадне. Тако је вели година донела. Човек је хтео нешто да заслужи а и самој држави да буде од ползе. Ранко мисли да није Павловић лицитирао, држава би опет по ту цену куповала храну за војску. Ми треба да узмемо то на ум како иностранци праве уговоре овакве, па полажу само кауцију и више ништа. Ранко је мишљења да му се остави да неку суму идуће године изда.

Петковић каже, да је одступио од већине одбора, јер колико год тај молитељ говори да не може да испуни уговор, толико исто могуће је да га може испунити. То ми не можемо знати. Кад би ми сада по његовој простој молби одобрили, да се он од уговора ослободи, то неби никако личило. Осим тога скупштина треба да има на уму, да није она надлежна да решава о извршењу уговора, а г. министар, који је надлежан, нека се с њиме равна, јер су ово судске ствари а не скупштинске.

Ник. Радовановић каже, да и ако је ово судска ствар, али се види да човек лако може пропасти. Ми ову ствар не можемо ни одбити нити казати да му се што учини, него би био мишљења да се изјави влади да она изнађе начин, како да човек не пропадне, јер би било штета да се човек упропасти.

Миљалко Раденковић вели, да би само у том случају био мишљења, да му се помоћ учини, ако влади

неби потребна била цела уговорена сума; па да ту храну до године изда од нове хране, иначе ако је влади потребна та сума хране, онда нека и испуни уговор; јер ко добија тај невраћа влади.

Брачинац вели, да му је познато како иду ти уговори, па казује, како најпре мора да се положи кауција, па да ствар иде министру на одобрење, па ако неби могао измирити шта треба, онда се најпре подмирује од кауције, па после од имања. Нестоји дакле, што Ранко говори о кауцији. Он је зато да се уговор изврши, јер кад добије он неће да врати.

Авта Пантић признаје да је ово ствар судска, али да човек неби пронао нека му се узме кауција, па ће се човеку помоћи, јер иначе ми нећемо убити његов дом, него поред њега и многе друге. Ако њему овде неучинимо, неће други нико лицитирати, па ћемо више штете имати.

Стојић каже, да су разлози Ранкови и Ник. Радовановића врло уместни. Нека сваки помисли, како би му било да је у то ушао. Држава се овде неби ништа оштетила, па сам зато, да се овласти господин министар да му у колико се може помогне. Ако може да се узме само кауција, онда добро, иначе нека му се остави да неку суму хране изда до године, јер овако ако човек пропадне може покрај њега лако пропасти 20 невиних људи.

Несторовић вели, да нису ни у колико уместни разлози Ранка и Николе, јер је скупштина позвана да закон врши како треба, и ја, вели, држим, кад би ми то учинили, како они хоће, ми би погрешили. Сваки треба да испуни оно, на што се обвезао, а ако влада са своје стране може да попусти, нека му учини. Ми нисмо овде дошли да опраштамо дугове.

Ник. Радовановић каже, да није казао, да ми урадимо што противно закону, него из сажаљења према његовој породици казао је само као храшћанин, да умолимо владу те да му она помогне ако се може.

Великић каже, да писмо ишли на то да га свим ослободимо, него на то, да неубијамо читаву једну фамилију. Ми нисмо судије, па се он нама и необраћа да му судимо, него да му помогнемо. Кад држава неће да изгуби ништа, зашто да му неби пружили руку помоћи кад човек губи кауцију од 800 дук. Кад би био странац ништа му друго неби више ни узели осим кауције, зато сам да му се без штете државне касе помогне.

Радован Милошевић каже да се највише говори о тој кауцији као да би било право да се влада с њом задовољи. Са свим је вели излишно о томе говорити, јер и он као трговац могао је знати шта је уговарао, јер кад би знао да ништа друго не губи, он се неби ни обраћао скупштини. Но он је овде изашао чисто да му држава учини неку милост, али ми знамо да у нашој земљи нема трговца, који није и губио и добио, сваки треба да се држи свога уговора, а кад би друго учинили, онда би сваки могао са правителством лако трговати.

Дива Панковић каже, да смо чули разлоге посланика да му треба помоћи, па и ми знамо да треба. Али помислите колико ми имамо ликвидација у нашој земљи, па онда у овој прилици требало би сваком да учинимо милост. Стога сам да се држи уговора.

Малетић каже: И ја сам тога мијења, а да не-
спомињем ове гласове, који се проносе о истом мо-
лителу, као да је он доиста набавио преко 200 хи-
љада ока пшенице, па видећи како је цена жити

скочила, каже: боље да изгубим кауцију од 600 дук.
него-ли да изгубим 3000. Да не спомињем дакле те
гласове, који могу бити неистинити, питам г. г. по-
сланике шта ће радити сутра кад дођу 300 таквих
лиферанта, који су тако исто изгубили? Кад би се
то тако учинило, онда би сваки трговац рачунао: ако
добијем добро, а ако изгубим, онда ћу се обратити
скупштини. Осим тога ми треба да обратимо пажњу
на наше финансиско стање, које у текућим издат-
цима доста хрђаво стоји. Наши чиновници гладују,
наше школе стоје затворене, пред нашим очима зграда
крагујевачке гимназије дирекцима подупрта да се не-
сурва, а ми овамо хоћемо да поклонимо 3000 дук.
једном простом предузимачу, који је случајно по-
грешно рачун о трговини водио. По овоме мислим
да се уговор испуни.

Брачинац наводи, како неки говоре да се ствар сврши кауцијом, али да ли влада може да набави рану за војску сад у невреме, а и пошто ће је морати плаћати?

Карамариновић каже, да је мањина за то, да му се помогне без штете за државну касу и. пр. ако влади не би требала сва количина ране, онда да за сад положи колико треба, а после кукур.

Срећковић: Мени се чини да је свагда у интересу владе и народа, да се таквих либерација примају озбиљни и поштени људи, те да се тако увек уговори издрже. Ово је поштен човек. Ја не би узео ову ствар одсечно, него ако се може што човеку да учини без штете за државну касу, онда да се препоручи влади, па нека му она и помогне.

Кад би ово био човек, који би имао само ту наудију, њему би се она само и одузела; па кад би

се тако учинило са овим човеком, онда треба да се помогне и овом човеку, који је јемствовао и својим имањем, те да се и државна каса неопштети и да се поштени и озбиљни људи, као што је овај, лиценције примају.

Министар председник, овде се неби могло примити да уговор падне и да он кауцију да, па држава после сама рану да набавља. У таком случају држава би испустила из руку друго јемство, које има поред кауције; по могло би бити ово: да он издаје колико је потребно ране за војску до нове ране, а да се са свим разреши од изпоруке оне количине, коју би издао и коју би војска трошила у времену кад приспе нова рана. То би био једини пут. Ово би се дакле могло упутити оцени владе, па би онда надлежни министар гледао начина, како да му се помогне без штете за државну касу.

Председник: г. министар каже овако: ако би скупштина упутила оцени владе да прегледа тачно, колика је потреба у рани, онда би му се вели тим путем могло некако помоћи н. пр. он је обвезан да изда 360.000 ока. Сад ако би се видело, да се може намирити потреба са 200.000 ока, па оно што је претекло тога и да не издаје.

Дакле ко је за то, као што г. министар каже, да се преда на оцену владе, тај нека седи, а ко је противан нека устане.

Вишина седи и молба се упућује на оцену владе.

Број 206.

Карамарковић саопштава молбу Живана Пајића из Колара, у којој моли да се разреши од уговора с правителством или да му се смањи аренда за неку земљу, коју је од правителства под аренду узео, па

је друм преко исте просечен и поплавом је упропашћен. Одбора је миље да је уместно решење министра финансије, због тога да се одбади.

Грковић каже, да је овде човеку узета једна земља за пут преко исте, а дата му земља старог пута, која није онаква; каква је у уговору. Он је за то, да се човеку с тога даде каква накнада.

Министар финансије каже, да није о томе питање, јер он је тражио само да се разреши од уговора. Њему је казано, ако жели да одустане од уговора, да то изјави, па ће се онда решити.

Скупштина усваја миље одбора.

Број 207.

Карамарковић саопштава жалбу монаха Константина противу владика, што му неће да поврате чин свештенички и износи на видик разна неваљалства калуђерска.

Миље одбора: да је решење министра просвете и првених дела уместно и по томе да се одбади; по како Константин износи многа неваљалства калуђера у овој молби, то да се преда иста молба надлежном г. министру просвете, да се учини извештај над свима за које он овде говори.

Скупштина усваја миље одбора.

Број 208.

Карамарковић приобштава скупштини молбу учитеља и учитељака основних школа из Београда, у којој моле да им се рок службе сведе на 30 година: да им се на место дојакошњих класа одреде периоди, и да им се одреди пензија по годинама службе.

Одбор мисли да се по чл. 58 устава пређе на дневни ред.

Скупштина усваја мњење одбора и да се пређе на дневни ред.

Број 209.

Карамарковић приобштава скупштини жалбу Ивана и Милосава браће Дренића, што им није дато поновљење парнице, а одбор мисли, да се одбади, јер је решење министра правде на закону основано.

Скупштина усваја мњење одбора и да се пређе на дневни ред.

Карамарковић приобштава скупштини молбу општинара општине паланачке, у којој се моле да се нисела вода код Паланке уступи општини; одбор је мњења да се ова молба уважи у начелу, и то на онај други начин, који општина предлаже, а то је да се општини уступи па да она оправи воду. С тога и треба да се препоручи призрењу владе, да она размисли под којим условима може се овај извор уступити општини, а да по истеку неког времена држави припадне; па о овоме скупштини влада предлог да поднесе.

Пошто је ова ствар претрешена, скупштина усваја да се ова ствар преда влади на оцену.

Број 210.

Председник моли, да скупштина саслуша два указа.

Секретар Срећковић чита указ, којим се овлашћује г. министар војни да поднесе скупштини предлог закона о регрутовању стојеће војске.

Г. министар правде овлашћује се, да поднесе скупштини предлог закона о поделењу известних звања полицијске и судске струке на класе.

У 1 $\frac{1}{2}$ сат по подне састанак је закључен.

ПРЕДСЕДНИК СКУПШТИНЕ.

Ж. Карабибировић.

СЕКРЕТАР:

П. С. Срећковић

Опуномоћени подписници;

Никола Симић, Лазар Симић, Димитрије Миловановић, Вићентије Поповић, Риста Пантић, Павле Самуровић.

САСТАНАК XX.

19. Октобра 1872 год.

Председао

ПРЕДСЕДНИК СКУПШТИНЕ

Живко Карабибировић.

Председник, у 9 сати пре подне, отвори састанак.

На овоме састанку било је 96 посланика, а присуствовали су истоме састанку сви г. министри.

Секретар П. Срећковић прочита протокол XVI састанка, који скупштина усвоји.

Бр. 211.

Председник рече, те секретар Сима прочита два указа Његове Светлости Књаза српског Милана М. Обреновића IV., којима се г. министар војени овлашћује да поднесе народној скупштини ове предлоге:

1. О изменама закона о женидби официра и војника стајаће војске.

2. О изменама у закону о набави путних и подвозних трошкова војених чиновника и војника од 24. Фебруара 1864 год.

По предлогу председника, скупштина упути први предлог законодавном, а други финансијском одбору на испитивање.

Бр. 212.

Посланик Милорад Цојковић моли скупштину да му даде одсуство за сво време трајања овогодншње скупштине, јер му је таково одвећ потребно.

Скупштина му тражебо одсуство одобри.

Бр. 213.

Председник рече да ће сада г. министар иностраних дела да говори на интерпелацију посланика Јована Бошковића, Јеврема Војиновића, Ристе Пантића и Петра Васића због малог Зворника и Сакара, па позва слушаоце да се удаље из сале скупштине, пошто ће седница бити тајна.

Интерпелант Јован Бошковић прочита интерпелацију, која гласи:

Прошле године прво-потписати ставио је био питање г. министру спољних послова у смотрењу том, зашто се трпи повреда народних права, на име: за што се и дан дањи трпе Турци те станују на српској земљи у Малом Зворнику и Сакару окр. подринском. — Турци, који не ће не само да се повинују законима наше земље и да плаћају данак државни, него који чине разна недела, које крађом, а које пак чинењем наваличних и самовољних сметња нашој отачаственој трговини, а на понижење права наших и на штету целокупних интереса народних.

На ово питање прво-потписани прошле године истина није добио одговора, али смо чули, да је влада чинила кораке за исељење Турака из М. Зворника и Сакара. Но како се извршење ове ствари има скоро 40 година одуговлачи, и како се управо не зна у чему запиње ова ствар, као и шта в. порта наводи за узрок, те са своје стране одуговлачи извршење своје обвезе, а тиме вређа право народа српског, — даје повода и изазива народ српски да

и он са своје стране одрекне обвезе према в. порти донде, док в. порта тачно не испуни своје обвезе према народу српском.

Па с тога, као посланица народне скупштине, стављамо г. министру спољних послова питање, и тражимо, да нам на исто одговори:

1. Зашто се извршење о исељењу Турака са српске земље у Малом Зворнику и Сакару има већ скоро 40 година одуговлачи, а тиме права и интереси народњи вређају.

2. Је ли в. порта на потраживање српске владе у овоме питању досада дала одговора, па и ако јесте, то у коме смислу, и

3. Ако није в. Порте никакова одговора дала, хоће ли се оваково стање, које вређа права народна, и даље сносити.

30. Септембра 1872 год.

у Крагујевцу.

ПОСЛАНИЦИ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ:

Јован Бошковић.

Јеврем Војиновић.

Ристо Пантић.

Петар Васић.

На ову интерпелацију г. министар одговорио је на све три тачке интерпелације. Његов одговор своди се у главном на ово што иде:

Право Србије на Мали Зворник и Сакар оснива се:

1. На карти ограничења Србије од 1831 године, по којој је Дрина граница између Србије и Босне, а поменута места леже на десној т. ј. на српској обали Дрине.

2. На царским хатишерифима, а нарочито на хатишерифу од 1833 године, у коме изриком стоји,

да између осталих, тамо означених предела, припада Србији и предео дрински, састављен из Јадра и Рађевине, а Мали Зворник и Сакар налазе се у Рађевини.

1834 год. била је састављена једна комисија из царско-турских и српских комесара. Ова мешовита комисија исељавајући муселмане из предела дринског дошла је била у тој намери и у М. Зворник, по ту је била нападнута из заседе од мусулмана мало-зворничких, који су само царско-турске комесаре заоставили, а од српских отели све новце, које су они носили да њима изплаћују имање исељавајућим се мусулианима.

Књаз Милош није хтео прибегавати крајњим средствима, но је оставио мало-зворничанима рок један, у коме су се они имали изселити, и као што је затим у опште из узрока, који су свима познати, заостало извршење хатишерифа царских односних на изсељење Мусулмана настањених у Србији изван градова, тако је заостало и њихово изсељење из Малог Зворника и Сакара.

С повратком на престол династије Обреновића, која се свагда саображавала жељама народним и водила бригу да се остваре права Србије, дошло је поред осталих питања и оно о Малом Зворнику и Сакару на дневни ред. Од 1860 год., па до данас, ово питање није престало бити предметом бриге владе српске. После конференције држане у Цариграду 1862 услед бомбардирања у Београду, питање мало-зворничко било је најживље претресано у Цариграду између високе порте и српског заступника. Приликом преговора вођених у Цариграду о српским градовима и ово је питање дошло до свог закључења. Тадашњи велики везир Али-Паша изјавио је био нашем заступ-

нику да ће се и Мали Зворник и Сакар изселити, но под условом да Србија на тим местима неподигне никаквих утврђења. Влада је кнежевска овај услов примила. Но ни овом закључењу није дато следство, ма да је влада српска и под књазом Михајилом и под Намесништвом непрестано настојавала да се оно изврши.

У течају ове године Намесништво је учинило нове кораке у Цариграду. Оно је руковођено било и том побудом што је желело да разчисти земљиште Кнезу Милану тако, да кад он на владу ступи, не нађе никакве препреке за добре одношаје са царском владом.

Тадашњи велики везир Махмуд-паша оценио је побуде, које су у овоме кораку руководиле кнежевско Намесништво, ушао је у озбиљно проучавање питања и показао се наклон да га реши. Но међутим у мес. Јулу о. г. Махмуд-паша био је замењен Митад-пашом у везирству, а на скоро за тим на место Митад-паше дошао је садашњи велики везир Мехмед Ружди-паша.

Ове промене биле су узрок, са кога нам порта није могла дати дефинитивног одговора.

Влада Књаза Милана продужава настојавати у Цариграду да се право Србији стечено прејскоро 40 година оствари. Пошто се ови кораки чине пријатељски и поверљиво у жељи да се ствар у непосредном договору са в. портом без ичијег посредовања реши, влада мисли да није потребно ни пробитачно да скупштина народна улази у претрес овога питања, будући је царска влада решивши повољно по Србију питања од много веће важности дала довољно доказа о својој мудрости и готовости да држи рачун од

жеља и права народа српског, а влада књажевска труди се да вис. порти ово решење олакша тиме, што је саобраћавајући се духу времена и захтевањима човечности и толеранције предложила високој порти да становнике Малог Зворника и Сакара, ако их неби желела изселити, остави на својим садашњим огњиштима, али да приме јурисдикцију кнежевине, под којом би уживали сва она права, која закони земаљски свакоме грађанину српском обезбеђавају.

Интерпелант Бошковић рече, да је из објасњења г. министра увидно, да је влада у овој ствари чинила пужне кораке за извршење права народног, и он се према томе раду владином са признателношћу одазива. Скупштина се придружује овој изјави и оставља влади, са поверењем, дају бригу и настојавање, како би се ово питање једном решило и у дело привело.

Број 214.

Председник скупштине рече да је јуче остала нерешена молба породице Кутлеша из окр. ужичког, јер је као што вам је познато влада захтевала да се о томе размисли, па то г. министар финансије изјави: и влада је као што сам јуче рекао склона да помогне овој сиротној породици, која је многобројна и оскудна у земљи. И у одбору и у скупштини било је двојаког мишљења. Једни су хтели да им се уступи све, али да не могу никад отуђити, а други су били мишљења да им се уступи половина од те земље да 15 година уживају бесплатно, а после да буду господари.

Влада је за ово друго мишљење. Ако им се толико да, биће им доста и они ће бити захвални, а да им се све уступи, то неби било разумно, јер може

бити и други сиротиња у томе крају, па ће можда требати и овима да помогнемо. Но пошто је ово добро дато под аренду, то што се тиче поделе те земље и уступања молницима остаје влади да изврши.

Посланик Мијанло Смиљанић каже: ја би имао само то приметити да по негде има 5—6 људи, а по негде само један, па се та подела неће моћи тако тачно извршити.

Г. министар финансије на то рече, они су за 15 год. прости уживаоци, а кад прође 15 год. они ће постати господари, па онда нека се они сами између себе равнају. То ће после бити њихова ствар.

По овоме скупштина реши да се поменутој породици Кутлеша уступи половина државног закоса Кобиља глава на уживање за 15 год., па после тог времена да постане њихова својина.

Број 215.

Сељани села М. Крчице окр. крагујевачког моле, да им се постави учитељ, а они пристају у томе и неку помоћ учинити.

Одбор је мњења: да се препоручи нарочитом призрењу владином.

Посланик Анта Пантић каже, да су они начинили школу, а кад су тражили да им се учитељ постави, добили су одговор, да се то не може учинити што новаца нема. Па зато они сада нуде помоћ.

Г. министар правде вели: дане је скупштина одобрила неку суму на ту цел, па то не само што није достигло за све потребе, него је ове године још више издато него што је одобрено. С тога је сад одбор нашао да треба још дометути, јер ови извори које за сада имамо не стижу, а међутим фонд школ-

ски није у стању да подмири све потребе, те се и из државне касе нешто додаје, о чему ће се морати размислити како да се од сад те потребе намирују, а они ће пошто је одбор буџет просветни повећао учитеље добити.

Посланик Арса Лукић наводи, како у овоме види велики напредак, кад помисли како су пре људи нагоњени да своју децу у школу дају, па с тога је зато: да се о томе добро размисли, те да ни у каквој прилици народ не одбијамо, а ако су средства нужна онда да дамо.

Пошто је г. министар правде као заступник министра просвете казао, да ће им се учитељ дати, то скупштина реши да се пређе на дневни ред.

Број 216.

Јевгеније Појасаревић фабрикант шалитра моли народну скупштину да му се фабрика (шалитрана) у сопственост уступи и зајам одобри.

По овој молби одбор је поднео свој извештај, који гласи:

Извештај одборски.

Јевгеније Појасаревић фабрикант шалитре настањен од више година у Београду обратио се народној скупштини са молбом,

1. Да му се оправка фабрике исплати кад му се већ не може фабрика у сопственост уступити као што је у раније поднесеној молби од 2 октобра ове године захтевао.

2. Да му се остатак дуга од 1065 дук. цес, који у државној каси дугује покљони у накнаду седемогодишњег труда око произвођења шалитре, што би, вели, те новце могао заслужити да је био и под

платом, или ако то неби могло бити да му се одобри одплаћивање на пет година.

3. Да му се у име одплаћивања незадржава половина од израђене шалитре као до сад, него четвртина.

Г. војени министар објаснио је одбору ову ствар, да је за живота блаженопочившег књаза Михаила смисљало се у влади, на који ће се начин моћи учинити да Србија постане независна у подмиривању војничких потреба, и као што је Аустрија била забранила извоз и провоз оружја, шалитре и других војничких потреба, а нужно је било да се знатне количине шалитре набаве, министар је војни прибавио обавештења, где би се и на који најпробитачнији начин могла производити шалитра у Србији. Пошто се у Београду налазило понајвише услова за произвођење шалитре, а то је се могло и у најкраћем времену у Београду остварити са текућим кредитима војног министарства, министар је углавном са Појасаревићем да овоме стави на расположење једну од понајбољих турских кућа на дорћолу, но тако да Појасаревић ову кућу најједнијим начином оправља и доправља, а министар да му даје потребне мање суме новаца како за све оправке и доправке, тако и за набављање потребних материјала за произвођење шалитре. Све ово да се извршује под надзором лица, које министар на то буде одређивао као што му је био додао и неколико војника у помоћ а и да се у овоме раду извеште, па Појасаревић да примљене суме одплаћује шалитром, то јест кад год преда министарству шалитру по одређеној цени, онда да му се један део одбија за рачун новаца што су му из касе министарства унапред издавани, како би

тим начином министар умеравao и свагда на извесну цифру сводио новац, који за ту радњу издаје. Министар је вели, овај начин за то усвојио, што је Појасаревић налазио свог интереса, да што мање троша у поправку и доправку зграда и набавку казана, каца, и других потреба за произвођење шалитре, као и да улаже у материјале само толико новца колико је управо нужно, пошто се при предавању шалитре обуставља извештај део.

Министар је налазио јемства за новац, који издаје, у самом дограђивању, у алатима и материјалима, јер је посматрано као државно добро и под главним навођењем министра, а Појасаревић сматра се као стручњак, који шалитру производи, којој је и цена била одређена према цени на другим пијацама.

Министар је жељео да ова радња постепено израсте из услова местних околности.

Ако у опште има услова да се ова радња развије и осигура у месту производње, ова ће се природно развити, а да министар не изложи се никаквој штети; ако нема, онда министар је толико издавао новца, колико може свагда извадити и касу подмирити. За сваки случај министар је дао да се процени државно добро, на коме се радња одпочиње. За случајеве, ако би се радња шалитре и других индустријских производа, што поред тога долазе, као сапун и стеринске свеће развили у мери да би се могло све то предати у руке Појасаревићу или каквом друштву као приватна индустрија, влада је била наклона и таквом уређењу, но пошто су се политичне околности измениле, пошто је Аустрија забранама само наморавала Србију да подиже независну производњу у Србији, а није могла спречити да Србија своје наоружање неизврши, то је Аустрија дигла за-

брану износа и провоза оружја и војених материјала за Србију, те тако је Србија набавила довољну количину шалитре; с тога министар и није могао са обичним кредитом војеног буџета терати производњу шалитре у Београду у већим размерама и напредне кредите није ни тражио, што је већ после забране довољно шалитре набављено било.

Ова је производња све до данас овим начином продужавана. Кад је Појасаревић пре неколико недеља затражио од војног министра 2—300 дук. ц. да плати неке дугове, министар му то није могао издати док се не увери о стању фабрике. С тога је одредио стручну комисију, која је извидила шта се новца из касе министарства војеног налази у дограђивању, а шта у — материјалима, па кад је из извештаја комисије увидио, да се управо у дограђивању и спремној земљи за шалитру налази онолико (око 1100 дук. ц.) колико је Појасаревићу из касе издато, министар није могао уважити молбу Појасаревића.

Министар је и сад наклон да се ова радња продужава, но у размери обичних буџетских кредита за набавку шалитре. Министар оцењује, да би се поред производње шалитре могао корисно производити сапун, стеаринске свеће — али министар војени на ову радњу не може из војног буџета ништа издавати.

Понајбоље би било, кад би се могла ова радња предати приватној индустрији, но до сад се нису пријавили приватни капитали.

Ако би се нарочито кредит одредио, можда би се достигао извештајни успјех у произвођењу сапуна и стеаринских свећа, као споредних производа поред шалитре.

Одбор, прибравши све горе наведено, и уважавајући самим радом осведочену извештајну способ-

ност Појасаревића, а уверен да би поред дојакошње преко нужне шалитре, од велике користи по земљу било произвођење стеаринских свећа и сапуна, па нај-после поуздано надајући се, да би наша шалитра оваким споредним радом у много краћем времену развила потпуну своју радњу као самостална фабрика, мисли :

1. Да се г. министар војени овласти, да г. Појасаревићу може издати до 1500 дук. цес. на 5 год. без интереса ради произвођења сапуна и стеаринских свећа, те тако би се фабриканту помогло да и шалитру лакше производи ;

2. Што се тиче самога земљишта, почем је у каснијој молби Појасаревић сам одустао од тога потраживања, но да му се на ново процени све оно, што је од своје сопствености у фабрику утрошио, па да му се исплати ;

Пошто ће сама администрација као што се и по себи разуме у онолико скинути терета са г. Појасаревића, колико је у државне зграде на истом земљишту уложено, а води се у партији дуга на Појасаревићу, ићи фабриканту на руку, да онај дуг државној каси које горњом исплатом утрошеног новца, које примањем израђене шалитре, и најпосле даљим произвођењем шалитре не само неосетно одплати, него се и као прави фабрикант користи, што ће му влада сваку центу шалитре плаћати до 5 дук. цес., те да се молиоц тиме задовољи.

У Крагујевцу 18. Октобра 1872.

Председник одбора
Б. Малетић.

Чланови одбора :

Миле Дамњановић, Дим. Миловановић, А. Пантић, Глигорије Брајковић, А. Петковић, Мата С. Карамарковић, Павле Грковић.

Г. Министар војени изјави : истина ово је један терет за министра војеног, јер за администрацију војену најбоље би било кад би се све потребе могле подмирити путем лиценције, но пошто министар мора да прибегне оним средствима и поред других послова мора да прими и индустријски, то би ово могло остати дотле док се ко други не јави. Међутим он би у тој ствари ишао само донде док не би било какве штете и да се неће ништа изгубити.

Председник скупштине упита скупштину, је ли зато да се овласти г. министар војени да може на ову цел давати молитељу зајма до 1500 дук. цес., без интереса и то колико сад за потребно пађе.

И скупштина ово усвоји.

Посланик Каљевић изјави да би желео знати да ли то остаје и за мили-свеће, или да му се плати само за шалитру, а ово друго колико се може.

Председник објасни да се ово разуме и за свеће и сапун.

Број 217.

Михаил Петровић из Крагујевца моли, да му се поврати имање, које је управа фондова за дугове његова оца примила.

Одбора миње : да се скупштини учини овај предлог, овлашћује се г. министар финансије да може проситељу повратити примљено за дуг отца молитеља имање, пошто молитељ дуг потпуно без икакве штете по државну касу и касу управе фондова исплати.

Г. министар финансије вели, има већ неколико случајева, да дужници дођу до тога да не могу да плаћају одплату и интерес, те се имање изложи лиценцији, па кад немогне изнети ни главно, онда правитељство задржи за себе и даје под аренду. У так-

вом случају после неког времена јаве се дужници па кажу: ево вам све што смо дужни, уступите нам имање. Сад се тражи даље овлашћење да се таквим људима кад траже може повратити имање без штете за државну касу.

Председник скупштине налази, да овде треба уопште дати овлашћење како ће се у таквом случају поступити.

Г. министар финансије рече, да ће у томе смислу поднети скупштини предлог.

Пошто г. министар финансије изјави да ће у томе смислу поднети предлог, а овим ће се и молитељу помоћи, то скупштина реши: да се пређе на дневни ред.

Број 218.

Седам одборника из Шапца, жале се на окружног начелника што их је са одборништва збацио, пришивајући им да нису влади одани.

Мнење одбора: пошто се ова ствар наводи у току ислеђења и решења код надлежног министра, да се пређе на дневни ред.

И скупштина ово мнење одбора усвоји.

Број 219.

Председник рече те секретар Сима Живковић, прочита извештај одбора законодавног о укинућу 1 тачке члана 13. закона о трошковима управних чиновника, тај извештај гласи:

Народној скупштини.

Одбор финансијски прегледао је предлог владин да се укине тачка 1. чл. 16. закона о трошковима од 23. Октобра 1871 године, и нашао да је

укидање те тачке умесно из разлога што су у предлогу наведени.

13. Октобра 1872 год.

у Крагујевцу.

Председник одбора
Илија Маргетић

Извештач
Љ. Каљевић.

Одборници:

Мил. Спасић, Петар Катић,
Јак. Павловић, Мијалко Раденковић,
Сима Несторовић.

По овом се прочита и сам предлог.

Посланик М. Блазнавац каже, да је од многих посланика слушао да среске старешине прикупљају трошкове не казујући скупштинама од куда тај трошак произлази. Старешина, вели, требало би да позове неколико људи па да им каже: Ово су трошкови што има срез да плати а не овако само да купи без да се зна зашто. Г. министар нека се промисли како би најпробитачније било, да се злоупотребама на пут стане, по на сваки начин било би најбоље кад би те трошкове прегледали бар 5—6 људи, који би сам прирез распоређивали и то све својим потписом утврдили кметови и тај рачун треба да иде г. министру на преглед, па стога је вели излишан говор.

Живул Јовановић вели, да није истина што неки кажу да капетан сам трошкове разрезује у његовом срезу. Капетан кад хоће трошкове да разреже позове из свију села кметове и по неколико одборника, па им све објасни и ту се тај прирез разреже.

Посл. Јелесије Павловић, Радисав Милић и Павле Поповић наводе: да се и код њи разрешивање ових трошкова врши по закону.

Посланик Сима Несторовић чуди се како неки говоре да се негде врши ово разрезивање овако, а негде онако, жао би му вели било да некаже, да се код њи врши онако како закон наређује.

Посл. Јевта Мирић изјављује да се код њих не контролишу ни рачуни као што неки кажу, он је за предлог г. Блазнавца.

Г. министар унутрашњих дела вели, у закону је о томе заиста прописано, но кад има места да се тако не ради, он ће расписати свима властима да они у будуће тако раде те да кметови све квите контролишу, а кметови кад виде да је каква квита неуместна, они ће је одбацити. Међу тим свим среским начелницима и писарима треба да се плаћа трошак кад дођу у окружну варош.

Посл. Милан Брачинац каже, да је лане скупштина решила, да чиновници не добијају трошак кад иду у окружну варош. Тада је речено да овај закон изађе и важи само за годину дана те да се сазна права цифра, колики ће бити тај трошак, па тек после да се определи како ће их плаћати.

Дакле оставили смо да то остане за годину дана, па с тога је противан да се ово сад износи пред скупштину, но нек г. министар побрине се да ту цифру сазна па до године да поднесе предлог.

Посл. С. Радоњић такође противан је укинућу ове тачке закона па вели, зар да се плати начелнику и капетану трошак кад он иде по парлаторијама и кад иде у варош на балове или суду да одговара за неке кривце. А треба знати да се код њих уз сваки данак наплаћује за то трошак по 4 гр. чарш.

Посланик Војин Радосављевић вели, у оном

срезу кад буде пре скупљања данка капетан зовне све кметове и по једног одборника па им покаже све трошкове и они их онда све разрежу.

Посл. Ранко Јовановић каже, да то свуда не бива тако, он вели нема сумње да ће те трошкове капетан право разрезати, него само требало би напред да се каже, зашто се плаћа, јер кад људи знају зашто плаћају није им криво.

Посл. Анта Пантић говори о томе да је њему сад то ново што посланик Војин рече, да срески начелници кад хоће да разрежу прирез скупљају кметове и одборнике, па онда посао врше; но он зна да од среских старешина дође само налог колико да се за те трошкове наплати и њему преда. С тога би вели требало да те рачуне неко из народа прегледи и при разрезу буде, па да види нашта се ти трошкови чине, па би онда и наш свет био задовољан.

Посл. Анта Пешић подпомаже посланика Војина, јер се у његову срезу онако исто ради као што је он навео.

Посл. Јеврем Боиновић вели, да се у његову срезу неради онако, како Војин и Анта Пешић кажу, но само капетан пише колико кметови да наплате од народа за те трошкове, па се толико и наплати.

Он разлаже како наш народ жели радо да сам капетан те трошкове разрезају и како би далеко боље било кад би по од народа ту присуствовао, јер би народ задовољан био и боље би се с влашћу слагао. С тога би вели за оваке ствари биле окружне или среске скупштине.

Посл. П. Грковић каже, да је у закону прописано, ко контролира тај трешак. У колико се он

опомиње држи да трошак који управо чиновници учине треба да подпишу.

Илија Симић слаже се са послаником Брачином, али како ствар иде, њему се чини да ми до праве цифре не ћемо никад доћи. Њему је познато како су квите издаване у Фебруару, а одобраване у Августу месецу.

Г. министар финансије каже, лане кад је изишао овај закон баш се ишло на то да се немогу наплаћивати трошкови. Ти рачуни долазе у министарство, па кад се види да је трошак за то непотребно учињен, онда се и неприма. Међу тим такве трошкове могу и кметови да одбаце и после може их и контрола одбацити.

Посл. Вићентије Поповић говори о томе, како су лане неки хтели да се одсечно даје, али то се није могло усвојити, и зато је остало да се проба за ову годину какве ће бити цифре, зато неки кажу да те цифре прегледи кмет, боже сачувај, то се код нас никако не врши, но на против кад им се то затражи они кажу, ви нисте контрола.

Но пошто је ово остало да се овако практикује док се не сазна цифра те да се може одредити одсечно шта да се за то плаћа, то је зато да се и ова тачка остави те да се о њој ове године ништа неговори.

Посл. Р. Јовановић вели, то што се до сада говорило нема свог места, јер по овом закону они су плаћали из своје касе, па није ни било никаквих квита нити су се оне прегледале.

Посланик Милован Спасић разлаже да је закон овај донесен да се стане злоупотребама на пут. Закон нов и потом могуће је да се по њему свуд не

практикује. Г министар је казао да ће наредити да се строго по закону поступа. Тај је закон издан да се схваћа рачун од трошкова, па ће се то ове године пошто се рачуни приберу прегледати. Ту ће се видети јели трошак према закону па где није ту се не ће ни признати. Што се тиче самог предлога каже кад срески начелник по званичној дужности има, да иде у окружну варош, то треба да му се трошак плати. Има случајева да је среска кућа далеко по 15—16 сахата од окружног начелништва. Данак се покупи и мора да се носи окружном начелству, ко ће дакле да плати трошак да се он однесе начелству. Нико други до народ, јер сматра да они ни су дужни то чинити особито кад се узме да у тим приликама морају водити и пандуре за сигурност. То је случајно лане изостало и пало на њихов терет, па зато сад треба да се поправи.

Председник скупштине мисли да влада не иде на то да учини капетанима да на рачун народа врше неке послове, који се њих лично тичу. Но овде се разуме само кад врши народни посао. И ми треба тако да разумемо, сад јели право да човек ради очевидно народњи посао и да сам плаћа. Кад он врши поштено своју дужност, онда треба и да му се плати.

Посл. Милан Брачинац вели кад смо ми лане говорили о овом трошку, ми смо оставили, да они сами троше кад иду у окр. варош, али ми нисмо знали, да има закон, по коме им се плаћа дијурна кад путују по званичној дужности. Тако они кад сад путују одма праве конту, па им изиђе пет пута више но кад би им се обично платило.

Г. министар унутрашњих дела каже да се не би чинио други издатак из државне касе много већи,

лакше је да се овако по предлогу учини, што се тиче извршења прима да распише свим властима и да им објасни како ће се у овој ствари радити, па ће то доћи у свим општинама да знају како срески начелник треба да ради, ако не би тако радио, они ће то казати, па ћемо после учинити шта треба.

По овоме председник скупштине стави ову ствар на решење и скупштина реши да се прва тачка чл. 16. закона о трошковима управних чиновника укине.

Председник даде $\frac{1}{4}$ сахат одмора.

Број 220.

По свршеном одмору председник рече те секретар Симе Живковић прочита извештај одбора о предлогу г. министра просвете о постављању женских лица за учитељке у основним мушким школама.

Мнење одбора да овај предлог г. министра просвете одговара садашњој потреби народњој, па да га треба примити.

За овим се прочита и сам предлог.

Посл. Милац Миловановић није зато, да се женскиње по селима постављају за учитељке, јер некако наш народ не може то да трпи.

Посл. А. Лукић пита је ли изречно заказано за I. и II. разред, па ако није онда би то требало казати. А он није зато да се могу и за III. и IV. разред постављати.

Посл. Љуб. Каљевић мисли, да је предлог врло уместан. Ми смо вели у више пута говорили у разним предлозима кад је долазило питање: можемо ли женама уступити ово или оно, можемо ли јој на прилику дати да располаже са имањем и да врши дужност старатељску, па смо јој ту уступили где се изискује веће право одговорности по код деце. Овде

се од ње само тражи неко знање, а што се тиче каквих незгода то би требало сасвим да престане, јер би жена за цело могла предавати у сва четири разреда. Ми за сада можемо нашим женскињама признати толико способности да могу у школама вршити дужност учитељску у толико више, што женскиње по самој природи имају некако виши утицаја на малу децу. То би било напредно па би требало и усвојати.

Посл. Анта Нешић није зато, јер ми знамо да је по селима нужно да учитељ врши и појање у цркви, а то женске не могу да врше.

Посл. С. Сретеновић разлаже ово: као што је установљена школа да се уче мушки, тако је исто установљена и виша школа за женскиње. Сад има око 40 женскиња које су свршиле вишу женску школу и оне чекају на учитељство, а мушких напротив немамо. Види се дакле да их има доста и да могу користно одправљати дужност учитељску, јер за толико и знања и спреме имају, а што се тиче да је по селима нужно и појање, и да учитељи помажу у цркви, ове би се учитељке имале постављати само онде, где би имало више учитеља, који би појање у цркви могли вршити.

Посл. Јов. Бојиновић противан је ономе што неки кажу да не треба учитељке постављати по селима, јер он држи да је потребније знање по појање.

Посл. Вићентије Пантић вели, да посланик Анта није имао намеру казати, да учитељке уче децу појању, него је казао да се неби оне могле употребити за појање у цркви.

Посл. М. Стојић мисли да би то могло само по варошима бити, јер познавајући дух народа вели, њему је потребан учитељ, који ће га моћи поучити

јоште и у многим другим стварима па је против тога да се по селима женскиње постављају за учитеље.

Посл. Јев. Бојановић жели да му предговорник каже, имамо ли ми таквих учитеља, који би могли људе у чему поучавати.

Г. министар правде изјави, истина је то да немамо довољни број учитеља. Кад имамо неко упражњено место ми се много мучимо док нађемо учитеља. Сад имамо доста слабих учитеља, а на против имамо много женскиња, које су доста способне. Кад би имали довољан број учитеља, ми не би прибегли томе да узимамо женскиње. Он даље каже, да су женскиње из више школе далеко способније него многи учитељи. Међутим то би требало оставити министру да он оцени, јер женскиње неби се постављале за учитеље свуд по селима него само где је потребно и то за I и II раз. и где има учитеља за појање.

Посл. Анта Пантић жели да се баш женскиње постављају за учитеље по селима, јер тамо има људи који би дали и женску децу да се уче. Он зна једну учитељку у Рачи, која боље одговара свом позиву него многи учитељи, па је зато да се свуд и по селима поставити могу, јер кад би их и тамо било, било би у школама толико женске деце колико и мушке.

Посл. М. Стојић изјави да он није казао да нема добрих женских, но само да је прече да се оне постаљају по варошима но по селима.

Посл. Рад. Милошевић је зато, да се женскиње постављају по селима ако их захтева село, он зна да сељаци мучно дају и мушку децу у школу а камоли женску. Осим тога зна учитеља, који поуча-

вају људе у земљоделству, а то учитељка није у стању.

Председник скупштине рече: Г. министар је објаснио кад ће се по селима женскиње поставити, па с тога стави ову ствар на гласање и скупштина реши: да се предлог владин усвоји.

Број 221.

Секретар Сима Живковић прочита предлог г. министра просвете, по коме се има питомцима учитељске школе који сврше исту школу, и испитом докажу знање да могу бити учитељи дати оно одело и у будуће што су у тој школи добили да буде њихова својина.

Одбор је дао мишење да се овај предлог усвоји.

Посл. Стојан Живковић рече, ми смо сви говорили да нема довољно учитеља, и у тој цели заведена је учитељска школа. Но да би се што више даровите деце превукло моли скупштину и владу да им се не узимљу и оне књиге, које они само ради учења добију, јер те се књиге упрљају па се и онако немогу после да употребе.

Г. министар просвете изјави да влада томе није противна.

Скупштина реши да се предлог г. министра усвоји с додатком да им се и школске књиге у својину даду.

Број 222.

За овим секретар С. Живковић прочита предлог г. министра просвете о измени §. 3 и 8 закона о устројству правител. књигопечатње (зб. XV стр. 11) а за овим и извештај одбора који гласи: да се предлог као користан усвоји и скупштина ове измене

у закону о правител. књигопечатни по предлогу владину усвоји.

А по овоме председник скупштине рече, да је састанак закључен и заказа идући за сутра у 8 сати пре подне.

Председник скупштине

Ж. Карабибировић.

Секретар

Јован Бошковић.

Опуномоћени потписници:

Н. Симић, Лазар Симић, Димитрије И. Миловановић, Вићентије Поповић, Риста Панчић, Павле Самуровић.

САСТАНАК XXI.

20. Октобра 1872. год.

Председавао

Председник скупштине

Живко Карабибировић.

Присутствовали г. г. министри: финансије, правде и унутрашњих дела.

Састанак је отворен у 9. часова пре подне.

Број 223.

Секретар Јов. Бошковић прочита протокол 17. а секретар С. Живковић протокол 18. састанка, које скупштина усвоји.

Број 224.

Посл. Стојић Обрадовић моли за осуство до свршетка радње.

Скупштина одобри тражено осуство.

Број 225.

Прочита се предлог посланика из округа Крајинског, који овако гласи:

Предлог

Законодавној скупштини.

О шумама смо издали закон, али није ништа речено о извозу дрва, међу тим дуж Дунава хиљадама хиљадахвати товаре се и продају с тога, што се дрва у Румунији продају по 8 дук. један хват.

Наша ће шума сва да се упропасти у крајинском округу. Више од 20 села купују дрва, за ове пределе биће пропаст, ако се томе не стане на пут.

С тога као хитну ствар предлажемо да се удари на сваки хват дрва за извоз по 4 дуката.

18 Октобра 1872 год.

у Крагујевцу,

ЧЛАНОВИ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ:

Димитрије Миловановић.

Стојан Ваковић.

Мијајло Д. Казимировић.

Костађије Николајевић.

Мијало Смиљанић.

А. Петковић.

Мита Миловановић рече, да има 10—15 година како се вагло утре гора у крајинском округу, да има 20 села, која продају рану те купују дрва, да кад наш свет купује једно дрво за дукат, треба стати на пут великом таксом да се дрва из земље извозе, јер ако то неучинимо, свет ће у њиховом крају после неколико година скапавати од зиме. Дрва се немогу да подигну и да роде као пшеница него мора дуго време да прође док се подигну. Наш свет највише вара велика цена, која је у Влашкој, па не-

милици сече и продаје, а немисли, шта ће после да буде. Он полаже на душу скупштине, да ову ствар узме у своје расуђење и свет од беде предохрани.

Живул Јовановић потпомаже Миловановића и тражи да се предлог усвоји.

М. Ђирковић мисли, да може сваки своју гору да продаје како хоће и да то право нетреба крњити појединцима, а за другу гору наредио је закон.

Стојан Баковић противан је говору Ђирковића и пита, где ће да пађе право кад нестане гора. Он мисли, да ће нестати горе у крајинском округу, ако се буде овако извозила, јер ова што се сад извози, — то је све млада гора. Тражи, да се предлог усвоји.

П. Ђрковић мисли, да је предлог уместан. Нетреба се сад мало вајдити а после да нас куне потомство. Тражи, да се повиси такса на извоз, те да се држава вајди.

М. Брачинац вели, да је ово добро, но пита, ко може њему да забрани да продаје своју сопственост.

Ник. Радовановић мисли, да треба забранити, да се опште-народна гора несече, а што се тиче приватне горе, ова се неће моћи да забрани и то би било врло тешко.

Д. Јовановић каже, да се овде повело питање о томе, да се удари већа ђумручка такса на извоз дрва, а не да се забрани сећи дрва у својим забранима, па да та два питања нетреба мешати.

Мита Миловановић вели, да поред Дунава нема шуме, да се колац одсече, него се сече опште-народна шума Мироч и она је скоро сва оголела.

А. Лукић одговара Ђирковићу, да ми нисмо подигли шуму, што је имамо, него, да смо је нас-

ледила од дедова, па треба да оставимо и нашој деци. По томе, овде се неможе ни говорити о праву сопствености, а да треба сатирању шуме стати на пут, то је наша света дужност.

А. Нешић мисли, да сваки има право, да у свом забрану сече дрва, а ако се сече у општенародној шуми, онда да се повећа ђумручина.

М. Трифунац каже, да у крају, одакле је Ђирковић, има доста шума, па зато он онако и говори, али у крајинском округу шума је изсечена и остао сам камен. Ако се нестане на пут извозу, гора ће се сатрти.

М. Ђирковић признаје, да има доста шуме, но питање је, колико има земље за копање и орање.

Мил. Спасић каже, да се чудно, кад је видно, да је цела једна страна Мироча гола. Тамо је некако дошло под ногу; па идући Брзој паланки стотинама кола вуку дрва на Дунав где се налазе налагане грдие гомиле, које се вуку на све стране, чему ако се нестане на пут, онај ће предео наскоро остати пуст. Осим тога, бивају и злоупотребе. Људи се изговарају, да секу своју шуму, а они секу народну. Тешко би било, да се у једанпут забрани, него да се постепено предузму какве мере. Има распис, по коме сваки при извозу мора да покаже, да су дрва из његове шуме. Овај распис треба поштрићи и издати закон, да се без законодавног одобрења немогу сећи дрва у општенародним шумама, а што се тиче приватни, то се не може да ограничити треба вређати право сопствености.

От. Радоњић вели, да се за једну општенародну шуму жално г. Радивоју, па незна, шта је он урадио. Жално се и г. Марку, па опет тако. Ако се

нестане на пут извожењу, сва општенародна шума оде у Турску.

Г. министар финансије каже, овде је у главном питање, треба ли да се забрани извоз дрва из наше земље. То је питање било пре неки дан по-пренуто и у одбору, кад је допуњен закон о шумама и нашло се за добро, да се та забрана постави из разних узрока. Закон већ постоји, да се из општенародних шума немогу дрва извозити без одобрења законодавне власти, а ово, о чему се сад предлаже, сигурно је за извоз шуме из приватних забрана, зашто постоје предохрањивајуће мере, т. ј., сваки мора при извозу да покаже уверење, да су дрва доведена из приватног забрана. Сад ако власти дају лажна уверења, то је онда злоупотреба, за коју треба јавити, па ће се одклонити. Што се тиче забране, да се сече приватна гора, то је врло важно питање, о коме би требало зрело размислити. Г. министар мисли, да је за сад доста учињено, а доцније ће се поставити шумари по разним местима. Једино, што остаје, то је, да се поштри наредба кметовима и надзорним властима, те да боље пазе на то, како се шума сече, што би било доста.

Мита Миловановић каже, да у Влашкој има пет пута више шуме, али снахије педају да се извлачи, па зато, да би требало ударити велику ђумручину на извоз дрва, те да се бар држава користи.

М. Блазнавац пита, колико се плаћа на хват дрва при извозу.

Г. министар финансије вели, 6. гроша пореских на хват.

М. Блазнавац каже, да је то врло мало.

Сава Милојковић противан је забрани извоза из

разних узрока. Противан је и да се брани приватнима, да по својим забранима секу.

Мита Миловановић пита, зашто Турска забрањује извоз дрва и Влашка удара по 60 пара на оку нашег вина при извозу.

К. Стојшић каже, да ми нисмо господари од онога, што су нам други стекли и да, ако тако мислимо, онда ћемо остати без шуме, што ће бити врло рђаво. Он жели, да се ова ствар да влади, па да се она постара изнаћи начине, да се гора сачува.

П. Грговић мисли, да је мало 6. гроша пореских на хват, кад смо повисили таксу за нашу потребу. Што се својине тиче, каже, да смо до ње дошли тиме, што смо заградили шуму, која је била општенародна, па с' тога да нетреба, да је упропашћујемо. Може бити, вели, да нема 10—20 људи који су сами подигли шуму и да треба и ми да оставимо нашим млађима, као што су нама оставили наши стари.

Н. Мандић није противан ђумручини а Стојшић и Лукић одговара, да је господар од свега оног што му је остало од оца и деде, па да према томе сме продати и искрчити све, што је његово. Он зна, да човек уђе у свој забран да посече дрво, па обилази по два сата док дрво осече, јер му је жао. Што се тиче општинске и државне шуме закон је доста наредно, па нека сваки кмет настојава, да се шума чува. Неда, да му се крњи право сопствености и држи, да неби на Лукићу било право, кад би му се бранило, да н. пр. не сме продати плац, који му је иза оца остао у Београду. Ми смо, вели, овде дошли, да чувамо право сваког Србина, на што смо се и заклели, а неки иду, да сељаци сасвим униште

По њиховом говору мени сад треба татор и ја не-
знам, како ћу да располажем са мојим имањем, које
сам наследио, стекао и сачувао, што му је врло жао.

Милаи Миловановић каже, да су многи исекали
шуму, а неки још имају, па пита, зашто да човек
несме располагати са својим добром.

А. Лукић одговара Мандићу, да нема човека,
који би имао што противу онога, који жали, да по-
сече дрво. И баш се овде иде на то, да се тако
чува гора. По томе он и није говорио противу чу-
вара, него противу они, који гору немиле затиру.
Није свеједно кад човек прода плац и упропасти
гору. Плац се да лако стећи, а шума неда.

Јев. Војиновић мисли, да је сваки сајбија од
свога добра, а општу шуму да треба да чувамо.

Г. министар финансије вели, ми сви знамо, да
треба да чувамо шуму, о чему постоји закон, но то
све непомаже, ако људи неће да чувају. Лане смо
ударили већу таксу на извоз, а ове године повисили
смо таксу и на спекулацију. Извоз из општенаро-
дне шуме несме се да учини без законодавног одо-
брења. Но ако скупштина опет мисли, да треба из-
воз великом таксом отежати, или и забранити, онда
нека се ствар упути одбору.

Председник стави ствар на гласање и скупштина
реши: да се ова ствар упути финан. одбору.

Број 226.

После одмора, који је трајао $\frac{1}{2}$ часа, дођоше
у сједницу и т. г. председник министарског савета,
министар војени и министар иностраних дела.

Председник каза, да је сад на реду буџет др-
жавних прихода и расхода за 1873 и позва извес-

тноца одбора Арсу Лукића који прочита ово изве-
шће, које гласи:

Народној скупштини.

Прегледавши одбор финансијски предлог закона
о буџету прихода и расхода државних за 1873 рач.
год. има част поднети извештај свој о томе народ-
ној скупштини.

І. О приходу државном.

Приходи државни за поменућу годину оснивају
се на податцима предходеће три године са обзиром на
измене, које се у идућој години извесно или са ве-
роватношћу догодити имају. По овоме одбор је на-
пшао, да су приходи за исту годину умерено у пред-
рачун узети и да ће изнети, као што је у буџету
прихода за 1873 рач. год. разложено, 35,704.000
гр. пореских.

Ова сума прихода у сравнењу са предрачуним
приходом у буџету за 1872. рач. год. износи више
прихода 264.000 гр. пор.

Приходи, за које је нађено да ће у 1873. рач
год. више изнети, они су:

од пореза	100.000	гр. пор.
„ судских такса	100.000	„ „
„ интереса на по- зајмљене новце	150.000	„ „
„ телеграфских прихода	50.000	„ „
„ упр. фондова и окр. штеди- оница	100.000	„ „
„ држав. рудника у Крупњу	200.000	„ „
„ повраћени кре- дита и уштеда	500.000	„ „
Свега	1,200.000	гр. пор.

На против тога, приходи, за које је нађено, да ће у 1873 рач. год. мање изнети, ови су:

Бумручина с узгредним таксама	800.000	гр. пор.
Реални данак од рудокопњи	36.000	" "
Непредвиђени извори.	100.000	" "
Свега	936.000	гр. пор.

Кад се ова сума одбије од суме по предрачуну повећаних прихода, онда износи сума, којом ће се приход 1873. рач. године умножити, као што је горе казано: 264.000 гр. пор.

II. О расходу државном.

Расходе државне за 1873 рач. год. одбор је расмотрио, сваку позицију редом испитао и о потреби издатка уверио се. Нарочито је пажљиво испитао потребе ново-предложених и увеличаних издатака према буџету од предходеће 1872 рач. године и нашао је ово:

1. Општи расходи за 1873. рач. годину износе 5,768.665 гр. пор.

Ова је сума према расходима општим за 1872. рач. год. повећана са 27.189 гр. и 13 пара пор. а повећање то исходи отуда: што се на пензионирање чиновника има издати више у 1873. рач. год. 789 гр. и 13 пара пор. и што се додаје плата на звање секретара књажевог дома 16800 гр. пор. и на звање управитеља кнежевог двора 9600 гр. свега 27.189 гр. и 13 пара пор.

Предложеној суму на опште издатке за 1873. рач. год. одбор је потпуно усвојио.

Одбор финансијски имајући непрестано на уму, да се штедња у свима државним издатцима, где је

год то могуће, чини, при прегледању буџета државног савета приметно је, да би се број писмоводних лица при истом савету смањити могао, што има довољно међу члановима његовим способних лица, која пером радити могу, па је предложено влади да се број писмоводних лица при државном савету смањи и са пристанком владе стављена је приметба у буџет расхода на државни савет, да се звање III. секретара његовог са 800 талира годишње плате, кад то место упражњено остане више непопуњава.

2. На министарство правде и главну контролу стављено је у буџету за 1873

рач. год. 3,562.250 гр. пор.

Ова сума кад се сравни са издатком на исто министарство одобреним по буџету за 1872. рач. год. повећана је са 1200 гр. пор. зато, што се гражи додатак плате на два рачуновође апсанских завода у Београду и Пожаревцу, сваком по 600 — свега 1200 гр. пор.

Осим тога а по захтеву г. министра правде, одбор је одобрио да се к оној суми дода вишак плате на два учитеља, који се налази при апсанским заводима у Београду и Пожаревцу по 15 талира годишње, како би се изравнали у плати са учитељима дејствителних основних школа у најмањој класи, који према закону од 1. Новембра 1871 год. по 115 талира годишње плате имају што износи на два учитеља по 15 талира годишње. Свега 360 гр. пор.

На исти начин одбор је усвојио

да се дода плата на једног
послужитеља, који ће по-
служивати оне, који су на
заточење осуђени до 120
тал. или

1.440 гр. пор

Која сума да се дода к општој суми на плату пандура и т. д. код министарства правде и апсанских завода.

Свега 3,564.050 гр. пор.

Кад се све суме, које се за министарство правде у буџету за 1873 рач. год. више траже, саставе у једно и сравне са сумом, која је истом министарству буџетом за 1872 рач. год. одобрена, онда износи цела сума, којом је буџет министарства правде за 1873. рач. годину повећан 3.000 гр. пор.

Опширнији разлози о томе налазе се у приложеном овде под № 1. објашњењу г. министра правде од 10. Јула 1872 год. № 2275.

При претресању буџета овога министарства, одбор је приметио, да је на исплату једне године кирије за кућу, у коју је смештена канцеларија суда окр. београдског стављено у буџету 5600 гр. пор. По како је по закону од 24. Октобра 1870 године (Збор. 23. стр. 194) којим је §. 36. закона о јавним грађевинама од 23. Марта 1865. (Збор. 18 стр. 97) замењен, казано да ће сва окружна надлежательства градити, изнова дограђивати и оправљати народ дотичног округа о свом трошку и средством пререза, и како у поменутом закону о јавним грађевинама није измењен §. 49., који би требало да са горњом изменом у свези стоји, него је остало, да кирију за куће, у којима су окр. надлежательства смештена, државна каса плаћа, док се здања за та надлежательства потребна изнова не подигну; и на послетку како справедљивост и корист државне касе захтева, да сва окружија подигну нужне зграде за своја окр. надлежательства, или док то не учине,

да кирију за смештај истих надлежательства плаћају; то је одбор по полученем објашњењу сврху тога од стране владе закључно, и предлаже скупштини, да владе препоручи, да она што пре предложи измену поменутог §. 49. зак. о грађевинама тако, да народ и оних округа, где нема својих здања и окр. надлежательства плаћа потребну за њих кирију док нова здања за то не подигну.

Цео издатак на министарство правде и главну контролу одбор је потпуно усвојио.

3. На министарство просвете и црквених дела стављено је у буџету за 1873. рач. годину 3,972,508 гр. пор.

Ова сума према буџету 1872. рач. год. повећана је са 123. 375 гр. пореских и проиходи из повећаног благодјејања на питомце богословске, из периодичних новинака, који се професорима према постојећем закону издавати имају, из повишене плате учитељима основних школа, која у редовни буџет 1871. године није ушла и још других различних издатака, што је све опширно разложено у објашњењу заступника министра просвете и црквених дела од 15. Септем. 1872. г. № 3794., које се овде под № 2. прилаже.

На челу свих наших потреба, које нам што пре подмирити ваља, треба да стоји просвета.

Свестрани развитак њен у свима слојевима нашег народа, први је и неопходни услов, да материјално благостање у нашој земљи подигнемо; да снагу нашу у највишој мери развијемо, да наше народно ослобођење довршимо и утврдимо и да поштовање и уважање код других изображених народа задобијемо.

Па како у нашој отачбини траже извесни сељани, на основу постојећег закона да отворе 30 школа, а поред тога има 20 саграђених нових школа, које не могу само зато да прораде, што су суме буџетом на плату учитеља одређене и исцрпљене, те се немају одкуда учитељи плаћати; то одбор држи, да ово не треба ни пошто да и даље остане, јер осим тога што се са тим спречава ширење просвете, чини се још велика неправда оним нашим људима, који толико година прирез школски плаћају, а још немају учитеља и пошто се по билансу буџета за 1873. рач. год. показује вишак примања преко издавања у 56.141 гр. пор., то је одбор мњења, да се од ове суме дода у буџет министарства просвете на

плату учитеља још
како би се на најпуживијим местима учитељи поставити могли. Према овоме издаци на министарство просвете и црквених дела за

1873. рач. год. износили би 4,022.508 гр. пор.

На ову измену и влада је пристала а цео издатак на исто министарство одбор је подпуно усвојио.

50.000 гр. пор

4.) На министарство иностраних дела стављено је у буџету за 1873. рач. год.

989.092 гр. пор.

Ова сума према буџету од 1872. год. повећана је са 29.440 гроша пореск. и произходи отуда, што су неки чиновници у веће класе произведени и што је повећана кирија због закупљених станова чиновницима заступништва наших у Цариграду и Букурешту.

Опширнији разлози сврх тога разложени су у приложеном овде под № 3. објашњењу г. министра иностраних дела од 1. Септембра 1872. № 3498.

5.) На министарство унутрашњих дела стављено је за 1873. рач. год.

6,651.756 гр. пор.

У буџету за 1872. рач. год. стављено је било

6,601.924 гр. пор.

Но к овој суми ваља додати издатак на ново установљена три среза у округима: ваљевском, ђупријском и књажевачком на основу законодавног решења од 21. Октобра 1871. г., који износи

59.832 гр. пор.

И тако права сума издатка за 1872. износила је свега

6,661.756 гр. пор.

Према овоме на министарство унутрашњих дела не тражи се у општој суми издатака за 1873. год. ништа више него што је у пређашњој 1872. години одобрено било. Али у почасним сумама учињене су неке измене, које износе

133.000 гр. пор.

По овим изменама повећавају се издаци на плате оних чиновника, који су у веће класе произведени, на боље регулирање плата писара средњих II. класе, како би при авансирању у III. класу, као што постоји и у другим струкама државне службе, барем по 50 талира, а не као досада са 25 талира годишње авансирати могли, даље, додато је, на квартир и огрев поштара, који такав још немају, на постављање служитеља при ново отворити се имајућим телеграфским станицама и још неке мање издатке што све износи 133.000 гр. пор., а на против тога, смањена је толика иста сума у издацима: на привремене пандуре, четнике и награде за говење ајдука, на потребе телеграфске, поштанске путне и подвозне трошкове и још неке мање издатке.

Опширнија изјашњења који се издаци у колико повећавају и који и у колико смањују, разложена су у приложеном овде под № 4. акту г. министра унутрашњих дела од 4. Септембра 1872. г. ЦМ 6762.

Цео издатак на министарство унутрашњих дела за 1873. рач. год. одбор је усвојио.

6.) На министарство финансије стављено је у буџету за 1873. рач. г.

2.016.202 гр. пор.

У савишењу са одређеном сумом по буџету за 1872. рач. год. ова је сума смањена са а провсходи одтуда:

159.440 гр. пор.

а.) Што су издаци на плате неких звања и на подвозне и попутне и селитбене трошкове чиновника и још неке мање издатке смањени са

50.220 гр. пор.

б.) Што је ергела државна пренешена под власт министра војеног, на коју се годишње издаје

312.072 гр. пор.

Свега

362.292 гр. пор.

На против тога повећани су издаци:

а.) На плату чиновника, који су у веће класе произведени, на плату персонала штеднишничког, служитеља, и на плату амала при ђумруку београдском свега

115.296 гр. пор.

б.) На плату и радњу подринских рудника

65.600 гр. пор.

в.) На различне потребе земљоделске шумар. школе

21.936 гр. пор.

Свега

202.852 гр. пор.

Која сума кад се одбије од смањене суме у 362.292 гр. показује се умањен издатак на министарство финансије према 1872. год. као што је горе речено

159.440 гр. пор.

Опширнија објаснења о овоме разложена су у писму г. министра финансије од 18. Септембра 1872. год., које се под № 5. прилаже.

Цео издатак на министарство финансије одбор је усвојио.

7.) На министарство војено стављено је у буџету за 1873.

рач. год.

11,049.208 гр. пор.

Ова сума према буџету од пре-
ходеће 1872. год. показује
се већа у

572.072 гр. пор.

а проиходи отуда:

а.) што је испод управе мини-
стра финансије пренешена
под управу министра воје-
ног државна ергела, на
коју се троши

312.072 гр. пор.

б.) што је из буџета министар-
ства грађевине пренешено
у буџет министар. војеног
на оправку војених зграда

260.000 гр. пор.

Свега 572.072 гр. пор.

Преношај државне ергеле под управу министра војеног учињен је за то, што ће се боље користити од ње имати, кад се споји са војеном еквитацијом т. ј. школом јахања. Ту ће се практичном употребом надлежних стручних људи проучавати својства коња, како за теглење тако и за јахање, пак ће се после према томе ергела руководити, како у односу њене употребе тако и приплођењу, а поред тога имаће се још и ове користи.

1., Што ће се са увођењем школе јахања (еквитације) у Љубичеву моћи коњи уредио у јахању обучавати, па ће на тај начин ергела у такво стање постав-

љана бити, да у многоме подмирује потребу коња у нашој војсци, на шта се до сада куповином троши знатна сума новца.

2., Што ће се сви служитељи — Сејизи — који се сада при ергели налазе, моћи постепено замењивати са војницима, где ће бити међу овима бољег реда, тачнијега вршења службе, што све добром и бољем стању ергеле доприноси.

3. Што цео овај завод долази и потпада под војне законе и војну дисциплину па ће међу особљем при ергели бити већег и бољег реда.

4. Што ће се настуви, који су употребљиви за приплод, за време кад овоме није време, уредно, правилно и од вешти лица јашити и пројашивати, што је један од главних услова, да би пастуви за приплод били добри и употребљиви.

5. Што ће се пастуви при разаниљању по окрузима ради приплода моћи од части одма, а временом сасвим разводити средством војника и под надзором војених старешина и што би у окружним местима стојали под надзором дотичног командира батерије, које у сваком округу имамо, па ће тиме ови не само бити боље надзиравани и чувани, него ће се јевтиније и боље издржавати, пошто би се хранили храном набављеном у време, кад се ова за остале батеријске коње набавља.

Ово су разлози због којих је државна ергела под управу министра војеног пренешена и одбор финансијски усвајајући потпуно исте разлоге нада се, да ћемо у напредак од наше државне ергеле имати много веће користи него досада, да ћемо са њом постићи оно што желимо, т. ј. да имамо добрих и ваљаних коња за јахање и теглење, који ће нам ве-

лике користи само у време мира тако и у време рата доносити.

У буџету министарства војеног за 1873 рачун, годину одбор је приметио да су издатци, који се на државну ергелу учинити имају, на три места међу издацима војене помешани и то:

а, Плата чиновника и служитеља државне ергеле стављена је међу платом осталих војничких струка у 176.712 гр. пор.

б, Храна за коње потребна стављена је међу храну, огрев и осветљење за целу војску у 99.000 гр. пор.

в, И различни трошкови ергелски стављени су међу остале војне трошкове у 36.360 гр. пор.
Свега 312.072 гр. пор.

Да би се целокупан рачун о коштању државне ергеле имати могао, одбор је нашао за нужно, да се ови трошкови који се на ергелу чине на једном месту одвојени од осталих војничких трошкова у буџету министарства војеног показују. Потреба ова саопштена је влади и она је на то пристала.

На оправке војничких здања пренешено је из буџета министарства грађевина у буџет министарства војеног за 1873 рач. год. 260.000 гр. пор. зато, што министар војени има на свом расположењу техничке трупе, у којима има довољно инжењера и мајстора, који ће те оправке брже и јефтиније извршити моћи, него што је то било досада, кад се за сваку оправку морало писати министру грађевина, који је и сувише запремљен са различним грађевинским пословима, да он те послове прегледа и врши.

Кад се дакле од целокупне суме буџета војног за 1873 рач. год. одбију преднаведене две суме које се на издржање државне ергеле и оправку војничких зграда у 572.072 гр. порезких потрошити имају, онда прави издатак на министарство војено за 1873 год. износи 10,447.136 гр. пор. т. ј. управ онолико, колико је по буџету за 1872 рач. годину износио.

Но у границама ове суме учињене су ипак неке измене и то ове:

1. Партија плате војничке смањена је са 80000 гр. порезких, а увећана је са толиком сумом партија издатака на огрев, пошто је прошло годишња скупштина решила, да се официрима, војеним лекаrima дрва у натури, а не у новцу дају.

2. Партија плате у позицији првој умањена је са 16.200 гр. пор; а на против тога увећан је број бригадних команданта према ономе колико их треба; увећан издатак на звање књажевих ађутанта сходно њиховим расходима при овој служби; даље додат је додатак за два официра у књажевој гарди, увећан број једног инжењирског официра, коме ће се давати додатак у име накнаде попутних и подвозних трошкова, што ће бити економичније него што је 1872 год. кад му се за обилажење команде сваки пут нарочито плаћа, и на послетку повећана је плата апотекарском персоналу.

Оширија објаснења сврх учињених промена у буџету министарства војеног за 1873 рач. год. разложена су у писму госп. мин. војеног од 7. Септ. 1872 г. ФМ 2621, које се овде под № 6. прилаже.

Цео издатак на министарство војено одбор је уважио. И напослетку.

7. На министарство грађевина стављено је буџету за 1873 рач. год. 1,626.378 гр. пор.

Према буџету за 1872 рач. год. ова је сума смањена са 204.416 гр. пор. и проиходи отуда :

Што је из буџета министарства грађевина пренешено у буџет министарства војеног на исправку војничких здања за 1873 год. као што је горе речено. 260000. гр. пор.

и што се на против тога тражи повећање на плату персонала истог министарства 49.584 гр. пор.

и на додатак подвозних и попутних трошкова 6.000 гр. пор.
Свега 55.584 гр. пор.

која сума кад се одбије остаје као што је горе казано 204.416 гр. пор.

Опширнија објаснења сврх издатака министарства грађевина за рач. 1873 год. налазе се у писму г. заст. мин. грађевина од 22. Авг. 1872 г. РМ 302 које се овде под н. 7 прилаже.

Цео издатак на речено министарство за поменућу годину одбор је потпуно усвојио.

По предизложеном рачуну расходи државни за 1873 г. рач. износили би овако :

1. Општи расходи	5,768.665 гр. пор.
2. Министарство правде и глав. контрола	3,564.050 гр. пор.
3. Минис. просв. и црк. дела	4,022.508 гр. пор.
4. " инострани дела	989.092 гр. пор.
5. " унутрашњих дела	6,661.756 гр. пор.
6. " финансије	2,016.202 гр. пор.
7. " војено	11,049.208 гр. пор.
8. " грађевина	1,626.378 гр. пор.
Свега	35,697.859 гр. пор.

Кад се од суме предрачуѣног прихода у 35,904.000 гр. пор. одбије сума предрачуѣених расхода у 35,697.859 гр. пор. онда се показује сувишак прихода

6.141 гр. пор.

Одбор финансијски свршивши прегледање законског прегледа о буџету прихода и расхода државних за рач. 1873 год. повраћа скупштини како главни буџет тако и све почастне буџете и објашњења владина сврху тога на даљу употребу.

У Крагујевцу 19 Октобра 1872 год

ИСВЕШТАЦ

Арса Лукић

ПРЕДСЕДНИК ОДБОРА.

Илија Маргетић.

Одборници :

М. Спасић, Р. Павловић, Петар Катић, Сима Несторовић Р. Јовановић, Љ. Каљевић, М. Раденковић.

И. Маргетић каза, да је финансијски одбор са највећом пажњом прегледао буџет за 1873. годину. Најпре су испитани приходи и нађено је, да су умерено стављени у предрачун, за тим су савиљени приложени издаци за 1873 годину са издацима пр. 1872 и по прибављеном уверењу, да они проистичу из постојећих специјалних законских наређења, или да постоје као потребе, за које је, кроз више предходних година, доказано, да су неопходно пужни и да и унапред остати имају, усвојени су. Кад је то свршено, прегледани су и расходи, који у 1873-гој рач. год. као непотребни однадају, и напослетку расмотрени су нови издаци, који се предлажу да их скупштина за 1873 год. одобри, при чему поднета об-

ПРОТОКОЛИ НАР. СКУПШТИНЕ.

јашњења од владе свестрано су испитана и исти издаци усвојени онако, као што је у извештају одборском казано. Пошто је одбор на овај начин сва примана и сва издавања буџета за 1873 подробно и свестрано расмотрио и о њиховој се потреби уверио, мисли, да би сад било одвећ дангубно и изливно, да се све то опет ради у скупштини. Довољно би било, да се чита главни извод прихода и расхода државних за 1873 са изменама, које се предлажу, и са обајшњенима, која је влада поднела сврх тога, па то да се у скупштини претреса и реши.

Председник каже, да би по речима г. Маргетића ми требали овде да говоримо сад само о ономе, што се измењује и што је ново, пошто смо све видели из извештаја, који је прочитан, па пита, хоће ли тако да се ради, што скупштина и усвоји.

А. Лукић прочита општи буџет прихода и расхода.

Б. Великић пита, зашто је онако велика сума одређена на пензионирање саветника и мисли, да је сума врло велика и да не би требало умножавати пензионере.

Г. министар финансије објашњава, да је толика цифра била и прошле године, а после та је сума нужна по самом закону, јер Кијаз има право да мења министре и пензионисе саветнике; па кад не би било тог буџета, онда би то право било узалуд. Међу тим што се не потроши, остане у каси.

Скупштина усвоји у начелу општи буџет прихода и расхода за 1873 годину.

Председник нареди да се из извешта одборског и буџета прочитају почесне измене у буџету министарства правде, што и учини одборски извештај Арса Лукић.

Јевр. Војиновић пита, да ли се служитељ код заточника сматра као пандур.

Г. министар правде објашњава, да су сви заточници у Фетисламу. Они се сами послужују, па кад се ко од њих разболе, нема ко да их служи. За такве случаје потребан је служитељ, па је за то и предложен.

Јевр. Војиновић пита: а каква класа људи долази тамо?

Г. министар правде одговара, да долазе сви: и чиновници, и грађани, и кметови, који су судом осуђени на заточење. Скупштина усвоји све догде прочитано у буџету министарства правде.

Кад се прочита позиција на плаћање кирије за београд. окр. суд, Маргетић рече, да је одбор решио да се влада умоли, да предложи измену закона, који је казат у извешћу, те да кирију за смештај беогр. окр. суда плаћа округ, а не државна каса.

А. Пантић пита, хоће ли се разумети, да ту кирију не плаћа држава од данас. Он мисли, да беогр. округ треба да плаћа онако, како плаћају и други окрузи.

Ранко Цветковић каже, да је боље да поправимо стање практиканата, и да није право да ми плаћамо и за свој и за туђ округ.

Н. Недељковић вели, да је Пантића тако разумео, да овде ништа не смета да се тај закон сад одма измени, па да држава не плаћа ту кирију више.

С. Несторовић примећује да је и он тако у одбору разумео, да ће та кирија још ове године да пређе на терет беогр. округу.

Председник рече, да ово питање остане до сутра, док влада да своје мњење, чиме се скупштина

задовољи и тиме се одобри буџет министарства правде.

А. Лукић прочита буџет министарства просвете и црквених дела, извешће и мњење одборско, по коме се на попуњење учитељских места у школама, које немају учитеља и оних, које су се отвориле, има дати 50 хиљада гроша пореских.

Скупштина усвоји буџет министарства просвете и црквених дела по мњењу одбора, а такође буџете министарства иностраних и унутрашњих дела.

Тиме се сврши овај састанак, који је трајао до 1 сат по подне, и председник заказа други састанак за сатра у 8 сати пре подне.

Председник скупштине:

Ж. Карабиберић.

Секретар:

С. Живковић.

Опуномоћени потписници:

Никола Симић, Димитрије Миловановић, Лазар Симић, Вићентије Поповић, Лазар Пантић, Павле Самуровић.

САСТАНАК XXII

21. Октобра 1872 год.

Преседвао

ПРЕДСЕДНИК СКУПШТИНЕ.

Ж. Карабиберић.

Били су г. президент министар и г. г. министри правде, финансије и унутрашњих дела.

Број 227.

Пошто председник јави, да је састанак отворен, секретар П. Срећковић прочита протокол 19. састанка, који би примљен после неколико исправака.

Алекси Петровићу даје се одсуство на његову молбу од 22. Октобра до свршетка скупштине.

Председник јави, да скупштина саслуша један предлог г. министра финансије усљед једног скупштинског решења.

Секретар Бошковић чита:

Народној скупштини.

Усљед закључења народне скупштине у седници од 19 о. м. част ми је у име владе књажевске предложити јој на решење:

„Овлашћује се министар финансије, да оним дужницима управе фондова, чија је добра она на јавној продаји купила, и са истима рукује, да би свој позајмљени им капитал са интересом наплатити могла, — може повратити њихова добра, ако они потпуно обезштете касу управе фондова у потраживању њеног дотичног дуга с припадајућим интересом.“

МИНИСТАР ФИНАНСИЈЕ

Панта Јовановић с. р.

Број 228.

Извештај финансијског одбора, посланик Арса Лукић, продужи читање одборског извештаја, и то свршетак буџета министарства финансије за 1873. год. Кад сврши читање Арса Лукић, г. министар финансије рече:

Као што видите у целом буџету министарства финансије највећи су повишци код управе рудника и земљоделске школе. Тај рудник почеће ове године топити олово и биће у стању да израђује толико колико је нужно за нашу војену потребу. Осим тога завешће се и неки занати, а мајстора већ има, па ће узгред моћи ту бити школе за занате.

Број 229.

Арса Лукић чита буџет министарства војеног, за идућу рач. 1872 годину.

Президент министарства, војени министар рече: овде је учињено да министар војени може из уштеда и других партија потрошити 800.000 гр. пор. на с тим подмирити потребе за рану, која је ове године јако поскупела.

Председник скупштине пита, усваја ли скупштина војени буџет са овим додатком, који прочита Арса Лукић и који гласи: Ако би због ванредне скупоће ране ове године ова сума у овој партији била недовољна, министар се војени овлашћује, да ју може подмирити и увећати са 800.000 гроша пор. из уштеда овог буџета у другим партијама.

И скупштина усваја војени буџет за 1873 год. са овим додатком.

Посланик Великић каже, како је сада државна ергела стављена под руковање војеног министарства, па доказује да не треба да се употребљавају ту војници.

Президент министарства војени министар вели: Овде се школа јахања и вожења сајужава са државном ергелом. Пошто то мора и иначе да постоји: то је ово учињено да би било за државу јефтиније. Ту ће се војници неко време учити јахању и вожењу, па ће се после патраг вратити у батерије и кавалерију да друге уче. Међутим војник неће тамо отићи, па остати три године, осим војника, који су трогодишњи рок одслужили, и ти ће се, може бити, пречисљавати код ергеле да остану и даље. — Има хатова, који вреде по 500 дук. цес. Сензи из Турске што долазе, махом су безкућници, па због тога

би боље било да при управи има људи, који би послове радили свесније.

Великић није противан таквом школовању, него не би био рад да војници пастуве воде.

Президент министарства, министар војени каже: за пастуве видиће се, да ли ће бити боље да се воде по окружијама као што је досад, па да се враћају, или ће бити боље да се причисле код појединих батерија, па према томе што се буде нашло може престати потреба да их одсада и воде.

Великић, да може бити, да би још какву приметбу учинио, али како нема штампаног буџета, усваја га по извештају одборском, али тражи да се од сада печата и буџет.

Арса Лукић налази, да нема места захтевању Великића, јер скупштина бира одбор, па и сваки посланик може доћи да прегледа буџет, а да се штампан буџет, ту би требало и доста времена и то скупо стаје.

Малетић и Анта Нешић подпомажу говор Арсе Лукића, а тако исто и Милаш Стојић,

Министар финансије каже, да је то нов предлог, како би у будуће требало буџет печатати и печатани скупштини подносити, а нов предлог по уставу и по закону о пословном реду у скупштини, не може се решити док не буде најпре у одбору претресан.

Председник каже, неки посланик Великић поднесе предлог, па ће се ставити на дневни ред и скупштина ово усвоји.

Број 230.

Арса Лукић чита буџет министарства грађевина.

Кад он прочита министар војени рече: Место министра грађевина није попуњено, и досад је то

остајало као уштеда; но сада је учињено, кад то место не би било попуњено, да се може узети помоћник, као и у другим струкама, а кад би се министар грађевина поставио, онда овај неби у таком случају постојао. Што се тиче ових класа, то је учињено зато, да би дошли до бољих инжењера, јер се с овом платом, која им се сад даје, не може никад имати бољих, док наши људи недоспу да та места заузму.

Бојиновић вели, да кад се инжењерима повишује плата, онда неби требало да им се плаћа кад где излазе да сврше какав посао.

Президент министарског савета, војени министар одговара, да то имају и други чиновници кад иду по званичној дужности. Дође случај да инжењер и. пр. из Београда мора да иде те да нешто прегледа. Он не може тај трошак сам да споси, а и са овом платом, коју сад има, неби могао то издржати, међу тим то им је и досада плаћано и. пр. кад иду по званичној дужности у какву комисију.

Арса Лукић каже, да због овакве малене плате неће никакав бољи инжењер доћи овамо да служи.

Бојиновић казује како у његовом округу има инжењер, па ми и цркву кад правимо мора да му се плаћа.

Дана Цанковић казује, како они наплаћују и трошак и подвоз и дијурну.

Трифунац пита: да ли би могло бити, да се наши официри употребе по окружијама, те да се не траже странци.

Президент министарског савета, војени министар: То је тако већ и рађено. Овде је била потреба, да се регулише Гружа, па је пре неки дан па то употребљен један официр. Нема сумње да је то боље.

Председник скупштине пита, усваја ли скупштина буџет министарства грађевина.

Скупштина усваја.

Председник каже: Пошто је влада склопа да поднесе предлог, да оних 5600 гроша падну на терет онога округа, за који се то досад у име кирије за надлежатељства плаћало, то ће сад та сума доћи у корист наше државне касе, и буџет се с том сумом увећава. То усваја ли скупштина буџет министарства грађевина по одбитку ових 5600 гр. пор.

И скупштина усвоји.

Број 231.

Секретар Сима Живковић чита извештај о предлогу посланика Алексе Николајевића, да се практикантима и нижим чиновницима плата повиси. Тај извештај гласи:

Народној скупштини! Одбор финансијски свитао је предлог посланика А. Николајевића, да се практикантима и нижим чиновницима повиси плата и пошто при прегледању буџета за 187 $\frac{1}{2}$ год. није могао пронаћи суму, из које би се то учинити могло, то је мишљења да се овај предлог упутити влади која најбоље познаје стање својих органа, с препоруком да она промисли, како ће се и одкуда повисити плата поменутих практикантима и нижим чиновницима, па да о томе предлог народној скупштини поднесе.

У Крагујевцу 18 Октобра 1872 год.

ПРЕДСТАВНИК,
Љ. Казевић

ПРЕДСЕДНИК СКУПШТИНЕ.
Илија Ристић.

Одборници:

М. Спасић, Ранко Јовановић, Петар Катић Јаков Павловић, Мијалко Раденковић, Сима Несторовић.

Пошто би прочитан извештај, председник пита: усваја ли скупштина мишљење одбора?

И скупштина усвоји.

Председник даје $\frac{1}{4}$ сахата одмора.

Број 232.

Кад се отвори састанак дође у скупштину и г. министар иностраних дела.

Председник јавља, да је на реду измена и допуна законика о поступку судском у кривичним делима члан 328, 329, 330. Секретар Живковић чита извештај, који гласи:

Извештај законодавног одбора.

Законодавни одбор прегледао је предлог владин о измени и допуни кривичног поступка, па је учинио на овај предлог ове приметбе:

На додатак члана 328 кривичног поступка, одбор је сагласно са гос. министром правде ради јасноће заменио последњи пет врсти са овим:

„ако су само таквим год незаконим или неправедним делом својим кривично наслеђење против себе изазвали.“

Допуна члана 329. прима се.

Замена члана 330 усваја се у свему с тим додатком да на крају првог става дође и ово:

„Ако са туженим односно овог плаћања није другачије уговорно.“ — И да се у четвртном ставу после речи „осуде“, у првој врсти дода реч „судске“, а на крају овог става да се дода ово: „а против полицијске осуде, вишој полицијској власти.“

Све ове приметбе одбор је и г. министру правде саопштио.

У осталом одбор није ништа имао приметити противу овог учињеног предлога, по већини гласова.
19. Октобра 1872 год.

у Крагујевцу

ПРЕДСЕДНИК ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА.

М. Ковановић

Одборници:

М. П. Блазнавац Р. Милешев

М. Спасић С. Сретенковић

Додатак члана 328 неprimamo зато, што нећемо да плати ништа онај, који се за невинна огласи, и желимо да г. министар правде овај додаток узме натраг.

Одборници:

Касијан Стојинић, Никола Радовановић,

Ковановић каже, да је одбор у сагласију са г. министром правде, ради боље јасности додао, ако власт нађе, да су они незаконитим својим радом изазвали кривично наслеђење. У исто доба остављено је, да се и код вишег суда може видети, је ли он дао повода извиђају или не?

Стојин је противан томе, да ко год плаћа трошак, кад је пуштен као невин.

Министар правде каже: Нека господа неразуму ово наређење закона. Овде треба одвојити кривичну осуду од грађанске. По кривичној части може ко бити невин, али опет по закону грађанскоме може одговорати. Узмемо н. пр. ја сам покосио коров у мојој башти, па сам га метнуо на гомилу поред плота мога комшије. Кад се то осуши ја запалим, али сам при томе био тако неосторожан, да сам то оставио, те је после уватило и плот мога комшије. До плота била је кућа или сено, комшија потрчи и избави сено и кућу, али ме тужи за паљевину. Ја се

позивам на сведоке и они ми кажу, да сам имао намеру само да запалим коров, а не сено или кућу, и порота ме ослободи. У том случају ја сад морам да платим плат и ако сам ослобођен од казне као невин. Други је случај што неки мисле, кад је ко негде виђен, где се паљевина каква догодила и пр. да се сено запалило, па се посумња на њ, и он буде оптужен да је паљевину учинио. У таквом случају ако он докаже сведоцима да он није крив, он неће трошак плаћати, јер ту нема ни кажњивог ни неправедног дела. И да би се разлика између ова два и других подобних случајева још боље увидела, ја сам у одбору законодавном додао још и ове речи: *„каквим незаконим или неправедним делом.“* Сад да наведем један случај за редовно суђење. Узмимо да ја идем сокаком, преда мном иде један други, по ја не гледам куд идем, па се сплетем, и разбијем стакло или прозор, те учиним неку штету. Сад ме овај тужи за штету, а поред тога и да ме казне; но ја докажем сведоцима, да сам нехотице ту штету учинио и суд ме огласи за невин; али ја опет сад, у таквом случају, а према наређењима грађ. закон. могу бити осуђен, да платим стакло; а према наређењима §-а може ме суд осудити да платим. Ви видите, дакле, да по кривичном закону неко може бити некрив, а по грађанском закону опет може бити крив и одговара за штету. Са предложеним законом иде се на то да тужени плати трошкове учинене ово ислеђења, ако је он то ислеђење изазвао каквим својим кажњивим или неправедним делом. Где пак таквога дела нема, ту неће ни судија моћи туженога осудити ни на какву накнаду трошкова и т. д.

Касијан Стојшић каже: то су врло fine ствари.

Ту треба добро да мисли један прост човек, као што сам ја, па да нешто мало увати, и то с краја. Ја ни сам сву ноћ спавао, све сам о томе мислио, па сам мислио, да ово нетреба никако и да остане. Што каже г. министар за оно стакло, што га онај други разбио, ту нетреба нико да га намора, кад није доказано, да је он хотимице учинио; а што се тиче оне паљевине, зар ми је могао и који други запалити? Ја вас питам: кад ко падне у воду, па људи потрче да га избаве, то је све једно кад и сведоци као у овим приликама сведоче, па зар да им онај плаћа? Ја идем на то, да врата судска треба да су свагда отворена, па да се тамо пађе правда и у подне и у по поћи. Треба и онај, који није разумео закон, да може потражити заштиту. Тамо су људи, који закон разуму, па они треба да му буду рукопомоћ; с тога ако се ово усвоји, ја сматрам не другаче, но да су судска врата затворена од оних људи, који закон не разумеју. Кад би се ово усвојило за нас би било рђаво, јер човек не би могао за сваки подозриви случај тражити помоћи у власти. Зато сам одвејно мњење, што знам, да је код нас вишина простих људи, који незнаду какве доказе по закону треба имати. Стога сам да остане као што је и досада било.

Никола Радовановић говори: из других разлога, а не из оних о којима Касијан говори, ја се неизмирујем са мојом савешћу, кад закон каже, кад је ко прав, па и опет да нешто плати. Примери г. министра, то су несмотреност, па треба да плати трошкове, али кад судија каже, да је човек невин, па опет да плати трошкове — то није право. Доста је човеку, што је био у аису и мучно се, па зар још да плаћа? С тога ни сам да се то узакони.

Министар правде вели: Судија ту неби судио по својој вољи, него опет по закону, јер, ја сам казао, да по кривичном закону неко може не бити крив, а по грађанском опет да плаћа штету. То су две различне ствари. По грађанском закону мора се плаћати за несмотреност, а таква су наређења и у свима другим законодавствима.

Никола Радовановић вели, да овде не говори извне намере. Зар кад ко лежи два три месеца и кући буде отпуштен као невин, па и опет да плаћа?

Министар правде: ово што овде говоримо, доћи ће у протокол скупштински, па ће сваки судија према томе и судити.

Ал. Петковић пре је био противан, али после објаснења он је за предлог.

Министар правде: Ја сам разумео г. Касијана да он хоће као неку милост да чини. То је друго. Овде је реч, јесу ли кога год дужни сведоци да бадава бране? Нису. Па кад ни су, онда треба да им се плати.

Анта Пантић разликује кривичну кривицу од грађанске. Узмимо случај да ко коме коња убије, газда тужи онога, ко му коња убио, да га је хотимично убио; а овај докаже да није, он неће бити кривично осуђен, а опет ће платити коња и трошак сведоцима.

Бојиновић незна да ли то долази и код подцијских власти, и. пр. кад је код капетана оптужен да је нешто говорио, па после се докаже, да онај што је тужио, да је омауо, јер оптужени докаже сведоцима, да није ништа рекао и да није крив. Ту власт, према томе одустане, па сад јели вредно и јели право и паметно, да тај, кога су на правди

спопали, да плаћа и сведоцима? Може свашта снаћи и најпоштенијег човека. Ту би требало да онај лажни оптужитељ плати. Но и опет, ако би то бивало само код судова, онда би требало да буде како они пађу.

Министар правде: Ја сам казао да дело мора бити неправедно или незаконо и по томе, у томе што ви говорите тога нема, па тај не само што неће ништа платити, него он сада може још и онога оптужити, који је пре њега тужио, јер овде се разуму само дела кажњива, неправедна и незакона.

Бојиновић, али има људи, који неби разумели шта је кажњиво а шта није.

Министар правде: Што год је у закону забрањено, оно је кажњиво.

Касијан каже: да има још један случај, ја сам и. пр. некога тужио на основу три сведока да ме је напао или бесчестио, или ми какву штету нанео. Власт увиди да има дела и зовне оптуженог, по овај доведе 6 сведока, с којима доказује, да оно није истина, сад овде ја сам дао повода томе послеђењу, а по овоме предлогу, ко је проузроковач, треба да плати. И сад ја треба да плаћам премда сам имао неког основа. Ја кажем да и без основа треба да су нам судска врата отворена, па с тога неби желио да ово остане. Колико кошта у Србији цела такса? нека буде 1000 дук. цес. То ми плаћамо, па ћемо и опет плаћати само да иде на државни трошак. Овако ако плати више пута, после има право сваки да му каже: да си ти прав, неби плаћао трошак.

Великић пита министра правде, кад има у закону доста гаранције, зашто је ово изнео?

Министар правде: Ја неznam да би ми могли

позвати закон, гди би се могла наћи та гаранција. Ако хоћете, да сведок 10 дана дангуби, па да ништа не добије, онда можете оставити као што је и до сада било.

Миљалку Раденковићу је јасно, јер кад ја н. пр. учиним неку штету, а он још хоће да ме тужи: ја се позовем на сведоке и кажем, да ни сам у намери штету учинио, суд ме може у том случају прогласити за пивина, али сам ја опет дужан да платим штету.

Несторовић каже: да није за овај предлог, једно с тога, што кад се мењају §. §. треба сваки да их има у шакама, а друго што дели разлоге Касијана и Николе.

Прокић казује, како сведоку ништа није неправедније, него кад долази те сведочи, па му се после ништа не плати. Овде се говори о оним делима, која се могу да упишу човеку у кривицу, па о томе неби требало много ни говорити.

Милија Лазич припомаже Прокића.

Ранко Јовановић говори за предлог, па вели, узмите једног човека у општини, о коме она има потпуно уверење, да је он учинио кривично дело, па се због њега потргне више људи на испит. Сво село зна да је он рђав, али нема доказа, а он опет уме да се одговори. Па зар овиолики сведоци да ништа не добију, него да троше из своје кесе. Њега суд може не казнити за недоказану кривицу, али нико није дужан за њега трошкове да плаћа.

Сава Милојевић каже, да овде није све само о сведоцима, него има и нешто друго, што ми не можемо тако лако да примимо. То није мала ствар, па сам за то мпења, да би ово требало оставити не-

решено и да се претрпи за ову годину, па до године ако Бог да да се размислимо и онда да учинимо како треба.

Дина Цанковић каже, да је у мањини, јер сам имао на уму пример да је човек човека у одбрани убио и кад је после пао под ислеђење, он је за до-каз своје одбране морао звати сведоке, да се избави. Замислите сад људи, кад би тај човек морао свима тима сведоцима плаћати? Ту треба сведоци да нешто раде у име човечности.

Анта Пантић вели, да то каже посланик Дина, он не био их звати, а да их није звао, суд би га осудио. Па кад он за своју одбрану позива сведоке, ваљда нико неће мислити, да им после не треба ни да плати.

М. Стојић вели, да што говори Прокић, верује да разуму правници и кад би само они судили, он би одма предлог усвојио. Он је за то да за сада застане.

Грковић вели, да неки разуму тако, да ће сва-кад плаћати трошак, а то није него само у неким случајима. Он је за предлог.

Вићентије Поповић наводи пример како неко може донети крадену ствар у моју стају, у коју врло ретко улазим. И кад би се таква наша, премда ја о њој ништа знао нисам, — морам одговарати. Па ако ме суд прогласи за пивина, зар онда опет да платим трошкове? А што неки говоре, да се они могу сматрати као и они, што су из недостатка доказа ослобођени, а ја знам да се ови последњи ли-шавају и неког грађанског права, зато сам ја про-тиву предлога.

Министар правде: За случај по кривичном зак.

нико неодговара, а за нехат некад одговара, а некад не. По грађ. зак. пак у неким случајевима одговара и за случај, ако је он крив, што је се тај случај догодио. Међутим овде се не тражи ништа ново него се само хоће да кривични судија употреби она начела, која већ постоје у грађ. закону. Овим се управо хоће само да даде живот ономе, што већ постоји.

Мандић каже, како је он схватио објасњење г. министра, да се то не сматра кад би ко н. пр. отворио коме градину, па му стока сено појела или кад би један изгубио вола или краву, па она оде код другог, те је овај претаји, а после и закоље. Сад кад ја докажем људима, да је он то прећутао и да је употребио на своју ползу, он треба да се осуди као и други кривац. Осем овога има неко више зграда па се неке закључавају, а неке не, па неко дотера неко бравче, па га ту затвори, а ја не јавим власти, а оно се после пронађе, онај треба да буде крив кад је претајао туђе, а није хтео јавити власти. Ја мислим да тако објасњава г. министар и ако је тако онда је добро.

Ранко Цветковић говори како може рђав човек у стаји доброг домаћина притворити крадено бравче, где се и увати, па кад се човек после оправда, а зна се да је поштен човек, па зар сад треба да плати.

Миле Дамјановић говори да му се чини, да је некако то замашна и тугаљива ствар. Једино би само желно да му се објасни, шта ће бити у случају кад ко учини штету нехотице, а онај га после можда само из ината тужи, да му је учинио штету хотимице, суд га прогласи за невин. Треба ли сада да плати?

Министар правде одговара, да то питање за-

виси од тога како се кривица докаже. Ако буде крив, он ће платити, иначе не плаћа ништа. Узмите и овај случај: ја гађам нишан, у гађању погодим коња. После докажем сведоцима да сам нишан гађао, а да нисам имао намеру коња убити. У том случају ја ћу платити коња и моје сведоке, који су ме оправдали.

Миле Дамјановић: Али ако ја хоћу сам да платим, а он неће, него ме тера на суд?

Вићентије Поповић казује случај, како је пре неколико година затворио стоку, али неко дошао и моју стоку пустио у туђу ливаду и стока учинила грдну штету. Ја се позовем на сведоке и на људе како сам стоку затворио, па једва докажем и ослободим се од плаћања штете. Морам ли сад опет да платим сведоцима трошак?

Министар правде: Ту је по закону са свим други случај, јер то је дело учинио други а не ви.

Како се више нико није јавио да говори, председник ставља питање, и скупштина већином гласова усваја додатак члану 328. по предлогу.

Број 233.

Секретар Живковић чита додатак члану 329, томе.

Министар правде: Овде има више њих криваца али је због неких учињен већи трошак. Тако исто овде се разуме случај, кад се само због једнога мора да чини неки извиђај, па онда није право, да и остали плаћају оне трошкове, који су само због једног учињени.

Скупштина усваја овај додатак једногласно.

Број 234.

Секретар Живковић чита замену и одборов додатак члану 330-томе.

Подпредседник Д. Јовановић вели, да му се чини, да је овде нешто превиђено, јер у каз. закону има случај, да се може и само извршење пресуде задржати.

Министар правде: Ако је пресуда изречена, онда се већ зна, и ко је крив, па се пресуда према томе и извршује.

Скупштина усваја замену са додатком одбора, што је и г. министар примио.

Број 235.

Секретар С. Живковић чита извештај одбора о поднешеном предлогу „о женитби официра,“ који гласи:

„Извештај одбора законодавног.“

Законодавни одбор прочитао је и добро размисливши, нашао је, да предложени пројект закона „о женитби официра и војника“ — јесте добар, и да га треба примити и узаконити без икаквих измјена.

20. Октобра 1872. год.

у Крагујевцу.

Председник:

М. Ковановић.

Чланови:

С. Сретеновић,

Р. Милошевић,

Д. Цанковић,

Б. Стојинић,

М. П. Блазнавац,

Никола Радовановић,

И. С. Спасић.

Анта Пантић пита, хоће ли се у оних 60 и 100 дук. рачунати и плата, или само приход?

Минист. президент: ту се разуме приход.

Анта Пантић; онда он треба да има две хиљаде дуката, па да покаже толики приход.

Каљевић вели, да је ономад изнешен предлог да се укине кауција, и овај закон сада можда има намере, да у том случају исправи стање официра. Но мени се вели чини, да олакшица по овоме предлогу не ће бити тако велика да задовољи оно, што су посланици с предлогом хтели, јер они ни су имали у намери само то, да официрима олакшају само тим, што ће им новац доћи у руке, него су мислили то, да један официр може узети и сироту девојку коју хоће. То је главно на што се ударало, С овом изменом, ја држим, да се то није постигло, а осим тога држим и то, да код нас не постоје они узроци, који у томе постоје код другог света. Ми смо то копирали са стране. Тамо официри образују неки сталеж, о коме се држава нарочито брине, и који има у друштву неки особити положај. Тамо и. пр. имају нека привилегија, а то с тога, што тамо долазе у тај сталеж махом из благородних породица и што су ти официри стајаће војске. Код нас на-против главна је снага народна војска, а и она има своје старешине, који ће сутра можда ићи у бој, па им остати удовице. Ја дакле држим, да код нас официри немају тај положај, као у другим државама немају никакав извредни положај и сматрају се као и други чиновници. Према томе налазим да нема места, да они полажу кауцију. Осим тога држим да је и у интересу да у својој женитби могу слободно располагати и да могу узимати коју хоћеју. То се пак није постигло са овим предлогом, јер тамо се каже, да треба показати неки приход. Но ја мислим

да је то врло тешко; и кад се тражи 100 дуката прихода, ту је онда готово много теже, по што је до сада било. Није лако 100 дук. зарадити; а услови за интерес нису свакад једнаки. Ја мислим, да би неправдо било, да им се у место олакшице управо отежа и с тога сам противу кауције у опште. Пошто је то ограничење са свим неправедно, то нисам да се ово мимогред постави, него да се са свим укине из оних разлога, какве је ту пре врло лепо навео посланик Милоје Блазнавац, јер је ово теже, него ли пре, а да неговорим да су у овоме обзиру све ограничености неприродне, с тога сам противан овоме предлогу.

Посланик Блазнавац вели, био сам за то, да се кауција укине, али кад је предлог дошао законодавном одбору, да сазнамо у којој је цели то установљено, онда нам је ствар објасњена. Војска треба да се магнепено креће, и кад би у каквоме часу министар наредио да се одма крене, то се већ неби могло извршити кад би официри били ожењени. Некоме болестна жена, некоме дете а нема више никога, па се неби могао ни кретати док се неби спремио. Друго су старешине народне војске, они су или у задруги или са својом породицом, само тек имају осигуран начин живљења. С тога ако би дигли ту официрску кауцију, ми би имали онда само солдате просте а не официра. Кад нам је то објасњено у одбору, ми смо увидели да је то ограничење заиста нужно и да им се управо отежа жениће. За овим наводи примере где је било потребе у официрима, а десно се само један човек, а један човек није кадар ништа учинити. Пошто нам је то тако представљено, ја сам одма одступио од онога што сам хтео,

па смо се сви сагласили на ово што је сад предложено.

Анта Нешић каже, да он добро неразумје то толико заузимање око тога, како ће се да жене официри. Он вели, да официри знаду за тај закон, па ко не ће да се томе покорава, он нека предузме другу какву радњу.

Попови се само једанпут могу женити, па и опет иду те уче богословију и запошљавају се, а калуђерима је закон забранио да се ни једанпут нежене, па попет има их који иду у калуђере. Како је овај предлог добар за војску, ја сам за предлог.

Президент министарства војени министар: Нема ни једног официра, који је натеран да буде официр. Кад војник одслужи 3 године рока што је законом прописано, може да иде кући и да се жени како хоће; а кад се зна какви су војени закони, и кад он хоће да продужи службу у намери да официр буде, онда он с драге воље долази под те законе. Како је посланик Милоје објаснио, тако је у самој ствари, војска без официра не да се ни замислити. Што г. Каљевић говори за благородство, то је било у средњем веку. Сад је то пало. Пре средњег века у прастара времена није ишао у војску само онај, који може пушку да носи, него су обично ишле и породице. То је све постепено опадало, па се сад тражи да је војска што покретнија, као заштита државе и да је свагда у руци врховног команданта, владарца. Кауција није уведена да подржава благородство, јер тамо где благородства има, оно је имућно и кауција је без значења за њега. Него то је за то, што се хтело, да се отенча женидба, и да се поред војника има свагда и официра нежењених лакше по-

кретнијих. На другим неким местима од 5 официра само се један може оженити. До сад је кауција за официре била до мајора, но кад смо саслушали да би им у томе требало неку олакшицу учинити, то је сад по овоме закону учињено и за капетане I и II класе, за поручике у неколико а подпоручицима је управо отежана женидба и умал што им нисмо сасвим забрањили да се не жене, јер као што је малочас речено, војска мора увек бити готова и покретна. Сад је она неправилност што је постојала у томе, кад ко подлаже кауцију у готовности и добија само 5% интереса или у имању па вуче карије или прихода колико може, са овим предлогом пала. Капетани I и II класе, који су сад ожењени, добиће своју кауцију натраг.

Председник каже, да је г. министар објаснио ову ствар. Предлог је закона прочитан, ко је за мишлење одбора, тај нека седи, а ко је за то, да се овај предлог још један пут пређе члан по члан, тај нека устане.

Велика већина скупштине седи.

Председник, дакле скупштина усваја овај предлог закона о женидби официра.

Скупштина усваја.

Број 236.

Председник каже да је на реду интерпелација посла. Касијана Стојишића управљена на г. министра финансије.

Секретар Сама Живковић чита интерпелацију, која гласи.

Господину Министру финансије.

Прошлогодишњој народној скупштини поднео је молбу Вучко Анђелковић из Ваљева да му се учини ванредни зајам у 1000 дук. ц. из државне касе, да

може довршити своје индустријално радиште, које је у Ваљеву одпочео радити, које се састоји из једног на художествени начин по америкаанском систему а по правилама техничке науке саграђеног млина стружнице и ваљалице.

Ову Вучкову молбу предала је народна скупштина влади на оцену.

Познавајући с каквим се тешкоћама речени Вучко борио и какве је огромне жртве поднео док је ово своје индустријско радиште подигао, а и данас се бори, јер му материјална средства недостижу да га потпуно доврши, даље имајући уверења да ће овај вештачки млин од велике користи бити не само ономе крају где је направљен, но и целој земљи, јер ће допринети да се код нас развије и усаврши млинарска радња и да се свет наш научи савршенијем млевењу, а да се окани оне мале воденице правити по рекама, које су воденичнице као што то сви знамо један од узрока нашим поплавама, а које би се за цело умалиле кад би се правиле онаке велике воденице, од којих једна може знатан број оних мали воденица да замени.

Напоследку знајући да Вучко потпуно гаранцију даје да ће зајам вратити, а без кога зајма не може довршити одпочети посао, ради би били да знамо: шта је и у колико влада радила по овој молби Вучковој као и јели влада вољна учинити предлог народној скупштини да се молбоцу Вучку тражени зајам даде, зато молимо г. министра финансије да нам о томе објашњења даде.

15 Октобра 1872 год.

у Крагујевцу

ПОДНОСИ ВОДНОРНИ
Касијан А. Стојишић

Министар финансије каже: Влада је расмотрила ту молбу, па није нашла за сходно, да му се тај зајам учини. Воденице нису никаква нова предузећа, а има их по нашој земљи у свима крајевима. Кад би то било нешто сасвим ново, и кад би каку општу земаљску потребу подмиривало, онда би се влада могла одазвати, али пошто као што рекох то није каква ствар нова, а међутим има довољно художественних млинова, то влада није нашла за нужно да му зајам учини.

Касијан Стојшић: Ова је ствар лане извесена пред скупштину и ми смо је влади изнели на оцену. Ја сматрам да је то ствар нова: ту један камен може заменити друга четири камена, један точак у стању је да покреће сто других точкова, а манивна је така као што су и парне. Он има све друго и ништа му није недостајало, но само та мала помоћ. Има и знања и снаге и способности. Ствар дакле стоји до вас, ако хоћете да му помогнете, ви му помогните.

Ранђел Јовановић вели, ви му помогните из вашег окружја, а ми већемо. У нас има доста.

На питање председника једи скупштина задовољена објаснењем г. министра, — скупштина изјављује да је задовољена.

Број 237.

Председник каже, да онај предлог, што су неки посланици поднели о кауцији официрској, како стоји у свези са оним законом о женидби официра, који је свршен, по томе се има сматрати да је управо и он оним законом решен и свршен.

Скупштина усваја и предлог одлази у архиву. За овим председник закључи овај састанак.

Председник скупштине:

Ж. Карабибировић.

Секретар:

П. С. Срећковић.

Опуномоћени подписници скупштине:

Никола Симић, Лазар Симић, Димитрије Милановић, Вићентије Поповић, Ристо Пантић, Павле Самуровић.

САСТАНАК XXIII.

У недељу 22. Октобра 1872 године.

Председавао

Председник скупштине

Живко Карабибировић.

Председник скупштине у 9^{1/2} сати пре подне отвори састанак, на коме је било 94 посланика и на коме су присуствовали сви г. г. министри

Број 238.

Секретар Бошковић прочита протокол 20. састанка, који скупштина усвоји.

Председник рече те секретар П. Срећковић прочита два указа Његове Светлости Књаза, којима се г. мин. финансије овлашћује, да поднесе народној скупштини предлог закона о мерама, и предлог закона о основима уговора са дунавским парабродским друштвом о пловидби српском обалом Саве и Дунава.

За оба предлога скупштина реши, да се предаду одбору финансијском, но с тим да се о предлогу закона о мерама већа на будућој скупштини.

Председник рече те секретар П. Срећковић прочита предлог г. министра унутрашњих дела, којим тражи одобрење да се за набавку и преношај 58 каса вертхајмових може 3200 дук. цес. издати из готовине државне касе.

Број 239.

Посл. Анта Пантић вели, овди се каже, да се те касе набаве из државне касе, а он држи, да би требало да сваки срез сам себи исте набави прирезом, као што је то и његов срез учинио.

Посл. Дина Цанковић Бошковић, Стојић и Кукић подпомажу предлог посланика Павтића.

Посланици Вићентије Поповић, Великић, Анта Нешић, Ранко Цветковић, П. Грковић, Тикваревић, М. Арсић, А. Лужјанин, П. Срећковић и Н. Мандић, велу: кад је држава а из државне касе набавила за нека окружна и среска надлежательства касе, неби било право, да сада неки срезови то прирезом набављају. С тога су за предлог владин.

Посл. Арса Лукић тражи да би требало испитати, да'а су те вертхајмове касе добре, јер као што он чује, да се при последњем пожару у Београду три касе нису могле од истих отворити. Он вели има разних каса; па би требало видети, које су најбоље.

Г. министар иностраних дела одговара посланику Лукићу, истина догађа се, да се немогу да отворе, али опет оно што је у њима остане неповређено, тако кад је у Цариграду нагорела кућа нашег заступника, каса је пала с горњег спрата доле, па су се опет артије, које су у њој биле, могле читати, а новац је био неповређен.

Председник стави овај предлог на гласање и скупштина реши: да се за набавку и преношај 58 каса вертхајмових може 3200 дук. цес. издати из готовине државне касе.

Број 240.

Посланици Мијало Смиљанић и Милош Милић моле за одсуство за време ово-годишњих скупштинских састанака и скупштина им тражено одсуство одобри.

Број 241.

Председник каза, те секретар П. Срећковић прочита указ Његове Светл. Књаза, којим се г. мин. грађевине овлашћује да може поднети народ. скупштини предлог закона о замени чл. 49 закона о подизању јавних грађевина.

Више посланика захтевају да се овај предлог неупућује одбору него да се одма у скупштини реши, пошто је о томе раније вођена реч.

Пошто је и влада на ово пристала, то скупштина реши: да се овај предлог у свему усвоји онако, како га је влада предложила.

Број 242.

Председник скупштине изјави, да ће г. минис. просвете да одговори на интерпелацију посл. Петра Катића.

Секретар П. Срећковић прочита интерпелацију посланика Катића, која гласи:

Интерпелација,

на министра просвете и црквених дела.

У више скупштина предлагато је, а и ја сам прошле године у скупштини предложио:

Да се калуђерима парохије одузму и да се предаду мирском свештенству;

Да се калуђери сви колико их има одреде у неколико манастира, где ћеду на основу њихових установа у својим ћелијама живити;

Да се непокретно имање одузме од калуђера и да се исто имање употреби на оснивање просветних заведења;

И да се у чин калуђерски несме примити млађи од 40 година.

Овај предлог мој по миљењу одбора скупштина је уважила и умолила владу, да поднесе пројект закона, којим да се све то у ред доведе.

Па како ништа пред скупштину до сада изнето није: то питам господина министра просвете и црквених дела, радили се што о томе делу или не, и када ће се пројект закона о томе скупштини поднети.

Ово питање управљам поглавито тога ради, што сам поуздано дознао, да је владика неготински ове године закалуђерио једног младог човека, који има 20 година, па и ако је народ у више скупштина молио господина министра просвете и црквених дела да се томе једаред на пут стане;

питам г. министра просвете и црквених дела, је ли му то познато.

12 Октобра 1872 год.

у Крагујевцу

ПОСЛАНИК НАРОДНИ.

Петар Катић.

По овоме г. министар просвете одговори, влада је у смислу прошлогодишње изјаве скупштинске ступила у договор са архијерејским сабором, и овај је одговорио, да ће се у свакој манастирској парохији поставити свештеници, ако се зато најасне парох-

јани и ако начине себи цркву, а што се тиче другог питања видићете из овог одговора, шта је архијерејски сабор на питање владино изјавио. По овоме прочита писмо г. митрополита, у коме се излаже, да се само у извесним случајима и где потреба захтева, рукополажу за калуђере млађи људи.

Посл. Катић на то изјави, да он не види да има такве оскудице, какву спомиње архијерејски сабор, много мање да има потребе, да се калуђери намножавају, јер они слабу корист доносе народу, и имање које уживају стоји без икакве фајде, — па мисли, да би требало од њи имање одузети на употребити на просветна заведења.

Посл. Анта Пантић вели, овде се непрестано говори о калуђерима, па пита је ли обвезно за скупштину решење архијерејског сабора, па ако је, онда би жедно, да се то више неpotrже.

Посл. Арса Лукић пита, да ли владике могу, да и преко канона калуђере људе од 20 година, јер по свој прилици неће постојати оно, што архијерејски сабор наводи, да се у извесним приликама калуђере и млађи људи, који су науке свршили, јер као што се из интерпелације види, а и као што он сам зна, рукополагани су за калуђере и они, који нису никакви наука свршили, па ако влада усваја такве разлоге, онда не треба више ту ствар да потржемо.

Посл. Дина Цанковић прича, да је један војник покалуђерен, па пита, може ли и такав да буде калуђер.

Посл. Ник. Радовановић наводи, да их има свакојаки, али због тога да не треба викати на све калуђере, но је мишљења да се то један пут уреди.

Посл. Павле Грковић вели, да су манастирске парохије велике и да имају грдна имања, које уживају два три калуђера, а неполажу рачуна, а свештеници се напротив муче. Он прича да код њи имају два манастира, од којих кад би се узела само $\frac{1}{2}$ имања могло би се 10 свештеника задовољити. Осим тога народ воле да му свештеник чинодејствује. Зашто би дакле толико имање калуђери уживали као неке спалудке, па још траже и неки десетак.

Посл. Р. Јовановић каже, извесно је да ће сваки осуђивати поступке неких калуђера, и ми би требали у овој ствари да будемо обазриви, а међу тим и духовна власт требало би мало боље да о томе размисли.

Посл. Вукмановић говори о томе, да манастири имају грдно имање, на коме би могао живети 10 фамилија. Они добијају од имања грдне приходе, па опет кад треба да се изврши каква оправка, они се изговарају да немају новаца и тако народ мора да то оправка, с тога је мњења да се стање калуђера уреди.

Посл. Анта Нешић мисли, да би требало да влада у договору са арх. сабором реши, да се манастирима старатељи поставе, јер зна манастире, који имају грдно имање и приходе, а у каси нема ни гроша. У овоме га потпомаже посланик М. Вулић.

Посл. Никола Мандић казује, како је код њи био један манастир, па док су у њему калуђери били био је задужен, а сад од како је у мирску цркву преобраћен, не само да није дужан, него још да има и добар капитал.

Посл. М. Брачинац вели, г. министар каза, нека парохије направе цркву, па ће им се дати свеште-

ник. Пита шта ће бити, кад народ неможе цркву да направи и изјављује жељу, да се што пре парохије од калуђера одузму и да се више неумножавају.

Посл. Јаков Павловић разлаже: овде се чује од неких посланика, да се у неким приликама дешава код калуђера нешто, што им недоликује и да би ваљало уредити њихово стање. У том погледу арх. сабор на питање владино одазвао се одговором, који даје потпуно задовољења, јер и сам арх. сабор хоће да одклони оне узроке, који по некад дају прилике младом човеку да учини нешто зашто ће се кајати. То што је арх. сабор казао, шта мисли у томе погледу чинити потпуно јамчи, да радо прима, што је народу за поправку хришћанских врлина у нашем отачаству. Неки посланици кажу, да би требало од манастира одузети имање, а он мисли, да би то требало њима оставити. Даље вели то би се имање могло употребити на опште земаљске цели. Монашеско духовенство позвано је да предњачи мораду и просвети и оно је заиста некада било једини чувар просвете и писмености народне. Ми од више година осећамо потребу да земљеделска радња што више ојача. Ево лене прилике, да се у тој цели оснује у по неким манастирима земљеделска школа, где би се монаси могли употребити као учитељи писања, читања и рачунања и т. д. па кад би се њима додао још један учитељ земљеделца, који је спреман, онда би манастири добили прекрасан облик, а уједно би и одговорили нашим народним потребама.

Посл. Мата Трипуновић каже, мени су баш пре поручили да им се имање одузме, има их доста, па не ће да раде, него иду, те по свету просе.

Посл. Мита Миловановић казује, како варошке

цркве само од дискоса имају велике приходе и капитале, а манастири код толиког имања и других прихода немају у каси ништа, па је за то, да им се старатељи поставе.

Посл. Великић је зато да им се парохије одузму, па тиме народу задовољење да.

Посл. Р. Милошевић подпомаже предлог Великића, и додаје, да би требало поставити стараоце манастирима, јер их овако нико не контролише, него сваки од њих гледа за свој џеп.

Посл. П. Срећковић вели, чује да се говори овде, како међу калуђерима има рђавих људи, а он мисли, да на то треба гледати, као што гледамо и на остале људе. Остали људи нису калуђери, па опет између њих има их у граду осуђених за разна неваљалства.

Што се тиче њеног живота, он пита каква је кућа онога човека, где нема нигди никог, него је сам. Сви га враду, одкуд ће да има. Калуђер мора да иде по парохији и да се мучи, а служитељи чине шта им је воља.

Он држи, да баш с тога и јесте та штета и да им то много стоји на сметњи, што имаду парохије; архијерејски сабор одазвао се врло лепо, и он налази, да би се с тим требало задовољити, а да се манастири укину противан је.

Посл. Дина Цанковић вели, што каже г. Јаков како су наши манастири били од ползе, то и он не пориче, али су вели тада узимана лица за калуђере, која су се строго придржавала канона црквених и која су навршила више година. Он оће, да се заведу школе, али пита, коме би те ученике поверили. Није лако да дамо нашу децу оним људима, који

нису сиремни за васпитање. Ми не кажемо да ји не ћемо, него ми оћемо, да се некалуђере лица, која ни су за то способна и да се некалуђере млађи од 40 година. Оћемо да се уреде добра манастирска, те да се приход не упронашћује и оћемо да им се парохија одузме.

Посл. С. Сретеновић разлаже, овде су два питања, о парохији и о имању. Што се тиче парохије, то није у задатку манастира, да обслужују парохијане, нити је то пређе било. То је дошао после Косова, кад у вароду нису могли да опстану попови. Калуђери су од тада почели крштавати децу и читати молитве, па је то тако и остало ако је то сметња, она ће се одклонити, као што каже архијерејски сабор, кад манастирски парохијани направе цркву, онда ће им се дати свештеник. Што кажу, да је људима несносно, да им калуђери врше потребна чинодејства, он неби рекао да је тако. Ево узрока. Калуђер има имања, па и не тражи много да се користи од свршавања свештенодејства, а свештеници да би стекли кућу и имања, морају више да захтевају од људи, за то и има више више због тога па свештенике, него па калуђере. Он мисли, да ови људи не заслужују, да се на њих виче, јер ако што греше има закона, па нека се казне као и остали људи. Што се тиче имања, држи, да скупштина не може завештања основача манастирских предругојачавати и имање одређивати на нешто друго, по што су основачи одредили. Народ није те манастире направно, него поједини људи стекли па базали: оћу да дам манастиру, да се у њему моје име по смрти спомиње, а кад им ни смо имање купили, то им немамо право ни одузимати.

Посланик Вукомановић каже, одакле се не иде на то да се имање одузме, него да има неко, ко ће да га очува, те да се не растура.

Посл. Анта Панчић није за то, да се у имање манастирско мешамо, а држи да није на свом месту што на њих нападамо. А што се тиче тога, да се за калуђере постављају бољи људи и он је за то, да архијерејски сабор одреди извесан број година за калуђере.

Посл. Р. Цветковићу чини се, да је свете куће (манастире) народ неправно, па зар сад опет да гради и друге цркве. Он је за то, да им се парохije одузму, а исто тако и да им се закрати узимати од људи десетак.

Посл. Милан Миловановић није противан да им се одузму парохije, али каже, да мирско свештенство чини народу много више зла и да много више трни од њих, него од калуђера.

Посл. Александер Лазаревић каже, код нас се нико не ће на калуђере пожалити. У манастир дође кљаст, слеп и т. д. па га приме и наране. Он се хвали са игуманом и калуђерима њеног манастира па вели, да је манастир у сред села и опет се нико на њих не тужи.

Посл. Малешић наводи, да свака институција траје донде, док сама себе не преживи. Ми вичемо на манастире, а нећемо да се запитамо, је ли они себе преживили или не? Он вели, манастире је подигла сама чиста побожност народна и доказује, да та побожност и данас у нашем народу постоји. Он вели, да наш народ и данас иде манастирима с чистим срцем да лечи своју болесну душу. Наш народ иде, те се влађа светоме краљу, па пита оћемо

ли то забранити? Није дакле то, што неки кажу, не ћемо манастир. Манастири какви су некад били, они су одговарали потреби народној, а сад треба да се запитамо, да ли данас тој потреби одговарају? Ако не одговарају, нека се регулишу, па ће нам бити спасоносни.

Посл. Бојиновић вели, како није казао, да оће да обори манастире. Недај боже. Наш народ их поштује, као свето место. Овде се иде само на то, да се настане, те да они одговарају свом позиву и светоме месту, а што се тиче имања, да им се поставе старатељи, како би се уздигли.

Посл. Милован Спасић доказује да манастири на основу уговора наплаћују кирију на своју земљу и то је оно, што неки кажу десетак. Имање манастирско још је 1847. год. парочитом комисијом пописано и они, који су се затекли на уживању имања манастирског, пристали су да им плаћају кирију. Та је ствар дакле регулисана. А што се тиче осталог, мисао, да ће власт духовна сама поправити.

Г. министар просвете изјави: влада је саслушавши ваше мишлење о овој ствари довољно обавештена. Као што сте видели, влада је радила и радиће и у будуће, да се одклоне сваке злоупотребе. То ће толико лакше радити, што се овде није чуло, да ко напада на ред калуђера. Овде су управо изнешене само неке злоупотребе, које се само по негде дешавају. Сабор архијерејски као што сте чули не иде на то, да заклања те злоупотребе.

Овде се чуло, да би требало управу са имања одузети од калуђера. То је нова мисао, — но што се тиче тога, као и онога за земљеделске школе, влада се мора најпре размислити и договорити са

архијерејским сабором, а ми немамо сумње, да архијерејски сабор не ће учинити оно, што је жеља народна. И скупштина се са овом изјавом г. министра задовољи,

По овоме председник даде $\frac{1}{4}$ сата одмора.

Број 243.

По свршеном одмору председник рече, да је на дневном реду предлог закона о регрутовању стојеће војске.

Секретар Бошковић прочита извештај одбора законодавног, у коме се препоручује скупштини, да се овај предлог закона као користан по народ може примити. А за тим прочита и сам предлог.

Г. министар војени вели, ово је пројект прерађених закона за регрутовање: све оно што је могло допринети каквој злоупотреби, а било је у закону, то је сад са овим предлогом избрисано. До сада је било, да су младићи позивани да вуку коцку, па пошто су извукли, онда су издајани они, који по закону не морају да служе, па су тиме бројеви поремећавани, а могли су по закону регрути још и да мењају нумере коцке. То је давало повода многим неискправностима. С тога је то исправљено, и сад се предлаже, да се сви они, који су навршили 20 година, позову, по пре вучења коцке да се издвоје они, који по закону не морају да служе, па кад се то учини, онда тек вуку коцку они, који по закону могу да служе. Осим тога остављено је, да министар војени може војнике по нахођењу и пре времена да одпушта привремено. Н. пр. кад ко научи за годину читати и писати поред војених правила, тога може одпустити, па после позвати друге, јер вучење коцке по овом пројекту означава ред по

текућем броју, како ће се регрути на службу позивати, а на сваком, који је коцку вукао, траје обавезаност за годину, за коју се регрутује. Овим се иде на то, да што више њи прође кроз војску, после, до сада су били надлежни окружни официри да одређују регруте за род оружја, а сад се то измењује тако, да само министар то наређује, те да се недогоди никаква злоупотреба. То су дакле нове главне измене.

Посл. Марјан Кукић пита, да ли ће моћи у случају, кад ко има два сина, па старији служи 2 год. у војсци, овога заменити млађи брат.

Г. министар војени одговори, док је год један под барјаком, не може да се узме други по овом пројекту. Но пошто је боље, који што изучи да се испише, а други да дође, то би могло бити у интересу службе, да тако министар и учини.

Председник упита, примали се овај пројект у опште и скупштина реши: да се прими.

За овим секретар Бошковић продужи читање појединих чланова. Чл. 1. 2. и 3. скупштина усвоји по предлогу.

Код чл. 4. посланик А. Лужњанин жели, да се те коцке вуку на три класе, најпре да вуку најбоље задруге, после средње, а најпосле мање.

Г. министар војени одговори, то не би могло бити за то, што је војена служба за сваког обавезна. И скупштина усвоји члан 4. и 5. по предлогу владиног.

Код чл. 6. посланик Милосав Тривунац примети, да има случајева, да остане један без оца и матере, а као момак служи и пошто заради, па отвори дућан, а после га узму у војску и кад се

врати ништа незатече. Казује, како је један узет у војску. С тога је дућан морао затворити и тако кад се отуда врати, не ће ништа имати; па с тога држи да би требало самце од војене службе ослободити.

Г. министар војени вели, томе је остављено ако зна читати и писати, да одслужи само 8 месеци ако положи поднареднички испит, а после да се испише, па нека настави трговину, или ако незна читати и писати, да одслужи 1 годину.

Посл. Милан Ђирковић оће да се каже: кућни старешина, јер у селу има да се ожени у 18-тој год.

Посл. Трифунац објасни: да је разумео, да то буде за онога, који остане без икаквог рођака.

Посл. Григорије Брајковић жели, да се самци од војене службе ослободе, пошто је то за њи одвећ штетно.

Посл. Ранко Јовановић мисли, да би добро било казати да се онај, који се год навалично одели, узме; а онај, који нема ни оца ни матере, да се не узима.

Посл. Никола Радовановић каже, овде се говори да се младићи узимају од 20 година. Такви дакле не могу бити пунољетни нити могу радити.

Посл. М. Ковановић вели да је и он то хтео да каже, но ипак, да се не би догодио такав случај, може да се метне у изузетак тако, да онај не вуче коцку, који има какву озбиљну радњу.

Посл. Ст. Бркић оће, да онај не вуче коцке, који има ма какву радњу.

Г. мин. војени рече, да ће овај случај прибежити, па ћемо даље видети, хоће ли и ово бити нужно, да се и ово у закону стави.

Скупштина овај чланак усвоји, но с тим, да се о самцима доцније говори.

Чл. 7, 8, 9 и 10 скупштина усвоји по предлогу владином.

Код чл. 11. посл. Вукомановић налази, да би овде требало додати, да се младићи раздвоје по општинама, па онда да вуку коцку.

Г. мин. војени вели, у таком случају морала би се учинити сразмерица, па би опет остало све једно; у прочем у пројекту се и предлаже једнава подела на округе, срезове и општине по њиховој величини.

Посл. М. Вукомановић држи, да се тим не би задовољно народ, јер се дешава, да из једне општине оду два, три младића, а из друге ни један.

Посл. Сава Милојковић каже, у закону је добро написано, па зато нека тако и остане.

Скупштина усвоји чл. 11, 12, 13 и 14, по предлогу владином.

Председник скупштине закључи данашњи саста-
нак, а идући заказа за сутра у 8 сати пре подне,
на коме ће се продужити претресање следећих чла-
нова у закону о регрутовању.

Прегласани скупштиник:

Ж. Карабибировић.

Секретар.

Јован Вошковић

Опуномоћени подписници:

Лазар Симић, Риста Пантић, Димитрије Милова-
новић, Павле Самуровић, Вићентије Поповић, Ни-
кола Симић,

САСТАНАК XXIV.

23. Октобра 1872.

Председавао

Председник скупштине

Живко Карабиберовић.

Присуствовали сва г. г. министри. Састанак је отворен у 9 часова пре подне.

Број 244.

Секретар Сима Живковић прочита протокол XXII састанка, који скупштина одобри.

Број 245.

Председник јави, да је владином посланику Николи Недељковићу због болести дозволио да иде кући.

Скупштина одобри овај поступак.

Број 246.

Председник каза, да ћемо сад продужити закон о регрутовању војске.

Г. председник министарског савета министарвојени рече: испитивали смо, да ли се у опште по духу закона самци могу сматрати да су обвезни да служе у војној служби, или да не служе. Закон прави два изузећа за оне, који не морају служити у стајаћој војсци. Једни се изузимају са призрења на друге, као што су у задрузи, малољетни, старци и т. д., а други се изузимају са своје личности, као што су питомци војене школе, чиновници, учитељи и т. д.

По томе, ако би се самци, што би у духу закона могло бити, изузимали из призрења на њихову личност, онда би то долазило под чл. 9, али ти не долазе пред комисију ни на вучење коцке и тако би лако могло бити злоупотреба и. пр. могле би неке за-

друге да издавају младиће, којима су умрли отац, мати и све што им је рођено, те би се тако сматрали као самци, а међутим по 6 члану гди се само изузимају од службе у стојећој војсци са призрења на друге, они се не би могли сматрати за самце и излазили би пред регрутну комисију, која би оцењивала, да ли постоји законни узрок, да се ослободи од службе у стајаћој војсци. Зато се може под овај члан ставити девета тачка, која би овако гласила:

„Самци (саморани) то јест они младићи, којима су помрли, отац, мати, браћа, сестре и сво друго сродство што је било у задружној њиховој кући.“

Кад се тако стави, онда не може бити злоупотреба да кога издвоје па да га спасу.

Скупштина прими овај додаток, а такође и чланове 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, и 33 и тиме се прими предлог о регрутовању стојеће војске.

Секретар Бошковић прочита предлог владин, да се насељеним породицама у Мирочу, које се налазе у крајној оскудици, позајми на лично јемство без интереса 600 дук. ц. из готовине државне касе, који ће се зајам наплатити од њих по могућству.

Скупштина по пристанку владином одобри овај предлог, а да не иде одбору.

Број 247.

Секретар Панта Срећковић прочита предлог о објашњењу § 243 закона о поступку судском у кривичним делима, који се упути законодавном одбору.

Број 248.

Секретар Бошковић прочита извешће о давању под интерес пупиларних новаца, које гласе овако:

Народној Скупштини.

Одбор финансијски и законодавни, саставивши се у један шири одбор, по закључењу народне скупштине испитао је предмет о повишењу интереса на пупиларне новце и превосу ових из управе фондова у окружне штедионице.

При претресању и испитивању ове ствари увидео је шири одбор:

а, Да би неправедно било само на пупиларне новце интерес повисити, а остале сиротињске и благотворне фондове са мањим интересом оставити;

б, Да би аномално и несљедствено било, кад би се новци из окружних штедионица под већи интерес давали, него из управе фондова, и свет би са основом могао казати, да смо учинили нешто, што би земљорадну класу народа, која из окружних штедионица зајмове чини, већим интересом обтеретили, него оне, који би то из управе фондова чинили; и

в, Као поглавито, да би рачуноводство у велику збрку дошло и скоро не могуће постигло, кад би се при једној и истој каси једни новци н. пр. пупиларни под већи, а други као депозитни, болнички, привени и т. д. под мањи интерес давали, — из ових разлога, шири је одбор једногласно закључио: да се интерес на све новце сиротних и благотворних фондова подигне, и то равномерно, како код штедионица тако и код управе фондова.

Кад је оваку основу одбор усвојио, он је узео у претрес питање: Колики интерес на речене фондове да буде? — И, при разлагању и гласању о овом предмету осам је гласова било зато, да се новци свију јавних каса издају под интерес 9% на од овога да се даје поверитељима 7%, а 2% да влада

за накнаду својих трошкова и јемство задржава 6 пак гласова било је зато, да се ови новци по 8% издају, па 6% да се повериоцима издаје, а остала 2% влада за своје трошкове и јемство узима.

Што је вишина и мањина одбора одступила од оне изјаве народне скупштине и владе, да се на пупиларне новце 10% интереса наплаћује, па пупилама 8% даје, узрок је тај, што је одбор једногласно усвојио, да се интерес на све новце при јавним касама, као што је напред речено повиси, и што смо се обзирали на наступити могуће прилике, па би влада због њеног јемства сигунија била, кад се интерес са један или два на сто смањи.

У смотрењу преноса пупиларних и других новца из управе фондова у окружне штедионице, одбор је једногласно нашао: да се овај пренос поступно и сваког полгодија чини, и то из оних прихода, који се из дотичних фондова од интереса и одплата прибирају.

Даље, како ово повишење интереса и пренешће извесних капитала из управе фондова у окружне штедионице иде на преимначење више тачке закона о управи фондова и окружних штедионица, и како се за уређење рачуноводства и спрему рачуноводних књига изискује више времена, то је одбор једногласног мишљења:

Да скупштина народна ову ствар сада само у начелу реши, па владу умоли, да она, на основу усвојеног начела, формални предлог првој скупштини народној поднесе и предмет се онда коначно узакони.

Напоследку одбор је овај и о том размислио: да-ли би требало, да усвојени закон о старатељству сад у живот ступи или онда, кад се закон о пови-

шници интереса донесе, — па је нашао, да би цједи-сходније било, да се ово одложи док се закон о регулисању интереса не донесе. Посланик Петар Катић одвојно је своје мишљење у овом, и он хоће, да закон о старатељству што пре у живот ступи, а што се тиче интереса на пушларне новце нек остане онако, како је до сад било, док се закон о том не изда.

20. Октобра 1872. год.

У Крагујевцу

Известног
М. Спасић.

Председник,
М. Ковановић

Одборници:

С. Сретеновић Јак. Павловић
Н. Недељковић Љ. Каљевић
М. П. Блазнавац Рад. Милошевић
Ранко Јовановић Н. Радовановић
Петар Катић Сима Несторовић
А. Лукић Касијан А. Стојмичић
Мијалко Раденковић

Мил. Спасић каже, да су ову ствар свестрано испитали и нашли, да би незгодно било подићи код штедионице већи интерес на једне новце а на друге да остане мањи. Па с тога су казали, да се то изједначи. Што се количине интереса тиче, сугласили су се да буде већи — и то 9% — 7% за пушларе а 2% за државу. Но пошто то заседа у устројство управе фондова и штедионица, сагласили су се, да умоле владу да и о томе размисли и првој скупштини предлог поднесе. Закон о старатељству не стоји ни у каквој свези са интересом, и могао би и раније ступити у живот.

Председник вели, да доиста закон о старатељству нема никакве свезе са интересом. Нас је при састављању овога закона руководило то, да држава управља са пушларним новцима и да сиротиња има више интереса на своје новце — па смо и захтели, да се повиси интерес само на пушларне новце, а не и на друге који су код фонда. Кад би ми сада подигли интерес и на новац других фондова, питање је, да ли би народ могао у томе наћи рачуна, и да ли то неби могло убити наш кредит. Ми немамо нужде да дижемо друге интересе осим пушларних. А што се злоупотребе тиче, ова може бити увек и њу треба уклонити. Мисли, да би у интересу нашег земаљског кредита било, да се интерес не повиси.

Г. министар правде објасњава да је одбору дато, да претресе питање о интересу, а није му дато да реши, хоћели и кад овај закон у живот да ступи, јер је скупштина ово већ решила. Међутим ово питање не стоји ни у каквој свези са законом о старатељству. Тамо је казано, да држава рукује са парам. А колики ће бити интерес, остављено је да се реши. Питање о интересу дакле нема свезе са питањем кад ће закон ступити у живот.

Милован Спасић вели, да је овај закон о старатељству изазвао питање о интересу, а с њим је везано и питање кад закон треба да ступи у живот, па су с тога ово и споменули.

Г. министар финансије објашњава, да је овде било питање само о интересу на пушларне новце. Влада се изјаснила да се интерес повиси и с тога је ствар упућена одбору да то питање регулише. Одбор је дакле имао да поднесе предлог само о томе, а он је дао своје мишљење и о осталим фон-

довима. Он мисли да предходно треба да говоримо о интересу на пупиларне новце, а тек после о интересу осталих фондова. Признаје да има незгода за рачуноводство, али није не могуће да се на пупиларне паре већи интерес наплаћује. Ако се дакле хоће да говори само о интересу на пупиларне новце, онда треба то сад радити.

А ако се хоће и о другима, онда, као ствар замашнију, треба одложити за до године.

М. Ковановић признаје да је одбору дато да размисли о пупиларном интересу, али одбор мислећи о томе, наишао је на сметњу те је морао говорити и о осталим интересима.

М. Блазнавац мисли, да кад би у свима окр. варошима биле штедионице, које би руковале са пупиларним парама, онда би био већи расход по приход за државу. А кад би се штедионицама дале и друге паре, било би злоупотреба, јер би имале двојакних новаца. Да би се избегле све незгоде и свака сумња, ми смо изједначили интерес на свима новцима.

Радован Милошевић каже, да смо сви казали, да буде већи интерес на пупиларне паре, али смо видели да је незгода за рачуноводство и да би било неправдо, да штедионице дају под скупљи интерес него управа фондова; с тога смо интерес изједначили.

Милован Спасић објашњава, да су изједначили интерес свију фондова зато, да би се добијени интерес могао употребити на корисне цели нар. просвете. Што се тиче кредита, мисли, да је са свим друго питање, јер се неће никад нико обзирати на то, колики се интерес плаћа сиротињи у земљи.

Председник каже да од самог народа и управе земаљске зависи много и кредит једне земље, и да

сваки народ иде на то, да створи себи што јестинији интерес. Он ово доказа и примерима зашто нека земља скупље интересе плаћа при зајмовима а напротив друге јестиније како је био случај са Француском после рата, која је онолико пробитачан зајам учинила, то је зато, што је француски народ свагда неговао интерес своје земље.

С. Сретеновић држи, да не треба ни говорити о томе, да интерес не буде једнак на све новце. Нужно је да се старамо и о кљастима и немоћнима, као и о пупилама, а тако исто и о увећању прихода фонда школског, који нам је потребан за просветне цели. Ако то не учинимо, до године морамо ударити пререз, а овако тај би терет пао на оне, који раде са новцима. Што се тиче тога, да ћемо са увећаним интересом изгубити кредит код страних држава, то није истина. Онај који хоће да нас кредитира, зна врло добро, колико се код нас интерес плаћа, и ми га немоћемо са понижењем интереса задобити, да нам новце позајми, па макар наши фондови давали и без интереса.

Никола Мандић вели, да нико не узимље на ум шта ћемо са новцима, које је народ досад узео, и како би то изгледало да један плаћа 6, а други 9%. Он је, да остане интерес како је био.

Дина Цанковић вели, да смо само казали да повисимо интерес пупилама, и да смо зато дали ствар одбору, који нам је сад изнео и нешто друго, па захтева да се ствар остави за идућу годину.

Милован Спасић објашњава, да закон не може имати повратне силе, и по томе да ће се плаћати интерес како је уговорен. Даље вели, да је ово питање изазвало да решавају и о осталим интересима, а

да је ова ствар важна, види се по томе, што су одређена два одбора за његово претресање.

Сима Несторовић каже, да су они за то изједначили интерес, да се не пребацује да у Београду узимаду по 5%, те спекулирају, а сиротиња ван Београда да плаћа 8 и 10%. Имали смо на уму и кредит.

Анта Пантић слаже се са Несторовићом и хоће да интерес буде једнак, а влада нека поднесе о томе предлог.

Панта Срећковић разликује новац ових фондова од државних новца и вели, да у каси има новца, које влада не даје под интерес. Влада је врло добро урадила, што пушта у народ пупиларне новце. Кад се хоће, да држава гарантује, онда треба да се узме што већи интерес, јер држава нема потребу да прима на себе тај терет. Није могуће, да се интереси изједначе, јер се интерес управља према потреби.

Г. министар финансије објашњава, да је погрешно мишљење да би се новац давао једнима под већи, а другима под мањи интерес. Интерес на пупиларне паре плаћао би се подједнако како у Београду тако и изван Београда.

Јован Бошковић каже, да треба да останемо при решењу о повећању интереса за пупиларне паре. Не стоји да ће у Београду бити јефтинији интерес, јер ће се тамо на пупиларне новце плаћати исти интерес као и по окружијама. Он је да се на пупиларне новце плаћа 8, па да влада узимље 2. Остали фондови да остану као што су.

Јефрем Војиновић каже, да смо при решавању закона о старатељству казали, да се повећа интерес само на пупиларне новце, па зато и хоће, да се ово

сад учини, а за остале нека остане као што је. Ако се пак налази да треба повисити интерес на све, онда нека влада поднесе предлог идућој скупштини.

П. Грковић каже, да сиротне масе не долазе у штедионице по само веће. Право је да се интерес изравна, а иначе била би неправда.

М. Миловановић вели, да их има, који узимљу новац из управе, па дају по 40% те упропашћавају свет, зато хоће да се интереси изједначе.

Анта Нешић мисли, да није решено, да се повиси интерес, него да пупиларне паре иду у штедионицу. Кад је држава примала да за њих јамчи онда нека буде и интерес једнак.

К. Стојшић каже да су хтели да изједначењем интереса учине, да и сиротиња има неку хасну, а држава већи приход. Треба да се трудимо, да нађемо извора за повећање државних прихода, јер ћемо иначе морати да повећамо државне намете. Он је мишљења да се интерес изравна.

Председник постави питање: хоћели се да повећа интерес само на пупиларне паре или на све, и скупштина реши: да се интерес повиси на паре свих фондова.

После тога, председник стави на решење и питање, да се ова ствар преда влади, те да идуће скупштине поднесе о њој предлог, што скупштина усвоји.

Број 249.

Прочита се извештај финансијског одбора о предлогу Јована Бошковића и Дине Цанковића, који су тражили да се набави одело за оне изродне војнике, који таково још немају, и ово да се исплати, или из војених уштеда за 1871 год. или са прирезом.

Одбор је изјавио мишљење, да скупштина овај предлог преда влади, па да она о истој ствари поступи овако како нађе да ће најбоље бити, да се иста потреба подмири.

Скупштина усвоји предлог одбора.

Број 250.

Председник јави, да је Светли Кнез потврдио решења скупштинска 1, којим се овлашћује министар финансије, да може од 1. Новембра 1873 год. уступити породици Кутлеша, живећој у селу Драглици окр. ужичког, половину државног закоса „Кобиља глава“ на бесплатно уживање, за 15 година, а после тог времена, да исто добро буде њихова сопственост — 2, којим се овлашћује министар финансије, да оним дужницима управе фондова, чија је добра она на јавној продаји купила, и са истима рукује, да би свој позајмљени им капитал, са интересом наплатити могла, — може повратити њихова добра ако они потпуно обезштеће касу управе фондова у потраживању њеног дотичног дуга са припадајућим интересом.

Број 251.

Прочита се извешће финансијског одбора, по предлогу посланика Димитрија Миловановића, и његови другова, у смотрењу повишења таксе на дрва, која се за огрев секу и у стране земље извозе.

Скупштина по мишљењу одбора реши: да се ова ствар преда влади с тим, да је она свестрано испита и проучи, па првој скупштини предлог поднесе, о изменама и допунама шумске уредбе и ђумручке таксе на сечу дрва, и жежење ђумура како за унутарост земље, тако и за извоз, међутим, док се речени пред-

мет боље неуреди, да влада употреби сва средства, која јој у власти стоје, да се сатирању горе на пут стане, и злоупотребе одклоне.

Број 252.

Г. председник министарског савета, министар војени рече: по току послова у скупштини, да би било добро, да скупштина изабере један одбор, који би влада могла и пре скупштинеког састанка позвати, па да овај прегресе предлоге, који ће се идућој скупштини изнети, те би се олакшао посао саме скупштине.

Председник вели, да би овај одбор могао спремити материјал за рад, те би радили идуће скупштине, и пре и после подне, с чега би послови ишли много брже.

Арса Лукић мисли, да у тај одбор дође по је дан човек из свакога округа, и неколико владиних посланика, па да се они сами поделе на три одсека, а што они учине, то да поднесу целокупном одбору а овај скупштини.

Ранко Цветковић вели, да ће у одборе доћи све варошани, који могу што решити на штету сељака.

Н. Мавдић мисли, да о томе петреба изаћи никакву зебњу, јер од више година нема узрока неповерењу и ми смо се заклели, да као поштени људи радимо.

В. Поповић слаже се са Лукићем, што се тиче одбора, али жели, да се свакоме посланику одма пошљу сви предлози, који се одбору даду како би и посланици могли о њима да размисле, те да тако спремни на скупштину дођу.

А. Панчић оће још, да одбор своје извештаје штампа, па да се и ови посланицима раздаду.

Влада изјави, да ће послати посланицима све веће законске предлоге, које буде печатала.

Председник стави на решење питање о саставу одбора, и скупштина реши: да се по приставку владином одступи од пословног реда, и да се изберу 27 посланика, који ће се на позив књажевске владе састати у месту, где их влада позове, па ту да се сходно закону о пословном реду у народној скупштини поделе у 3 одбора. Ови одбори имају да претресу за идућу скупштину и приутове како оне предмете, који би од овогодишње скупштине несвршени остали, тако и оне које би влада намеравала да поднесе идућој скупштини на решење.

Број 253.

После одмора, који је трајао четврт сата, председник по решењу скупштине и приставку владе овласти се да предложи лица за одборнике:

Председник предложи: Александра Николајевића, Симу Несторовића, Јована Бошковића, Петра Катића, Мијалка Раденковића, Мила Дамјановића, Љубомира Баљевића, Милана Стојића, Николу Симића, Анту Нешића, Милосава Трифунца, Касијана Стојшића, Војина Радосављевића, Николу Радовановића, Милоја Блазнавца, Косту Грудића, Миту Миловановића, Гангорија Брајковића, Павла Грковића, Милију Божиновића, Панту Срећковића, Димитрија Јовановића, Милована Спасића, Илију Маргетића, Ђорђа Малетића, Арсу Лукића и Мату Карамарковића.

Скупштина прими предложена лица за одборнике а по предлогу

Јована Бошковића реши, да у овај одбор дође и председник скупштине Живко Карабиберић.

Исто тако скупштина по предлогу владином реши, да се свакоме од ових одборника избере по један заменик.

Скупштина изабра за заменике: Марјана Кукића, Петра Васића, Павла Поповића, Милосава Вукомановића, Алемпија Гавриловића, Мијалка Смиљанића, Дину Цанковића, Илију Симића, Милана Брачница, Ивка Остојића, Милоша Милића, Јована Новаковића, Аксентија Ђорђевића, Стојана Ђаковића, Лазара Симића, Јоцу Катанића, Стојадина Радоњића, Симу Живковића, Милоша Прокића, Саву Сретеновића, Јакова Павловића, Милана Ковановића, Живка Неђића и Николу Недељковића.

Број 254.

Г. председник министарског савета изјави, да има да учини два саопштења и то једно односно жељезнице, а друго о споменутих књаза Мијалка. Он рече, да је скупштина прошле године решила основе, на којима би се барону Хиршу могло уступити грађење жељезнице. Но барон Хирш после дугог премислања одговорио је да се не може грађења да прими, што су му ти основи теретни, и што би га грађење жељезнице под таквим основима скупо коштало. Влада је доцније послала једног свог инжењера да прегледа, како је барон Хирш направио жељезницу у Турској. Тај официр отишао је и прегледао стање жељезнице, и о томе владу подпуно известио. Ми смо после препоручили том нашем официру, да ступи у даље преговоре с бароном Хиршом. Он се је пустио у преговоре и барон Хирш тражио је, да му се дозволи, да може по опредељеној такси на воз, по два воза у 24 сата, са истока у Јевропу а из Јевропе на исток преко Србије проводити. Влада

није могла то примити са тога, што би тим начином на тим возовима проносио сву транзитну трговину са истока у Јевропу и из Јевропе на исток, и Србија би била само ђуприја. Јавила су се још нека друштва, за промотрај земљишта за жељезницу кроз Србију, но још нису поднела никакве ближе услове за грађење наше жељезнице, па зато влада и не може народну скупштину изближе са тим упознати.

За споменик блажене памети кнеза Мијанла устављен је одбор и под председништвом министра грађевина направно је програм за споменик и послао га вештацима у Јевропи и позвао их да поднесу своје планове са ценама; но од ових вештака још се није ни један пријавио, али се чује, да се спремају да поднесу одбору своје понуде. Тиме се сврши овај састанак, који је трајао до 12 сати.

Председник скупштине

Ж. Карабибировић.

Секретар:

С. Живковић.

Опуномоћени потписници:

Димитрије Миловановић, Никола Симић, Риста Пантић, Павле Самуровић, Вићентије Поповић.

САСТАНАК 25.

24. Октобра 1872. год.

Председавао

Председник скупштине

Живко Карабибировић.

Били су г.г. министри: војени, иностраних дела, финансије, правде и унутрашњих дела.

Пошто председник отвори седницу, секретар П. Срећковић прочита протокол 22. састанка и пошто

се неке мање исправке учинише, скупштина исти протокол усвоји.

Председник јави да је Књаз потписао буџет за 1873. рачунску годину.

Број 255.

Председник јавља да је на реду предлог „о поделењу извесних звања полицијске и судске струке „на класе.“

Известилац финансијског одбора Каљевић чита извештај, који гласи:

Одбор финансијски прегледао је и испитао предлог закона о поделењу извесних звања полицијске и судске струке, па је мишљења да се овај предлог може усвојити с тим изузетком, да се не уводи нова класа за председнике окружних судова од 1200 талира, а то с тога, што би ова нова класа изазвала у будућем буџету повишницу суме на класе одређене и одбор држи да не би право било старати се о побољшању стања вишег чиновништва пре, но што будемо у стању да нижима помогнемо.

За тим известилац Каљевић прочита и предлог.

Министар правде за овим разложи како се нижи чиновници не могу изравнати са председницима, јер они су управо тако рећи душа једнога суда. Они дају правац појединим стварима и од њих у велико зависи да се што јаче осигура личност и имаовина грађана. Због тога је, вели, нужно да се у окружним судовима одрже што способнији председници, па је с тога нужно да се остави могућност да се они могу и унапређивати, а да опет остану у окружном суду.

Анта Нешић мисли да су помоћници при начелствима сувишни, па би требало гледати, да се од њих уштеди на повећање плате председника.

Ковановић наводи да председницима не треба повишавати плату већу од хиљаду талира.

Бонновић и Миле Дамњановић доказују уместност одборског мишљења, да се председницима не даје више од хиљаду талира.

Јован Бошковић говори да овај предлог треба одложити за до године, па кад дамо овима, онда да дамо и свима мањима чиновницима, у чему га Миле подпомаже.

Анта Пантаћ брани предлог те да при судовима могу остати што способнији председници.

Министар унутрашњих дела разлаже да је овај предлог учињен у интересу боље администрације са чиновницима.

Грудић се не слаже с мишљењем одбора, што се тиче председника окружних судова и вели да би и од касационих судија могли неки способнији доћи у окрузије за председнике.

Вићентије Поповић не види да има у предлогу штедње и мишљења је да питање о повишници остане за до године.

Министар правде доказује како се овде више ништа новаца не тражи, јер је буџет и ове године онолики колики је био и лане.

Каљевић побија говор Грудића у интересу независности касационих судија.

Министар правде одбија говор Каљевића доказујући, да би влада касационе судије, који не одговарају своме позиву, стављала у пензију, ако им не би могла судским путем доскочити.

Милован Спасић разлаже да треба мишљење одбора примити, јер је то у интересу државне касе.

Сима Несторовић наводи како је у одбору об-

јашњено, да је ово занста у интересу штедња и како је остављено, да могу лакше извршити унапређење чиновника са сумом, која им је на ту цел одређена, јер се с овим буџет не повећава. —

Пошто још неки посланици о овоме говореше председник стави на гласање ово питање:

Усваја ли скупштина предлог у колико га је одбор усвојио?

Скупштина вишином гласова усваја.

Број 256.

За овим председник стави на гласање по предлогу владином: хо је зато да се заведе још једна класа председника окружних судова са 1200 талира, тај нека седи; а ко је противан нека устане; али пошто се обичним гласањем није могао сазнати зашто је већина: то председник стави на ново питање да се ово реши гласањем поименце, па ко је за увођење треће класе нека каже: *за*; а ко није — нека каже: *против*.

И скупштина вишином гласова усвоји мишљење одбора да се нова класа за председнике окружних судова од 1200 талира не уводи.

Број 257.

Председник јави да је сад на дневном реду молба абацијског друштва да сукувену фабрику заведе. Известилац финансијског одбора, Каљевић, чита извештај одбора, који гласи:

Народна је скупштина упутила одбору финансијском молбу београдског абацијског друштва, у којој се траже неке олакшице и повластице за подизање фабрике за чоју и сукуно у нашој отаџбини.

Одбор финансијски испитао је ову молбу страни и ево доноси пред народну скупштину своје мишљење о томе предмету.

Као што се из речи готово свију говорника скупштинских опазити могло, народна је скупштина вољна да подпомогне ово индустријско предузеће свима средствима, која се могу употребити без штете по интересе целе земље. На основу оваквих изјава скупштинских одбор је имао да промисли о томе хоће ли ово или оно средство бити потребно и кадро да подпомогне ово индустријско предузеће и оће ли оно (средство) стојати у сагласију са интересима земље и интересима што снажнијег и ширег развита наше земаљске радиности.

Пошто још нисмо наше ђумручке односе уредили како би желели, а наша је повчана и знајствена снага слаба и растројена, то одбор држи да наша земаљска индустрија не може успевати без неких нарочитих помоћних средстава, од којих су нека у молби поменутог друштва изложена (као на прилику државна обвеза да се чоја за војску набавље из фабрике друштва).

Но да не би ово предузеће било монопол једне дружине, и да би се за његово напредовање интересовао што већи број нашег грађанства, то одбор држи да оно не треба да буде компанијско, већ акционарско предузеће.

Да би пак држава, која би у овој привлици чинила неке изванредне повластице а и сама ступила у неке обвезе према друштву, била сигурна да има посла са снажном и солидном радњом, одбор држи да би ваљало одредити суму, коју предузимачко дру-

штво има да покаже као капитал који ће искључиво употребити на ово индустријско предузеће.

Из ових разлога одбор држи да би ваљало одредити ове услове и олакшице друштву, које се јавило народној скупштини са молбом, скупштини познатој.

1. Да ова дружина мора имати назначен капитал и да овај буде на акције, од којих ће половину моћи да задрже оснивачи а другу половину морати да изложе јавном упису српских грађана.

2. Овај акцијски капитал да буде најмањи 80.000 дук. ц.

3. Да се српска влада обвезе да за неко извесно време од ове дружине узима чоју за потребу наше народне и стојеће војске, но тако, да највиша цена чоје не сме превазићи цену, по којој бечка влада купује чоју за своју потребу. Но на случај да министар војени дозна, да чоја дружину стаје јевтиније, он има право да од дружине купи тако, како она не ће имати више од 10% чисте хасне.

4. Да се сировине што су потребне за фабрикацију чоје и сукна као и машине, ослободе од увозне ђумручине.

5. Да се њихове израђевине ослободе од извесне ђумручине.

6. Да се фабрика ослободи од плаћања пореза за 10 година.

Сава Сретеновић наводи како ће бити на штету државне касе, ако се ништа не буде наплаћивало ни при увозу ни при извозу; а Малетић вели, да не би био противан акцијама кад би били сигурни да ће се с њим постићи оно, што се хоће. С тога је он мишљења, да се ненатерују да примају и друге људе осим ако би их они сами примали.

Великић је противан да се држава веже ма у чему сирам таквог једног друштва.

Арса Лукић доказује да друштво не би могло ни обстати, док му се не би дале повластице, и да се приме акције, те да могу и други учествовати. Он у свему брани предлог одбора.

И пошто још више посланика говорише о тој ствари, на захтевање скупштине известилац чита тачку по тачку.

На питање председника скупштине усваја прву тачку.

Број 258.

Кад Каљевић прочита 2 тачку. Министар финансије објасни како би то било од штете за развитак друштва да се цифра капитала определи, и пошто је још више посланика о томе говорило:

Скупштина реши да се тачка друга изостави са свим.

Број 259.

За овим Каљевић чита 3 тачку, при чему најпре узме реч министар председник и овако разложи ту ствар:

Министар војени: Тражи се обвеза од владе, војеног министра, да чоју прима од фабриканта по цени оној по којој аустриска влада набавља чоју за своју војску. Кад аустриски војни министар углављује цену, то чини на основу *лицитације*, (конкуренције) највећих фабриканата аустриских; по овоме излази да би и наши фабриканти конкурисали самим тим фактом, делом, посретством аустриских, што усвајају ону цену и за њих која је изашла у Бечу у следству конкуренције. Ако би дакле наши фабриканти били у стању да чоју оне доброту као што

је аустриска, дају по цени по којој набавља војени министар аустриски, онда им нетреба никаква обвеза од стране владе, онда би они били развили и усавршили своју фабрику толико, да могу да издржавају конкуренцију. Но осим тога на таковој основи каква се *предлаже* примљена обвеза, повлачила би сијасет незгода. Министар војени морао би начинити уговор са фабрикантима, да не спомињем све што обично у подобне уговоре долази, довољно је да вам разложим неке тачке, па да видите тегабе. У уговору морало би се определити: тежина чоје по рифу, њена издржљивост која се механичко проба растежући исту док се не расцени, број жица на известној површини, провидљивост, фарба, постојаност ове, време до ког морају чоју издати и услови ако неиздаду на време, да министар може на њихову штету на другом месту набавити чоју да војска не остане без одела, гола, — и томе подобно. И ако би се, што је врло тешко, сви ови технички услови могли и подударати у свему са онима за чоју аустриску, онет би се израђало много спорова између министра и фабриканта: ако се сви ови услови неби подударали, што би у ствари свагда и било, јер је другојачија чоја усвојена за нашу војску од оне за аустриску, онда би се раширило поље споровима, и да не говорим за случај кад они неби издали чоју на време, те би министар на другом месту морао исту набављати. Све се своди управо на ово: да војени буџет поднесе терет ако би чоја скупља била него што се производи у Аустрији; ако би била јефтинија, нема места обвези од стране владе. Да министар контролише фабричне књиге и рачуноводство, па да сирама тога смањује цену, као што

се предлаже, то је готово непрактично а и за министра тешко и непријатно да на тај начин утиче у једну приватну радњу.

Што би се могло казати то би било, да ће влада по могућству од њих узимати чоју. Најпосле потрошак чоје за војене потребе редовне војске није толики да би могао обдржавати једну фабрику баш и онда кад би се давало 20% добити фабрикантима, што би износило око 1000 дук. а са 1000 дук. неосигурава се једна таква фабрика. Фабриканти морали би још сад обезбрити у Србији продају својих производа, а то би могло бити ако се фабрика уреди, па да се небоји производа аустријских. На набавку за народну војску негеба рачунати. Потреба да се цела народна војска преодене неће се појавити за неколико година, а и кад време дође да се појави, та фабрика неможе довољно чоје израдити ни за више година. Свакојако ствар је важна и влада би радо потпомогла успех такве радње: помоћ која се увиђа у предложеном рачуну набавке за потребе војене привидна је и фабриканти кад би се на само то ослонили, видели би из праксе да нису ствар добро проучили.

Но могле би им се учинити друге помоћи. Ђумрук не треба да плаћају на унос машина, ни на сировине, то је корисно за Србију и по самој економској науци. Што је у једној земљи већа прерада сировина, то је земља напреднија. Сад се у Србији перерађују готово никакве сировине; оне и онако прелазе транзитом преко Србије; да им се не изплаћује ђумручина на извоз израђеног еснапа, то је такође у економском интересу Србије. Неке државе плаћају напротив известне накнаде на извозе израђених про-

извода у својој земљи, као што је случај са шећером. Један ланац земље доноси прихода око 30—40 дук. кад се на њему сеје шећерна репа, а ланац са пшеницом обрађиван не може дати ни 10. дук. дакле је у економском интересу земље подпомагати производ шећера. Оно је сигурна индустрија, која се подиже на основу местних услова, па се развија природно. Обично су се све велике индустрије развиле овим начином. Није разумно улагати велике капитале у радње докле се најпре постепено местно не створе услови за употребу великих капитала. Ако би одма уложили, на пример, милион дуката у ову радњу, требало би производити толико, да се вади интерес на овај капитал и још добит, а то се неби код нас постигло.

Фабрикантима неби требало наплаћивати данак на фабрику. То би била за њих знатна корист спрема великог данка који се плаћа у Аустрији. У Аустрији плаћа се до 36 на сто од прихода. Тако на пример ко добија од своје куће 100 дук. кирије ваља да плати 36 дуката на то у име данка. Панчевачка пивара плаћа око 20.000 форинти данка на пиварску радњу.

Пре неколико година јављали су се беки из Чехе да подигну чојану фабрику. У колико се сећам они су тражили овог рода помоћи: да неплаћају данак, ни ђумрук на сировине, да им се даду бесплатно земљишта. Познато је да је водена снага јевтинија од сваке друге снаге, и да су подвози на воденим путевима најјевтинији. Влада је пре неколико година због потреба војених изашлила стручно лице да премери снагу наших река. Извештај о томе налази се у војеном министарству. Можда би се могло

дати фабрикантима какво земљиште, државна воденица, и то би била стварна помоћ за подизање чојане фабрике. Ствар је коју ваља брижљиво проучити, да видимо шта се даље предлаже.

Каљевић разлаже да је у обвези владе, да од друштва набавља чоју, управо једина и најглавнија повластица, у чему га потпомаже и посланик Арса Лукић.

Пошто је још више посланика о овоме говорило скупштина усваја, да се трећа тачка одбора финансијског извештаја овако замени:

„Даје им се привилегија да за 15 година нико у Србији не може други фабрику сукна подићи и то од дана потврде њиховог статута.“

Скупштина усвоји даље тачку 4-ту, 5-ту и 6-ту.

За овим председник закључи састанак и заказа да се исти продужи у 4 сахата после подне.

Број 260.

После подне председавао Живко Карабибировић и били: президент министар и г.г. министри: иностраних дела, финансије, правде и унутрашњих дела.

Број 261.

Председник јавља да је на дневном реду „Основа за уговор између књажевско-српске владе с једне стране и I-ог цесаро-краљевског привилегираног дунавског паробродског друштва с друге стране о пловидби српском обалом“ и известилац финансијског одбора Милован Спасић прочита извештај, који гласи:

Одбор финансијски прегледао је предлог владин „о основама уговора, по коме би министар финансије овлашћен био да може уговор закључити са

I-вим цесаро-краљевским привилегисаним дунавским паробродским друштвом о пловидби српском обалом Саве и Дунава, и напашао, да ће положени услови бити користни по нашу земљу и трговину, и по томе мњења је да их треба примити, но са овим додатцима:

1. К §-фу осмом гди је реч о тарифи, а после речи „у аустро-угарској монархији“ да се дода: а војнике ће возити по оној такси, по коју вози цесаро-краљевске војнике.

2. У §. 12. после речи: „који плове српском страном“ да се дода ово: које ако не учине из буди ког узрока, губи повластицу и зграде на српском земљишту саграђене. (Због овог додатка треба осталу половину овог §-фа боље итилизирати).

3. §-фу 15. после речи „своје обзигане,“ треба додати и правила; и

4. У §. 17-том гди је реч о изборном суду да се дода у Србији.

Да се ово што је напред речено дода „основима уговора“ и влада је пристаала.

Арса Лукић предузе читање предлога и то најпре прочита читав а затим поједине параграфе.

Скупштина усвоји 1. 2. 3. 4. 5. 6 и 7, параграф по предлогу.

Код §-фа 8, известилац објасни, да се нашим војницима учини нека олакшица, те да плаћају само половину цене, и по томе да се дода 8-ом §-фу по мишљењу одбора ово: „а војнике ће возити по оној такси, по којој вози цесаро-краљевске војнике.“

Скупштина усвоји овај §. са додатком.

За овим скупштина усвоји параграфе: 9, 10, 11, а 12-ти с овим додатком после речи „који плове српском обалом“ да се дода ово: „које ако не учине,

из буди ког узрока губи повластицу и зграде на српском земљишту саграђене.“

Скупштина усвоји 12. параграф с додатком. —

Даље скупштина усвоји §. 15. с додатком, да се после речи: „своје обзване“ дода и „правила.“

Даље скупштина усвоји §. §. 16. и 17. с додатком: „у Србији“ где је реч о изборном суду.

Исто тако скупштина усвоји и §. 18, који је и последњи.

Број 262.

Председник скупштине јави, да је на дневном реду владин предлог „да се министар финансије овласти, да може првој српској банци, поред постојећих повластица, дати још неке повластице“, пошто је он вели у овом претресу и председник банкине управе, не ће да учествује и уступа подпредседнику скупштине, да ову ствар руководи.

На ово подпредседник заузе место председника и позва известиоца одбора финансијског, Каљевића да прочита извештај одбора.

Каљевић прочита извештај, који гласи:

Одбор финансијски прегледао је и испитао предлог владин о допуни неких повластица првој српској банци, па је мишљења да их ваља усвојити зато што ће оне у знатној мери олакшати циркулацију новца у кругу нашег трговачког и занатлијског света, отворити нове изворе кредитима и створити могућност да се из наше данашње српске банке развије снажан новчани завод, који ће на нашу трговину и радност имати благодетног дејства.

Одбор је само код 10-те тачке ових допуна приметно да би јој ваљало додати ово: но ако би дужник, чије је имање овим путем дошло под бан-

чино старатељство, дошао до новца и био у стању измирити цео дуг за који је имање његово заложено било, онда ће банка бити дужна њему његово имање повратити.

Пошто прочита извештај одбора Каљевић прочита и предлог, па онда чита тачку по тачку.

Скупштина усвоји тачку 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7 и 8.

Код тачке 9-те поведе се подужи разговор, и

Малетић рече, да са овим наређењем не изиђе те да се банка за своје увек *прва* наплати, а осталим повериоцима што претече; и тако овима може нешто да пронађе.

Дим. Јовановић каже, да банка мора имати извршну пресуду, кад би новац пре распореда узела; ако би преко реда или више узела; онда мора да врати. То је учињено у цели да банка не чека на распоред с новцима, који се често одуговлачи.

Сретенковић спомиње да оно што се каже да је извршна власт дужна да „пошље“ новац банци неизгледа власт као потчињена банци.

Министар финансије предложи да се место речи „пошље“ стави реч „изда“ што скупштина усвоји.

Милан Ковановић предлаже, да банка у случају кад се нађе да је примила туђ новац, па овај буде дужна вратити, — плати и интерес, из разлога што се с тим новцем служила.

Подпредседник ставља то питање на гласање: усваја ли скупштина да банка у таквом случају плаћа 5% интереса. и

Скупштина усвоји, да банка плаћа 5% интереса на примљени новац, за који се нађе да је дужна да га врати.

Скупштина на тај начин усвоји 9-ту тачку са овим додатком.

Затим скупштина усвоји тачку 10-ту са овим додатком одбор: *но ако би дужник чије је имање овим путем дошло под банчино старатељство, дошао до новца те био у стању измирити цео дуг за који је његово имање заложено било, онда ће банка бити дужна њему његово имање повратити.*

Скупштина усвоји ову тачку с додатком одборским.

Затим скупштина усвоји тачку 11-ту, 12-ту и 13-ту.

Подпредседник пита: усваја ли скупштина цео овај предлог с додатком предлога г. Ковановића и са додатком одбора?

Скупштина усваја.

Број 263.

Председник заузе своје место, и јави да је на дневном реду предлог закона о објашњењу §. 243. законика о пост. суд. у кривичним делима.

Секретар Милош Прокић чита извештај одбора законодавног, који гласи:

Одбор законодавни расмотрио је и испитао подчешени му предлог закона „о објашњењу §. 243. законика о поступку судском у кривичним делима, који је предлог г. министар правде од стране владе поднео народној скупштини и једногласним мишљењем нашао је да поменути §. 243. треба објаснити у смислу учињеног предлога. О чему законодавни одбор извештава народну скупштину.

Секретар Срећковић чита сам предлог.

На то узе реч г. министар правде и разложи, да је првом тачком §-а 243. крив. пост. прописано,

да се кривац може само онда пресудом суда на смрт осудити, кад је кривица због злочинства, за које закон ову казну прописује, признањем његовим или сведочанством заклетих сведока законом доказана и ако је и само дело потпуно по свим нужним околностима, законом доказано.

Ово наређење §. 243. неки од судова наших, као што се сазнало, неупражњавају тако, да он важи само за редовно суђење, као што је кривичним поступком и прописано; него узимљу, да оно вреди и за поротно суђење; и ово мишљење своје оснивају на томе само што је у члану 56. зак. о пороти казано, да што истим законом није другачије наређено о делима, која пред поротни суд долазе, вреде на наређења кривичног судског поступка. Те по томе где би се кривац по решењу поротног суда имао на смрт да осуди, ту судије истих судова, држећи се поменутог наређења, неодређују одма казну по законнику кривичном, него испитују најпре, да ли се кривица оптуженога признањем или сведочанством заклетих сведока законом доказује, и да ли је и само дело, потпуно, по свим потпуним околностима, законом доказано.

Оваково разумевање поменутог наређења од стране истих судова није правилно, пошто се њиме као што се види, никаква не чини разлика између редовног и поротног суђења; а то је са свим погрешно; јер између ова два суђења постоји основна разлика.

Редовно је суђење оно, које је прописано нашим кривичним поступком. При том суђењу кривични поступак не тражи од судија њихово убеђење. Он им, шта више, изречно забрањује, да се они при суђењу управљају по свом слободном уверењу, те да

оптуженога само онда осуде или ослободе, ако по учињеном извиђењу ствари буду и сами убеђени да је оптужени заиста крив или да није крив. Већ исти поступак прописао је у глави XVII. известна правила о доказима и наредио да судије могу само оно увести као истинито и доказано што се по истим правилима докаже.

Напротив, за поротно суђење, та закона правила о доказима не важе; и по закону о пороти, од поротника као и од судија, који са поротницима заједно учествују при решавању питања о кривци, не тражи се никад да испитују да ли се кривица оптуженога по закону доказује или не; него се они позивају само да кажу, да ли имају уверења, т. ј. је су ли убеђени, да је оптужени крив или да није крив; и ако тако нађу да је крив, државне судије, без даљег о томе испитивања, дужне су одма да одреде казну, која је законом кривичним за исто дело прописана.

Ово начело суђења по уверењу, усвојено је, више или мање, свим до сад поротним установама; па од тог начела, као што се напомену, није одступљено ни нашим поротном установом. Јер, докле наш кривич. поступак у §. §. 220. и 221. прописује: да суд сваки доказ оцењује по правилима §. §. 223. до 239., и да само за истинито сматра, што се по истим правилима докаже, дотле закон о пороти, чланом 42-им изречно наређује; да судије и поротници нису дужни држати се прописаног правила о доказима, већ строго свога уверења, које имају да прибављају из укупног ислеђења и прибраних доказа, као и позвања ствари.

Редовном дакле суђењу основа је оно: што се

по законим правилима кривич. поступке нађе да постоји, а не уверење судијско. А на против, поротном је суђењу основа, уверење судија и поротника, па ма и не била ствар по закону довољно доказана.

Сад, кад је основа поротном суђењу оно, што поротници и судије по своме уверењу нађу да постоји, а не што се по законим правилима као истинито докаже; и кад је, даље, чланом 42. закона о пороти изречно наређено: да правила о доказима кривичног поступка не важе за поротно суђење. — онда је са свим разумно, да за поротно суђење не може важити ни прва точка §. 43. кривичног поступка с тога, што ова точка стоји у перадачној свези и обухвата сва доказна правила кривич. поступка; те по томе, кад би се узело, да иста точка §. 243. важи, онда би морала важити и она правила о доказима, док на против, казато је, да су иста правила, законом о пороти, избачена из поротног суђења.

У поротном дакле суђењу, прва точка §. 243. крив. поступка не може се узети, а да се не узму и правила о доказима. А кад би се и ова правила узела, онда би изашло, да би се до пресуђења ствари морало судити до пола по закону о пороти, а од тог зак. крив. пост. и онда нити би било чисто поротног, ни чисто редовног суђења. А из оваког мешовитог поротно-редовног суђења, настале би опет те заплетености, да се не би знало шта ће важити за пресуду или решење поротног суда: да ли оно закључење, које је учињено по уверењу поротника и судија, или на против оно, које би му саме судије према доказним правилима крив. поступка изrekli. Јер често могло би се десити, да се ова два закључења неподударају једно с другим, почем поротници могу за своје уве-

рење и своје закључење узети и онакове доказе, који по закону не вреде, док на против судије, држећи се закона, мораће такве доказе одбацити.

По овоме, ако би судије, после закључења поротног наше, да по правилима крив. поступка нема кривице ни кривичног дела, а пре тога, не управљајући се по тим правилима, казали са поротницима, да је оптужени крив, — онда може се сасвим умесно запитати, шта ће у таквом случају судије пре да послушају: да ли своје и поротника уверење или закон?

Ако кажемо, да послушају уверење, онда би морали осудити човека за кога су нашли да по закону није крив. Кажемоли пак, да послушају закон а не уверење, онда би требало да ослободе и пусте човека; по то опет неби смели учинити, кад су пре тога казали са поротницима да је крив, и доиста имају чистог уверења да је крив.

Ако се дакле судије сада одваже да напусте оно своје и поротника уверење, и да би се закон одржао, према наређењу прве тачке § 243. кривич. пост. и прописним правилима и доказима, реше: да признање оптуженога неодговара истим правилима дакле неважи; даље, да по тим законим правилима неваже ни докази, које је поротни суд за своје закључење узео; и напослетку да ни само дело није потпуно, по свим нужним околностима, законом доказано, те по томе преко оног закључења поротног, и свога и поротника уверења, оптуженога ослободе, тиме би учинили, да поротно суђење у најважнијим случајима, т. ј. оним, где би се кривац по решењу поротног суда имао смрћу казнити, изгуби сасвим свој карактер; почем би тада основа суђењу била не уве-

рење и закључење поротника, већ оно закључење, које би саме судије по правилима кривичног пост. изрекле.

На тај начин закључење поротног суда вредовало би толико као да га и нема; глас поротника неби се чуо, начело поротног суда било би сасвим потрвено, и најважнија поротна дела, судила би се пред очима поротника по правилима крив. пост. дакле по редовном суђењу и то од сами судија, а не по закону о пороти, који је нарочито за иста дела и издан.

Из овога дакле јасно се увиђа, да прва тачка § 243. крив. пост., неможе ни уколико да вреди за поротно суђење; јер је сасвим противна начелу поротног суђења и прописима нашег закона о пороти.

Да ово овако стоји, то се потврђује такође и овим законим прописима.

1. Што је чланом 39. зак. о пороти наређено, да државне судије у примени (употреби) прописа крив. законика и одређењу казни, имају исте прописе однети само на ону оцену дела и на оне околности, које су по укупном закључењу поротног суда нађе не да постоје. Дакле не и на онакве околности које би државне судије сами, без поротника наше по таквим законим правилима, која по изречном наређењу чл. 42 закона о пороти, неваже за поротно суђење.

2. Што је чланом 42. зак. о пороти прописано да поротни суд сваку пресуду и решење заједно са разлозима написмено стави. А при стављању тих разлога у закључењу да има узети само оне побуде које по члану 38. државне судије и поротници при саветовању и гласању за своје мишлење даду. Дакле,

не и друге неке побуде које би судије саме, без поротника на основу правила о доказима учиниле; и

3., Што је у члану 48. зак. о пороти казано, да неможе бити жалбе на касациони суд, против тога, да на главном претресу изнешени доказ није потпуни, или није довољан, те због тога да се неможе узети, ни да је доказано, да је оптужени заиста крив. Јер, што се овим жалба недонута, то је отуда, што се докази као и само дело, нецењују при поротном суђењу по доказним правилима крив. пост., него се о кривци и некривци оптуженога изриче суд по уверењу поротника и судија. А како над једним уверењем неможе долазити друго уверење, то неможе имати места ни жалби на касациони суд; што иначе неби тако било, кад би при поротном суђењу ма у ком случају важила доказна правила крив. пост. А кад ова правила за поротно суђење неваже него су из истог законом о пороти избачена, онда је сасвим следствено, да за поротно суђење неважи ни прва тачка § 243. крив. пост.

Што се тиче пак члана 56. зак. о пороти, овим чланом наређено је истина, да у колико што о делима која долазе под поротни суд, није законом о пороти противно наређено, вреде прописи крив. пост.

Али ово наређење члана 56. ваља тако разумети да само они прописи крив. пост., имају важити за поротно суђење, који се на спрам закона о пороти при поротном суђењу могу да примену, а не и они прописи, који би наређењима закона о пороти и начеду поротног суђења сасвим противни били, као што се овако показује прва тачка § 243, крив. пост. Иначе ако би се члан 56. зак. о пороти, не овако већ у противном смислу тумачно, онда би се њему

морало давати тако значење, да се њиме у случајима, као што је овај прве тачке § 243., могу поништавати сва начела поротног суђења, која су у осталим наређењима закона о пороти прописана.

По овоме и према смислу самог члана 56. зак. о пороти јасно се даје увидети, да прва тачка §. 243. крив. пост. неважи за поротно суђење, већ само друга тачка истог §-фа, која се ни уколико непоказује противна начелима поротног суђења и прописима нашег закона о пороти.

Но како неки судови наши, као што је речено, не схватају овако наређење исте тачке, већ у томе противно овоме поступају, — то потписани част имам предложити народној скупштини да изводи решити:

„Пронис §. 243. законика о поступку судском у кривичним делима, објашњава се овако :

Прва тачка истог §-фа неможе важити за дела, која по закону о пороти подлеже суђењу поротног суда, с тога, што она стоји у свези са оним правилима о доказима, која су прописана у глави XVII зак. о пост. судском у крив. делима, и која правила по наређењу чл. 42. зак. о пороти немају обавезне силе за поротно суђење; већ да наспрам закона о пороти и поротног суђења важи само друга тачка истог § 243.“

За овим разлоге г. министра правде потпомажу посланици: Лукић, Бошковић и Ковановић.

Председник стави на гласање овај предлог и скупштина га једногласно усвоји.

Бр. 264.

Председник унута скупштину хоће ли да приступи претресу предлога посланика Сретеновића и

још неколико посланика, али пошто неки од посланика истакоше питање о сеоским дућанима, то председник најпре подсети скупштину на то, како је она рада да се сутра распусти. Па пошто нема времена за даљи рад, стави питање: ко је за то, да се предузме у претрес питање о дућанима, сада — тај нека седи; а ко је за то, да се то питање одложи за идućу годину, тај — нека устане?

Пошто се обичним гласањем не знаде је ли вишина за или *против*, то председник предложи да се гласа поименце.

По свршеном гласању скупштина вишином гласова реши:

да се овај предлог остави за до године.

Бр. 265.

Председник јави да је Књаз подписао решење, да се Таси фишекцији одобрава да његов дуг постепено одплати државној каси;

даље решење скупштинско да се даде 1500 д. ц. оном фабриканту, што прави шалитру;

даље решење, којим се министар војени овлашћује да може 800.000 гр. пор. употребити за набавку ране због скупоће;

даље овлашћење, да министар унутрашњих дела може утрошити 3.200 дук. за набавку Вертхајмових васа, као и закон, којим се укида тачка 16 закона о трошковима полица, чиновника.

Бр. 266.

Председник скупштине јави, да је г. министар унутрашњих дела спреман да одговори на једну интерпелацију посланика Браћинца.

Секретар Сима Живковић чита интерпелацију, која гласи;

Срез алексиначко-ражањски, окр. алексиначког, има у дужини од 9—10, а у ширини до 5 сати. Среска му је кућа на крају среза, у Алексинцу. С тога велику штету, дангубу и граду патњу подноси народ идући тако далеко за свашта среској кући.

Овај срез почиње се од Сталаћа, окр. крушевачког, и села Појате, ђупријског округа, па се тако пружа чак до Алексинца као језик.

Ово је све и приморало народ тога среза, да моли владу, да се среска кућа премести са краја у средину среза — Ражањ. Он се није молио једном, него више пута, и то:

6. Септембра 1861. год.; 26. Нов. 1864. год.; 30. Нов. 1865. и 26. Авг. 1869 г. намесништву.

Услед ове последње молбе, намесништво је послао свога изасланика, који је ову ствар испитао, срез прегледао и план са извештајем влади поднео. Па је и овај владин изасланик дао мишљење, да среска кућа овога среза не може опстати у Алексинцу, већ треба да се премести у срез. Ово је било 1871. год.

Лане су била донешена и акта и ондашњи министар унутрашњих дела само је за то задржао ту ствар, што није имао довољно новчаних средстава, а обећао се, да ће тај народ задовољити ове год.

Па и сад има молба од истог народа да се премести среска кућа у Ражањ.

Народ среза алексиначко-ражањског овоме се сваки дан нада; али како видим да се та ствар не износи пред народну скупштину, то питам г. министра унутрашњих дела:

1. Шта је с тиме?

2. Чему се тај народ има надати, и хоће ли његове толике молбе бити удовљетворене?

Министар унутрашњих дела разложи да је влада испитивала ту ствар дуже времена, и да је лане нарочито слаа једног човека да ту ствар извиди и поднесе план. Тај је испитао стање ствари и нашло се да у томе питању највећу тешкоћу причињава источна Морава, јер је немогуће људима прелазити среској кући у Прџиловци преко Мораве, у колико би се неколико села овоме срезу додати имало; а бањском опет срезу није могуће додати неколико села због планина, које се тешко прелазити могу. Најпосле разложио је г. министар како није могуће срез делати, јер је мален, па не би могао издржати трошкове, које би та деоба за собом повукла. Но изјављује, да влада прима да поново расмотри, хоће ли бити могуће да се нека села додаду начелништву, па ако се могне, то ће се и учинити.

Скупштина се задовољи са овом изјавом г. министра као и интерпелант Брачинац.

Бр. 267.

Председник изјави да је посланике: Војина Радосављевића и Миљу Лазића одпустио кућама, по њиховој молби, па предложи да се на место опуномоћеног потписника Радосављевића избере други.

Скупштина одобри мишљење председника, и, на место Радосављевића, изабра за потписника Миту Миловановића.

Бр. 268.

Председник одбора финансијског, г. Маргетић, изјави: да је влада, због краткости времена, задржала да боље испита предлог закона да се на неке периодичне листове и списе не наплаћује такса по-

штанска за разашељање по унутрашњости, и други предлог да се учини измена у закону о подвозним и попутним трошковима војених чиновника.

Скупштина ово прима на знање.

Бр. 269.

Председник каза, да би се скупштина сутра могла закључити, добро би било, те да се у протоколима данашњих састанака ставе само закључења скупштине.

Скупштина одобрава предлог председника, и за овим председник изјави да је за данас састанак закључен, и забави за сутра састанак у 9 сати.

Председник скупштине

Ж. Карабибировић.

Секретар

П. С. Срећковић.

Опуномоћени потписници:

Н. Симић, Лазар Симић, Димитрије И. Миловановић, Вићентије Поповић, Риста Панчић, Павле Самуровић.

САСТАНАК XXVI.

25. Октобра 1872. год.

Председавао

ПРЕДСЕДНИК СКУПШТИНЕ:

Ж. Карабибировић.

Присуствовали су г. г. министри: финансије, правде и унутрашњих дела.

Састанак је отворен у 10 сати пре подне.

Број 270.

Председник рече, те секретар Јован Бошковић прочита протокол 23, секретар С. Живковић 24, се-

ПРОТОВОДИ НАР. СКУПШТИНЕ.

30

кретар П. Срећковић 25-ог састанка, које скупштина одобри.

Број 271.

Председник каза, да је влада потврдила ове законе и решења:

- 1, о постављању судија за ванпарнична дела.
- 2, да се женскиње постављају за учитеље у мушким школама.
- 3, да се даје пензија удовици *Мијанла Бор-бевика*.
- 4, о замени §§. 3 и 8 о устројству правитељствене печатње.
- 5, објасњење §. 243. крив. поступка.
- 6, о старатељству.
- 7, о давању одеа, обуће и књига питомцима учитељске школе кад исту школу сврше.
- 8, о основима за уговор о пловидби са дунавским парабродским друштвом.
- 9, о повластицама првој српској банци.
- 10, о новчаној помоћи насељеним породицама у Мирочу.
- 12, о подели на класе полицијских и судских званичника.
- 12, решење, да се изберу 28 посланика за одбор, који ће радити по решењу скупштине од 23. ов. мес. (састанак 24.)

Број 272.

Председник каза, да је г. председник министарства по књажевом овлашћењу учинио предлог о саставу одбора и по томе да је о томе изашао највише решење, које је горе поменуто.

Скупштина се одазва овоме са: живо!

Број 273.

Председник каза, да је Књаз потврдио ове законе:

- 1, закон о рекрутовању војске.
  - 2, да се § 49. закона о подизању разних грађевина замени, и
  - 3, закон о женидби официра.
- Скупштина се овоме одазва са живо Књаз.

Број 274.

Г. председник министарства прочита указ Његове Светлости да се седнице овогodiшњој скупштини закључе.

Скупштина се одазва овоме са: живо Књаз.

Број 275.

Председник каза, да му је рекао г. председник министарства, да је Његова Светлост готова, да прими посланике, ако желе да се с њим поздраве при поласку.

Скупштина се одазва овоме са живо књаз, и оћемо да одемо Књазу.

Број 276.

Председник скупштине после изјаве, да жели да од овог нашег рада буде користи по народ, заблагодари скупштину на братском потпомагању.

Председник скупштине:

Ж. Карабиберовић с. р.

подпредседник.

Д. Ђ. Јовановић с. р.

Секретари:

Јован Вошковић с. р.

С. Живковић с. р.

П. Срећковић с. р.

Мил. И. Прокић с. р.

Посланици:

Милосав Тривунац с. р. **Радосав Милијћ** с. р.
Јанићје Пешић с. р. **Ранђел Јовановић** с. р. **Јелесије Павловић** с. р. **Милан П. Стоић** с. р. **Коста Д.**

Великић с. р. Никола Радовановић с. р. Илија Ви-
 шић с. р. Милош Ј. Тикваревић с. р. М. П. Блаз-
 навац с. р. Јанко Јовановић с. р. Коста Н. Попо-
 вић с. р. Илија Маргетић с. р. Милован Спасић с. р.
 Аксентије М. Ђорђевић с. р. Јаков Павловић с. р.
 Ђ. Малетић с. р. Миладин Мартиновић с. р. Дими-
 трије Миловановић с. р. Анта Пантић с. р. С. Сре-
 теновић с. р. Милија Божиновић с. р. Мијанло Д.
 Казимировић с. р. Лазар Симић с. р. Марјан Ку-
 вић с. р. М. Ковановић с. р. Илија Ђокић с. р.
 Младен Зајреско с. р. Петар Катић с. р. Мијанло
 Јеремић с. р. Милаш М. Брачинац с. р. Јеремија
 Р. Стојанић с. р. Цветко Јефтић с. р. А. Лукић
 с. р. Косташије Николајевић с. р. Анта Нешић с. р.
 Рајко Милојковић с. р. Никола Симић с. р. Радо-
 ван Милошевић с. р. Живан Милошевић с. р. Сте-
 ван Лукић с. р. Јевта Мирн с. р. Арса Станков с. р.
 Павле Пекић с. р. Стојан Ђаковић с. р. Цветко Вељ-
 ковић с. р. Мата Тривуновић с. р. Живан Станко-
 вић с. р. И. Л. Симић с. р. Јеремија Обрадовић с. р.
 Милаш Миловановић с. р. Милаш Ђирковић с. р.
 Милоје Вулић с. р. Станимир Мирковић с. р. Сава
 Милојковић с. р. Стојадин Радовић с. р. Димитрије
 Јеротијевић с. р. Вићентије Поповић с. р. Живул
 Јовановић с. р. Риста Пантић с. р. Сима Несторо-
 вић с. р. Александер Лазаревић с. р. Ранко Јова-
 новић с. р. Ранко Цветковић с. р. Павле Греко-
 вић с. р. Павле Самуровић с. р. Маринко Милосав-
 левевић с. р. Никола Мандић с. р. Алимпије Гаври-
 ловић с. р. Дина Цанковић с. р. Никола Дијано-
 вић с. р. Миле Дамјановић с. р. Милош И. Прокић с. р.
 Илија П. Туцаковић с. р. Басијан А. Стојишић с. р.
 Андрија Лужићанин с. р. Јоцо Катанић с. р. Коста
 Грудић с. р. Милосав Вукомановић с. р. Мата С.
 Карамариновић с. р. Јеврем Бојиновић с. р. Павле
 Поповић с. р. Мијалко Раденковић с. р. Петар Ва-
 саћ с. р. Стојан М. Бркић с. р. Глигорије Брај-
 овић с. р. М.С. Спасић с. р.

33284